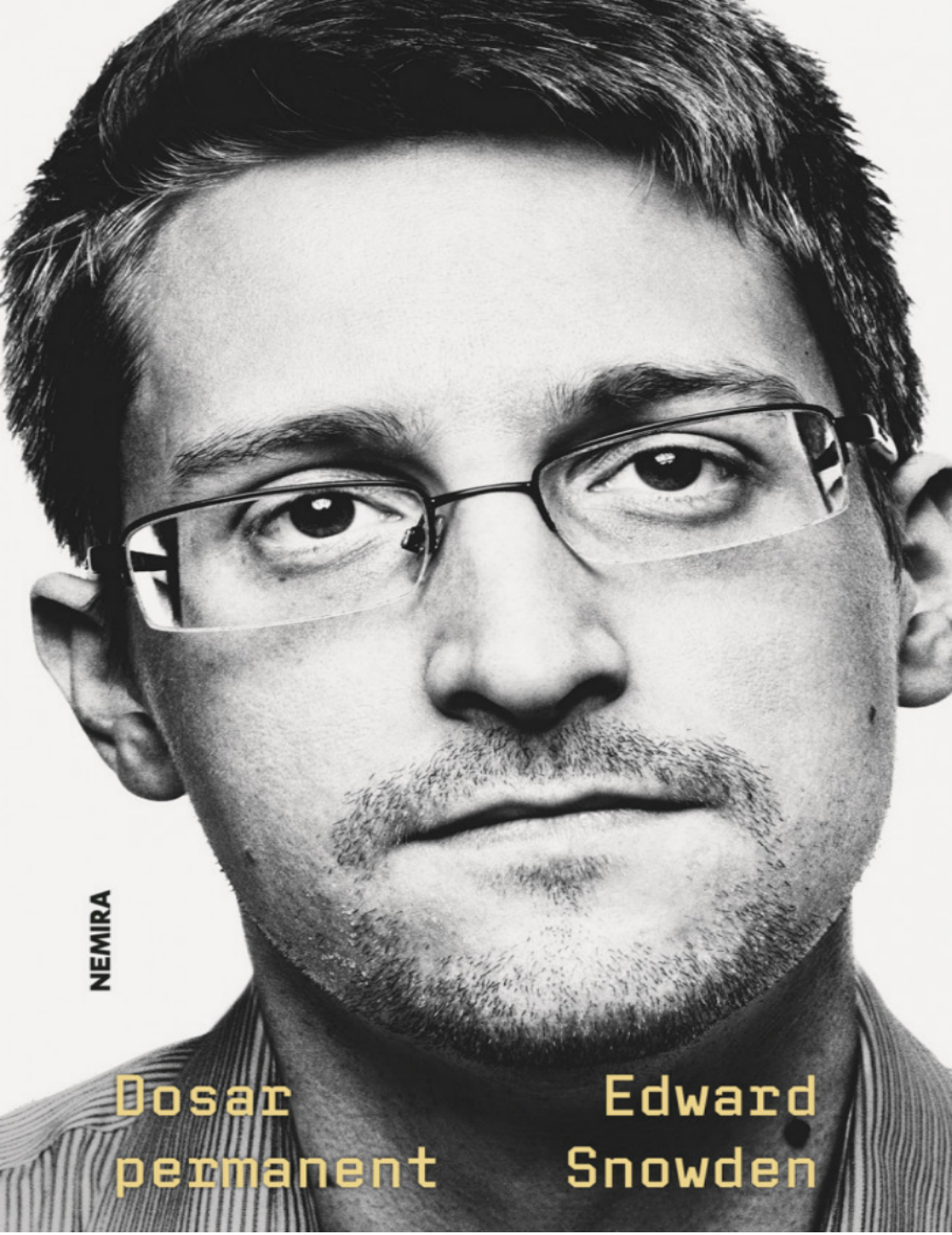
NEMIRA
Dosar permanent
Edward Snowden

Edward Snowden s-a născut în Elizabeth City, Carolina de Nord, și a crescut în Fort Meade, Maryland. Instruit ca inginer de sisteme, a fost ofițer în cadrul Agenției Centrale de Informații (CIA) și a lucrat pentru Agenția Națională de Securitate (NSA) din Statele Unite. A primit numeroase recompense pentru munca depusă în folosul public, printre care: Right Livelihood Award, German Whistleblower Prize, Ridenhour Prize for Truth-Telling și Medalia Carl von Ossietzky de la Liga Internațională pentru Drepturile Omului. În prezent este președintele comitetului director al Press Foundation.

EDWARD SNOWDEN

DOSAR PERMANENT

Pentru L.

PREFAȚĂ

Mă numesc Edward Joseph Snowden. Cândva am lucrat pentru guvern, dar acum lucrez pentru public. Mi-au trebuit aproape trei decenii pentru a înțelege că între cele două noțiuni există o deosebire, iar când am înțeles-o, mi-a adus necazuri la locul de muncă. De aceea acum îmi petrec timpul încercând să protejez publicul de persoana care am fost: un spion pentru Agenția Centrală de Informații (CIA) și Agenția Națională de Securitate (NSA), un alt tânăr tehnolog ce pornise să clădească o lume despre care era convins că va fi mai bună.

Cariera mea în Comunitatea Americană de Informații (IC) a durat doar șapte ani, ceea ce, constat cu surprindere, înseamnă cu numai un an mai mult decât timpul petrecut în exil într-o țară care n-a fost alegerea mea. În perioada aceea de șapte ani, am reușit totuși să particip la cea mai importantă schimbare din istoria spionajului american – trecerea de la supravegherea unor indivizi vizați explicit, la supravegherea în masă a unor populații întregi. Am ajutat la dezvoltarea fezabilității tehnologice necesare pentru ca un singur guvern să poată colecta toate mesajele digitale din lume, să le stocheze pe termen nelimitat și să caute prin ele după pofta inimii.

După 11 Septembrie 2001, IC a fost sfâșiată de vinovăția incapacității de a proteja Statele Unite, pentru că îngăduise comiterea celui mai devastator și mai distructiv atac asupra țării de după Pearl Harbour. De aceea, conducătorii ei au căutat să realizeze un sistem care să împiedice să mai fie luați prin surprindere. La baza lui urma să fie tehnologia, adică ceva aproape necunoscut de armata de absolvenți de științe politice și de maeștri ai managementului afacerilor. Ușile celor mai secretoase agenții de informații au fost deschise larg pentru tineri tehnologi ca mine. Și astfel, generația *geek* a moștenit pământul.

Dacă pe atunci mă pricepeam la ceva, atunci mă pricepeam la computere, așa că am urcat rapid treptele ierarhiei. La 22 de ani am primit de la NSA cea dintâi autorizație de securitate Strict Secret, pentru o poziție aflată pe treapta cea mai de jos a organigramei. După niciun an, lucram la CIA ca inginer de sisteme la nivel înalt și aveam acces extins la unele dintre cele mai importante rețele de pe planetă. Singurul meu șef era un tip mai vârstnic, care își petrecea turele citind romane de Robert Ludlum și de Tom Clancy.

În strădania lor de a angaja indivizi cu abilități tehnice și tehnologice, agențiile de informații își încălcau propriile reguli. În mod normal, ele n-ar fi angajat niciodată persoane care să nu aibă minimum o diplomă de licență sau, ulterior, minimum o diplomă de studii postliceale, însă eu nu aveam nici una, nici alta. În mod normal, n-ar fi trebuit să fiu lăsat nici măcar să intru în clădire.

Între 2007 și 2009, am fost detașat la Ambasada SUA din Geneva, fiind unul dintre rarii tehnologi cu acoperire diplomatică, unde am fost însărcinat cu aducerea CIA în lumea viitorului prin actualizarea stațiilor sale din Europa, digitalizând și automatizând rețeaua cu care statul american spiona. Generația mea nu s-a ocupat doar de restructurarea activității serviciilor de informații; noi am modificat complet definiția informațiilor. Pentru noi nu era vorba despre întâlniri clandestine sau despre cutii poștale oarbe, ci despre date.

La 26 de ani am fost angajat nominal la Dell, însă lucram de fapt pentru NSA. Contractele de colaborare deveniseră acoperirea mea, așa cum se întâmpla cu aproape toți spionii care aveau înclinații tehnologice ca mine. Am fost trimis în Japonia, unde am ajutat la conceperea copiei de rezervă globale a Agenției: o rețea secretă uriașă, care garanta că datele nu vor fi pierdute niciodată, chiar dacă sediul NSA ar fi fost transformat în cenușă în urma unei explozii nucleare. La vremea respectivă, nu mi-am dat seama că proiectarea unui sistem care să țină evidența permanentă a vieții tuturor oamenilor era o greșeală tragică.

Am revenit în Statele Unite la 28 de ani și am căpătat o promovare de-a dreptul spectaculoasă, în echipa de agenți tehnici de legătură, care intermedia relația dintre Dell și CIA. Sarcina mea era să particip la ședințe cu șefii diviziilor tehnice CIA, pentru a concepe soluții la orice probleme și-ar fi putut ei imagina și pentru a-i convinge să le adopte. Echipa mea a ajutat CIA să construiască un nou tip de arhitectură de stocare – un *cloud,* prima tehnologie care permitea tuturor agenților, indiferent de locul unde se aflau fizic, să acceseze și să caute orice date de care aveau nevoie, de la absolut orice distantă.

Pe scurt, de la un job de management și conectare a fluxului de informații, am trecut la un job de concepere a unor moduri de stocare permanentă a datelor, care a fost urmat la rândul său de un job de asigurare a disponibilității universale și a funcționalității de căutare prin date. Proiectele respective s-au definit pentru mine în Hawaii, unde m-am mutat pentru un nou contract cu NSA, la vârsta de 29 de ani. Până atunci, lucrasem potrivit doctrinei „necesității de a cunoaște", nefiind în stare să înțeleg scopul cumulativ din spatele sarcinilor mele specializate, compartimentate. Abia în Hawaii, am ajuns într-un final într-o poziție din care să văd cum se potrivesc laolaltă toate acțiunile mele, angrenându-se reciproc precum roțile dințate ale unei mașini uriașe pentru a forma un sistem de supraveghere în masă, global.

Adânc sub pământ, într-un tunel de sub o plantație de ananași – o fostă fabrică subterană de avioane din epoca Pearl Harbor –, stăteam în fața unui terminal de la care practic aveam acces nelimitat la comunicațiile aproape tuturor bărbaților, femeilor și copiilor de pe

planetă care au format vreodată un număr de telefon sau care au atins un computer. Printre oamenii aceia se numărau aproximativ 320 de milioane de compatrioți americani, care erau urmăriți în desfășurarea obișnuită a vieții lor cotidiene, ceea ce încălca grosolan nu numai Constituția Statelor Unite, ci și valorile de bază ale oricărei societăți libere.

Motivul pentru care citiți această carte este că am făcut ceva periculos pentru o persoană aflată în poziția mea: am decis să spun adevărul. Am strâns documente IC interne care dovedeau încălcarea legilor de către guvernul american și le-am transmis jurnaliștilor, care le-au verificat și le-au publicat, scandalizând întreaga lume.

Cartea de față relatează cum am ajuns la decizia respectivă, care au fost principiile morale și etice de la baza ei și cum au apărut ele – ceea ce înseamnă că relatează, de asemenea, viața mea.

Ce înseamnă o viață? Mai mult decât ce spunem, ba chiar mai mult decât ce facem. O viață înseamnă și lucrurile pe care le iubim și în care credem. Eu unul iubesc și cred cel mai mult în conexiuni, în conexiunile dintre oameni și în tehnologiile prin care se realizează ele. Tehnologiile acestea includ cărțile, bineînțeles, dar, pentru generația mea, conexiunea a însemnat în mare măsură internetul.

Înainte de a tresări oripilați, știind prea bine nebunia toxică ce infestează furnicarul acela animat în epoca noastră, trebuie să știți că pentru mine, când am ajuns să-l cunosc, internetul a fost ceva complet diferit. A fost un prieten și un părinte. A fost o comunitate fără granițe sau limite, o voce și milioane de voci, o frontieră comună care fusese colonizată, dar nu și exploatată de diversele triburi ce trăiau pașnic unul lângă altul și ai căror membri erau, toți, liberi să-și aleagă numele, istoria și obiceiurile. Toți purtau măști, totuși această cultură a anonimatului prin polionimie a produs mai multe adevăruri decât falsități, deoarece era creativă și cooperantă, nu comercială și competitivă. Desigur, au existat conflicte, dar au fost depășite prin bunăvoință și sentimente pozitive – adevăratul spirit de pionierat.

Așadar veți înțelege când spun că internetul de azi e de nerecunoscut. Merită menționat că schimbarea aceasta a fost o opțiune conștientă, rezultatul unui efort sistematic al câtorva privilegiați. Graba timpurie de a transforma comerțul în e-comerț a dus rapid la o bulă și apoi, imediat după începutul mileniului, la colaps. Ulterior companiile au înțeles că utilizatorii care intrau online erau mult mai puțin interesați să cheltuiască decât să partajeze, iar conexiunea umană pe care o făcea posibilă internetul putea genera bani. Dacă oamenii doreau să intre online în primul rând ca să le spună rudelor, prietenilor și străinilor ce făceau ei, precum și să audă din partea rudelor, a prietenilor și a străinilor ce făceau aceștia, atunci companiile nu trebuiau decât să-și dea seama cum să se interpună în

mijlocul schimburilor sociale și să le transforme în profit.

Acesta a fost începutul capitalismului de supraveghere și sfârșitul internetului așa cum îl știam eu.

Atunci a colapsat web-ul creativ, pe măsură ce nenumărate site-uri individuale, frumoase, dificile, au tras obloanele. Promisiunea comodității i-a determinat pe oameni să-și schimbe site-urile personale – care necesitau întreținere constantă și laborioasă – cu o pagină de Facebook și cu un cont Gmail. Aparența proprietății a fost ușor de confundat cu realitatea ei. Puțini dintre noi au înțeles-o la vremea respectivă, dar nimic din ceea ce continuam să partajăm nu ne mai aparținea. Urmașele companiilor de e-comerț care eșuaseră pentru că nu putuseră găsi nimic care să ne trezească interesul de a-l cumpăra aveau acum un nou produs pe care să-l vândă.

Chiar noi înșine am fost acel nou produs.

Interesele noastre, activitățile noastre, locurile în care ne aflam, dorințele noastre – tot ceea ce dezvăluiam, în cunoștință de cauză sau nu, era supravegheat și vândut în secret, pentru a amâna inevitabilul sentiment de violare pe care majoritatea dintre noi îl au abia acum. Iar această supraveghere continuă să fie încurajată activ, ba chiar finanțată de o armată de guverne lacome după volumul vast de informații pe care l-ar câștiga. La începutul anilor 2000, aproape niciun fel de comunicații online nu erau criptate, cu excepția autentificărilor, a e-mailurilor și a tranzacțiilor financiare, ceea ce însemna că, în multe cazuri, guvernele nici nu mai trebuiau să se sinchisească să abordeze companiile pentru a ști ce făceau clienții lor. Puteau spiona lumea fără să sufle pur și simplu niciun cuvânt.

Ignorându-și complet carta fondatoare, guvernul american a căzut victimă ispitei și, după ce a gustat fructul acestui pom otrăvitor, a fost cuprins de o febră inexorabilă. Statul și-a asumat în secret puterea supravegherii în masă, o autoritate care, prin definiție, îi afectează pe cei nevinovați într-o măsură mult mai mare decât pe cei vinovați.

Abia când am priceput mai bine această supraveghere și prejudiciile ei, am devenit obsedat de înțelegerea că nouă, publicului – nu doar publicul dintr-o țară, ci din toată lumea –, nu ni s-a acordat niciodată un vot sau măcar o șansă de a ne exprima opinia în acest proces. Sistemul aproape universal de supraveghere a fost creat nu doar fără consimțământul nostru, ci într-un mod care ne-a ascuns în mod deliberat toate aspectele programelor sale. La fiecare pas, procedurile de schimbare și consecințele lor au fost ținute secrete pentru toată lumea, inclusiv pentru majoritatea legiuitorilor. Cui m-aș fi putut adresa? Cu cine aș fi putut discuta despre toate astea? O simplă aluzie care să ajungă la urechile Congresului, ale unui judecător sau ale unui avocat, ar fi constituit o infracțiune atât de gravă, încât chiar și schițarea cadrului general ar fi dus la

condamnarea pe viață într-o închisoare federală.

M-am simțit pierdut și am căzut pradă deprimării, în timp ce mă luptam cu conștiința mea. Îmi iubesc țara și cred în serviciile publice – toată familia mea, descendența mea de secole, cuprinde bărbați și femei care și-au petrecut viața în slujba acestei țări și a cetățenilor ei. Eu însumi jurasem, nu unei agenții și nici măcar unui guvern, ci publicului, că voi sprijini și voi apăra Constituția, care garanta libertăți civile încălcate acum atât de flagrant. Și eram mai mult decât părtaș la încălcarea aceasta: eram chiar un element al ei. Toată munca pe care o depusesem atâția ani – pentru cine lucrasem? Cum aveam să echilibrez contractul de păstrare a secretului, semnat cu agențiile care mă angajaseră, și jurământul pe care-l depusesem pentru a respecta și apăra principiile fondatoare ale țării? Către cine sau către ce aveam o datorie mai mare? În ce punct eram obligat moral să încalc legea?

Reflecțiile asupra acelor principii mi-au adus răspunsurile. Am înțeles că, ieșind din umbră și prezentându-le jurnaliștilor amploarea abuzurilor din țara mea, nu voi pleda pentru nimic radical, ca distrugerea guvernului sau a IC. Nu doream decât ca guvernul și IC să revină la urmărirea idealurilor pe care le declaraseră ele însele.

Convingerea mea este că libertatea unei țări nu poate fi măsurată decât prin respectarea drepturilor cetățenilor ei și că aceste drepturi sunt de fapt limitări ale puterii statului, care definesc exact unde și când un guvern nu poate încălca domeniul libertăților personale sau individuale care, în epoca revoluției americane era numit „libertate”, iar în epoca revoluției internetului este numit „intimitate”.

Au trecut șase ani de când am depus mărturie, deoarece asistam la un declin al angajamentului așa-ziselor guverne avansate din toată lumea de a proteja intimitatea aceasta, pe care eu o consider – la fel ca Organizația Națiunilor Unite – un drept fundamental al omului. Pe durata acestor ani însă, declinul a continuat, pe măsură ce democrațiile au regresat în populism autoritar. Nicăieri această regresie n-a fost mai evidentă decât în relațiile guvernelor cu presa.

Încercările aleșilor de a submina legitimitatea jurnalismului – o profesiune pe care o privesc cu cel mai mare respect – au fost ajutate și ațâțate de un atac total asupra principiilor adevărului. În mod deliberat, realul este combinat cu falsul, prin intermediul unor tehnologii care pot amplifica această îmbinare până la nivelul unei confuzii globale fără precedent.

Cunosc destul de intim procesul deoarece crearea irealității a fost dintotdeauna cea mai întunecată dintre artele comunității de informații. Aceleași agenții care, de-a lungul întregii mele cariere, au manipulat informații pentru a crea pretexte pentru războaie – și au utilizat politici ilegale și un sistem judiciar dubios pentru a defini și a permite răpirile ca „extrădări de excepție”, torturile ca „interogări

îmbunătățite” și interceptările telefonice drept „colectări angro” – n-au ezitat nicio clipă să mă numească agent dublu chinez, agent triplu rus și, mai rău, „un milenial”.

Au putut afirma toate astea, și nestingherite pe deasupra, în mare parte pentru că am refuzat să mă apăr. Din clipa când mi-am prezentat dezvăluirile și până în prezent, am decis să nu deconspir niciodată detalii din viața mea personală, ce ar fi putut provoca dificultăți suplimentare familiei și prietenilor mei, care sufereau deja suficient pentru principiile mele.

Îngrijorarea față de sporirea acestor suferințe m-a făcut să ezit să scriu această carte. Decizia de a prezenta dovezi despre ilegalitățile guvernamentale a fost mai ușor de luat decât decizia, prin cartea de față, de a-mi prezenta viața. Abuzurile la care am asistat cereau acțiuni, dar nimeni nu-și scrie autobiografia pentru că nu poate rezista dictatelor conștiinței sale. Acesta este motivul pentru care am încercat să obțin permisiunea tuturor rudelor, prietenilor și colegilor care sunt numiți sau identificați public în alt mod în aceste pagini.

La fel cum refuz să presupun că aș fi unicul arbitru al intimității altora, nu m-am gândit niciodată că eu singur ar trebui să pot alege care dintre secretele țării mele trebuie făcute publice și care nu. De aceea am dezvăluit documentele guvernului numai câtorva jurnaliști. De fapt, numărul de documente pe care le-am dezvăluit direct publicului este egal cu zero.

Eu cred, la fel ca jurnaliștii aceia, că un guvern poate să ascundă unele informații. Chiar și celei mai transparente democrații din lume i se poate îngădui secretizarea, de exemplu, identitatea agenților sub acoperire și mișcările trupelor sale pe teren. Această carte nu include astfel de secrete.

Nu este simplu să-mi prezint viața și, în același timp, să protejez intimitatea persoanelor dragi mie, fără să expun secrete legitime ale guvernului, dar este sarcina mea. Acolo mă veți găsi, între aceste două responsabilități.

PARTEA ÎNTÂI

1.
PRIVIND PE FEREASTRĂ

Primul meu hacking a fost legat de ora de culcare.

Mi se părea nedrept să fiu forțat de părinți să merg la culcare înainte ca ei să se culce, înainte ca sora mea să se culce, când nici măcar nu eram obosit. Prima nedreptate măruntă a vieții.

Multe dintre primele 2 000 de nopți ale vieții mele s-au încheiat prin nesupunere civilă: plângând, implorând, târguindu-mă, până când – în noaptea cu numărul 2193, noaptea când am împlinit șase ani – am descoperit acțiunea directă. Autoritățile ignorau apelurile la reformă, dar nici eu nu mă născusem ieri.

Tocmai mă bucurasem de una dintre cele mai bune zile din viața mea fragedă, cu prieteni, un party, ba chiar și cadouri, și nu intenționam să-i îngădui să se termine doar pentru că toți ceilalți trebuiau să plece acasă. Așa că, pe furiș, am dat înapoi cu câteva ore toate ceasurile din casă. La cuptorul cu microunde a fost mai ușor decât la ceasul plitei electrice, fie și numai pentru că era mai accesibil.

Dat fiind că autoritățile – în ignoranța lor nelimitată – nu și-au dat seama de hackingul meu, am fost copleșit de satisfacția puterii și am descris o sumedenie de ture în galop prin living. Eu, stăpânul timpului, n-aveam să mai fiu trimis niciodată la culcare. Eram liber! Așa am adormit pe podea, văzând în sfârșit apusul pe 21 iunie, solstițiul de vară, cea mai lungă zi a anului. Când m-am trezit, toate ceasurile din casă arătau din nou aceeași oră precum ceasul de la mâna tatei.

Dacă cineva s-ar sinchisi în prezent să potrivească un ceas, cum ar ști ora la care să-l pună? Dacă sunteți ca majoritatea oamenilor normali de azi, l-ați regla după ora de pe smartphone. Dar, dacă vă uitați la telefon, și vreau să spun că vă uitați într-adevăr atent, pătrunzând adânc în meniuri și setări, veți vedea într-un final că ora lui este „setată automat”. La răstimpuri, telefonul nostru întreabă în tăcere – silențios – rețeaua furnizorului de servicii: „Hei, știi cât e ora?” La rândul ei, rețeaua respectivă întreabă o rețea mai mare, care întreabă o rețea încă și mai mare etc., trecând printr-o succesiune de turnuri și de cabluri, până când întrebarea ajunge la unul dintre adevărații stăpâni ai timpului, un Network Time Server, condus, sau verificat, de ceasurile atomice păstrate în locuri ca Institutul Național de Standarde și Tehnologie din Statele Unite, Institutul Federal de Meteorologie din Elveția și Institutul Național de Informații și Tehnologia Comunicațiilor din Japonia. Această lungă călătorie invizibilă, realizată într-o fracțiune de secundă, este motivul pentru

care nu vedeți clipind 12:00 pe ecranul telefonului, de fiecare dată când îl reporniți după ce s-a descărcat bateria.

M-am născut în 1983, la sfârșitul epocii în care oamenii își potriveau singuri ora exactă la ceasuri. În anul acela, Departamentul Apărării din SUA și-a împărțit în două sistemul intern de computere interconectate, creând o rețea care să fie utilizată de armată, numită MILNET, și o rețea pentru public, numită internet. Înainte de sfârșitul anului, reguli noi au definit limitele acelui spațiu virtual, dând naștere la „Sistemul de nume de domeniu" (DNS) pe care îl folosim și azi – toate domeniile .gov, .mil, .edu și, desigur, .com – și codurile de țară atribuite restului lumii: .uk, .de, .fr, .cn, .ru etc. Țara mea (prin urmare, și eu) beneficia deja de un avantaj, de un atu. Și totuși aveau să treacă încă șase ani până la inventarea World Wide Web și încă vreo nouă ani înainte ca familia mea să aibă un computer cu modem care să se poată conecta la ea.

Desigur, internetul nu este o entitate unică, deși avem tendința să ne referim la el ca atare. Realitatea tehnică este că zilnic se nasc rețele noi pe grupul global de rețele de comunicații interconectate pe care le folosim noi… și aproximativ trei miliarde de persoane, cam 42% din populația lumii. Voi utiliza totuși termenul în sensul său cel mai vast, prin care înțeleg rețeaua universală de rețele ce conectează între ele majoritatea computerelor din lume prin intermediul unui set de protocoale partajate.

Poate că unii dintre voi își fac griji că nu știu care este diferența dintre „protocol" și „rotocol", dar toți am folosit multe protocoale, permanent. Gândiți-vă la ele ca fiind limbaje pentru mașini, reguli comune pe care le urmează pentru a se înțelege între ele. Dacă aveți vârsta mea, este posibil să vă amintiți că trebuie să tastați „http" la începutul adresei unui site în bara de adrese a browserului. Literele acestea sunt prescurtarea de la Hypertext Transfer Protocol, limbajul pe care-l utilizați pentru a accesa World Wide Web, colecția masivă de site-uri bazate majoritar pe text, dar și pe materiale audio și video, ca Google, Youtube și Facebook. De fiecare dată când vă verificați căsuța de e-mail, utilizați un limbaj ca IMAP (Internet Message Access Protocol), SMTP (Simple Mail Transfer Protocol) sau POP3 (Post Office Protocol). Transferurile de fișiere trec prin internet utilizând FTP (File Transfer Protocol), iar în privința procedurii de setare a timpului pe telefon pe care am menționat-o, actualizările respective sunt preluate prin NTP (Network Time Protocol).

Toate acestea sunt cunoscute ca protocoale de aplicații și reprezintă o singură familie de protocoale dintre nenumăratele existente online. De exemplu, pentru ca datele din oricare protocol de aplicații să poată traversa internetul și să vă fie livrate pe desktop, pe laptop sau pe telefon, trebuie mai întâi să fie împachetate într-un protocol de

transport dedicat; gândiți-vă la serviciul poștal obișnuit, lent ca melcul, care preferă să vă trimită scrisorile și coletele în plicuri și în cutii de dimensiuni standard. TCP (Transmission Control Protocol) este utilizat pentru a direcționa, printre alte aplicații, pagini web și mesaje e-mail. UDP (User Datagram Protocol) este utilizat pentru a direcționa aplicații în timp real pentru care timpul este factorul determinant, ca telefonia prin internet și transmisiile live.

Orice reamintire a funcționării multistratificate a ceea ce în copilăria mea se numea cyberspace, Net, Infobahn și Autostrada Informațională este inevitabil incompletă, dar principalul este următorul lucru: protocoalele acestea ne-au oferit mijloacele pentru a digitaliza și a aduce online aproape tot ceea ce nu mâncăm, nu bem, nu îmbrăcăm sau în care nu locuim în lumea asta. Internetul a devenit pentru viața noastră aproape la fel de necesar ca și aerul prin care circulă atâtea dintre comunicațiile sale. Și, așa cum ni se reamintește de fiecare dată când fluxurile social-media ne avertizează asupra unei postări ce ne pune într-o lumină compromițătoare, a digitaliza ceva înseamnă a-l înregistra într-un format ce va dăinui veșnic.

Când mă gândesc la copilărie, și în special la primii nouă ani fără internet, mă izbește în primul rând un lucru: nu-mi pot aminti tot ce s-a întâmplat atunci, pentru că nu mă pot baza decât pe propria memorie. Datele pur și simplu nu există. Când eram copil, „experiența de neuitat" încă nu devenise o descriere tehnologică literal amenințătoare, ci era o rețetă, pasional-metaforică, a importanței: primele mele cuvinte, primii pași, primul dinte scos, prima călătorie cu bicicleta.

Generația mea a fost ultima din istoria americană, și poate chiar din istoria mondială, pentru care este valabil acest adevăr – ultima generație nedigitalizată, a cărei copilărie nu este în *cloud,* ci prinsă mai ales în formate analoge, ca jurnale scrise de mână, fotografii polaroid și casete VHS, artefacte tangibile și imperfecte care se degradează odată cu anii și pot fi iremediabil pierdute. Temele pentru școală se scriau pe hârtie, utilizând creioane și radiere, nu pe tablete conectate în rețea care îmi înregistrează fiecare apăsare. Salturile mele de creștere n-au fost urmărite de tehnologiile *smart-home,* ci crestate cu un cuțit pe tocul ușii casei în care locuiam.

Noi locuiam într-o casă veche și frumoasă din cărămidă roșie, cu un petic de peluză umbrit de corni și presărat vara cu flori albe de magnolii, ce serveau ca adăposturi pentru soldățeii din plastic cu care obișnuiam să mă târăsc de colo până colo. Casa avea o structură atipică: intrarea principală era la etaj, unde ajungeai suind o scară masivă din cărămidă. Etajul acela era spațiul principal de locuit, cu bucătăria, sufrageria și dormitoarele.

Deasupra nivelului principal se afla o mansardă prăfuită, plină cu

pânze de păianjen și cu aspect amenințător, utilizată pentru depozitare, bântuită de ceea ce mama îmi jurase că erau veverițe, dar despre care tata insista că erau vârcolaci care vor înghiți orice copil suficient de nesăbuit pentru a se aventura acolo. Casa era prevăzută și cu un subsol mai mult sau mai puțin finisat, o raritate în Carolina de Nord, mai ales atât de aproape de coastă. Subsolurile tind să se inunde și, cu siguranță, al nostru era veșnic umed, în ciuda funcționării constante a dezumidificatorului și a pompei.

După ce ai mei s-au mutat acolo, au extins partea din spate a etajului, pe care au împărțit-o într-o spălătorie, o baie, dormitorul meu și o cămăruță în care să te refugiezi, dotată cu televizor și cu canapea. Din dormitorul meu vedeam în cămăruță prin fereastra din peretele care inițial fusese exterior. Fereastra aceea, care cândva dădea afară, acum dădea spre interior.

Aproape în toți anii pe care i-am petrecut în casa din Elizabeth City, dormitorul acela a fost al meu, ca și fereastra lui. Deși fereastra avea perdea, nu oferea multă intimitate, ba chiar deloc. Din câte îmi amintesc, activitatea mea preferată era să îndepărtez puțin perdeaua și să trag cu ochiul în cămăruță.

Se poate spune că, de când mă știu, activitatea mea preferată a fost spionarea.

Am spionat-o pe Jessica, sora mea mai mare, căreia i se permitea să se culce mai târziu decât mine și să vizioneze desenele animate pentru care eram încă prea micuț. Am spionat-o pe mama, Wendy, care stătea pe canapea și împăturea rufele în timp ce urmărea știrile serii. Însă cel pe care l-am spionat cel mai mult a fost tata, Lon – sau, cum i se spunea în stilul sudic, Lonnie –, care stăpânea cămăruța în orele nopții.

Tata lucra în Paza de Coastă, deși pe atunci habar n-aveam ce însemna asta. Știam că uneori purta o uniformă, dar alteori, nu. Pleca devreme de acasă și se întorcea târziu, adesea cu gadgeturi noi – un calculator științific Texas Instruments TI-30, un cronometru Casio pe șnur de purtat la gât, un difuzor dintr-un sistem stereo – dintre care pe unele mi le arăta, iar pe altele le ascundea. Vă puteți imagina care mă interesau mai mult.

Gadgetul care m-a interesat cel mai mult a sosit într-o noapte, imediat după ora de culcare. Eram pe punctul să aținesc, când am auzit pașii tatei care se apropiau pe hol. M-am ridicat în capul oaselor în pat, am tras un colț al perdelei și am privit. Tata avea o cutie misterioasă, cam cât una pentru pantofi, din care a scos un obiect bej ce semăna cu un bolțar, din care șerpuiau cabluri lungi și negre ca tentaculele unor monștri ai adâncurilor dintr-un coșmar de-al meu.

Lucrând încet și metodic – pe de o parte, fiindcă acela era modul lui disciplinat, ingineresc, în care făcea totul, și pe de altă parte

fiindcă încerca să nu producă zgomot –, tata a descâlcit cablurile și a întins unul peste carpeta lățoasă, din cutie până la televizor. Apoi a conectat celălalt cablu la o priză din spatele canapelei.

Ecranul televizorului s-a luminat brusc și, odată cu el, s-a luminat și fața tatei. În mod obișnuit, tata își petrecea serile pe canapea, bând cutii de Sun Drop și privind la televizor bărbați ce alergau în jurul unui teren, dar acum era altceva. Nu mi-a trebuit decât o clipă ca să ajung la cea mai uimitoare înțelegere din toată viața mea de până atunci, e adevărat, scurtă: *Tata controla ceea ce se vedea la televizor.*

Vedeam un Commodore 64, unul dintre primele computere personale de pe piață.

Desigur, habar n-aveam ce era un computer, ca să nu mai spun că nu știam dacă tata lucra cu el sau se juca. Deși zâmbea și părea să se distreze, el se concentra la ceea ce se derula pe ecran cu aceeași intensitate cu care se concentra asupra oricărei probleme mecanice din casă. Am știut un singur lucru: indiferent ce făcea el acolo, voiam să fac și eu.

După aceea, de câte ori tata intra în cămăruță pentru a deschide cărămida bej, mă ridicam în pat, trăgeam perdeaua și-i spionam aventurile. Într-o noapte, ecranul a arătat o bilă care cădea și o bară în partea de jos a ecranului; tata trebuia să deplaseze bara pe orizontală ca să lovească bila, s-o facă să ricoșeze în sus și să spargă un perete din cărămizi multicolore (*Arkanoid*). În altă noapte, a stat în fața unui ecran din cărămizi multicolore de forme diferite; cărămizile cădeau întruna și, în timp ce cădeau, el le mișca și le rotea pentru a forma rânduri perfecte, care dispăreau imediat după aceea (*Tetris*). Am fost însă cu adevărat derutat de acțiunile tatei – dacă se recrea sau erau parte din jobul lui –, în seara când, trăgând cu ochiul pe fereastră, l-am văzut zburând.

Tata – care mă încântase întotdeauna, arătându-mi elicopterele reale de la baza aeriană a Pazei de Coastă când zburau pe lângă casă – își pilota propriul elicopter chiar aici, chiar în fața mea, în cămăruța noastră. El a decolat de pe o bază mică, ce avea până și un steag american micuț, fluturând pe cerul negru al nopții, plin de stele strălucitoare, dar s-a prăbușit imediat pe sol. A scos un strigăt slab, care l-a acoperit pe al meu, însă tocmai când crezusem că distracția se terminase, a revenit în baza mică, cu steagul minuscul, și a decolat din nou.

Jocul se numea *Choplifter*!, iar semnul de exclamare nu era doar o parte din numele său, ci și din experiența jocului în sine. *Choplifter*! era surescitant. Am privit de nenumărate ori misiunile ce decolau din cămăruța noastră și zburau peste un deșert neted, luminat de razele lunii, trăgând în avioane și tancuri inamice, care răspundeau la rândul lor focului său. Elicopterul continua să aterizeze și să decoleze,

deoarece tata încerca să salveze o mulțime de oameni pâlpâitori și să-i transporte în siguranță. Acela a fost cel mai vechi sentiment al meu despre tata: el era un erou.

Exclamația de încântare ce a răsunat dinspre canapea când elicopterul minuscul a aterizat pentru prima dată intact, cu un transport complet de oameni miniaturali, a fost puțin prea sonoră. Tata a întors brusc capul spre fereastră pentru a verifica dacă mă deranjase și mi-a zărit ochii.

Am sărit în pat, am tras pătura peste mine și am rămas perfect nemișcat, în timp ce pașii grei ai tatei se apropiau de camera mea.

A ciocănit în geam.

— A trecut ora ta de culcare, băiete. Ești încă treaz? Mi-am ținut respirația.

Pe neașteptate, el a deschis fereastra, s-a aplecat în dormitorul meu, m-a ridicat – cu pătură cu tot – și m-a tras în cămăruță. Totul s-a întâmplat atât de repede, încât picioarele mele nici n-au atins covorul.

Înainte de a-mi da seama, stăteam în poala tatei, în calitate de copilot. Eram prea mic și prea încântat ca să-mi dau seama că joystickul pe care mi-l dăduse nu era conectat. Tot ce conta era că zburam alături de tata.

2.
ZIDUL INVIZIBIL

Elizabeth City este un oraș portuar pitoresc, de dimensiuni medii, cu centrul istoric relativ intact. La fel ca majoritatea al așezărilor americane timpurii, s-a dezvoltat în jurul apei, în acest caz, în jurul râului Pasquotank, al cărui nume este deformarea engleză a unui cuvânt algonquin care înseamnă „unde se ramifică albia". Râul curge din golful Chesapeake, prin mlaștinile de la granița dintre statele Virginia și Carolina de Nord și se varsă în Albemarle Sound alături de Chowan, Perquimans și alte râuri. De câte ori mă gândesc la alte direcții pe care le-ar fi putut lua viața mea, îmi amintesc de bazinul acesta hidrografic: indiferent de cursul pe care apa călătorea de la izvor, ajungea la aceeași destinație.

Familia mea fusese dintotdeauna legată de mare, mai ales cei din partea mamei, care se trăgea direct din „părinții pelerini"; primul ei strămoș pe aceste țărmuri a fost John Alden, dogarul de pe *Mayflower*. El s-a căsătorit cu una dintre pasagere, Priscilla Mullins, care se bucura de atributul îndoielnic de a fi singura fată de vârsta măritișului de la bord și, prin urmare, singura fată de vârsta măritișului din prima generație a coloniei Plymouth.

Căsătoria dintre John și Priscilla, oficiată de Ziua Recunoștinței, a fost cât pe ce să nu aibă loc din cauza intervenției comandantului coloniei Plymouth, Myles Standish. Iubirea lui pentru Priscilla, respingerea lui și căsătoria ei cu John au devenit baza unei opere literare la care s-a făcut referire pe toată durata copilăriei și a adolescenței mele, *The Courtship of Miles Standish* de Henry Wadsworth Longfellow (el însuși descendent din Alden-Mullins):

„În cameră nu se-auzea nimic, doar pana grăbită a tânărului.
Scriind de zor epistole importante, care să plece cu *Mayflower,*
Gata să pornească-n ziua următoare sau cel târziu a doua zi, cu voia Domnului!
Spre casă, pline cu relatările despre iarna aceea cumplită,
Epistole scrise de Alden și pline de numele Priscilla,
Pline de numele și faima fecioarei puritane Priscilla!"

Elizabeth, fiica lui John și a Priscillei, a fost primul copil născut în Noua Anglie din „părinți pelerini". Mama, al cărei nume de botez este tot Elizabeth, prescurtat Wendy, descinde direct din ea, însă, fiindcă descendența este aproape exclusiv pe linie feminină, numele de familie s-au schimbat în fiecare generație: o Alden s-a măritat cu un Pabodie, fiica lor s-a măritat apoi cu un Grinnell, a căror fiică s-a

măritat cu un Stephens, iar fata acestora s-a măritat cu un Jocelin. Acești strămoși navigatori ai mei au călătorit în lungul coastei din actualul stat Massachusetts către Connecticut și New Jersey – urmând rutele comerciale regulate și ocolind pirații între Colonii și Caraibe –, până când, odată cu Războiul de Independență, spița Jocelin s-a stabilit în Carolina de Nord.

Amaziah Jocelin, care-și mai scria numele și Amasiah Josselyn, alături de alte variante, a fost corsar și erou de război. În calitate de căpitan al barchentinei cu zece tunuri *The Firebrand,* a apărat Cape Fear și chiar a fost creditat pentru asta. În urma dobândirii independenței de către americani, Jocelin a devenit agentul marinei americane, adică ofițerul de intendență, din Port of Wilmington, unde a înființat prima Cameră de Comerț a orașului, pe care a numit-o, în mod amuzant, Oficiul de Informații. Neamul Jocelin și urmașii săi – neamurile Moore, Hali, Meyland, Howell, Steven, Reston și Stokley –, toți din partea mamei, au luptat în toate războaiele din istoria Americii, de la Războiul de Independență și Războiul Civil (în care cei din spița caroliniană au luptat pentru Confederație împotriva rudelor din Noua Anglie/Uniunea), până la ambele războaie mondiale. Familia mea a răspuns întotdeauna chemării datoriei.

Bunicul meu matern, căruia îi spun Pop, este mai bine cunoscut drept contraamiralul Edward J. Barrett. La nașterea mea, era adjunctul șefului diviziei de inginerie aeronautică din Paza de Coastă, Washington. Avea să ocupe diverse posturi de conducere în diviziile de inginerie și de operațiuni, de la Governors Island, New York City, până la Key West, statul Florida, unde a fost director al Joint Interagency Task Force East (un grup de acțiune multinațional și multiagenții, condus de Paza de Coastă, dedicat stopării traficului de stupefiante în Caraibe). Nu-mi dădeam seama cât de mult urca Pop pe scara ierarhică, dar știam că ceremoniile de instalare la conducere deveneau cu timpul tot mai elaborate, cu discursuri mai lungi și torturi mai mari. Îmi amintesc de suvenirul pe care mi l-a dăruit un artilerist la o asemenea ceremonie: tubul unui proiectil de 40 mm, cald încă și mirosind ca pucioasa iadului, care tocmai fusese tras într-o salvă în cinstea lui Pop.

La nașterea mea, tata era maistru principal în Centrul de Pregătire Tehnică al Aviației Pazei de Coastă din Elizabeth City, unde întocmea programe de instruire și preda cursuri de electronică. Pleca frecvent în delegații, lăsând-o pe mama acasă să ne crească pe mine și pe sora mea. Pentru a ne învăța să fim responsabili, mama ne trasa anumite sarcini; ca să ne învețe să citim, ne-a etichetat toate sertarele în funcție de conținutul lor: ȘOSETE, CHILOȚI. Ne suia în căruciorul nostru Red Flyer și ne ducea la biblioteca locală, unde mergeam direct în secțiunea mea preferată, pe care o numisem „Mașini mari”. De

fiecare dată când mama mă întreba dacă mă interesa vreo „Mașină mare” anume, eram de neoprit:

— Autobasculantele și compresoarele și stivuitoarele și macaralele și…

— Asta-i tot, băiete?

— Ah, ziceam eu, și betonierele și buldozerele și… Mamei îi plăcea să-mi dea probleme matematice.

La K-Mart sau la Winn-Dixie, ea mă lăsa să aleg cărți și machete de mașini și camioane și mi le cumpăra, dacă puteam să calculez în minte suma prețurilor lor. În decursul copilăriei, ea a continuat să sporească gradul de dificultate al problemelor, cerându-mi mai întâi să estimez și să rotunjesc la o valoare întreagă în dolari, apoi cerându-mi valoarea exactă în dolari și în cenți, pentru ca în final să-mi ceară să calculez 3% din suma respectivă și s-o adun la total. Țin minte că ultima cerință m-a derutat – nu partea aritmetică, cât mai degrabă motivul.

— De ce?

— Se numește impozit, mi-a explicat. Din tot ce cumpărăm, trebuie să plătim 3% statului.

— Și ce face statul cu banii ăștia?

— Îți plac șoselele, băiete? Îți plac podurile? m-a întrebat. Statul folosește banii ăștia pentru a le repara. Statul folosește banii ăștia pentru a aduce cărți în bibliotecă.

La un moment dat, după o vreme, m-am temut că aptitudinile mele matematice în dezvoltare dăduseră greș, pentru că sumele efectuate în minte nu se potriveau cu cele afișate de casa de marcat. Mama mi-a explicat din nou:

— A crescut impozitul pe vânzări. Acum trebuie să adaugi 4%.

— Deci acum biblioteca va primi și mai multe cărți? am întrebat.

— Să sperăm, mi-a răspuns.

Bunica locuia la câteva străzi de noi, vizavi de moara de furaje și semințe și un nuc pecan uriaș. După ce-mi înnodam cămașa pentru a o umple cu nucile căzute, intram în casa ei și mă întindeam pe carpeta de lângă rafturile lungi și joase, pline cu cărți. Tovarășele mele obișnuite erau *Fabulele* lui Esop și, poate preferata mea, *Mitologia* de Bulfinch. Dădeam pagină după pagină, oprindu-mă doar pentru a sparge câteva nuci, în timp ce savuram povești despre cai înaripați, labirinturi complicate și gorgone cu șerpi în loc de păr, care-i transformau pe muritori în stane de piatră. Eram profund impresionat de Odiseu și-mi plăceau destul de mult Zeus, Apollo, Hermes și Atena, dar cred că cel mai mult l-am admirat pe Hefaistos, zeul urât al focului, al vulcanilor, al fierarilor și al tâmplarilor, zeul celor cărora le plăcea să meșterească. Eram mândru că știam să-i scriu corect numele grecesc și că mai știam că numele său din mitologia romană, Vulcan,

fusese folosit pentru planeta de origine a lui Spock din *Star Trek*. Nu am uitat niciodată premisa fundamentală a panteonului greco-roman. În vârful unui munte, se afla un grup de zei și de zeițe care își petreceau majoritatea existenței lor infinite luptându-se între ei și spionându-i pe oameni. Ocazional, când observau ceva care îi interesa sau îi nemulțumea, ei se deghizau în miei, lebede și lei și coborau de pe Olimp pentru a investiga și a interveni. Adesea intervențiile se terminau prin dezastre – cineva se îneca, era lovit de trăsnet sau era transformat într-un copac –, de câte ori nemuritorii căutau să-și impună voința și să se amestece în treburile muritorilor.

Odată am deschis o versiune ilustrată a legendelor despre regele Arthur și cavalerii lui și m-am trezit citind despre alt munte legendar, aflat însă în Țara Galilor. Acesta slujise ca fortăreață a gigantului tiranic Rhitta Gawr, care refuza să accepte că vremea domniei lui trecuse și că pe viitor lumea va fi condusă de regi umani, pe care îi considera firavi și slabi. Hotărât să se mențină la putere, el a coborât de pe vârful muntelui și a atacat regat după regat, învingându-le armatele. Într-un final a reușit să-i înfrângă și să-i ucidă pe toți regii Țării Galilor și ai Scoției. După ce-i omora, le tundea bărbile, din care și-a țesut o mantie pe care o purta ca pe un trofeu hidos. Apoi s-a hotărât să-l provoace pe cel mai puternic rege al Britaniei, Arthur, oferindu-i posibilitatea să aleagă: fie Arthur își tundea singur barba și se preda, fie Rhitta Gawr avea să-l decapiteze și să-i tundă el însuși barba. Înfuriat pe aroganța lui, Arthur a pornit spre fortăreața de pe munte a lui Rhitta Gawr. Regele și gigantul s-au întâlnit pe vârful cel mai înalt și s-au luptat zile întregi, până ce Arthur a fost rănit grav. Tocmai când Rhitta Gawr l-a apucat de păr și se pregătea să-i taie capul, Arthur a apelat la o ultimă fărâmă de putere și și-a înfipt sabia faimoasă în ochiul gigantului, care a căzut mort. Arthur și cavalerii săi au început să ridice apoi un tumul funerar peste cadavrul lui Rhitta Gawr, dar nu au apucat să termine pentru că a început să ningă. În timp ce se îndepărtau, mantia din bărbi a gigantului, pătată de sânge, a devenit perfect albă.

Muntele a fost numit Snaw Dun, care, explica o notă de subsol, însemna „zăpadă” în engleza veche. Astăzi Snaw Dun se numește muntele Snowdon. Este un vulcan de mult stins și, de asemenea, cel mai înalt vârf din Țara Galilor, cu altitudinea de 1085 m. Îmi amintesc perfect ce am simțit când mi-am întâlnit numele în contextul acela – a fost palpitant iar ortografia arhaică mi-a oferit prima înțelegere concretă că lumea era mai bătrână decât mine, chiar mai bătrână decât părinții mei. Asocierea numelui cu faptele eroice ale lui Arthur, Lancelot, Gawain, Percival, Tristan și ceilalți cavaleri ai Mesei Rotunde m-a umplut de mândrie… până când am aflat că faptele acelea nu erau istorie, ci legendă.

După câțiva ani, cu ajutorul mamei, am scotocit prin bibliotecă în speranța de a separa legenda de adevăr. Am aflat despre castelul Stirling din Scoția că fusese rebotezat Snowdon în onoarea acelei victorii a lui Arthur, ca parte a unei încercări a scoțienilor de a-și susține pretenția la tronul Angliei. Realitatea, după cum am aflat, este aproape întotdeauna mai confuză și mai puțin măgulitoare decât am vrea, dar adesea și, în mod ciudat, mai bogată decât miturile.

La momentul descoperirii adevărului despre Arthur, mă obseda deja de mult un tip nou și diferit de poveste, sau un tip nou și diferit de a spune povești. În 1989, de Crăciun în casa noastră a apărut o consolă Nintendo. Aparatul acela în două nuanțe de gri m-a fascinat în asemenea măsură, încât, alarmată, mama mi-a impus o regulă: puteam închiria un joc nou doar dacă terminam de citit o carte. Jocurile erau scumpe și, după ce le puteam termina cu ochii închiși pe cele care însoțiseră consola – o singură dischetă care combina *Super Mario Bros* și *Duck Hunt* –, eram dornic de alte provocări. Singura problemă era că, la șase ani, nu puteam citi atât de repede, pe cât puteam termina un joc. Era timpul pentru alt hacking nevinovat. Am început să vin de la bibliotecă cu cărți mai scurte și cu cărți pline de imagini. Erau enciclopedii vizuale despre invenții, cu desene nebunești de velocipede și de dirijabile, și cărți de benzi desenate, despre care abia mai târziu mi-am dat seama că erau versiuni prescurtate, pentru copii, ale romanelor lui Jules Verne și ale lui H.G. Wells.

Însă NES – Nintendo Entertainment System, un sistem pe 8 biți lipsit de fiabilitate, dar genial – a însemnat adevărata mea educație. Din *The Legend of Zelda,* am învățat că lumea este în esență un puzzle, de la *Mega Man,* am aflat că dușmanii mă pot învăța multe, iar *Duck Hunt,* ei bine, *Duck Hunt* m-a învățat că, chiar dacă cineva râde de eșecurile tale, nu înseamnă că trebuie să-l împuști în față. În cele din urmă totuși, *Super Mario Bros* a fost cel care mi-a oferit lecția care a rămas, poate, cea mai importantă din viața mea. Vorbesc cu toată sinceritatea și vă rog, de asemenea, să mă ascultați cu toată seriozitatea. *Super Mario Bros,* ediția 1.0, este poate capodopera supremă a jocurilor side-scroller, cu derulare laterală. Când jocul începe, Mario stă în extremitatea stângă a legendarului ecran de deschidere și nu poate merge decât într-o singură direcție: se poate deplasa numai spre dreapta, pe măsură ce peisaje și inamici noi vin spre el dintr-acolo. Trece prin opt lumi cu câte patru niveluri fiecare, toate guvernate de limite de timp, până ajunge la Bowser cel rău și o eliberează pe prințesa captivă Toadstool. În toate cele 32 de niveluri, Mario stă în fața „unui zid invizibil”, cum se numește în limbajul jocurilor, care nu-i permite să meargă înapoi. Nu există întoarcere, ci doar înaintare – pentru Mario și pentru Luigi, pentru mine și pentru voi. Viața se derulează doar într-o direcție, în direcția timpului, și,

indiferent cât de departe am reușit să ajungem, zidul acela invizibil va fi mereu în spatele nostru, izolându-ne de trecut, împingându-ne în necunoscut. Un puști care crește într-un orășel din Carolina de Nord, în anii 1980, trebuie să înțeleagă de undeva ce înseamnă moartea, așa că de ce nu de la doi frați italieni, imigranți și instalatori, care se dau în vânt după ciupercile din canalizări?

Într-o bună zi, multutilizata mea dischetă *Super Mario Bros* nu s-a mai încărcat, oricât am suflat în ea. Asta trebuia să faci pe atunci. Sau asta credeam noi că trebuie să faci: să sufli în partea ei deschisă, pentru a o curăța de praf, resturi și păr de animale de companie, adică de toată mizeria care tindea să se acumuleze acolo. Dar, oricât de mult am suflat, atât în dischetă, cât și în fanta pentru dischetă a consolei, ecranul televizorului a rămas întunecat. Uneori, pe mijlocul lui apăreau câteva linii unduitoare în plus, dar nu erau deloc liniștitoare.

Privind retrospectiv, probabil că era vorba doar despre o deformare a pinilor conectori, dar, ținând seama că puștiul de șapte ani care eram pe atunci nici măcar nu știa ce însemnau pini conectori, am fost frustrat și disperat. Ba mai rău, tata tocmai plecase în delegație cu Paza de Coastă și nu putea să mă ajute să rezolv problema decât după două săptămâni. Nu știam niciun fel de șiretlicuri sau de conducte de călătorit prin timp în stilul Mario, în care să mă afund, pentru ca săptămânile acelea să treacă mai repede, așa că m-am hotărât să repar singur defecțiunea. Știam că tata va fi impresionat dacă reușeam. M-am dus în garaj să caut trusa din metal cenușiu în care își ținea sculele.

Am considerat că, pentru a înțelege ce se defectase, mai întâi trebuia să demontez totul. Practic, copiam sau încercam să copiez gesturile tatei când stătea la masa din bucătărie, unde repara videorecorderul sau casetofonul – cele două mașinării din casă care, în ochii mei, semănau cel mai bine cu consola Nintendo. Mi-a luat aproape o oră să demontez consola, mâinile mele mici și necoordonate străduindu-se să învârtă o șurubelniță cu cap plat în șuruburile cu cap în cruce, însă într-un final am reușit.

Exteriorul consolei era gri monocrom mat, dar în interior exista o explozie de culori. Părea că un curcubeu de fire și de sclipiri argintii și aurii ieșea din placa de circuite verde-brotac. Am strâns câteva chestii pe undeva, am slăbit câteva chestii altundeva – mai mult sau mai puțin la întâmplare – și am suflat pe fiecare piesă. După aceea le-am șters pe toate cu un prosop de hârtie. A trebuit apoi să suflu din nou pe placa de circuite, pentru a îndepărta bucățelele de hârtie care se lipiseră de ceea ce acum știu că erau pinii.

După ce am terminat curățarea și reparațiile, a venit momentul reasamblării. Poate că labradorul nostru auriu, Treasure, înghițise unul dintre șuruburile minuscule sau poate că acesta se pierduse pur și

simplu pe covor sau sub canapea. Și probabil că nu pusesem toate piesele înapoi exact așa cum le găsisem, pentru că abia încăpeau în carcasa consolei. Capacul se deschidea întruna și am apăsat pe el, așa cum încerci să închizi o valiză ce conține prea multe obiecte. Într-un final, capacul s-a fixat, însă doar pe o latură. Latura opusă se ridicase și când am încercat s-o apăs, ca să închid capacul, s-a ridicat prima latură. Am tot apăsat ba într-o parte, ba în cealaltă, până am renunțat și am băgat consola în priză.

Am apăsat apoi pe butonul de pornire și… nimic. Am apăsat pe butonul Reset și… nimic. Erau singurele două butoane de pe consolă. Înainte de reparațiile mele, ledul de lângă butoane strălucea mereu roșu-închis, dar acum până și el se stinsese. Consola tăcea, deformată și inutilă, și am simțit un val de vinovăție și de teamă.

Când avea să revină din deplasarea lui, tata n-avea să fie mândru de mine: urma să-mi sară pe cap ca o ciupercă Goomba din *Super Mario,* totuși nu de violența lui mă temeam, ci mai degrabă de dezamăgirea lui. Pentru colegii săi, tata era un maestru în sisteme electronice, care se specializase în avionică. Pentru mine, era un savant casnic nebun, care încerca să repare totul de unul singur: prize electrice, mașini de spălat vase, boilere și aparate de aer condiționat. Eu îl ajutasem de câte ori mă lăsase și cu ocaziile acelea ajunsesem să cunosc atât plăcerile fizice ale muncii manuale, cât și plăcerile intelectuale ale mecanicii de bază, alături de principiile fundamentale ale electronicii – deosebirile dintre tensiune și curent sau dintre putere și rezistență. Fiecare treabă de care ne apucam împreună se încheia fie printr-o reparație reușită, fie printr-o înjurătură, când tata lua aparatul care nu putuse fi reparat și îl arunca în cutia de carton a obiectelor ce nu puteau fi îmblânzite. Nu-l judecasem niciodată pentru eșecuri – întotdeauna fusesem prea impresionat de faptul că el cutezase pur și simplu să riște încercarea respectivă.

Când s-a întors acasă și a aflat ce făcusem cu NES, nu s-a înfuriat, spre marea mea surprindere. N-a fost nici tocmai încântat, dar a dat dovadă de răbdare. Mi-a explicat că înțelegerea motivelor și a felurilor pentru care ceva mersese prost era la fel de importantă ca înțelegerea componentei care se stricase: dacă înțelegeai de ce și cum, puteai împiedica repetarea defecțiunii. Mi-a arătat, pe rând, toate părțile consolei, explicând nu numai ce erau, ci și ce rol jucau și cum interacționau cu celelalte piese pentru a contribui la funcționarea corectă a aparatului. Numai analizând părțile individuale ale unui mecanism, puteai determina dacă designul lui era cel mai eficient pentru a-și atinge scopul. Dacă era cel mai eficient și doar funcționa defectuos, atunci îl reparai. În caz contrar, operai modificări pentru a-l îmbunătăți. Potrivit tatei, acela era unicul protocol adecvat pentru reparații și nimic din el nu era opțional; de fapt, aceea era

responsabilitatea fundamentală pe care o aveai față de tehnologie.

Ca toate lecțiile tatei, și aceasta a avut aplicații largi dincolo de sarcina noastră imediată. În esență, a fost o lecție despre principiul încrederii în sine, despre care tata insista că America îl uitase la un moment aflat între propria lui copilărie și copilăria mea. În SUA înlocuirea unei mașini stricate cu un model mai nou costa de obicei mai puțin decât reparația ei de către un specialist, care, în sine, costa de obicei mai puțin decât să cumperi tu însuți piesele și să încerci reparația. Acest lucru garanta practic tirania tehnologică, perpetuată nu doar de tehnologie, ci și de ignoranța tuturor celor care o foloseau zilnic și totuși nu reușeau s-o înțeleagă. Refuzul de a te informa despre funcționarea de bază și despre întreținerea echipamentului de care depindeai însemna acceptarea pasivă a tiraniei respective și aprobarea termenilor ei: când echipamentul îți funcționează, vei lucra, dar când încetează să funcționeze, vei înceta și tu să lucrezi. Vei deveni sclavul sclavilor tăi.

S-a dovedit că probabil rupsesem doar un contact lipit, dar pentru a afla exact care dintre ele, tata dorea să utilizeze echipamente speciale de testare la care avea acces în laboratorul lui din baza Pazei de Coastă. Presupun că ar fi putut aduce echipamentul respectiv acasă, însă, din motive necunoscute, a preferat să mă ia cu el în laborator. Cred că a vrut doar să mi-l arate. Considerase că eram pregătit pentru așa ceva.

Nu eram însă pregătit. Nu fusesem niciodată într-un loc atât de impresionant. Nici biblioteca nu era așa. Nici chiar magazinul de electronice Radio Shack din Lynnhaven Mall. Îmi amintesc cel mai bine monitoarele. Laboratorul în sine era slab iluminat și pustiu și avea culorile standard alb și bej din clădirile guvernamentale, dar, chiar înainte ca tata să aprindă lumina, am fost fascinat de strălucirea pulsatilă a verdelui electric. „De ce sunt așa de multe televizoare în locul ăsta?” a fost primul meu gând, după care a urmat: „De ce sunt toate reglate pe același canal?” Tata mi-a explicat că nu erau televizoare, ci computere și, deși mai auzisem cuvântul înainte, nu știam ce însemna. Cred că inițial am presupus că ecranele – monitoarele – erau computerele în sine.

Tata a început să mi le arate, unul câte unul, și a încercat să-mi explice ce făceau: unul procesa semnalele radar, altul redirecționa transmisiunile radio, iar un altul simula sistemele electronice de la bordul avionului. Nu voi pretinde că am înțeles nici măcar jumătate din explicații. Computerele respective erau mai avansate decât aproape tot ce se folosea pe atunci în sectorul privat, depășindu-mi imaginația. Sigur că da, unitățile lor de procesare aveau nevoie de cinci minute pentru inițializare, monitoarele erau monocrome și nu existau boxe pentru efecte sonore sau muzică, însă limitările nu făceau

decât să le sublinieze seriozitatea.

Tata m-a așezat pe un scaun, pe care după aceea l-a ridicat, până am putut ajunge aproape de birou și de paralelipipedul din plastic de pe el. Pentru prima dată în viață, m-am găsit în fața unei tastaturi. Tata nu mă lăsase niciodată să scriu pe Commodore 64 al lui, iar activitatea mea se reducea la consolele de jocuri video, care utilizau controlere dedicate. Computerele acestea erau însă mașini profesionale de uz general, nu pentru jocuri, și nu înțelegeam cum să le fac să funcționeze. Nu existau controlere, joystickuri sau pistoale, ci unica interfață era obiectul acela plat din plastic, cu șiruri de taste pe care erau imprimate litere și numere. De altfel, literele erau dispuse într-o ordine diferită de cea pe care o învățasem la scoală. Prima literă nu era A, ci Q, urmată de W, E, R, T și Y. Măcar cifrele erau în ordinea pe care o știam.

Tata mi-a spus că fiecare tastă avea un scop – fiecare literă, fiecare cifră iar combinațiile lor aveau, de asemenea, scopuri bine precizate. Și, la fel ca în cazul butoanelor de pe un controler sau de pe joystick, dacă știai combinațiile potrivite, puteai face minuni. Pentru a-mi demonstra, s-a întins peste umărul meu, a tastat o comandă și a apăsat tasta ENTER. Pe ecran a apărut ceva despre care acum știu că era un editor de text. A luat apoi un post-it și un pix și a scris mai multe litere și cifre, după care mi-a spus să le tastez exact, cât timp se ducea să repare Nintendoul stricat.

După plecarea lui, am început să-i copiez mâzgăliturile pe ecran, apăsând cu un deget pe taste. Întrucât eram stângaci, dar fusesem educat să scriu cu mâna dreaptă, am constatat imediat că aceasta era metoda cea mai naturală de scriere pe care o întâlnisem vreodată.

```
10 INPUT „CUM TE CHEAMĂ?”; NAME$
20 PRINT „BUNĂ,” + NAME$ + „!”
```

Poate că vi se pare simplu, dar nu sunteți un puști, așa cum eram eu atunci. Eram micuț, cu degete dolofane și butucănoase, și nici măcar nu știam ce erau ghilimelele, cu atât mai puțin că trebuia să apăs pe tasta SHIFT pentru a le scrie. După multe încercări și o grămadă de erori, am reușit să termin. Am apăsat Enter și, instantaneu, computerul mi-a pus o întrebare: CUM TE CHEAMĂ?

Am fost fascinat. Biletul post-it nu spunea ce trebuia să fac în continuare, așa că am decis să răspund și am apăsat din nou pe noul meu prieten, tasta ENTER. Brusc, de nicăieri, pe ecran a apărut scris BUNĂ, EDDIE! într-un verde radioactiv, perfect vizibil în ciuda semiîntunericului.

Aceasta a fost introducerea mea în programare și în informatică în general: o lecție despre faptul că aceste mașini fac ceea ce fac pentru că cineva le-o spune, într-un mod foarte special, foarte atent. Iar acel

cineva poate să nu aibă decât șapte ani.

Aproape imediat am înțeles care erau limitele sistemelor pentru jocuri. Erau foarte restrictive prin comparație cu computerele. Nintendo, Atari, Sega – toate te îngrădeau la niveluri și lumi prin care puteai să avansezi, ba chiar să învingi, dar care nu se schimbau niciodată. Consola Nintendo reparată a revenit în cămăruță, unde aproape că am abandonat-o. Mă jucam pe ea doar serile sau în weekenduri, când tata era acasă și-l invitam la jocuri în doi ca *Mario Kart, Double Dragon, Mortal Kombat* sau *Street Fighter*. La momentul respectiv, eram mult mai bun decât el la toate jocurile acelea – a fost prima activitate în care m-am dovedit mai priceput decât tata dar la răstimpuri îl lăsam să mă bată. Nu voiam să creadă că eram nerecunoscător.

Nu sunt un programator înnăscut și niciodată nu m-am considerat prea grozav, totuși, în deceniul următor, am devenit suficient de bun pentru a fi periculos. Chiar și azi procesul mi se pare magic: tastezi comenzile în limbaje ciudate, pe care procesorul le traduce apoi într-o experiență disponibilă nu doar pentru tine, ci pentru toată lumea. Mă fascina gândul că un programator individual putea să scrie cod pentru ceva universal, pentru ceva care să nu fie restricționat de nicio lege, regulă sau reglementare, cu excepția celor esențial reductibile la cauză și efect. Între inputul și outputul meu exista o relație perfect logică. Dacă inputul era greșit, atunci și outputul era greșit; dacă inputul îmi era impecabil, outputul computerului era la fel. Niciodată nu avusesem parte de ceva atât de consecvent și de corect, atât de obiectiv fără echivoc. Un computer aștepta oricât pentru a-mi primi comanda, însă o procesa imediat ce apăsam pe tasta ENTER, fără să pună alte întrebări. Niciun profesor nu fusese vreodată atât de răbdător, dar în același timp atât de receptiv. Nicăieri altundeva – cu siguranță nu la școală, ba chiar nici acasă – nu simțisem vreodată că dețin un asemenea control. Faptul că un set de comenzi perfect scrise va executa perfect aceleași operații de fiecare dată avea să mi se pară – așa cum s-a întâmplat cu atâția copii ai noului mileniu, inteligenți și înclinați spre tehnologie – unicul adevăr stabil și salvator al generației noastre.

3.
BĂIAT DE CENTURĂ

Cu puțin înainte de a noua mea aniversare, familia s-a mutat din Carolina de Nord în statul Maryland. Spre surprinderea mea, am descoperit că numele ajunsese aici înaintea mea. „Snowden" se întâlnea la tot pasul în Anne Arundel, comitatul în care ne-am stabilit, deși a trecut un timp până am aflat motivul.

Richard Snowden fusese un maior britanic care ajunsese în provincia Maryland în 1658, știind că garantarea de către lordul Baltimore a libertății religioase pentru catolici și pentru protestanți va fi extinsă și pentru quakeri. În 1674, lui Richard i s-a alăturat fratele său John, care a fost de acord să părăsească Yorkshire pentru a-și scurta condamnarea la închisoare pe care o primise pentru predicarea credinței sectei quakerilor. Când corabia lui William Penn, *Welcome,* a plutit în aval pe fluviul Delaware în 1682, John a fost unul dintre puținii europeni care au salutat-o.

Trei dintre nepoții lui John au servit în Armata Continentală în timpul Războiului American de Independență. Deoarece quakerii sunt pacifiști, ei au fost blamați de comunitate pentru că deciseseră să se alăture luptei pentru independență, însă conștiința le ceruse să-și reconsidere pacifismul. William Snowden, strămoșul meu direct dinspre tată a avut rangul de căpitan, a fost luat prizonier de britanici în bătălia de la Fort Washington din New York și a murit într-una dintre celebrele închisori Sugar House din Manhattan. (Legenda spune că britanicii și-au ucis prizonierii de război, forțându-i să mănânce păsat în care presăraseră sticlă pisată.) Soția lui, Elizabeth Moor pe numele de fată, a fost un consilier apreciat al generalului Washington și mama altui John Snowden – politician, istoric și editor de ziar din Pennsylvania ai cărui urmași s-au împrăștiat spre sud și s-au stabilit pe proprietăți din Maryland deținute de alți Snowden.

Comitatul Anne Arundel cuprinde aproape toate cele 800 de hectare de pădure pe care regele Charles al II-lea le-a acordat familiei lui Richard Snowden în 1686. Printre companiile pe care Snowdenii le-au înființat aici s-au numărat Patuxent Iron Works, una dintre cele mai importante forje americane coloniale și producătoare majoră de ghiulele și gloanțe, și Snowden Plantation, o fermă de lapte și produse lactate, condusă de nepoții lui Richard Snowden. După ce au luptat pe eroica Linie Maryland a Armatei Continentale, aceștia s-au întors pe plantație și, aplicând pe deplin principiile independenței, au abolit sclavia practicată de familia lor, eliberându-i pe cei 200 de sclavi africani cu aproape un secol înainte de Războiul Civil.

Astăzi fostele domenii Snowden sunt divizate de Snowden River

Parkway, o zonă comercială animată, cu patru benzi de șosea, presărată în principal cu lanțuri de restaurante de calitate și dealeri auto. În apropiere, Route 32/autostrada Patuxent duce direct la Fort George G. Meade, a doua bază militară ca mărime din țară și sediul NSA. Fort Meade este construit, de fapt, pe un teren care le-a aparținut cândva rudelor mele Snowden și care fie a fost cumpărat de la ele (potrivit unei relatări), fie le-a fost luat prin expropriere (potrivit altora) de Guvernul SUA.

La vremea respectivă, nu știam nimic din istoria aceasta: părinții mei glumeau că statul Maryland schimba numele de pe indicatoare de fiecare dată când se muta cineva nou. Pe ei îi amuza, dar mie mi se părea cu adevărat înfricoșător. Comitatul Anne Arundel se află la 400 de kilometri de Elizabeth City pe autostrada interstatală I–95, totuși părea o altă planetă. Noi schimbaserăm malurile împădurite ale râului cu trotuarele din beton și o școală în care aș fi fost popular și aș fi avut succes la învățătură cu una în care eram permanent ironizat pentru ochelari, lipsa de talente sportive și, mai ales, pentru accentul meu – tărăgănarea sudică pronunțată care i-a determinat pe noii mei colegi de clasă să mă numească „retardat”

Eram atât de sensibil în privința accentului, încât am încetat să rostesc vreun cuvânt în clasă și am început să exersez singur acasă, până am reușit să vorbesc „normal” – sau, cel puțin, până nu i-am mai spus locului umilinței mele „ora de ienglieză” și nici că mi-am tăiat „deștul” într-o hârtie. În tot acel timp în care mi-a fost teamă să mă exprim liber, notele mi s-au prăbușit și unii profesori au decis să-mi testeze IQ-ul ca mod de a descoperi ceea ce credeau că putea fi o dizabilitate. După ce s-a anunțat punctajul obținut, nu țin minte să fi primit scuze, ci doar o mulțime de „teme pentru îmbogățire” suplimentare. Aceiași profesori care se îndoiseră de capacitatea mea de a învăța începeau acum să fie nemulțumiți de noul meu obicei de a vorbi deschis.

Noua mea casă se afla pe centură [Beltway], care definește în mod tradițional Interstate 495, autostrada interstatală care încercuiește Washingtonul, dar care, în prezent, descrie raza vastă și în permanentă extindere a suburbiilor capitalei națiunii și se întinde la nord spre Baltimore, statul Maryland, iar în sud, spre Quantico, statul Virginia. Aproape invariabil, locuitorii acestor suburbii lucrează fie pentru guvernul american, fie pentru una dintre companiile ce fac afaceri cu el. Pe scurt, nu există alt motiv ca să locuiești acolo.

Noi stăteam în Crofton, Maryland, la jumătatea distanței dintre Annapolis și Washington, la periferia vestică a comitatului Anne Arundel, unde toate dezvoltările rezidențiale sunt în stilul ieftin-federal, placate la exterior cu PVC, și au nume bizare și anacronice, de felul Crofton Towne, Crofton Mews, The Preserve, The Ridings.

Crofton în sine este o comunitate construită în jurul curbelor lui Crofton Country Club. (Faptul că un club rural se află în centru spune totul.) Văzută pe o hartă, seamănă perfect cu un creier omenesc, cu străzi ce se încolăcesc, se împletesc și se pliază una în jurul celeilalte, precum circumvoluțiunile din cortexul cerebral. Strada noastră se numea Knights Bridge Turn și era o buclă largă și lenșă de locuințe cu etajul retras, alei de acces spațioase și garaje pentru două mașini. Noi locuiam la șapte case de un capăt al buclei și tot la șapte case de celălalt capăt, adică exact la mijloc. Pentru a mă familiariza cu noile împrejurimi, părinții m-au introdus într-o rețea de distribuire a presei. Aveam o bicicletă Huffy cu zece viteze și livram *The Capital,* un ziar venerabil publicat în Annapolis, a cărui distribuție zilnică devenea neplăcut de haotică, mai ales iarna, îndeosebi între Crofton Parkway și Route 450, care, când trecea pe lângă cartierul nostru, avea alt nume: Defense Highway.

Pentru părinții mei a însemnat o perioadă incitantă. Crofton reprezenta un pas înainte pentru ei, atât din punct de vedere economic, cât și social. Străzile erau mărginite de copaci și cu infracționalitate foarte redusă, iar populația multiculturală, multirasială și multilingvă, care reflecta diversitatea corpului diplomatic și a comunității de informații din Beltway, era înstărită și bine educată. Curtea noastră din spate era practic un teren de golf, după care urmau terenuri de tenis, iar dincolo de ele exista o piscină de dimensiuni olimpice. Crofton era ideal și pentru navetiști. Tatei îi trebuiau numai 40 de minute ca să ajungă la noul lui post de maistru militar principal în Divizia de Inginerie Aeronautică din baza Pazei de Coastă, care se afla pe atunci la Buzzards Point, în sudul Washingtonului, învecinată cu Fort Lesley J. Menair. Iar mama avea nevoie de doar 20 de minute pentru a ajunge la noul ei job din NSA, al cărei sediu paralelipipedic futurist, încununat de radomuri și învelit în cupru pentru protecția semnalelor de comunicații, se situează exact în centrul zonei urbane Fort Meade.

Vreau să subliniez cât mai apăsat pentru necunoscători: genul acesta de muncă era perfect normal. Vecinii din stânga noastră lucrau în Departamentul Apărării, iar cei din dreapta, în Departamentul Energiei și în Departamentul Comerțului. O vreme, aproape toate fetele din școală care îmi plăceau aveau tații în FBI. Fort Meade era pur și simplu locul unde lucra mama, alături de alți 125.000 de angajați, dintre care vreo 40.000 locuiau chiar pe domeniul bazei, mulți cu familiile lor. În bază își aveau sediul peste 115 agențiile guvernamentale, pe lângă militari din toate cele cinci direcții ale armatei. Pentru context, în comitatul Anne Arundel, cu o populație ce depășește cu puțin jumătate de milion, fiecare a 800-a persoană lucrează pentru poștă, fiecare a 30-a persoană lucrează în sistemul

școlilor de stat, dar fiecare a patra persoană lucrează sau își desfășoară activitatea într-o afacere, agenție sau sucursală conectată cu Fort Meade. Baza are propriile oficii poștale, școli, secții de poliție și de pompieri. Copiii din zonă, ai militarilor și ai civililor deopotrivă, se adunau zilnic în bază ca să urmeze cursuri de golf, tenis și înot. Deși noi locuiam în exteriorul bazei, mama continua să utilizeze cantina ca magazin alimentar, pentru a se aproviziona angro. De asemenea, profita de Post Exchange-ul (PX) din bază ca magazin universal pentru hainele urâte, însă funcționale și, cel mai important, fără TVA, pe care eu și sora mea le schimbam an de an, deoarece eram în plină creștere. Cititorii care n-au fost crescuți în mediul acesta își pot imagina Fort Meade și împrejurimile sale, poate chiar întreaga Beltway, ca pe un oraș enorm care aparținea unei companii unice. Este un loc a cărui monocultură are foarte multe în comun cu, să zicem, Silicon Valley, atât doar că Beltway nu produce tehnologie, ci guvernare în sine.

Ar trebui să adaug că amândoi părinții mei aveau autorizații de securitate Strict Secret, dar mama trecuse și prin testul poligraf – un control de securitate de nivel superior, la care nu sunt supuși militarii. Ca o ironie a sorții, ea era persoana cea mai îndepărtată cu putință de un spion. Era funcționară într-o asociație independentă de asigurări și beneficii care deservea angajații NSA; în esență, oferea spionilor planuri de pensionare. Pentru a prelucra însă formularele de pensii, a trebuit să fie examinată de parcă urma să fie parașutată într-o junglă pentru a organiza o lovitură de stat.

Cariera tatei îmi rămâne destul de neclară chiar și în prezent, iar adevărul este că ignoranța mea în acest caz nu-i anormală. În lumea în care am crescut, nimeni nu vorbea de fapt despre jobul său – nu doar cu propriii copii, ci nici cu alte persoane. Este adevărat că mulți adulți din jur aveau interdicția legală de a discuta despre activitatea lor, chiar și cu familia, dar în mintea mea o explicație mai exactă constă în natura tehnică a muncii lor și în insistența guvernului pentru compartimentare. Cei din domeniul tehnic au rareori, ba poate chiar niciodată, idee despre aplicațiile mai largi și despre implicațiile politice ale proiectelor la care lucrează. Iar munca lor necesită în general cunoștințe atât de specializate, încât, dacă ar fi început să vorbească despre ele în jurul unui grătar, n-ar mai fi fost invitați și la următorul, pentru că n-ar fi interesat pe nimeni.

Privind retrospectiv, poate asta ne-a adus aici.

4.
AMERICAN ONLINE

Curând după ce ne-am mutat la Crofton, tata a adus acasă primul nostru computer desktop, un Compaq Presario 425, la prețul de listă de 1399 de dolari, dar cumpărat cu discountul militar de care beneficia el. Calculatorul a fost instalat inițial – spre disperarea mamei – drept în mijlocul mesei din sufragerie. Din momentul în care a apărut, computerul și cu mine am fost nedespărțiți. Dacă anterior detestasem să ies din casă și să dau cu piciorul într-o minge, acum ideea respectivă părea complet ridicolă. Afară nu exista nimic mai grozav decât ceea ce puteam găsi în această clonă butucănoasă și cenușie de PC, dotată cu un procesor Intel 486 de 25 megahertzi, care pe atunci părea incredibil de rapid, și un hard disk inepuizabil de 200 megabyți. În plus, mare atenție!, avea monitor color. (Mai precis un monitor color pe 8 biți, ceea ce înseamnă că putea afișa până la 256 de culori diferite. Probabil că dispozitivul pe care-l aveți în prezent poate afișa milioane de culori diferite.).

Acest Compaq mi-a devenit tovarăș constant – al treilea părinte al meu, al doilea frate și prima iubire. A apărut în viața mea tocmai la vârsta când îmi descopeream personalitatea independentă și lumile multiple ce pot exista simultan în cadrul lumii oamenilor. Procesul de explorare era atât de incitant, încât m-a făcut să consider înțelese de la sine familia și viața pe care le aveam deja, ba chiar să le neglijez, cel puțin o vreme. Altfel spus, treceam prin primii fiori ai pubertății. Era însă o pubertate tehnologizată și schimbările extraordinare pe care le-a cauzat în mine au fost, într-un fel, cauzate peste tot, în toți oamenii.

Părinții mă strigau ca să-mi spună să mă pregătesc pentru școală, dar nu-i auzeam. Mă strigau ca să-mi spună să mă spăl pentru cină, dar mă prefăceam că nu-i auzisem. Și de câte ori mi se reamintea că acest computer nu era jucăria mea personală, ci la el aveau dreptul toți membrii familiei, mă ridicam de pe scaun cu atâta reticență, încât după ce tata, mama sau sora îmi luau locul, trebuiau să-mi ordone să plec din cameră, pentru că altfel aș fi rămas îmbufnat în spatele lor și le-aș fi oferit sfaturi – arătându-i surorii mele comenzi macro și comenzi rapide în editorul de text când scria o lucrare sau oferindu-le părinților sfaturi pentru foile de calcul atunci când voiau să-și calculeze impozitele.

Încercam să-i ajut să-și termine mai repede sarcinile, ca să pot reveni la ale mele, care erau mult mai importante – de exemplu, jocul *Loom*. Pe măsură ce tehnologia avansase, jocurile ce implicau palete de ping-pong și elicoptere, din genul celor jucate de tata pe Commodore, care era de acum superînvechit, pierduseră teren în fața

celor care înțeleseseră că în inima fiecărui utilizator de PC se afla un cititor de cărți, o ființă care dorea nu numai senzații, ci și povești. Jocurile grosolane ale copilăriei mele, Nintendo, Atari și Sega, cu scenarii de felul (iar acesta este un exemplu real) salvării președintelui Statelor Unite de atacuri ninja, lăsau acum loc unor reimaginări detaliate ale legendelor antice pe care le citisem tolănit pe covorul din casa bunicii.

Loom era despre o societate de Țesători ai cărei bătrâni (ce purtau numele Clotho, Lachesis și Atropos, după Parcele grecilor) creaseră un *loom* (război de țesut) secret care controla lumea sau care, potrivit scenariului jocului, țesea „tipare subtile de influentă în chiar țesătura realității". Un băiat descoperea puterea *loom*-ului, era exilat și totul pornea spre haos, până când lumea decidea că o mașină secretă a destinului putea să nu fie o idee chiar grozavă.

Sigur că da, greu de crezut, totuși nu uitați că era doar un joc.

Nici la vârsta aceea fragedă nu mi-a scăpat însă faptul că mașinăria aflată în rolul central era un fel de simbol al computerului pe care îl foloseam. Firele multicolore ale războiului de țesut erau ca sârmulițele multicolore din interiorul computerului, iar firul cenușiu care prevestea un viitor nesigur era precum cablul lung și gri de telefon care ieșea din spatele computerului și-l conecta cu lumea mare din exterior. Acolo, pentru mine era adevărata magie: doar cu acel cordon, cu cardul de extensie și modemul companiei Compaq, plus un telefon funcțional, puteam să apelez și să mă conectez la ceva nou numit internet.

Cititorii care s-au născut după 2000 s-ar putea să nu-mi înțeleagă surescitarea, dar, credeți-mă, era pur și simplu un miracol. În prezent, conectivitatea este presupusă în mod implicit. Smartphone-uri, laptopuri, desktopuri, totul este conectat, permanent. Dar conectat la ce anume? Cum? Nu contează. Este suficient să atingeți pictogramă pe care rudele mai vârstnice o numesc „butonul internet" și pac!, aveți totul: știri, livrare de pizza, streaming de muzică și streaming video pe care le numeam TV și filme. Pe atunci însă noi munceam fizic, nu glumă, și ne înfigeam modemurile direct în priza din perete, cu mâini bărbătești de 12 ani.

Nu spun că știam multe despre ce era internetul sau despre modul exact în care mă conectam la el, dar îi înțelegeam caracterul miraculos. Pentru că pe atunci, când îi spuneai PC-ului să se conecteze, declanșai un întreg proces în care computerul piuia și șuiera ca o aglomerare de șerpi, după care – și putea dura o viață de om sau cel puțin minute întregi – puteai să ridici receptorul unei linii telefonice secundare din casă și să auzi cu adevărat *computerele vorbind*. Bineînțeles că nu puteai înțelege ce își spuneau între ele, deoarece vorbeau într-un limbaj de mașini, care transmitea până la

14.000 de simboluri pe secundă, totuși, chiar și neînțelegerea aceea era un indiciu uluitor de clar că apelurile telefonice nu mai erau exclusiv pentru surorile adolescente mai mari.

Accesul la internet și apariția webului au însemnat Big Bangul sau explozia precambriană a generației mele. Mi-a modificat irevocabil cursul vieții și, de altfel, a schimbat viețile tuturor. De la vârsta de 12 ani, am încercat să-mi petrec online fiecare moment cât eram treaz. Când nu puteam s-o fac, eram ocupat cu planificarea următoarei sesiuni. Internetul a fost sanctuarul meu; webul a devenit terenul meu de joacă, căsuța din copac, fortăreața, clasa mea fără pereți. Am devenit și mai sedentar, dacă așa ceva era posibil. Am devenit și mai palid, dacă așa ceva era posibil. Treptat, am încetat să dorm nopțile, în schimb, dormeam ziua la școală. Notele au reînceput să coboare vertiginos.

Regresul școlar nu mă îngrijora însă și sunt sigur că nu-i îngrijora nici pe părinții mei. La urma urmelor, educația pe care o primeam online era mult mai bună și chiar mult mai practică în perspectiva viitoarei mele cariere decât orice mi-ar fi oferit școala. Asta, cel puțin, le repetam întruna mamei și tatei.

Curiozitatea îmi era la fel de vastă ca și internetul în sine: un spațiu nelimitat care creștea exponențial, adăugând pagini web zi după zi, oră după oră, minut după minut, subiecte despre care nu știam absolut nimic, de care nu auzisem niciodată – totuși, în momentul în care auzeam despre ele, îmi dezvoltau dorința nestăvilită de a le înțelege în toate detaliile, îngăduindu-mi puține repausuri sau gustări ori chiar pauze pentru mers la baie. Desigur, apetitul meu nu se limita doar la subiecte tehnice serioase, cum ar fi repararea unei unități CD-ROM. Petreceam, de asemenea, destul timp pe site-urile de jocuri, căutând coduri de trișat în modul „God” pentru *Doom* și *Quake*. În general, eram însă atât de copleșit pur și simplu de dimensiunea volumului de informații imediat disponibile, încât nu sunt sigur că eram în stare să spun unde se termina un subiect și începea altul. Un curs rapid despre construirea propriului tău computer a dus la un curs rapid despre arhitectura procesorului, cu incursiuni secundare în informații despre arte marțiale, arme, mașini sport și – dezvăluire completă – materiale porno, soft și goth.

Uneori aveam senzația că trebuia să aflu totul și nu intenționam să mă deconectez până atunci. Părea că aș fi fost într-o cursă cu tehnologia, la fel cum unii dintre adolescenții din jurul meu erau într-o cursă unul cu altul pentru a vedea cine crește cel mai mult sau cui îi răsare primul tulei pe obraz. La școală eram înconjurat de copii, mulți proveniți din țări străine, care încercau pur și simplu să fie acceptați în comunitate și depuneau eforturi enorme pentru a părea cool, pentru a ține pasul cu moda. Dar să ai cea mai recentă șapcă *No Fear* și să știi

cum să-i îndoi cozorocul era ceva pueril – literalmente, pueril – prin comparație cu ce făceam eu. Era atât de solicitant să țin pasul cu toate site-urile și tutorialele de instruire pe care le urmăream, încât am început să le port pică părinților când – ca răspuns la o notă proastă sau la o consemnare după ore la școală – mă obligau să mă despart de computer seara. Nu puteam suporta revocarea acelor privilegii și mă deranja gândul că, în fiecare clipă în care nu eram online, apăreau și mai multe materiale pe care aveam să le ratez. După repetate avertizări părintești și amenințări cu interdicția de a-mi părăsi camera, am cedat într-un final, am tipărit fișierele pe care le citeam și am adus în pat paginile scoase la imprimanta cu ace. Continuam să studiez pe hârtie până când părinții mei se culcau, după care mă strecurăm afară pe întuneric, atent la ușa scârțâitoare și la podeaua ce trosnea lângă scară. Nu aprindeam lumina și, orientându-mă doar după strălucirea screensaverului, porneam computerul și intram online, apăsând o pernă pe aparat pentru a înăbuși tonul de apel al modemului și șuieratul tot mai intens al conectării sale.

Cum să-i explic cuiva care n-a trăit pe atunci? Cititorii mai tineri, cu standardele lor mai tinere, ar putea crede că internetul nou-născut era mult prea lent, că web-ul nou-născut era prea urât și lipsit de divertisment. S-ar înșela însă profund. Pe atunci, a fi online însemna altă viață, considerată de cei mai mulți ca separată și distinctă de Viața Reală. Virtualul și realul încă nu fuzionaseră. Și rămânea în seama fiecărui utilizator să determine singur unde se termina una și începea cealaltă.

Tocmai asta era atât de inspirator: libertatea de a imagina ceva complet nou, libertatea de a începe. Orice i-ar fi lipsit lui Web 1.0 ca ușurință în utilizare și ca sensibilitate creativă era compensat din plin de încurajarea experimentării și a originalității exprimării și de accentul pus pe creativitatea individului. De exemplu, un site Geocities tipic putea să aibă un fundal pâlpâitor, care să alterneze între verde și albastru, cu textul alb derulându-se ca o grafică exclamativă pe mijloc – Citește *asta* mai întâi!!! – sub un .gif de hamster dansator. Însă pentru mine toate aceste aspecte lipsite de eleganță ale unei producții de amatori indicau doar faptul că inteligența călăuzitoare de la baza site-ului era umană și unică. Profesorii de informatică și inginerii de sisteme, absolvenții de engleză și economiștii politici, care se străduiau să respire pe gură, neauziți, în timp ce lucrau din subsoluri, erau foarte încântați să-și împărtășească cercetările și convingerile – nu pentru recompense financiare, ci doar pentru a câștiga adepți ai cauzei lor. Iar pe mine mă interesau cauzele acelea, indiferent dacă erau MS-DOS sau Mac OS, diete macrobiotice sau desființarea impozitului pe venit. Mă interesau, fiindcă ei erau entuziaști. Multe dintre persoanele acelea străine și sclipitoare puteau

fi chiar contactate și erau încântate să-mi răspundă la întrebări prin intermediul formularelor („dați clic pe acest hyperlink sau copiați adresa și lipiți-o în browser”) și al adreselor de e-mail (@usenix.org, @frontier.net) de pe site-urile lor.

Odată cu apropierea noului mileniu, lumea online avea să devină tot mai centralizată și mai consolidată, deoarece atât guvernele, cât și companiile și-au accelerat încercările de a interveni în ceea ce fusese dintotdeauna o relație fundamentală între egali. Totuși, pentru o scurtă și minunată perioadă – o perioadă care, din fericire pentru mine, a coincis aproape exact cu adolescența – , internetul a fost în majoritate creat de oameni și pentru oameni. Scopul său a fost de a ilumina, nu de a monetiza, și era administrat mai degrabă de un set provizoriu de norme colective ce sufereau mutații permanente, decât de termenii de utilizare a serviciilor, abuzivi și global aplicabili. Chiar și azi eu consider că mediul online din anii 1990 a fost anarhia cea mai plăcută și de succes de care am avut parte vreodată.

Eram implicat mai ales în sistemele de avizier electronic bazate pe web, așa-numitele BBS-uri, Bulletin-Board Systems. Pe ele puteai să-ți alegi un nume de utilizator și să scrii orice mesaj doreai să postezi, fie adăugându-l la o discuție preexistentă din cadrul unui grup, fie începând o discuție nouă. Absolut toate mesajele ce răspundeau postării tale erau după aceea organizate pe *thread*-uri. Ca o comparație, imaginați-vă cel mai lung lanț de e-mailuri în care ați fost implicat vreodată, atât doar că aici absolut toate mesajele erau publice. Existau, de asemenea, aplicații pentru chat, ca Internet Relay Chat, care oferea varianta de mesagerie instant a aceleiași experiențe, dar cu satisfacție imediată. Acolo puteai să discuți despre orice subiect în timp real, sau cel puțin tot atât de aproape de timpul real cât o conversație telefonică, o transmisiune radio sau știrile TV.

Cea mai mare parte a mesajelor și a chaturilor mele consta în căutarea de răspunsuri la întrebări despre cum îmi puteam construi propriul computer, iar răspunsurile primite erau atât de bine gândite și de amănunțite, atât de generoase și de amabile, încât ar fi de neconceput în prezent. Întrebarea mea panicată despre motivul pentru care un chipset specific, pentru care îmi economisisem alocația, nu părea să fie compatibil cu placa de bază, pe care o primisem deja cadou de Crăciun, generase o explicație de 2 000 de cuvinte și un sfat din partea unui profesor expert în computere, aflat în celălalt capăt al țării. Neconsemnat în niciun manual, răspunsul acela fusese scris în mod special pentru mine, pentru a-mi depana problemele pas cu pas, până le rezolvam. Aveam 12 ani, iar corespondentul meu era un adult necunoscut aflat hăt departe, totuși, m-a tratat ca pe un egal, pentru că dovedisem respect pentru tehnologie. Atribui politețea aceasta, atât de îndepărtată de actualele noastre atacuri de pe rețelele de

socializare, ștachetei foarte ridicate pentru intrare de atunci. La urma urmei, singurele persoane care postau pe aceste aviziere electronice erau cele care puteau fi acolo – care doreau enorm să fie acolo –, care aveau o anumită competență și pasiune, pentru că internetul anilor 1990 nu se afla la un singur clic distanță. Erau necesare eforturi importante doar pentru a te autentifica.

Odată, un BBS pe care mă aflam a încercat să coordoneze întâlniri neprotocolare, în carne și oase, ale membrilor săi din toată țara: în DC, în New York, la Consumer Electronics Show din Las Vegas. După ce am fost presat destul de insistent să particip – și mi s-au promis seri extravagante cu mâncare și băutură într-un final le-am spus tuturor ce vârstă aveam. Mi-a fost teamă că unii dintre corespondenții mei ar putea înceta să interacționeze cu mine, dar, dimpotrivă, au devenit și mai încurajatori. Mi-au fost trimise actualizări de la târgul de electronice și imagini din catalogul său; un tip s-a oferit să-mi expedieze prin poștă, gratuit, computere second-hand pentru piese.

Chiar dacă le-am spus celor de pe BBS vârsta mea reală, nu le-am spus niciodată numele meu adevărat, pentru că una dintre cele mai mari plăceri oferite de platformele acestea consta în faptul că acolo nu trebuia să fiu cine eram în realitate. Puteam fi oricine. Anonimatul sau pseudonimele aduceau armonie în toate relațiile, corectându-le dezechilibrele. Puteam să mă ascund sub orice poreclă, sau „nym”, așa cum erau numite, și să devin brusc o versiune mai vârstnică, mai înaltă și mai masculină a mea. Puteam chiar să am avataruri multiple. Am profitat de această caracteristică și am pus întrebările pe BBS-uri, pe care le simțeam mai amatoricești, utilizând de fiecare dată alt pseudonim. Abilitățile mele în lumea computerelor se îmbunătățeau atât de rapid încât, în loc să fiu mândru de progresul înregistrat, am fost stânjenit de ignoranța mea anterioară și am dorit să mă distanțez de ea. Am vrut să mă despart de mine. Doream să încetez orice asocieri între diversele mele avataruri. Îmi spuneam că squ33ker fusese de-a dreptul stupid când „el” întrebase despre compatibilitatea chipseturilor, cu mult timp în urmă, miercurea trecută.

În ciuda acestui etos cooperativ, de cultură liberă, colectivă, nu intenționez să pretind că pe atunci concurența nu era nemiloasă sau că populația – aproape uniform masculină, heterosexuală și încărcată hormonal – n-a erupt, ocazional, în certuri meschine și crude. Dar în absenta unor nume adevărate, cei care pretindeau că te urăsc nu erau oameni adevărați. Ei nu știau nimic despre tine dincolo de ceea ce argumentaseși și de felul cum argumentaseși. Dacă, sau mai degrabă când, unul dintre argumentele tale provocase mânie online, puteai să-ți lepezi pur și simplu numele acela fals și să-ți asumi altă mască, sub acoperirea căreia te-ai fi putut alătura chiar și năvalei mimetice, lovindu-ți avatarul abandonat de parcă ar fi fost un străin. Nu vă pot

spune ce ușurare era uneori să procedezi așa.

În anii 1990, internetul încă nu căzuse victimă celei mai mari nelegiuiri din istoria digitalului: acțiunea prin care guvernele și companiile au legat, cât mai intim posibil, identitatea online a unui utilizator de identitatea sa legală offline. Copiii obișnuiau să intre online și să spună lucrurile cele mai prostești într-o zi, fără să fie nevoiți să dea socoteală pentru ele în ziua următoare. Poate că nu vi se pare mediul cel mai sănătos în care să te dezvolți, totuși, este exact unicul mediu în care *poți* să te dezvolți; prin asta vreau să spun că oportunitățile disociative ale internetului timpuriu ne-au încurajat, de fapt, pe mine și pe cei din generația mea să ne schimbăm opiniile cele mai profunde, în loc să ne vârâm în tranșee și să le apărăm când erau contestate. Această abilitate de a ne reinventa a însemnat că n-a trebuit niciodată să ne zăvorâm mintea, alegând tabere, sau să strângem rândurile de frică să nu ne afectăm ireparabil reputația. Erori ce au fost pedepsite rapid, dar și corectate rapid, au permis atât comunității, cât și „infractorului" să continue. Pentru mine și pentru mulți, așa ceva însemna libertate.

Imaginați-vă, dacă doriți, că puteți să vă treziți în fiecare dimineață și să vă alegeți un nume nou și un chip nou prin care să fiți cunoscut lumii.

Imaginați-vă că puteți alege o voce nouă și cuvinte noi pentru a vorbi, ca și cum „butonul internet" ar fi de fapt un buton de resetare a vieții voastre. În noul mileniu, tehnologia internetului avea să fie transformată spre obiective cu totul diferite: impunerea fidelității față de memorie, consecvență identitară și, astfel, conformism ideologic. Atunci, cel puțin pentru o vreme, ea ne-a protejat, uitându-ne abaterile și iertându-ne păcatele.

Cele mai importante prime întâlniri ale mele cu autoprezentarea online nu au fost însă pe BBS-uri, ci pe un tărâm mult mai fantastic: ținuturile și temnițele pseudofeudale ale jocurilor video de rol, RPG-urile, și în special ale MMORPG-urilor (jocuri video de rol cu multiplayer online în masă). Pentru a juca *Ultima Online*, care a fost MMORPG-ul meu preferat, a trebuit să creez și să-mi asum o identitate alternativă, sau „alt". Puteam alege, de exemplu, să fiu vrăjitor sau războinic, meșteșugar sau hoț și puteam să comut între aceste „alt"-uri cu o libertate care nu-mi era disponibilă în viața offline, ale cărei instituții tind să suspecteze orice mutabilitate.

Cutreieram peisajele din *Ultima* ca unul dintre „alt"-urile mele și interacționăm cu „alt"-uri ce aparțineau altor jucători. Pe măsură ce cunoșteam „alt"-urile acelea diferite, colaborând cu ele la unele misiuni, îmi dădeam seama uneori că-i mai întâlnisem anterior pe utilizatorii lor, dar sub identități diferite, în timp ce ei, la rândul lor, puteau avea aceeași revelație despre mine. Îmi citiseră mesajele și

deduseseră, grație unui tic verbal sau unei misiuni speciale pe care o sugerasem, că eu – care eram în prezent, să zicem, un cavaler care-și spunea Shrike – eram, de asemenea, sau fusesem, un bard care-și spunea Corwin și un fierar care-și spunea Belgarion. Uneori îmi plăceau interacțiunile acestea ca oportunități pentru flecăreli, dar, de cele mai multe ori, le tratam competitiv, măsurându-mi succesul prin capacitatea de a identifica mai multe „alt"-uri ale unui utilizator decât îmi putuse identifica el. Întrecerile acelea pentru a stabili dacă îi pot deconspira pe alții fără a fi eu însumi deconspirat mă solicitau să fiu precaut, să nu recurg la șabloane verbale ce m-ar putea expune și, simultan, să-i angajeze pe alții și să-i țină în alertă față de modalitățile prin care și-ar fi putut dezvălui din neatenție identitățile reale.

Chiar dacă „alt"-urile din *Ultima* erau multiple ca nume, ele erau în esență stabilizate prin natura rolurilor lor bine definite, chiar arhetipale, și astfel angrenate în ordinea socială stabilită a jocului, încât adoptarea lor te făcea uneori să te simți ca exercitând o datorie civică. După o zi petrecută la școală sau într-un job ce putea să pară lipsit de scop și nesatisfăcător, te simțeai de parcă ai fi îndeplinit un serviciu util prin petrecerea serii ca tămăduitor sau ca păstor, ca alchimist protector sau ca mag. Stabilitatea relativă a universului *Ultima* – dezvoltarea sa continuă în conformitate cu legi și coduri de conduită definite – asigura că fiecare „alt" avea sarcinile specifice rolului său și va fi judecat în funcție de capacitatea sau de dorința sa de a le executa și a îndeplini așteptările societății față de funcția lor.

Îmi plăceau jocurile acestea și viețile alternative pe care îmi îngăduiau să le trăiesc, deși plăcerea nu era chiar la fel de eliberatoare pentru ceilalți membri ai familiei. Se știe că jocurile, mai ales cele din gama multiplayer, consumă foarte mult timp, iar eu petreceam atâtea ore jucând *Ultima,* încât facturile telefonice deveniseră exorbitante și în același timp nimeni nu mai putea să ne sune. Linia era permanent ocupată. Sora mea, intrată de acum binișor în adolescență, se înfuria când afla că din cauza vieții mele online ratase niște bârfe cruciale din liceu. Nu i-a trebuit însă mult să-și dea seama că, pentru a se răzbuna, era suficient să ridice receptorul, întrerupând astfel conexiunea cu internetul. Șuieratul modemului înceta și, înainte chiar ca ea să audă tonul de apelare normală, eu aș fi urlat din toți rărunchii de la etaj.

Dacă ați fi întrerupt la mijlocul, să zicem, citirii online a știrilor, vă puteți întoarce oricând la ele și să reluați lectura de oriunde ați fi rămas. Dar dacă ați fi întrerupt când jucați un joc căruia nu-i puteți pune pauză și pe care nu-l puteți salva – pentru că alți o sută de mii de jucători îl joacă în același timp –, ați fi distrus. Ați putea fi cel mai tare din lume, un legendar ucigaș de dragoni, cu castelul și cu armata sa, dar după numai 30 de secunde de CONEXIUNE ÎNTRERUPTĂ, vă veți reconecta la un ecran de culoarea osemintelor, care afișează un

epitaf crud: AI MURIT.

În prezent mă simt stânjenit de seriozitatea cu care priveam la vremea respectivă situația, totuși nu pot uita ce simțeam pe atunci, și anume că sora mea intenționa să-mi distrugă viața – mai cu seamă în acele ocazii în care avea grijă să-mi surprindă privirea din cealaltă parte a camerei și să zâmbească înainte de a ridica receptorul de la parter, nu pentru că ar fi vrut să dea un telefon, ci doar pentru a-mi aminti cine era șeful. Părinții noștri se săturaseră în asemenea măsură de țipetele și de certurile noastre, încât au făcut ceva necaracteristic de indulgent. Au schimbat planul de tarifare pe internet de la plata pe minut la o sumă fixă pentru acces nelimitat și au instalat a doua linie telefonică.

Pacea a revenit surâzând larg în căminul nostru.

5.
HACKING

Toți adolescenții sunt hackeri. Trebuie să fie așa, fie și numai pentru că circumstanțele vieții lor sunt insuportabile. Ei se cred adulți, dar adulții îi consideră copii.

Amintiți-vă, dacă puteți, propriii ani de adolescență. Ați fost, de asemenea, hacker, pun prinsoare, dispus să faceți orice pentru a vă sustrage supravegherii părinților. Practic, nu mai doreați să fiți tratat ca un copil.

Sunt sigur că vă amintiți ce ați simțit când orice individ mai vârstnic și mai masiv a încercat să vă controleze, de parcă vârsta și mărimea ar fi totuna cu autoritatea. Într-un moment sau altul, părinții, profesorii, antrenorii, șefii de cercetași și preoții vor fi profitat de pozițiile lor pentru a vă invada viața privată, a vă impune așteptările lor asupra viitorului vostru și a vă sili să vă conformați unor standarde expirate. Ori de câte ori adulții aceia v-au înlocuit speranțele, visurile și dorințele cu ale lor, au făcut-o, după cum afirmau ei, „pentru binele vostru" sau „cu cele mai bune intenții". Și, deși uneori asta era adevărat, toți ne amintim și vremurile când n-a fost așa, când „pentru că așa am spus eu" nu era suficient și „o să-mi mulțumești într-o bună zi" suna găunos. Dacă ați fost vreodată adolescent, v-a fost cu siguranță adresat unul dintre clișeele acestea și astfel ați simțit pe propria piele ce înseamnă să fii de partea perdantă a dezechilibrului de puteri.

Creșterea înseamnă înțelegerea măsurii în care existența ți-a fost guvernată de sisteme de reguli, linii directoare vagi și norme tot mai insuportabile care ți-au fost impuse fără consimțământul personal și care pot fi modificate pe neașteptate. Au existat chiar și unele reguli despre care n-ați aflat decât după ce le-ați încălcat.

Dacă ați semănat cu mine, ați fost scandalizat.

Dacă ați semănat cu mine, ați fost scund, slăbuț și cu o maturitate în gândire superioară vârstei, astfel că după vârsta de zece ani ați început să vă puneți întrebări despre politică.

În școală, ni s-a spus că, potrivit sistemului politic american, cetățenii consimt prin vot să fie guvernați de egalii lor. Aceasta este democrația. Dar, cu siguranță, democrația nu se aplica la orele mele de istorie SUA, unde, dacă eu și colegii mei de clasă am fi votat, domnul profesor Martin ar fi rămas fără loc de muncă. În schimb, domnul Martin făcea regulile pentru istoria SUA, doamna Evans făcea regulile pentru engleză, domnul Sweeney făcea regulile pentru știință, domnul Stockton făcea regulile pentru matematică și toți profesorii

aceia modificau întruna regulile respective în propriul lor beneficiu și pentru maximizarea propriei lor puteri. Dacă un profesor nu voia să te lase la baie, trebuia să te ții cât puteai. Dacă un profesor promitea o vizită la Institutul Smithsonian, dar apoi o anula pentru o infracțiune imaginară, el nu oferea nicio explicație în afară de invocarea vastei sale autorități și a menținerii ordinii cuvenite. Încă de atunci mi-am dat seama că orice opoziție față de sistem va fi dificilă, nu în ultimul rând fiindcă schimbarea regulilor sale pentru a servi intereselor majorității implică a-i convinge pe autorii regulilor să se pună ei înșiși, deliberat, în dezavantaj. Acesta este, în cele din urmă, viciul de formă esențial sau defectul de design integrat în mod intenționat în toate sistemele, atât în politică, cât și în știința computerelor: cei care creează regulile nu au niciun stimulent de a acționa împotriva lor înșiși.

Ceea ce m-a convins că școala, cel puțin, era un sistem ilegitim a fost faptul că ea nu recunoștea nicio disidență legitimă. Mi-aș fi putut pleda cazul până îmi pierdeam vocea sau puteam accepta pur și simplu că de fapt nu avusesem niciodată o voce.

Și totuși tirania binevoitoare a scolii, la fel ca toate tiraniile, are o durată de viață limitată. La un moment dat, negarea instituției devine o autorizație pentru a te împotrivi, deși este caracteristic adolescenței să confunde împotrivirea cu evadarea sau chiar cu violența. Cele mai obișnuite supape de eliberare pentru un adolescent rebel erau inutile pentru mine, fiindcă eram prea cool pentru vandalism și insuficient de cool pentru droguri. (Până în ziua de azi, nu m-am îmbătat niciodată și nici n-am fumat.) în schimb, am început hackingul, care rămâne modul cel mai sănătos, mintal și fizic, și cel mai educativ pe care îl cunosc prin care copiii pot să-și afirme autonomia și să se adreseze adulților de pe poziții egale.

Ca majoritatea colegilor mei, nu-mi plăceau regulile, dar mă temeam să le încalc. Știam cum funcționa sistemul: vorbeai în clasă, căpătai un avertisment; trimiteai un bilețel în clasă, erai consemnat după ore; lăsai pe cineva să copieze după tine la examen, chiar dacă n-o făceai în mod deliberat, căpătai două consemnări, iar cel care copia era exmatriculat temporar. Aceasta este originea hackingului: conștientizarea unei legături sistemice între input și output, între cauză și efect. Hackingul nu se referă exclusiv la computere, ci există oriunde sunt reguli. Pentru hackingul unui sistem este necesar să-i cunoaștem regulile mai bine decât cei care l-au creat sau îl conduc și să exploatăm deosebirea vulnerabilă dintre modul în care indivizii respectivi au plănuit să funcționeze sistemul și modul cum funcționează el în realitate sau cum ar putea fi făcut să funcționeze. Prin valorificarea acestor utilizări neintenționate, hackerii nu încalcă regulile, ci le demască.

Oamenii sunt construiți genetic pentru a recunoaște tipare. Toate alegerile pe care le facem se bazează pe o serie de ipoteze, atât empirice, cât și logice, derivate subconștient și dezvoltate conștient. Utilizăm ipotezele pentru a evalua consecințele potențiale ale fiecărei alegeri și capacitatea de a face asta rapid și precis o descriem drept inteligență. Totuși, până și cei mai isteți dintre noi se bazează pe ipoteze pe care nu le-am testat niciodată… și de aceea alegerile pe care le facem sunt adesea imperfecte. Oricine știe mai bine, sau gândește mai rapid și mai exact decât noi, poate profita de aceste imperfecțiuni pentru a crea consecințe la care noi nu ne-am așteptat niciodată. Natura egalitară a hackingului – căruia nu-i pasă cine ești, ci doar cum raționezi – îl face o metodă fiabilă pentru abordarea tipului de personaje ce dețin autoritatea atât de convinse de justețea sistemului lor, încât nu s-au gândit niciodată să-l testeze.

Desigur, n-am învățat nimic din toate astea la școală. Le-am învățat de unul singur, online. Internetul mi-a oferit șansa de a urmări toate subiectele ce mă interesau și toate legăturile dintre ele, fără să fiu restricționat de ritmul colegilor de clasă și al profesorilor. Însă, cu cât petreceam mai mult timp online, cu atât simțeam mai mult că temele pentru școală erau neimportante.

În vara când am împlinit 13 ani, am hotărât să nu-mi mai fac temele pentru școală sau cel puțin să le reduc serios. Nu eram totuși sigur cum voi reuși asta. Toate planurile la care m-am gândit aveau probabil să fie urmate de repercusiuni. Dacă eram prins chiulind de la ore, părinții aveau să-mi revoce privilegiile la computer; dacă hotăram să abandonez școala, aveau să-mi îngroape cadavrul adânc în pădure și să le spună vecinilor că fugisem de acasă. Trebuia să vin cu un hacking… și apoi, în prima zi a noului an școlar, am găsit unul. Mai precis, l-am primit cadou.

La fiecare materie, în prima oră, profesorii titulari și-au expus programa, detaliind materialele de studiu, bibliografia obligatorie și programarea testelor, a examenelor și a lucrărilor. De asemenea, ne-au prezentat modul lor de notare – în esență, explicații despre calculul calificativelor A, B, C și D. Nu mai întâlnisem niciodată astfel de informații. Cifrele și literele lor erau ca o ecuație ciudată, care sugera o soluție la problema mea.

În ziua aceea, după ce m-am întors de la școală, m-am așezat cu programa în față și am calculat ce aspecte ale fiecărei materii aș fi putut pur și simplu să ignor și totuși să mă aștept să primesc notă de trecere. De exemplu, potrivit regulilor, pentru istoria SUA, chestionarele aveau o pondere de 25%, testele o pondere de 35%, referatele 15%, temele pentru acasă 15%, iar activitatea în clasă – categoria cea mai subiectivă, la toate materiile – avea ponderea de 10%.

Pentru că, de obicei, mă descurcam bine la chestionare și la teste, fără a trebui să studiez prea mult, mă puteam bizui pe ele ca sursă fiabilă de puncte care să-mi economisească timpul. Pe de altă parte, referatele și temele pentru acasă erau cele mai cronofage: valoare mică și costuri mari pentru Timpul Meu.

Studiind toate numerele respective, am conchis că, dacă nu făceam nicio temă pentru acasă, dar luam nota maximă la toate celelalte, aș fi ajuns la un calificativ cumulat de 85, adică B. Dacă n-aș fi făcut nicio temă pentru acasă și n-aș fi scris niciun referat, dar luam nota maximă la toate celelalte, aș fi ajuns la un calificativ cumulat de 70, adică C minus. Cei 10% care însemnau activitatea în clasă aveau să fie rezerva mea de protecție. Chiar dacă profesorul mi-ar fi dat 0 la ea, dacă mi-ar fi interpretat activitatea drept perturbare, tot puteam obține 65, adică D minus. Tot aș fi promovat.

Sistemele profesorilor mei aveau imperfecțiuni fatale. Instrucțiunile lor despre cum să obții nota cea mai mare puteau fi utilizate ca instrucțiuni pentru a obține libertatea cea mai mare – o cheie pentru a evita să fac ceea ce nu-mi plăcea și totuși să mă strecor.

În momentul în care am înțeles asta, am încetat să mai fac orice temă pentru acasă. Fiecare zi însemna fericire, genul de fericire interzis oricui suficient de vârstnic ca să lucreze și să plătească taxe, până când profesorul de matematică, domnul Stockton, m-a întrebat în fața întregii clase de ce nu predasem niciuna dintre cele șase-șapte teme pentru acasă de până atunci. Încă neatins de șiretenia vârstei și uitând pentru o clipă că, prin dezvăluirea hackingului, mă lipseam de un avantaj, i-am oferit încântat ecuația. Râsetele colegilor de clasă au durat doar o clipă înainte ca toți să înceapă să calculeze de zor dacă și ei își puteau permite să adopte o viață post-teme pentru acasă.

— Foarte isteț, Eddie! a spus domnul Stockton și a trecut zâmbind la lecția următoare.

Eram cel mai inteligent elev din școală, dar totul a durat doar 24 de ore, până când domnul Stockton a anunțat noile reguli. Potrivit lor, orice elev care nu preda minimum șase teme pentru acasă până la sfârșitul semestrului primea automat calificativul F.

Foarte isteț, domnule Stockton!

După oră, el mi-a cerut să mai rămân puțin și mi-a spus:

— Ar trebui să-ți folosești creierul nu pentru a vedea cum să eviți munca, ci ca să faci lucrurile cele mai bune de care ești în stare. Tu ai mult potențial, Ed. Nu cred însă că-ți dai seama că notele pe care le capeți aici te vor urmări toată viața. Trebuie să începi să te gândești la Dosarul tău Permanent.

Scăpat de temele pentru acasă, cel puțin pentru o vreme, și dispunând astfel de mai mult timp liber, am făcut, de asemenea, și ceva hacking mai convențional – bazat pe computer. Abilitățile mi s-

au îmbunătățit treptat. În librărie, răsfoiam fanzine ale hackerilor, fotocopiate neclar și capsate manual, care aveau nume ca *2600* și *Phrack,* absorbindu-le tehnicile și, în decursul procesului, absorbindu-le politica antiautoritate.

Mă găseam la baza stâlpului totemic tehnic, un pseudohacker n00b care lucra cu instrumente pe care nu le înțelegea și care funcționau în conformitate cu principii ce-l depășeau. Oamenii continuă să mă întrebe de ce, atunci când am dobândit într-un final unele competențe, nu m-am grăbit să golesc conturi bancare sau să fur numere de carduri de credit. Răspunsul sincer este că eram prea tânăr și prea prost ca să știu măcar că aveam această posibilitate, ca să nu mai spun că n-aș fi știut ce să fac cu prada. Tot ce-mi doream, tot ce-mi trebuia aveam deja gratis. Am descoperit în schimb modalități simple de hacking pentru unele jocuri, ca să obțin vieți suplimentare și să pot întreprinde acțiuni de felul vederii prin pereți. De asemenea, pe atunci nu existau mulți bani pe internet, cel puțin nu după standardele actuale. Din câte știam și din câte citisem, cel mai apropiat de furt era „phreaking”-ul, adică efectuarea de apeluri telefonice gratuite.

Dacă i-ați fi întrebat pe unii dintre cei mai mari hackeri ai vremii de ce, de exemplu, spărseseră un site de știri major fără să facă nimic mai important decât să înlocuiască titlurile cu un GIF amețitor care proclama abilitățile baronului von Hackerface și care avea să fie îndepărtat în mai puțin de jumătate de oră, replica ar fi reprezentat o versiune a răspunsului dat de alpinistul care a fost întrebat de ce escalada Everestul: „Pentru că este acolo.” Majoritatea hackerilor, în special cei tineri, n-au pornit să caute câștiguri sau putere, ci limitele propriului lor talent și orice oportunitate de a dovedi că imposibilul era posibil.

Eram tânăr și, deși curiozitatea îmi era pură, a fost destul de revelator din punct de vedere psihologic, privind de asemenea retrospectiv, că unele dintre primele mele încercări de hacking s-au îndreptat spre domolirea propriilor nevroze. Cu cât aflam mai multe despre fragilitatea securității computerelor, cu atât mă îngrijorau consecințele încrederii în mașina greșită. În adolescență, primul meu hacking care s-a jucat cu focul a fost asociat unei temeri care începuse să mă obsedeze brusc: amenințarea unui holocaust nuclear, care să pârjolească planeta.

Citisem niște articole despre istoria programului nuclear american și, aproape fără să-mi dau seama, din numai două clicuri, am ajuns pe site-ul Laboratorului Național Los Alamos, complexul de cercetare nucleară american. Exact așa funcționează internetul: devii curios și degetele tale gândesc pentru tine. Iar acolo am fost, instantaneu și pe bună dreptate, îngrozit: am observat că site-ul celei mai mari și mai importante instituții de cercetare științifică și dezvoltare a

armamentului din SUA avea o breșă de securitate evidentă. Vulnerabilitatea ei era versiunea virtuală a unei uși descuiate: o structură de directoare cu acces neîngrădit.

Să vă explic. Imaginați-vă că v-am trimis un link pentru a descărca un fișier .pdf care se află pe o pagină dintr-un site cu mai multe pagini. Adresa URL a acestui fișier este de obicei de forma website.com/files/pdfs/filename.pdf. Întrucât structura unei adrese URL derivă direct din structura directorului, fiecare parte a ei reprezintă o „ramură" distinctă a directorului „arbore". În acest caz, în interiorul directorului website.com există un folder de fișiere, în interiorul căruia se află un subfolder de .pdf-uri, printre care se găsește fișierul filename.pdf specific pe care vreți să-l descărcați. În prezent majoritatea site-urilor vă vor restricționa accesul la acel fișier specific, păstrându-și structurile de directoare închise și private. Însă demult, în epoca dinozaurilor, chiar și unele site-uri majore au fost create și administrate de indivizi care abia deprinseseră tehnologia aceasta și care lăsau frecvent structurile de directoare larg deschise, ceea ce însemna că dacă trunchiai adresa URL a fișierului – dacă o schimbai pur și simplu în ceva ca website.com/files –, puteai să accesezi toate fișierele de pe site, .pdf sau de altă natură, inclusiv cele care nu se adresau neapărat vizitatorilor. Așa stăteau lucrurile și cu site-ul Los Alamos.

În comunitatea de hackeri, acesta este Baby's Firsthack: o procedură rudimentară de atac cunoscută ca „dirwalking" sau „mersul prin directoare". Exact asta am făcut și eu: am mers cât am putut de repede de la fișier la subfolder, apoi la folderul superior și înapoi, un adolescent scăpat de capul lui prin directoarele-părinte. La jumătate de oră după ce citisem un articol despre amenințarea armelor nucleare, am dat peste un tezaur de fișiere destinate exclusiv acelor cercetători din laborator care aveau autorizația respectivă de securitate.

Desigur documentele pe care le-am accesat nu erau tocmai planurile secrete pentru construirea unui dispozitiv nuclear în garaj. (Și, oricum, planurile acelea erau deja disponibile pe vreo duzină de site-uri DIY.) Eu am găsit mai degrabă note informative confidențiale interdepartamentale și alte informații personale ale angajaților. Totuși, fiindcă devenisem brusc acut de îngrijorat de norii în formă de ciupercă de la orizont și, de asemenea și mai ales, având părinții militari, am făcut ceea ce mi s-a părut că trebuia să fac: i-am spus unui adult. I-am trimis webmasterului laboratorului un e-mail explicativ despre vulnerabilitate și am așteptat un răspuns care n-a venit niciodată.

În fiecare zi după școală, am vizitat site-ul pentru a verifica dacă structura directoarelor se schimbase… dar asta nu se întâmplase – nu

se schimbase nimic, cu excepția șocului și a indignării pe care le resimțeam eu. Într-un final, am luat telefonul, a doua linie din casă, și am sunat la numărul de informații generale afișat în partea de jos a site-ului laboratorului.

Mi-a răspuns o centralistă, și imediat am început să mă bâlbâi. Nici nu cred că am ajuns la sfârșitul sintagmei „structura de directoare", că glasul mi s-a spart. Centralista m-a întrerupt scurt, „vă rog să rămâneți pe fir, vă transfer la IT", și înainte de a apuca să-i mulțumesc, m-a transferat la o căsuță de mesagerie vocală.

Până s-a auzit semnalul, îmi recâștigasem o fărâmă de încredere și, cu voce mai sigură, am lăsat un mesaj. Nu-mi mai amintesc din el decât felul cum l-am încheiat – cu ușurare și prin repetarea numelui și a numărului de telefon. Ba cred chiar că mi-am spus numele pe litere, așa cum făcea tata uneori, utilizând alfabetul fonetic militar: „Sierra November Oscar Whisky Delta Echo November". Apoi am închis și mi-am văzut de viața mea, care, pentru o săptămână, a constat aproape exclusiv din verificarea site-ului Los Alamos.

În prezent, ținând seama de capacitățile cibernetico-informaționale ale statului, oricine ar verifica serverele Los Alamos de câteva zeci de ori pe zi ar deveni cu certitudine o persoană interesantă. Pe atunci însă eu eram doar o persoană interesată. Nu puteam înțelege – chiar nu-i păsa nimănui?

Au trecut săptămâni – iar săptămânile se pot simți ca luni pentru un adolescent – până într-o seară când, chiar înainte de cină, a sunat telefonul. A răspuns mama, care pregătea masa în bucătărie.

Eu eram la computerul din sufragerie când am auzit că era pentru mine:

— Da, ăăă… este aici. Pot să întreb cine sună?

M-am răsucit în scaun, ea stătea lângă mine, cu receptorul lipit de piept. Era complet albă la față. Tremura ca varga.

Șoapta ei a avut o notă funebră, pe care n-o mai auzisem niciodată și care m-a îngrozit:

— Ce ai făcut?

Dacă aș fi știut, i-aș fi spus. În schimb, am întrebat:

— Cine este?

— Los Alamos, laboratorul nuclear.

— O, slavă Cerului!

I-am desprins cu blândețe receptorul dintre degete și am așezat-o pe scaun.

— Alo?

La celălalt capăt al firului se afla un reprezentant prietenos al IT-ului din Los Alamos, care mi s-a adresat permanent cu „domnule Snowden". Mi-a mulțumit că raportasem problema și m-a informat că tocmai o rezolvaseră. M-am abținut să întreb de ce durase atâta. M-am

abținut să mă întind spre computer și să verific imediat site-ul.

Mama nu-și desprinsese ochii de la mine. Încerca să înțeleagă ceva din discuție, dar nu putea auzi decât replicile mele. Am ridicat degetul mare spre ea și apoi, pentru a o calma și mai mult, am folosit un glas mai vârstnic, serios și neconvingător de gros, și i-am explicat rigid reprezentantului IT ceea ce el știa deja: cum găsisem vulnerabilitatea „directory traversal", cum o raportasem și cum nu primisem niciun răspuns până acum.

— Vă sunt recunoscător că m-ați anunțat. Sper că n-am cauzat probleme, am încheiat.

— Deloc, a spus reprezentantul IT și apoi m-a întrebat cu ce mă ocupam.

— Nu cu mare lucru, am răspuns.

M-a întrebat dacă eram în căutarea unui job:

— În timpul anului școlar, sunt destul de ocupat, dar am multe vacanțe, iar verile sunt complet liber, am replicat.

În clipa aceea i-a căzut fisa și a înțeles că vorbea cu un adolescent.

— Bine, băiete, mi-a spus, ai numărul meu de telefon. Sună-mă după ce împlinești optsprezece ani. Acum dă-mi-o pe doamna drăguță cu care am vorbit înainte. Bănuiesc că era mama ta.

I-am dat telefonul mamei neliniștite, care l-a dus în bucătăria plină de fum. Cina se arsese, dar cred că reprezentantul IT a înșirat suficiente complimente despre mine, încât orice pedeapsă pe care mi-o imaginasem să dispară ca prin farmec.

6.
INCOMPLET

Nu-mi amintesc foarte bine anii de liceu, pentru că am petrecut mare parte a lor dormind, compensând nopțile de nesomn petrecute la computer. În Arundel High, majoritatea profesorilor erau indiferenți la moțăielile mele și mă lăsau în pace atâta timp cât nu sforăiam, deși continuau să existe câțiva, puțini, cruzi și posaci, care considerau că era datoria lor să mă trezească mereu – cu scârțâitul cretei sau cu hârșâitul buretelui – și să mă prindă în ambuscadă cu o întrebare:

— Și *dumneata* ce crezi, domnule Snowden?

Îmi ridicam capul de pe pupitru, mă îndreptam în scaun, căscam și – în timp ce colegii de clasă încercau să-și înăbușe râsetele – trebuia să răspund.

Adevărul este că-mi plăceau momentele acelea, care au însemnat cele mai mari provocări oferite de liceu. Îmi plăcea să fiu adus sub lumina reflectoarelor, buimac și ametit, cu treizeci de perechi de ochi și de urechi ațintite asupra mea, așteptându-mi eșecul, în timp ce căutam un indiciu pe tabla pe jumătate ștearsă. Dacă aș fi putut gândi suficient de rapid pentru a găsi un răspuns bun, aș fi intrat în legendă. Dar, chiar dacă eram prea lent, puteam oricând să fac o glumă – niciodată nu-i prea târziu pentru o glumă. În cel mai rău caz, m-aș fi bâlbâit și colegii m-ar fi crezut un prostovan. N-aveau decât s-o creadă. Întotdeauna este bine să-i lăsați pe oameni să vă subestimeze inteligența și abilitățile. Pentru că, atunci când vă evaluează eronat, ei nu fac decât să-și sublinieze propriile vulnerabilități – breșele mari din judecata lor, care trebuie să rămână deschise, dacă vreți să pătrundeți ulterior acolo pe un armăsar care scuipă flăcări, îndreptând situația cu sabia justiției.

În adolescență, cred că am fost puțin prea îndrăgostit de ideea că întrebările cele mai importante ale vieții sunt binare, că un singur răspuns este întotdeauna Adevărat și că toate celelalte răspunsuri sunt False. Cred că eram foarte impresionat de modelul programării computerelor, la întrebările cărora se poate răspunde numai în două feluri: Da/Nu, On/Off, cu toate valorile imaginabile, cu toate instrucțiunile imaginabile, exprimate într-un final prin 1 și 0, versiunea codului mașinii pentru Adevărat și Fals. Până și întrebările cu opțiuni multiple din chestionare și din teste puteau fi abordate prin logica opozițională a binarității. Dacă nu recunoșteam imediat unul dintre posibilele răspunsuri ca fiind adevărat, puteam totuși încerca să-mi reduc alegerile printr-un proces de eliminare, căutând termeni ca „întotdeauna” sau „niciodată” și excepții de invalidare.

Totuși, spre sfârșitul primul an de liceu, m-am confruntat cu o temă

foarte diferită, o întrebare la care nu se putea răspunde prin bifarea de căsuțe cu creionul, ci doar prin retorică: fraze complete organizate în paragrafe complete. Pe scurt, a fost o temă de clasă la engleză care suna așa: „Scrieți-vă autobiografia în minimum 1000 de cuvinte.” Niște străini îmi ordonau să-mi divulg gândurile despre, poate, singurul subiect în legătură cu care nu aveam niciun fel de gânduri: persoana mea, oricare ar fi fost ea. Pur și simplu, n-am putut scrie nimic. Am fost blocat. Am predat o pagină goală și am primit calificativul „Incomplet”.

Problema mea, ca și tema în sine, era personală. Nu puteam „să-mi scriu autobiografia”, deoarece viața mea la momentul acela era prea confuză și stânjenitoare, iar eu nu voiam să mint.

Asta, pentru că familia mea se destrăma. Părinții mei divorțau. Totul se întâmplase foarte rapid. Tata s-a mutat, iar mama a scos la vânzare casa din Crofton și s-a mutat cu sora mea și cu mine într-un apartament cu chirie, apoi a cumpărat un apartament într-un complex nou construit în apropiatul Ellicott City. Am avut prieteni care mi-au spus că nu ești cu adevărat adult până nu-ți îngropi un părinte sau nu devii tu însuți părinte. Dar nimeni nu menționează niciodată că, pentru copiii de o anumită vârstă, divorțul este ca și cum ambele evenimente s-ar petrece simultan. Icoanele invulnerabile ale copilăriei tale dispar brusc. În locul lor, dacă cineva le ocupă locul, apare o persoană încă și mai pierdută decât tine, plină de lacrimi și de furie, care vrea de la tine să-i dai asigurări că totul va fi bine până la urmă. Nu va fi însă așa, cel puțin o vreme.

În timp ce drepturile de custodie și de vizită erau lămurite de tribunal, sora mea s-a dedicat trup și suflet depunerii de cereri la colegii, a fost acceptată peste tot și a început să numere zilele până la plecarea la University of North Carolina din Wilmington. Pierderea ei însemna pierderea legăturii mele celei mai strânse cu ceea ce fusese familia noastră.

Am reacționat îndreptându-mi atenția spre interior. M-am pus pe treabă și mi-am impus să devin altă persoană, un cameleon care adopta masca aceluia de care oamenii la care țineam aveau nevoie la momentul respectiv. În familie, eram de încredere și sincer. Printre prieteni, eram vesel și nepăsător. Dar când rămâneam singur, eram tăcut, chiar posac și mereu îngrijorat că sunt o povară. Mă obsedau toate excursiile prin Carolina de care mă lamentasem, toate Crăciunurile pe care le stricasem arătând carnetul cu note proaste, toate ocaziile când refuzasem să fiu offline și să-mi fac treburile. Fiecare scandal pe care-l cauzasem în copilărie îmi fulgera prin minte, ca fotografiile făcute la locul crimei, dovezi că eram vinovat pentru cele întâmplate.

Am încercat să alung vinovăția, ignorându-mi emoțiile și

prefăcându-mă independent, până ce am proiectat în exterior un soi de maturitate precoce. Am încetat să mai spun că „mă jucam” pe computer și am început să spun că „lucram” pe computer. Simpla înlocuire a cuvintelor, fără să fi schimbat deloc ceea ce făceam, a însemnat o diferență în felul cum eram perceput de alții și chiar de mine.

Am încetat să-mi spun „Eddie”. De acum înainte, am fost „Ed”. Am căpătat primul meu telefon mobil, pe care îl purtam prins de cureaua pantalonilor, ca un bărbat în toată firea.

Neașteptata binecuvântare a traumei – reinventarea – m-a învățat să apreciez lumea din afara celor patru pereți ai casei. Am fost surprins să constat că pe măsură ce puneam o distanță tot mai mare între mine și cei doi adulți care mă iubeau cel mai mult, mă apropiam de alții, care mă tratau ca pe un egal. Mentori care m-au învățat să navighez cu vele, m-au instruit să lupt, m-au antrenat să vorbesc în public și mi-au dat încredere să stau pe scenă – toți au ajutat la creșterea mea.

Cu toate acestea, la începutul celui de-al doilea an de liceu, mă simțeam tot timpul obosit și adormeam mai des decât de obicei – nu doar la scoală, ci acum chiar și la computer. Mă trezeam în toiul nopții și tresăream îndreptându-mă în scaun, iar ecranul din fața mea era acoperit de litere și de cifre lipsite de sens, deoarece adormeam pe tastatură. În curând au început să mă doară articulațiile, mi s-au umflat ganglionii, mi s-a îngălbenit albul ochilor și eram prea obosit ca să mă dau jos din pat, chiar și după ce dormisem neîntrerupt 12 ore sau mai mult.

După ce mi s-a luat mai mult sânge decât îmi imaginasem vreodată că am în corp, am fost diagnosticat într-un final cu mononucleoză infecțioasă. Pentru mine a însemnat o boală atât serios debilitantă, cât și serios umilitoare, nu în ultimul rând pentru că, de obicei, se contracta prin ceea ce colegii mei de clasă numeau „cuplare”, iar la 15 ani, singura „cuplare” pe care o făcusem vreodată implicase un modem. Școala a fost dată complet uitării, absențele mi s-au îndesit și nici măcar asta nu mă făcea fericit. Nici chiar o dietă exclusiv pe bază de înghețată nu m-a făcut fericit. Abia aveam energia să joc jocurile căpătate de la părinții mei – fiecare dintre ei încerca să aducă jocul cel mai cool, jocul cel mai nou, ca și cum s-ar fi întrecut pentru a mă stimula sau pentru a-și atenua vinovăția provocată de divorț. Când n-am mai avut chef nici măcar să mișc un joystick, m-am întrebat de ce mai trăiam. Uneori mă trezeam incapabil să recunosc camera în care mă găseam. Îmi lua ceva timp să-mi dau seama dacă mă aflam la mama sau în apartamentul cu două camere al tatei și nu-mi aminteam cum ajunsesem de la unul la celălalt. Toate zilele semănau între ele.

Parcă trăiam învăluit în ceață. Îmi amintesc că am citit *Conștiința*

unui hacker (sau *Manifestul unui hacker*), *Snow Crash*[1] de Neal Stephenson și tone de J.R.R. Tolkien, adormind pe la mijlocul unui capitol și confundând personajele și acțiunea, până ce visam că Gollum era lângă noptiera mea și se jeluia: „Stăpâne, stăpâne, informația vrea să fie liberă."

Deși mă resemnasem cu tot ce-mi aduceau visele somnului febril, adevăratul coșmar era gândul că trebuia să recuperez activitățile școlare. După ce pierdusem aproximativ patru luni de liceu, am primit o scrisoare de la Arundel High, care mă informa că trebuia să repet anul al doilea. Aș zice că am fost șocat, dar în clipa când am citit scrisoarea, mi-am dat seama că știusem că era ceva inevitabil, de care mă temeam de multe săptămâni. Perspectiva de a reveni la școală, ca să nu mai zic de repetarea unui an, era de neimaginat pentru mine și aș fi fost gata să fac orice pentru a o evita.

Chiar în momentul în care boala mea glandulară dusese la o deprimare completă, primirea veștii de la liceu m-a scuturat din amorțeală. Brusc m-am sculat și m-am îmbrăcat cu altceva decât cu pijamale. Brusc am intrat online și am dat telefoane, căutând vulnerabilitățile sistemului, căutând un hacking. După un pic de scotocire și o mulțime de formulare completate, soluția mi-a aterizat în căsuța poștală: fusesem acceptat la colegiu. Se pare că, pentru a-ți depune dosarul la colegiu, n-ai nevoie de o diplomă de liceu.

Anne Arundel Community College era o instituție locală, nici pe departe la fel de venerabilă ca școala surorii mele, dar perfectă pentru mine. Conta doar faptul că era acreditată. M-am dus cu acceptarea admiterii la directorii liceului meu, care, cu o combinație curioasă și abia camuflată de resemnare și satisfacție, au fost de acord să mă lase să mă înscriu. Urma să particip la cursurile colegiului două zile pe săptămână, ceea ce însemna aproape maximum cât reușeam să mă mențin vertical și funcțional. Întrucât aveam să urmez cursuri peste nivelul clasei mele, nu trebuia să sufăr pentru anul pe care-l ratasem. Săream pur și simplu peste el.

AACC se afla la aproximativ 25 de minute distanță, iar primele dăți când am șofat singur până acolo au fost tot atâtea călătorii periculoase; luasem foarte recent permisul și abia puteam sta treaz la volan. Asistam la curs, apoi mă duceam direct acasă, să dorm. Eram cel mai tânăr student de la toate cursurile la care participam și poate chiar cel mai tânăr din colegiu, ceea ce însemna alternativ o noutate, cumva asemănătoare unei mascote, și o prezență stânjenitoare. Iar asta, alături de faptul că încă eram în convalescență, însemna că nu rămâneam prea mult alături de noii colegi. De asemenea, pentru că AACC era un colegiu de navetiști, nu avea o viață activă de campus. Anonimatul lui mi se potrivea însă, ca și cursurile, majoritatea lor fiind clar mai interesante decât orice la care moțăisem în Arundel

High.

Înainte de a trece însă mai departe și a părăsi liceul pentru totdeauna, trebuie amintit că eram încă dator cu tema la engleză, care fusese notată cu „Incomplet". Autobiografia mea. Cu cât înaintez în vârstă, cu atât mă apasă mai mult, și totuși scrierea ei n-a devenit mai ușoară.

Cert este că nimeni cu o biografie ca a mea nu se apropie cu inima ușoară de scrierea unei autobiografii. Este greu ca, după ce am petrecut atât de mult din viață încercând să evit identificarea, să mă răsucesc cu o sută optzeci de grade și să împărtășesc „dezvăluiri personale" într-o carte. Comunitatea de informații încearcă să inculce membrilor ei un anonimat fundamental, o personalitate de tip „tabula rasa" pe care să se înscrie secretomania și arta imposturii. Te instruiești ca să treci neobservat, să arăți și să vorbești ca alții. Locuiești în casa cea mai banală, conduci mașina cea mai banală, porți aceleași haine banale ca toți ceilalți. Diferența este că procedezi așa în mod deliberat: banalitatea, normalitatea sunt acoperirea ta. Aceasta este răsplata perversă a unei cariere altruiste, care nu aduce glorie publică: gloria privată nu sosește în timpul muncii, ci după aceasta, când poți să revii printre ceilalți și să-i convingi cu succes că ești unul dintre ei.

Deși există un număr mare de termeni psihologici mai populari și cu siguranță mai exacți pentru acest tip de divizare a identității, eu am tendința să-l consider ca fiind criptare umană. Ca în orice proces de criptare, materialul inițial – identitatea noastră de bază – continuă să existe, dar sub o formă bine încuiată și codificată. Ecuația care permite această codificare este o proporție simplă: cu cât știi mai multe despre alții, cu atât știi mai puține despre tine. După un timp, este posibil să-ți uiți preferințele, ba chiar și antipatiile. Îți poți pierde convingerile politice, alături de orice respect pe care l-ai putea avea pentru procesul politic. Totul este subsumat jobului, care începe cu negarea caracterului și se încheie cu negarea conștiinței. „Misiunea e mai presus de orice."

O versiune a celor de mai sus mi-a servit mulți ani ca explicație pentru dedicația mea față de intimitate și pentru incapacitatea sau lipsa de dorință de a mă implica emoțional. Abia acum, după ce am părăsit IC de aproape tot atâta timp cât am fost un membru al ei, îmi dau seama: nu-i nici pe departe suficient. La urma urmei, nu se poate spune că eu am fost spion – nici măcar nu mă bărbieream – când am predat pagina aceea albă la ora de engleză. În schimb, eram un copil care practicase spionajul o vreme, fără să fie spion – parțial prin experimentele mele online cu identitățile din jocuri, dar mai mult decât orice prin abordarea tăcerii și a minciunilor care au urmat divorțului părinților mei.

Prin ruptura aceea, noi am devenit o familie de păstrători de secrete, experți în subterfugii și tăinuiri. Părinții păstrau secrete unul față de celălalt, față de mine și de sora mea. În cele din urmă, sora mea și cu mine am avut secretele noastre, atunci când unul dintre noi stătea cu tata în weekend, iar celălalt rămânea cu mama. Una dintre încercările cele mai dificile pe care trebuie să le înfrunte un copil cu părinții divorțați este să fie întrebat de un părinte despre noua viață a celuilalt.

Mama lipsea mult timp, deoarece reîncepuse să se întâlnească cu diverși bărbați. Tata s-a străduit din răsputeri să umple golul dar, uneori se înfuria pe procedura de divorț, îndelungată și costisitoare. Când se întâmpla așa, mi se părea că rolurile noastre s-ar fi inversat. Trebuia să fiu hotărât și să-l înfrunt, să discut rațional cu el.

Este dureros să scriu toate acestea, deși nu pentru că evenimentele din perioada aceea ar fi dureros de reamintit, ci pentru că ele nu indică în niciun fel decența esențială a părinților mei sau felul cum, din dragoste pentru copiii lor, au reușit într-un final să-și îngroape neînțelegerile, să se împace, să se respecte reciproc și să înflorească separat în tihnă.

Genul acesta de schimbare este constant, comun și uman. Dar o autobiografie este statică, este documentul pecetluit al unei persoane aflate în flux. În consecință, relatarea cea mai bună pe care o poate face cineva despre sine nu-i o declarație, ci un angajament – un legământ făcut principiilor pe care le prețuiește și viziunii persoanei care speră să devină.

Mă înscrisesem la colegiul de stat pentru a-mi economisi timpul după un recul, nu pentru că aș fi intenționat să-mi continui studiile superioare. Dar am făcut un legământ față de mine însumi că voi termina cel puțin liceul. Iar într-un weekend mi-am onorat într-un final promisiunea, ducându-mă la o școală publică de lângă Baltimore pentru a susține ultimul examen pe care aveam să-l susțin vreodată pentru statul Maryland: examenul pentru General Education Development (GED), pe care guvernul american îl recunoaște ca echivalentul standard al unei diplome de liceu.

Îmi aduc aminte că am plecat de la examen simțindu-mă mai ușurat decât oricând, după ce încheiasem cei doi ani de școală pe care încă îi datoram statului printr-un singur examen de două zile. Părea un hacking, dar a fost mai mult decât atât. A fost respectarea propriei mele promisiuni.

7.
11 SEPTEMBRIE 2001

De la vârsta de șaisprezece ani, am trăit practic pe cont propriu. Mama lucra cu normă întreagă și, înțelegând că în toate scopurile practice funcționam acum ca un adult, apartamentul nostru rămânea în majoritate doar al meu. Îmi stabileam singur programul, îmi găteam singur și îmi spălam singur rufele. Eram responsabil pentru toate, mai puțin pentru plata facturilor.

Aveam o Honda Civic albă, model 1992, cu care goneam prin tot statul, ascultând postul indie alternativ 99,1 WHFS – „Now Hear This" era una dintre expresiile lor favorite pentru că așa făceau toți cei de vârsta mea. Nu mă prea pricepeam la normalitate, dar mă străduiam.

Viața mea a devenit un circuit care descria un traseu între casă, colegiu și prieteni, în special un grup nou pe care îl întâlnisem la cursul de japoneză. Nu știu sigur cât a durat să ne dăm seama că deveniserăm o gașcă, dar până în al doilea semestru participam la cursuri nu numai ca să învățăm limba, ci și pentru a ne vedea unii pe alții. Și, apropo, asta-i metoda cea mai bună de „a părea normal": înconjoară-te de persoane la fel de ciudate, dacă nu chiar mai ciudate decât tine. Cei mai mulți dintre prietenii mei erau artiști aspiranți și graficieni obsedați de desenele animate japoneze, *anime,* pe atunci foarte controversate. Pe măsură ce prieteniile noastre au devenit mai strânse, m-am familiarizat cu genurile *anime,* până când puteam emite rapid opinii relativ informate despre o nouă bibliotecă de experiențe partajate cu titluri ca *Grave of the Fireflies, Revolutionary Girl Utena, Neon Genesis Evangelion, Cowboy Bebop, The Vision of Escaflowne, Rurouni Kenshin, Nausicaa of the Valley of the Wind, Trigun, The Slayers* și favoritul meu personal, *Ghost in the Shell.*

Unul dintre acești noi prieteni era o fată – o voi numi Mae – mai mare decât mine, ba chiar mult mai mare, având probabil minimum douăzeci și cinci de ani. Era un idol pentru noi, ceilalți, fiind artistă publicată și cosplayer entuziast. Era partenera mea de conversație în japoneză și, am fost impresionat să aflu, conducea de asemenea o afacere de succes în web-design, pe care o voi numi Squirrelling Industries, după veverițele marsupiale de companie pe care le purta ocazional într-un sac din fetru purpuriu de la Crown Royal.

Așa am devenit liber-profesionist: am început să lucrez ca web-designer pentru fata întâlnită la curs. Ea, sau afacerea ei, m-a angajat „la negru" pentru salariul pe atunci exorbitant de 30 de dolari pe oră. Șmecheria era pentru câte ore aveam să fiu plătit efectiv în cele din urmă.

Desigur Mae m-ar fi putut plăti cu zâmbete – pentru că eram îndrăgostit până peste cap de ea. Și, deși n-am făcut o treabă extraordinar de bună în a ascunde asta, nu cred că pe ea o deranja, pentru că n-am ratat niciodată vreun termen de predare sau cea mai mică ocazie de a-i face o favoare. De asemenea, învățam rapid. Într-o companie cu numai doi oameni, trebuie să poți face de toate. Deși aș fi putut să-mi desfășor colaborarea cu Squirrelling Industries de oriunde – la urma urmei, asta-i ideea muncii online –, Mae prefera să vin la birou, adică la ea acasă, o casă cu etaj pe care o împărțea cu soțul ei, un bărbat îngrijit și inteligent, pe care îl voi numi Norm.

Da, Mae era măritată. Ba chiar mai mult, casa în care locuia cu Norm se afla în baza Fort Meade, la marginea ei sud-vestică, unde Norm lucra ca lingvist al Forțelor Aeriene detașat la NSA. Nu pot spune dacă e legal să conduci o afacere din propria ta casă, când aceasta este proprietatea statului și se află într-o bază militară, dar, ca adolescent îndrăgostit de o femeie căsătorită, care era și șefa mea, nu aveam de gând să fiu exagerat de formalist în privința corectitudinii.

Este de neconceput acum, dar pe atunci Fort Meade era aproape complet accesibilă oricui. Nu abunda în stâlpi opritori, baricade și puncte de control înconjurate de sârmă ghimpată. Eu puteam merge prin baza militară care adăpostea cea mai secretoasă agenție de informații din lume în Honda mea '92, cu geamurile coborâte și cu radioul cântând, fără să fiu nevoit să opresc la poartă și să prezint o legitimație. Cam la fiecare două weekenduri, un sfert dintre participanții la cursul de japoneză se reuneau în căsuța lui Mae din spatele sediului NSA, pentru a viziona *anime*-uri și a crea benzi desenate. Așa era pe atunci, în zilele acelea apuse, când fraza „E o țară liberă, nu?" o auzeai în curțile tuturor școlilor și în toate sitcomurile.

În zilele lucrătoare, soseam la Mae dimineața, oprind mașina pe aleea de acces după ce Norm plecase la NSA, și rămâneam toată ziua, până chiar înainte de întoarcerea lui. În ocaziile în care s-a întâmplat ca Norm și cu mine să ne suprapunem în cei aproximativ doi ani cât am lucrat pentru soția lui, el a fost amabil și generos cu mine, având în vedere circumstanțele. La început, am presupus că nu știa că eram îndrăgostit sau că avea o părere atât de proastă despre șansele mele ca seducător, încât nu-i păsa că rămâneam singur cu soția lui. Dar într-o zi, când ni s-a întâmplat să trecem unul pe lângă altul – el pleca, eu veneam –, a menționat politicos că ținea un pistol pe noptieră.

Squirrelling Industries, care însemna de fapt doar Mae și cu mine, era destul de tipică pentru startup-urile „de garaj" din perioada bulei dot-com, firme mici, care concurau între ele pentru firimituri, înainte ca totul să se năruie. Ea funcționa în felul următor: o companie mare – de exemplu, un producător de automobile – angaja o agenție de publicitate importantă sau o firmă de PR pentru a-i realiza site-ul și în

general pentru a-i spori prezența pe internet. Compania cea mare nu știa nimic despre realizarea de site-uri, iar agenția de publicitate sau firma de PR știau doar cu puțin mai mult – suficient cât să posteze că aveau un job de web-design pe unul dintre portalurile de joburi pentru liber-profesioniști ce proliferau pe atunci.

Firmele de apartament de tip „soț și soție” – sau, în acest caz, de tip „femeie măritată/bărbat mai tânăr celibatar” – licitau după aceea pentru joburi, iar concurența era atât de intensă, încât prețul devenea ridicol de mic. Adăugați la asta faptul că firma câștigătoare trebuia să plătească un comision portalului de joburi, astfel că banii rămași abia erau suficienți pentru supraviețuirea unui adult, cu atât mai puțin a unei familii. Pe lângă lipsa de recompensă financiară, exista, de asemenea, o lipsă umilitoare de credit: liber-profesioniștii puteau rareori menționa ce proiecte făcuseră, deoarece agenția de publicitate sau firma de PR pretindeau că ele realizaseră totul pe plan intern.

Cât timp am avut-o șefă pe Mae, am aflat multe despre lume, și în special despre lumea afacerilor. Ea era uimitor de abilă și muncea de două ori mai mult decât omologii ei pentru a avea succes într-un domeniu, pe atunci, destul de macho, în care aproape toți clienții voiau să te tragă pe sfoară și să nu plătească. Această cultură a exploatării fără obligații i-a stimulat pe liber-profesioniști să găsească modalități de ocolire a sistemului și Mae avea talentul de a-și gestiona relațiile astfel încât să evite portalurile de joburi. Ea încerca să elimine intermediarii și terții și să se ocupe direct de clienții cei mai mari. Era excepțională în direcția asta, mai ales după ce ajutorul meu pe partea tehnică i-a îngăduit să se concentreze exclusiv pe afaceri și pe artă. Și-a investit abilitățile de ilustrare în designul de logouri și oferea servicii de branding de bază. Cât despre munca mea, metodele și codarea erau destul de simple ca să le învăț din mers și, deși puteau fi brutal de repetitive, nu mă plângeam. Abordam cu plăcere până și cel mai plictisitor job făcut cu Notepad++. E uimitor ce poți face din dragoste, mai ales când nu-i împărtășită.

Nu pot să nu mă întreb dacă Mae a fost pe deplin conștientă de sentimentele mele pentru ea și pur și simplu le-a exploatat în propriul avantaj. Însă, dacă am fost o victimă, asta nu m-a deranjat și, în timpul pe care l-am petrecut sub conducerea ei, am învățat multe lucruri utile.

Cam după un an de lucru în Squirrelling Industries, mi-am dat totuși seama că trebuia să evoluez. Certificările profesionale pentru sectorul IT deveneau greu de ignorat. Majoritatea joburilor și a contractelor pentru muncă avansată începuseră să le impună solicitanților să fie acreditați oficial de companii majore de tehnologie ca IBM și Cisco pentru utilizarea și service-ul produselor lor. Cel puțin, asta era esența unei reclame radio pe care o auzeam în mod repetat.

Într-o zi, revenind acasă de la Mae, după ce auzisem reclama probabil pentru a suta oară, m-am trezit că formez numărul care începea cu 1–800 și că mă înscriu la cursul de certificare Microsoft oferit de Computer Career Institute din Johns Hopkins University. Toată operațiunea, de la costul jenant de mare până la adresa unui „campus-satelit", nu a universității principale, avea izul unei escrocherii, dar nu mi-a păsat. Era o afacere fățiș tranzacțională – care le permitea celor de la Microsoft să aplice o taxă pe cererea masivă de personal IT, managerilor de resurse umane să pretindă că o diplomă scumpă îi putea deosebi pe profesioniștii de bună credință de șarlatanii josnici și unor neica-nimeni ca mine să-și treacă în CV cuvintele magice „Johns Hopkins" și să se bage în față la coada de angajare.

Acreditările de certificare au fost adoptate ca standard al domeniului aproape pe cât de repede le putea inventa industria. „Certificarea A+" însemna că puteai repara și asigura service-ul computerelor. „Certificarea Net+" însemna că erai capabil să te ocupi de rețelistică de bază. Însă toate astea nu erau decât modalități de a deveni operator la Help Desk. Cele mai bune diplome erau grupate în seria Microsoft Certified Professional. Exista nivelul începător MCP, Microsoft Certified Professional, nivelul mai performant MCSA, Microsoft Certified Systems Administrator, și nivelul de vârf al credibilității tehnice tipărite pe o diplomă, MCSE, Microsoft Certified Systems Engineer. Acesta era trofeul cel mare, sursa de venit regulat garantat. La nivelul cel mai mic, salariul inițial al unui MESE era de 40.000 de dolari pe an, sumă care – la sfârșitul mileniului și la vârsta mea de 17 ani – mi se părea uluitoare. Dar de ce nu? Acțiunile Microsoft se tranzacționau la peste 100 de dolari bucata și Bill Gates tocmai fusese desemnat cel mai bogat om din lume.

În privința cunoștințelor tehnice, diploma MESE nu era cel mai ușor de obținut, dar nici nu necesita ceea ce majoritatea hackerilor care se respectă ar considera geniul unicornului. Ca timp și ca bani, implicarea a fost însă considerabilă. A trebuit să susțin șapte examene distincte, care costau câte 150 de dolari fiecare, și să plătesc în jur de 18.000 de dolari la Hopkins pentru setul complet de cursuri pregătitoare, pe care – comportându-mă așa cum era de așteptat – nu le-am terminat, optând să merg direct la examene după ce am constatat că mă săturasem. Din păcate, Hopkins nu acorda rambursări.

Întrucât deasupra capului meu atârnau ratele împrumutului făcut pentru plata școlarizării, aveam acum un motiv mai practic de a petrece timp cu Mae: banii. Am rugat-o să-mi dea mai multe ore de lucru. A fost de acord și mi-a cerut să vin de la 9:00. Era o oră șocant de matinală, mai ales pentru un liber-profesionist, motiv pentru care eram în întârziere într-o dimineață de marți.

Goneam pe Route 32 sub cerul blând și frumos, albastru ca

Microsoft, încercând să nu fiu prins de vreun radar. Cu puțin noroc, aveam să ajung la Mae înainte de ora 9:30 și – cu geamul coborât și cu brațul scos în curentul de aer – simțeam că va fi o zi norocoasă. Am deschis radioul și am așteptat ca buletinul de știri să comute pe informațiile despre trafic.

Tocmai când mă pregăteam să o iau pe scurtătura Canine Road ca să intru în Fort Meade, a fost difuzată o actualizare despre prăbușirea unui avion în New York.

Mae mi-a deschis ușa și am urmat-o sus, pe scară, din holul mic și slab iluminat de la intrare, în biroul strâmt și înghesuit de lângă dormitorul ei. Înăuntru nu exista mare lucru: doar cele două birouri ale noastre, alăturate, o planșetă de desen pentru lucrările ei artistice și o cușcă pentru veverițe. Deși eram ușor distras de știre, aveam de lucru. M-am silit să mă concentrez asupra proiectului curent. Tocmai deschideam fișierele într-un editor de text simplu – noi scriam manual codul pentru site-uri când a sunat telefonul.

Mae a răspuns:

— Poftim?! Vorbești serios?

Pentru că stăteam atât de aproape unul de celălalt, am putut auzi vocea soțului ei. El părea să strige.

Expresia lui Mae a devenit alarmată și a accesat un site de știri pe computerul ei. Singurul televizor era la parter. Citeam pe site despre un avion care lovise unul dintre Turnurile Gemene World Trade Center, când Mae a spus:

— OK! Uau! OK!

Apoi a închis.

S-a răsucit spre mine.

— Un al doilea avion tocmai a lovit celălalt turn.

Până în clipa aceea crezusem că fusese un accident. Mae a adăugat:

— Norm crede că vor închide baza.

— Adică… porțile? am întrebat. Serios?

Încă nu înțelesesem amploarea celor întâmplate. Mă gândeam că trebuia să fac naveta înapoi spre casă.

— Norm a spus că ar trebui să pleci acasă. Nu vrea să rămâi blocat aici.

Am oftat și am salvat munca pe care abia o începusem. Tocmai când m-am ridicat, telefonul a sunat din nou, de data asta conversația a fost și mai scurtă. Mae a pălit.

— N-o să-ți vină să crezi.

Pandemoniu, haos: formele noastre cele mai vechi de teroare. Ambele se referă la colapsul ordinii și la spaima care se năpustește să umple vidul. Atâta timp cât voi trăi, voi ține minte cum m-am întors pe Canine Road – drumul care trecea pe lângă sediul NSA – după atentatul asupra Pentagonului. Nebunia se revărsa din turnurile de

sticlă neagră ale agenției, un puhoi de țipete, telefoane ce sunau și mașini ce ambalau motoarele în parcări și se străduiau să iasă pe stradă. În momentul celui mai grav atac terorist din istoria Americii, personalul NSA – principala agenție de culegere a informațiilor din semnale de comunicații a IC americane – fugea cu miile de la job, iar eu am fost măturat de talaz.

Directorul NSA, Michael Hayden, a emis ordinul de evacuare chiar înainte ca majoritatea țării să fi știut ce se întâmpla. Ulterior, NSA și CIA – care și-a evacuat, de asemenea, complet sediul pe 11 Septembrie, cu excepția unei echipe minime – și-au explicat comportamentul, susținând că exista îngrijorarea ca una dintre agenții să fie ținta probabilă a celui de-al patrulea și ultim avion deturnat, United Airlines Flight 93, mai degrabă decât, să zicem, Casa Albă sau Capitoliul.

În tot cazul, eu nu mă gândeam la ținta cea mai probabilă pe când înaintam ca melcul prin ambuteiaj, toată lumea încercând să-și scoată simultan mașinile din aceeași parcare. Nu mă gândeam la absolut nimic. Tot ce făceam era să-i urmez ascultător pe ceilalți, în ceea ce-mi amintesc azi ca fiind un moment copleșitor: un vacarm de claxoane (nu mai auzisem niciodată un automobil claxonând într-o bază militară americană) și de radiouri defazate care zbierau vestea prăbușirii Turnului de Sud, în timp ce șoferii țineau volanele cu genunchii și apăsau febril „reapelare” pe telefoanele lor. Încă pot simți vidul ce mă înspăimânta de fiecare dată când apelul meu telefonic era abandonat de rețeaua celulară supraîncărcată și înțelegerea treptată a faptului că, izolat de lume și înghesuit bară la bară, deși mă aflam la volan, nu eram decât un pasager.

Semafoarele de pe Canine Road au fost înlocuite de oameni, când poliția specială NSA a trecut la direcționarea traficului. În orele, zilele și săptămânile următoare, lor aveau să li se alăture convoaie de Humvee dotate cu mitraliere, care păzeau noi blocaje rutiere și puncte de control. Multe dintre măsurile acelea de securitate au devenit permanente, completate cu rânduri nesfârșite de sârmă electrificată și instalări masive de videocamere de supraveghere. Din cauza acelei securități, mi-a fost greu să mai revin în bază și să trec pe lângă NSA… până în ziua când am fost angajat acolo.

Aceste însemne ale războiului împotriva terorii, așa cum avea să fie numit ulterior, n-au fost singurul motiv pentru care am renunțat la Mae după 11 Septembrie, dar au jucat cu siguranță un rol. Evenimentele din ziua aceea o zguduiseră. Treptat am încetat să lucrăm împreună și ne-am îndepărtat. Mai vorbeam cu ea ocazional, doar pentru a descoperi că sentimentele mele se schimbaseră și că mă schimbasem și eu. Când l-a părăsit pe Norm și s-a mutat în California, Mae devenise o străină pentru mine. De asemenea, se opunea

războiului.

8.
12 SEPTEMBRIE 2001

Încercați să vă amintiri cel mai mare eveniment de familie la care ați participat vreodată – să zicem o reuniune generală. Câți oameni au fost? Treizeci, poate cincizeci? Deși toți făceau parte din familia voastră, este posibil să nu fi avut cu adevărat șansa de a-l cunoaște pe fiecare dintre ei în parte. Numărul lui Dunbar, faimoasa estimare a numărului de relații solide pe care le putem menține de-a lungul vieții, este de numai 150. Reamintiți-vă acum de școală. Câți colegi de clasă ați avut în gimnaziu și în liceu? Câți dintre ei v-au fost prieteni, câți v-au fost simple cunoștințe și câți erau cei pe care-i știați doar din vedere? Dacă ați urmat școala în Statele Unite, să zicem că ar fi vorba de o mie. Cu siguranță, ar fi exagerat să spunem că toți vă erau „apropiați", totuși este posibil să simțiți încă o legătură cu ei.

Pe 11 Septembrie au murit aproape 3000 de oameni. Imaginați-vi-i pe toți cei pe care-i iubiți, pe toți cei pe care-i știți, chiar și pe cei al căror nume sau chip vă sunt familiare… și imaginați-vă că ei au dispărut. Imaginați-vă casele goale. Imaginați-vă școala goală, clasele goale. Toți oamenii aceia, printre care ați trăit și care au format laolaltă țesătura zilelor voastre, pur și simplu nu mai există. 11 Septembrie a lăsat goluri. Goluri în familii, goluri în comunități. Goluri în pământ.

Iar acum gândiți-vă la următoarea informație: Peste un milion de oameni au fost uciși în cursul răspunsului Statelor Unite.

Cele aproape două decenii ce s-au scurs de la acel 11 Septembrie au însemnat o lungă listă de distrugeri americane comise prin autodistrugere americană, cu promulgarea de politici secrete, legi secrete, tribunale secrete și războaie secrete, al căror impact traumatizant – a cărui existență în sine – Guvernul SUA l-a secretizat, l-a negat, l-a respins și l-a denaturat în mod repetat. După ce am petrecut aproximativ jumătate din perioada aceasta ca angajat al IC și aproximativ cealaltă jumătate în exil, știu mai bine decât majoritatea cât de frecvent greșesc agențiile. Știu, de asemenea, cum colectarea și analizarea informațiilor pot alimenta producerea de dezinformări și propagandă, care să fie utilizate împotriva aliaților Americii la fel de des ca împotriva inamicilor ei și, uneori, împotriva propriilor cetățeni. Și totuși, cunoscând toate astea, continuă să-mi fie greu să accept magnitudinea și viteza schimbării, de la o țară ce căutase să se definească prin respectul calculat și declarat pentru disidență, la un stat de securitate a cărui poliție militarizată solicită supunere totală, scoțând armele și emițând ordinul pentru obedință ce se aude acum

în toate orașele: „Încetați rezistența!”

În consecință, de fiecare dată când încerc să înțeleg cum au decurs lucrurile în ultimele două decenii, insist să revin la acea lună septembrie, la acea zi de unde a pornit totul și la urmările ei imediate. Întoarcerea la toamna aceea înseamnă confruntarea cu un adevăr mai sumbru decât minciunile care i-au asociat pe talibani cu al-Qaida și au născocit arsenalul iluzoriu de arme de distrugere în masă al lui Saddam Hussein. Înseamnă, în cele din urmă, confruntarea cu faptul că abuzurile și carnajul ce mi-au marcat începutul vieții de adult s-au născut nu numai în sfera executivă și în agențiile de informații, ci și în inimile și în mințile tuturor americanilor, inclusiv ale mele.

Îmi amintesc că am scăpat de învălmășeala panicată a spionilor ce fugeau din Fort Meade exact când s-a prăbușit Turnul de Nord. După ce am ajuns pe autostradă, am încercat să șofez cu o mână în timp ce butonam cu cealaltă, sunându-mi întruna familia și nereușind să stabilesc legătura cu nimeni. În cele din urmă, am izbutit să vorbesc cu mama, care în momentul acela al carierei ei părăsise NSA și lucra ca grefier pentru tribunalele federale din Baltimore. Ei, cel puțin, nu fuseseră deocamdată evacuați.

Vocea mamei m-a speriat și, dintr-odată, singurul lucru din lume care a contat pentru mine a fost s-o liniștesc.

— E-n regulă. Am ieșit din bază, i-am spus. Nimeni nu-i în New York, nu-i așa?

— Nu… nu știu. Nu pot lua legătura cu bunica.

— Pop e la Washington?

— Din câte știu eu, ar putea fi și în Pentagon.

Mi s-a tăiat respirația. Până în 2001, Pop se retrăsese din Paza de Coastă și acum ocupa o poziție importantă în FBI, fiind unul dintre șefii secției de aviație. Asta însemna că petrecea mult timp în clădiri federale din Washington și din împrejurimi.

Înainte să pot găsi niște cuvinte de îmbărbătare, mama a continuat:

— Mă sună cineva pe linia cealaltă. Poate că e bunica. Închid.

Fiindcă nu m-a sunat înapoi, i-am telefonat la nesfârșit, dar nu am reușit să obțin legătura, așa că am ajuns acasă și am așteptat în fața televizorului care urla, în timp ce actualizam mereu site-urile de știri. Noul modem de cablu pe care îl aveam se dovedea rapid mai rezistent decât toți sateliții telecom și turnurile de telefonie mobilă, care „cădeau” prin toată țara.

Revenirea mamei cu mașina din Baltimore a fost practic un târâș prin traficul afectat de criză. A ajuns în lacrimi, totuși ne număram printre cei norocoși. Pop era în siguranță.

La următoarea întâlnire cu bunica și cu Pop, s-a vorbit mult – despre planuri de Crăciun și planuri de Anul Nou –, dar Pentagonul și turnurile n-au fost menționate niciodată.

Pe de altă parte, tata mi-a povestit cum a trăit el ziua de 11 Septembrie. Când turnurile fuseseră lovite, se afla la sediul Pazei de Coastă și, împreună cu trei colegi, a părăsit birourile din Directoratul Operațiuni pentru a găsi o sală de conferințe cu televizor, unde să poată urmări emisiunile de știri. Un ofițer tânăr s-a repezit pe lângă ei pe coridor și a spus:

— Tocmai au bombardat Pentagonul.

În fața expresiilor lor de scepticism, tânărul a repetat:

— Vorbesc serios, ei tocmai au bombardat Pentagonul!

Tata s-a năpustit la o fereastră lungă cât tot peretele prin care putea să vadă, dincolo de Potomac, aproximativ jumătate din Pentagon, deasupra căruia se învolburau nori de fum negru, gros.

Cu cât tata a povestit mai des această amintire, cu atât am devenit mai intrigat de replica: „Ei tocmai au bombardat Pentagonul.” Țin minte că de fiecare dată când o spunea, mă gândeam: „Ei”? Cine erau „Ei”?

Imediat America a împărțit lumea în „Noi” și „Ei” și toți erau fie cu „Noi”, fie împotriva „Noastră” așa cum a remarcat memorabil președintele Bush chiar pe când molozul încă fumega. Vecinii din cartierul meu au arborat noi steaguri americane, parcă pentru a arăta ce tabără aleseseră. Oamenii adunau pahare de unică folosință Dixie roșii, albe și albastre și le îndesau în toate gardurile din plasă de sârmă de la toate pasarelele tuturor autostrăzilor dintre casa mamei și a tatei, pentru a scrie fraze ca: SUNTEM UNIȚI și SUNTEM ÎMPREUNĂ, NU UITĂM NICIODATĂ.

Uneori mă duceam la un poligon de tir, iar acum, alături de vechile ținte circulare și siluetele decupate, apăruseră efigii de bărbați cu acoperăminte de cap arabe. Pistoalele care zăcuseră ani întregi în spatele geamurilor prăfuite ale vitrinelor erau acum etichetate „VÂNDUT”. Americanii făceau coadă, de asemenea, să cumpere telefoane mobile, în speranța că vor fi avertizați la următorul atentat sau cel puțin că vor putea spune „adio” dintr-un avion deturnat.

Aproape o sută de mii de spioni s-au întors să lucreze în agenții cu convingerea că dăduseră greș în unicul lor job și misiune: protejarea Americii. Gândiți-vă la vinovăția pe care o simțeau. Aveau aceleași temeri ca toți ceilalți, dar în plus erau afectați de vinovăție. Evaluarea greșelilor lor putea să aștepte. În momentul acela a contat cel mai mult că și-au răscumpărat erorile. Între timp, șefii lor s-au ocupat de campanii pentru bugete extraordinare și puteri extraordinare, folosindu-se de amenințarea terorii pentru a-și extinde puterile și mandatele dincolo de imaginația nu doar a publicului, ci chiar a celor care ștampilau aprobările.

12 septembrie a fost prima zi a unei noi ere, pe care America a înfruntat-o cu o hotărâre unitară, consolidată de reînvierea

patriotismului și de bunăvoința și simpatia întregii lumi. Privind retrospectiv, țara mea ar fi putut profita de oportunitatea aceasta pentru a face mult mai multe. Ar fi putut trata teroarea nu ca fiind fenomenul teologic pe care îl presupunea, ci ca fapta criminală care fusese în realitate. Ar fi putut profita de acest moment de solidaritate, rar întâlnit, ca să reafirme valorile democratice și să dea un imbold revenirii într-o lume conectată la rețea.

În schimb, a preferat să poarte război.

Cel mai mare regret al vieții mele este sprijinul pe care l-am acordat, în mod reflex și necondiționat, acestei decizii. Da, am fost scandalizat, însă acela n-a fost decât începutul unui proces în care inima mi-a învins complet judecata rațională. Am acceptat toate afirmațiile colportate de mass-media ca fiind fapte și le-am repetat ca și cum aș fi fost plătit pentru asta. Doream să fiu un eliberator. Doream să-i eliberez pe asupriți. Am îmbrățișat adevărul construit pentru binele statului, pe care, în pasiunea mea, l-am confundat cu binele țării. A fost ca și cum orice politică individuală pe care mi-o dezvoltasem se prăbușise – atât etosul antiinstituțional al hackerilor, care-mi fusese instilat online, cât și patriotismul apolitic, pe care-l moștenisem de la părinți, mi-au fost șterse din sistem iar eu fusesem reinițializat ca un agent perfect doritor al răzbunării. Partea cea mai dureroasă a umilinței vine din recunoașterea ușurinței cu care m-am transformat și a entuziasmului cu care am salutat transformarea.

Cred că am vrut să fac parte din ceva. Înainte de 11 Septembrie, am fost ambivalent față de servirea țării, deoarece părea inutilă sau de-a dreptul plictisitoare. Toți cei pe care îi știam că serviseră țara o făcuseră în ordinea mondială de după Războiul Rece, între căderea Zidului Berlinului și atentatele din 2001. În perioada aceea, care a coincis cu tinerețea mea, Americii i-au lipsit dușmanii. Țara în care am crescut era unica superputere globală și totul părea – cel puțin pentru mine sau pentru cei ca mine – prosper și stabil. Nu existau frontiere noi ce trebuiau cucerite sau probleme civice importante de rezolvat, decât online. 11 Septembrie a schimbat totul. Acum, în sfârșit, exista o luptă.

M-au îngrozit însă opțiunile de care dispuneam. Mă gândisem că mi-aș putea servi cel mai bine țara din spatele unui terminal, dar un job IT normal părea prea confortabil și comod pentru această nouă lume de conflicte asimetrice. Speram să pot face ceva ca în filme sau în serialele TV – scenele acelea de hackeri-contra-hackeri, cu pereți pe care pâlpâie leduri de avertizări de viruși, urmăriri ale inamicilor și dejucarea schemelor lor. Din păcate pentru mine, agențiile principale care se ocupau cu așa ceva – NSA și CIA – aveau cerințe de angajare formulate în urmă cu o jumătate de secol și cereau adesea în mod rigid o diplomă tradițională de colegiu, ceea ce înseamnă că, deși

domeniul tehnologiei considera acceptabile diploma mea AACC și certificarea MESE, guvernul nu era de aceeași părere. Totuși, cu cât am citit mai multe pe internet, cu atât am înțeles mai bine că lumea post-11 Septembrie era una a excepțiilor. Agențiile creșteau atât de mult și atât de rapid, în special în partea tehnică, încât uneori acordau veteranilor militari derogări de la obligativitatea diplomelor. Acela a fost momentul când am decis să mă alătur.

S-ar putea să vă gândiți că decizia mea a avut sens sau că a fost inevitabilă, ținând seama de trecutul pe care familia mea l-a dedicat servirii țării. Dar n-a fost nici una, nici alta. Înrolându-mă, mă revoltam împotriva acelei moșteniri bine stabilite la fel de mult pe cât mă conformam ei – pentru că, după ce am vorbit cu recrutorii din fiecare ramură, am decis să mă alătur armatei terestre; unii din familia mea, din Paza de Coastă, îi consideraseră dintotdeauna pe conducătorii acesteia unchii nebuni ai armatei americane.

Când am anunțat-o pe mama, a plâns zile în șir. Știam foarte bine că n-avea rost să-i spun tatei, care-mi zisese deja apăsat, în cursul unor discuții ipotetice, că-mi voi irosi talentele tehnice acolo. Aveam 20 de ani; știam ce făceam.

În ziua când am plecat, i-am scris tatei o scrisoare – de mână, nu dactilografiată –, în care îmi explicam decizia. Am strecurat-o sub ușa de la intrare a apartamentului său. Scrisoarea se încheia cu o declarație care-mi trezește și acum o grimasă. „Îmi pare rău, tată”, am scris, „dar este vital pentru dezvoltarea mea personală.”

9.
RAZE X

Am intrat în armată pentru că îmi promitea că mă va ajuta să-mi depășesc limitele și pentru că nu semăna cu Paza de Coastă. N-a fost rău nici că am luat un punctaj destul de mare la examenele de admitere, calificându-mă astfel pentru posibilitatea de a deveni, la finalul instrucției, sergent în Forțele Speciale, în urma unui program pe care recrutorii îl numeau 18 X-Ray, conceput în ideea sporirii unităților flexibile, dar prea mici, care duceau cele mai grele lupte în războaiele tot mai obscure și răzlețe purtate de America.

Programul 18 X-Ray oferea o motivație considerabilă, deoarece, până la evenimentele de la 11 Septembrie 2001, ar fi trebuit să fiu deja în armată ca să primesc șansa de a urma cursurile extrem de solicitante pentru calificarea în Forțele Speciale. Acest sistem nou presupunea testarea de la bun început a potențialilor soldați, identificându-i pe cei mai bine pregătiți fizic, cei mai inteligenți și cei cu abilități deosebite pentru învățarea limbilor străine – doar aceștia trecând mai departe. Apoi ei erau stimulați printr-un program de instrucție specială și o avansare rapidă în grad. Astfel erau atrași cei mai buni candidați, care, altminteri, s-ar fi putut orienta spre altceva. M-am antrenat de mi-a ieșit sufletul vreo două luni – sigur, eram în formă foarte bună, dar niciodată nu mi-a plăcut să alerg –, înainte să mă sune recrutorul și să-mi spună că mi s-a aprobat dosarul: intrasem, reușisem. Eram primul candidat pe care îl înscrisese el vreodată în acel program și i-am simțit mândria și bucuria din voce atunci când mi-a zis că, după instrucție, probabil că voi intra în unitatea de telecomunicații a Forțelor Speciale ori în cea de geniști sau voi ajunge sergent de informații.

Probabil. Dar, mai întâi, trebuia să iau parte la instrucția militară de bază, care avea să se desfășoare la Fort Benning, Georgia.

Tot drumul până acolo am stat lângă același tip – în autobuz, în avion, iar în autobuz, de la Maryland și până în Georgia. Era enorm, un culturist umflat, cam la 100–130 de kilograme. Plus că vorbea non-stop, conversația lui alternând între promisiunea că îl va pocni în nas pe sergentul de instrucție, dacă acesta îi va vorbi urât, și recomandarea diverselor cicluri de steroizi pe care ar trebui să-i iau ca să pun și eu niște mușchi ca lumea pe mine. Nu cred că s-a oprit nici măcar ca să respire până când am ajuns pe terenul de instrucție de la Sand Hill, Fort Benning – un loc care, dacă mă gândesc bine, nici nu avea prea mult nisip[2].

Sergenții de instrucție ne-au întâmpinat cu un soi de furie

nimicitoare și ne-au dat porecle bazate pe primele infracțiuni și pe cele mai grave greșeli de care ne făcuserăm vinovați, cum ar fi faptul că îndrăzniserăm să coborâm din autobuz îmbrăcați cu cămăși înflorate și viu colorate sau că aveam nume care puteau fi foarte ușor modificate într-un apelativ porcos sau doar amuzant. Foarte curând, eu am ajuns Snowflake [Fulg-de-Nea], iar colegul meu de scaun a primit porecla Daisy [Narcisa] și nu a putut decât să strângă din dinți – acolo nimeni nu cuteza să strângă pumnii – și să spumege.

Imediat ce sergenții de instrucție au observat că mă cunoșteam deja cu Daisy și că eram cel mai slab din pluton – 57 de kilograme la o înălțime de 1,79 metri în vreme ce el era cel mai greu, au decis să se distreze puțin, punându-ne să lucrăm în pereche de câte ori era posibil. Nici acum nu am uitat exercițiul care se chema „căratul camaradului", când trebuia să-ți transporți partenerul „rănit" pe o distanță egală cu lungimea unui teren de fotbal, folosind mai multe tehnici, ca de pildă: „târârea de gât", „pompierul" și, cea mai comică dintre toate, „trecerea miresei peste prag". Nici nu mă vedeai atunci când trebuia să-l car eu pe Daisy. Părea că plutește pur și simplu, cu toate că eu eram undeva sub el, asudând din greu și înjurând de mama focului, chinuindu-mă să-i trec fundul uriaș dincolo de linia porții, înainte să cad lat la pământ. Daisy se ridica râzând în picioare, mă punea în jurul gâtului de parcă aș fi fost un prosop ud și pornea zburdând ca un puști pe poteca din pădure.

Eram în permanență murdari și ne durea mereu tot corpul, însă n-au trecut decât câteva săptămâni și am ajuns în cea mai bună formă în care fusesem vreodată. Conformația mea firavă – un blestem până atunci – a devenit curând un avantaj, pentru că făceam foarte multe exerciții la care trebuia să ne folosim greutatea corporală. Daisy nu era capabil să se cațăre pe frânghie, în vreme ce eu mă cocoțam pe ea cu agilitate de veveriță. Se chinuia din răsputeri să-și ridice numărul incredibil de mare de kilograme peste bară, ca să facă un minimum de tracțiuni, în timp ce eu puteam să fac de două ori mai multe cu o singură mână. Abia dacă reușea câteva flotări înainte să curgă transpirația pe el, iar eu le făceam bătând din palme sau sprijinindu-mă doar în degetele mari. La testul de flotări în două minute, pe mine m-au oprit mai devreme pentru că bătusem recordul unității.

Fie mergeam în marș, fie alergam. Alergam în permanență. Mulți kilometri înainte de masa de la popotă, mulți kilometri după masa de la popotă – pe drumuri, pe câmpuri și pe pista din jurul terenului, în vreme ce sergentul de instrucție zbiera niște vorbe ritmate, ca să ne imprime cadența:

În deșert m-am dus
unde mișună teroriștii,
mi-am scos maceta

și arma mi-am scos.

Stâng, drept, stâng, drept – mori, mori, mori!
Asta-i soarta ta dacă te pui cu noi!
În peșteri m-am dus
unde se ascund teroriștii,
am scos o grenadă
și am zvârlit-o peste ei.

Stâng, drept, stâng, drept – mori, mori, mori!
Asta-i soarta ta dacă te pui cu noi!

Tot alergatul ăsta în formație, toate strigătele astea sacadate te calmează cumva, te fac să uiți de toate durerile, pentru că îți umplu urechile cu larma a zeci de alți bărbați care răcnesc odată cu tine și te obligă să stai cu ochii țintă la picioarele celui care aleargă în fața ta. Și, după un timp, îți dispar toate gândurile. Nu mai ești capabil decât să numeri, iar mintea ți se dezintegrează și singura realitate care-ți rămâne sunt oamenii din jur, care merg în pas cu tine, kilometru după kilometru după kilometru. Aș vrea să spun că avea un efect calmant, numai că te secătuia de vlagă, de simțăminte și de tot. Aș vrea să spun că eram împăcat, numai că eram cumplit de obosit. Exact asta era și intenția armatei. Nici măcar sergentul nu ne mai pocnea atât de des și asta nu pentru că s-ar fi temut de noi, ci pentru că era epuizat și el: oricum, nu merita efortul. Armata își creează soldații scoțându-le mai întâi toată vlaga din trup, până ajung prea slăbiți să le mai pese sau să facă altceva în afară de a se supune ordinelor.

Numai noaptea, în cazărmi, mai apucam și noi să ne tragem sufletul, lucru pe care îl câștigam după ce ne aliniam în fața paturilor, recitam „Crezul soldatului” și apoi cântam imnul Statelor Unite. Daisy uita mereu cuvintele, așa că i le șopteam eu, ca un sufleor de la teatru. Ca să nu mai zic că era și afon.

Unii băieți stăteau treji până târziu, discutând despre ce îi vor face ei lui bin Laden când îl vor găsi, căci erau cu toții convinși că îl vor găsi. Majoritatea fanteziilor lor aveau legătură cu decapitarea, castrarea sau câteva cămile în călduri. Eu, pe de altă parte, visam să fug, dar nu prin peisajul luxuriant al Georgiei, ci pe undeva, printr-un deșert.

La un moment dat, în a treia sau a patra săptămână, făceam un exercițiu de orientare pe teren, ceea ce înseamnă că plutonul tău intră în pădure și merge pe un teren plin de vegetație divers colorată, ca să ajungă la coordonatele stabilite dinainte, urcând pe stânci și traversând ape curgătoare, fără să aibă la îndemână nimic altceva decât o hartă și o busolă – adică nici tu GPS, nici tu tehnologie digitală. Mai făcuserăm asemenea exerciții și înainte, însă niciodată cu

tot echipamentul pe noi – fiecare aveam o raniță grea de vreo douăzeci și ceva de kilograme. Dar cel mai rău era că bocancii pe care mi-i dăduse armata îmi erau atât de mari, că practic înotam în ei. De cum am ieșit din cazarmă pentru apel, am și simțit că-mi apar bășici.

Cam pe la mijlocul exercițiului de orientare, eu eram deja înainte și mă cățăram pe un copac dărâmat de furtună, de unde aveam totul în bătaia armei și îmi puteam da seama dacă ne aflam pe drumul cel bun. După ce am constatat că așa era, am vrut să mă dau jos, dar chiar atunci am văzut un șarpe încolăcindu-se fix sub mine. Nu mă prea pasionează științele naturii, așa că nu știu ce fel de șarpe era, dar nici că-mi păsa. Copiilor din Carolina de Nord li se spune că toți șerpii sunt veninoși și nu aveam de gând să mă îndoiesc de asta tocmai atunci.

Așa că am încercat să pășesc prin aer. M-am crăcănat o dată, de două ori, și mi-am dat seama că o să cad. Când am ajuns pe sol, la oarecare distanță de șarpe, mi-a trecut un junghi de foc prin picioare, mai dureros decât orice mușcătură de viperă. Cei câțiva pași pe care a trebuit să-i fac ca să-mi recapăt echilibrul mi-au dat de înțeles că ceva nu era tocmai în regulă. Nu era deloc în regulă și mă durea de-mi săreau ochii din cap. Însă nu puteam să mă opresc, pentru că eram în armată, iar armata era în mijlocul pădurii. Mi-am adunat toate puterile, am încercat să nu mă mai gândesc la durere și m-am concentrat doar asupra menținerii cadenței – stâng, drept, stâng, drept –, sperând că ritmul acela îmi va distrage atenția.

Am mers mai departe din ce în ce mai greu, dar nu m-am dat bătut și am reușit să termin traseul, însă doar pentru că nu aveam de ales. Deja nu-mi mai simțeam picioarele când am ajuns la cazarmă. Patul meu – sau priciul ori cum i s-o spune – era cel de deasupra și abia dacă am putut să mă urc în el. A trebuit să mă apuc de bară, să-mi salt trunchiul de parcă aș fi vrut să ies dintr-un bazin și apoi să-mi trag fundul și picioarele după mine.

În dimineața următoare am fost smuls dintr-un somn agitat de zăngănitul unui coș metalic de gunoi care se rostogolea pe intervalul dintre paturi – așa ne deștepta sergentul de instrucție atunci când nu era mulțumit de felul în care-și făcuse datoria unul dintre noi. Din instinct, am țâșnit din pat și am aterizat pe podea. Atunci m-au lăsat picioarele și m-am prăbușit. Parcă nici nu le mai aveam.

M-am agățat de patul de jos, încercând să mă ridic sprijinindu-mă în brațe, la fel cum făcusem înainte. Însă, de cum mi-am mișcat picioarele, mi-au înțepenit mușchii și am căzut imediat la loc.

Între timp, ceilalți se adunaseră în jurul meu. La început au râs, după aia și-au dat seama că-i o treabă serioasă și s-au neliniștit. Dar au amuțit cu toții când s-a apropiat de noi sergentul de instrucție.

— Ce-ai pățit, băi, puță bleagă? m-a întrebat el. Saltă-te de acolo, dacă nu vrei să te fac una cu dușumeaua!

Dar, văzând agonia care mi-a schimonosit fața atunci când, dând dovadă de imprudență, am vrut să execut imediat ordinul, mi-a pus o mână pe piept ca să mă oprească.

— Daisy, ia-l pe Snowflake și pune-l pe băncuța asta!

Apoi s-a lăsat pe vine lângă mine, de parcă nu i-ar fi convenit să-l audă și ceilalți că știe să vorbească mai blând, și mi-a șoptit cu voce răgușită:

— Ascultă la mine, soldat! Imediat ce se deschide dispensarul, ai să-ți târăști frumușel curul până acolo.

Dispensar se cheamă locul unde își trimite armata răniții ca să fie maltratați de profesioniști.

Este o mare rușine să fii rănit în armată, pentru că armata susține că unul dintre țelurile ei majore este acela de a crea soldați care să se simtă invincibili, dar și pentru că dorește să se protejeze împotriva eventualelor acuzații de folosire a unor procedee brutale în timpul instrucțiilor. Acesta este motivul pentru care aproape toți care se rănesc în timpul exercițiilor sunt considerați niște smiorcăiți sau, mai rău, niște prefăcuți.

După ce m-a cărat până pe băncuță, Daisy a trebuit să plece. Pentru că regula era ca răniții să fie separați de cei care nu aveau nimic. Noi, răniții eram niște paria, niște leproși. Eram acei soldați care nu puteau să participe la instrucție din cauza unor bagatele de genul entorse, tăieturi și arsuri, până la fracturi de glezne și mușcături, profund necrozate, de păianjeni. Acum, noii mei camarazi de luptă erau cei de pe această băncuță a rușinii. Camaradul de luptă este persoana care, conform regulamentului, te însoțește pretutindeni, la fel cum și tu îl însoțești pretutindeni, pentru ca nu cumva vreunul dintre noi să rămână singur – chiar dacă șansele ca așa ceva să se întâmple sunt aproape infime. Pentru că, dacă ești singur, ai putea să începi să gândești, iar gânditul ăsta poate crea probleme armatei.

Camaradul de luptă care mi s-a repartizat era un tip isteț, chipeș în stil Captain America, fost manechin, care se lovise la șold cu o săptămână în urmă, dar nu se îngrijise, iar acum durerea devenise aproape de nesuportat și era la fel de șontorog ca mine. Nici el și nici eu nu aveam chef de vorbă, așa că am șontâcăit alături, într-o tăcere posomorâtă – stâng, drept, stâng, drept. Însă mult mai încet. La spital mi s-a făcut o radiografie și mi s-a spus că am fracturi bilaterale ale tibiei. Cică acestea sunt fracturi de stres, fisuri pe suprafața oaselor, care se pot adânci în timp și din cauza efortului, iar atunci oasele se crapă până la măduvă. Singurul lucru pe care-l puteam face ca să-mi vindec picioarele era să nu mai merg absolut deloc o perioadă. Cu recomandările astea am fost dat afară din cabinetul doctorului și trimis să caut o modalitate de a mă întoarce la batalion.

Numai că nu puteam să plec, pentru că nu aveam voie să-l părăsesc

pe camaradul meu de luptă. Intrase la Radiologie după mine și încă nu ieșise de acolo. Am bănuit că nu se terminase consultul, așa că am așteptat. Și am tot așteptat. Au trecut mai multe ore. Am profitat de timpul acela ca să citesc ziare și reviste, lux de neconceput pentru un soldat care nu și-a terminat încă instrucția de bază.

A apărut o asistentă, care mi-a zis că mă caută sergentul la telefonul de la recepție. A durat ceva până am ajuns acolo, șchiopătam al n****i de tare. Sergentul era negru de furie.

— Ce faci, măi, Snowflake? Ai citit ceva interesant? Poate ai de unde să-ți faci rost și de niște budincă. De ce mama d***u' n-ați plecat încă, băi, nenorociților?

— Don' serjent…

Așa se zice în Georgia, unde mi se resuscitase vag accentul sudist.

— …încă-l aștept pe camaradul meu de luptă, don' serjent.

— Și unde d***u' e camaradul ăla al tău, Snowflake?

— Nu știu, don' serjent. A intrat în cabinetul de consultații și n-a mai ieșit, don' serj.

Răspunsul meu nu l-a mulțumit, așa că a zbierat și mai tare:

— Saltă-ți curu' ăla beteag și treci de-l caută!

M-am târât până la Primiri urgențe ca să mă interesez. Acolo mi s-a spus că bietul meu camarad de luptă era în operație.

Abia spre seară, după un potop de telefoane de la sergent, am reușit să aflu ce se întâmplase. Se pare că toată săptămâna din urmă, camaradul meu de luptă făcuse toate exercițiile de la instrucție cu șoldul fracturat și, dacă nu l-ar fi băgat imediat în operație ca să i-l pună la loc cu niște șuruburi, ar fi putut să ajungă infirm pe viață. Era posibil să i se fi retezat niște nervi foarte importanți, pentru că fractura avea margini tăioase ca de lamă de cuțit.

Am fost trimis singur înapoi la Fort Benning și am ajuns din nou pe băncuța aia. Oricine stătea acolo mai mult de trei sau patru zile risca să fie „reciclat" – adică obligat să ia de la început instrucția de bază – sau, și mai rău, să fie transferat la Unitatea Medicală și apoi trimis acasă. Unii tipi visaseră toată viața să intre în armată. Pentru ei, armata reprezenta singura cale de evadare din familii cu probleme sau din cariere ajunse la capăt. Iar acum erau obligați să se confrunte cu ideea unui eventual eșec și a revenirii la o viață civilă compromisă în mod iremediabil.

Noi eram proscrișii, răniții rătăcitori, locatarii iadului, care nu aveau nici o altă treabă decât să stea câte douăsprezece ore zilnic pe o băncuță din fața unui zid din cărămidă. Din cauza rănilor noastre, fuseserăm declarați inapți pentru armată, iar acum trebuia să plătim pentru asta prin izolare, de parcă sergenții de instrucție s-ar fi temut ca nu cumva să-i contaminăm și pe ceilalți cu slăbiciunile noastre ori cu ideile care ne trecuseră prin cap cât timp fuseserăm surghiuniți pe

băncuța aia. Pe lângă durerea pe care ne-o provocau afecțiunile noastre, mai trebuia să suportăm și pedeapsa de a ne fi fost interzise bucuriile mărunte ca, de exemplu, urmărirea focurilor de artificii în ziua de 4 Iulie. În loc de asta, trebuia să stăm de veghe în seara respectivă, pentru ca nu cumva să ia foc clădirea.

Am făcut de veghe câte doi pe tură. Eu mă sprijineam în cârje, prefăcându-mă că aș fi util la ceva. Partenerul meu era un puști de optsprezece ani, prietenos, modest și cam grăsuț, cu o rană destul de dubioasă – probabil autoprovocată. Zicea că îi pare îngrozitor de rău că se înrolase. Artificiile tot înfloreau în zare, timp în care el îmi povestea de zor ce greșeală făcuse, cât de îngrozitor de singur se simțea, cât de dor îi era de părinți și de ferma lor din regiunea Munților Apalași.

M-am arătat plin de înțelegere, deși nu-l puteam ajuta cu nimic. Tot ce puteam face era să-l trimit să discute cu preotul. Am vrut să-l sfătuiesc să strângă din dinți și să-i spun că, atunci când se va obișnui, nu se va mai simți atât de rău. Însă chiar atunci s-a proțăpit în fața mea, cât era el de mare, și, pe un ton copilăros, m-a informat clar că are de gând să dezerteze – ceea ce echivalează cu o crimă în armată – și m-a întrebat dacă am să-l dau de gol. Abia atunci am observat că își adusese și sacul cu toate hainele. Adică intenționa să dezerteze chiar în momentul ăla.

În afară de a încerca să-i bag mințile în cap, habar n-aveam ce altceva să mai fac într-o asemenea situație. L-am avertizat că dezertarea era o idee foarte proastă, i-am spus că va fi emis un mandat de arestare pe numele lui și că orice polițai din țara asta l-ar putea băga la închisoare pe viață. Însă tipul a clătinat din cap. Acasă la el, mi-a zis, acolo, în munți, nici măcar polițiști nu sunt. Aceasta era ultima lui șansă de libertate.

Atunci am priceput că hotărârea lui era deja luată. Se deplasa mult mai ușor decât mine, în plus, era și mult mai zdravăn. N-aveam nicio șansă să-l prind dacă ar fi luat-o la fugă, iar, dacă aș fi încercat să-l opresc, mi-ar fi tras una de m-ar fi rupt în două. Nu puteam decât să-l raportez. Însă, dacă aș fi făcut-o, aș fi fost pedepsit pentru că permisesem ca discuția dintre noi să ajungă atât de departe, fără să chem întăriri și fără să-i dau în cap cu cârja mea.

Eram furios. Și mi-am dat seama că urlam la el. De ce nu așteptase să mă duc la latrină și atunci să-și ia tălpășița? De ce mă punea în situația asta?

Iar el mi-a spus în șoaptă:

— Ești singurul care ascultă.

Și a început să plângă.

Cea mai nasoală chestie din seara aia a fost că l-am crezut. Băiatul era singur-singurel într-o companie de două sute cincizeci de oameni.

Am rămas un timp tăcuți, ascultând pocnetele artificiilor. Apoi am oftat și i-am zis:

— Trebuie să mă duc la latrină. O să lipsesc ceva vreme. Să nu cumva să faci vreo prostie!

După care m-am îndepărtat șchiopătând și fără să mă uit înapoi.

Atunci l-am văzut ultima oară. Cred că atunci mi-am dat seama că nici eu nu eram făcut pentru armată.

Lucru confirmat la următoarea vizită medicală.

Doctorul era un bărbat înalt, un sudist deșirat, ușor sarcastic. După ce m-a consultat și mi-a mai făcut o radiografie, m-a anunțat că în niciun caz nu mă mai puteam întoarce la companie. Pentru că următoarea etapă a instrucției era cursul de parașutism. Și mi-a spus:

— Măi, băiete, dacă ai să sari din avion cu picioarele astea, praf ai să te faci.

M-a apucat deznădejdea. Dacă nu terminam instrucția de bază la timp, îmi pierdeam locul în 18X, ceea ce ar fi însemnat că aș fi fost repartizat în altă parte, în funcție de necesitățile armatei. Mă puteau transforma în absolut orice voiau ei: infanterist de duzină, mecanic, șoarece de birou, ajutor de bucătar la popotă, unde nu aș fi făcut altceva decât să curăț cartofi cât e ziua de lungă, sau – cel mai mare coșmar al meu – IT-ist la serviciul de asistență tehnică al armatei.

Probabil că doctorul a observat cât de abătut eram, pentru că și-a dres glasul și mi-a dat de ales: fie acceptam să fiu „reciclat” și îmi încercam norocul cu noua repartiție, fie îmi dădea un bilet prin care intram în procesul pe care ei îl numeau „separare de natură administrativă”. Lucrul ăsta, mi-a explicat el, era o modalitate specială de părăsire a armatei, nici onorantă, dar nici dezonorantă, de care aveau parte numai recruții cu mai puțin de șase luni de stagiu. Era o despărțire simplă, asemănătoare mai degrabă cu o anulare a căsătoriei decât cu un divorț, și se rezolva relativ repede.

Trebuie să recunosc că mi-a plăcut ideea. În sinea mea, chiar mă gândeam că ar fi un soi de recompensă karmică pentru înțelegerea pe care o avusesem față de tipul din Munții Apalași care dezertase. Doctorul m-a lăsat să mă gândesc. S-a întors după o oră și eu i-am acceptat oferta.

La scurtă vreme după aceea, am fost transferat la Unitatea Medicală, unde mi s-a spus că, dacă vreau să mi se aprobe cererea de separare administrativă, trebuia să semnez o declarație în care spuneam că mă simțeam bine și că mi se reparaseră toate oasele. Semnătura mea era obligatorie, însă mi-a fost prezentată ca fiind o simplă formalitate. Doar o mâzgălitură acolo și eram liber să plec.

Pe când stăteam cu declarația într-o mână și cu pixul în cealaltă, m-am prins care era șpilul: ce mi se părea mie a fi o ofertă generoasă, făcută unui recrut suferind de un doctor omenos din cadrul armatei,

era de fapt modul prin care guvernul se sustrăgea de la orice răspundere, evitând astfel să plătească eventualele compensații bănești pentru problemele de sănătate căpătate în timpul instrucției. Regulamentul militar stipula că, în caz că aș fi fost demobilizat din motive medicale, guvernul ar fi fost obligat să plătească spitalizarea, precum și tratamentele și terapiile necesare pentru vindecarea completă. În cazul unei separări administrative, toate aceste costuri cădeau în sarcina mea, iar libertatea îmi era condiționată de acceptarea acestei poveri.

Am semnat și am plecat în aceeași zi de acolo, șchiopătând în cârjele pe care armata îmi permisese să le păstrez.

10.
REABILITAT ȘI ÎNDRĂGOSTIT

Nu mai țin minte exact când s-a întâmplat, însă, pe la mijlocul convalescenței, am început să gândesc din nou limpede. Firește, mai întâi a trebuit ca durerea să mai scadă în intensitate, apoi mi-a dispărut treptat și depresia și, după săptămâni întregi în care m-am trezit de dimineață fără absolut niciun țel, în afară de a urmări cum se mișcă limbile ceasului, încet-încet am început să fiu atent la ce-mi spuneau oamenii din jur: că eram tânăr, că încă aveam toată viața înainte. Însă nu am fost de acord cu asemenea vorbe astea decât atunci când am reușit să stau singur în picioare și să mă deplasez fără ajutor. La fel ca dragostea familiei mele, acesta era unul dintre milioanele de lucruri despre care crezusem înainte că mi se cuvin pur și simplu.

În timpul primelor mele incursiuni în curtea din fața blocului unde era apartamentul mamei mele, mi-am dat seama că mai era ceva ce nu pusesem niciodată la îndoială în trecut: capacitatea mea de a înțelege tehnologia.

Iertați-mă dacă mă laud singur, ca un nesimțit, dar nu știu cum s-o spun în alt mod: dintotdeauna am avut talent la computere. Atât de bun eram, că nici nu-mi luam în serios priceperea, nu voiam să fiu lăudat pentru asta și nici nu voiam să reușesc în viață numai datorită acestui lucru. Voiam să fiu lăudat pentru reușitele din alt domeniu – unul în care să întâmpin dificultăți. Voiam să le dovedesc tuturor că nu eram doar un creier într-un borcan, că aveam și inimă, și mușchi.

Așa se explică chestia cu armata. În perioada convalescenței, am ajuns să înțeleg că, deși experiența respectivă îmi rănise orgoliul, reușise totuși să-mi întărească încrederea în propriile forțe.

Acum mă simțeam mai puternic și nu mă mai temeam atât de mult de durere, ci, mai degrabă, îi eram recunoscător că mă ajutase să mă autodescopăr și să progresez. Viața de dincolo de gardul din sârmă ghimpată mi se părea mai ușoară. Una peste alta, armata îmi luase doar părul – care între timp crescuse la loc – și mă cadorisise cu un picior paradit, care deja se vindeca.

Eram pregătit să înfrunt realitatea: dacă încă simțeam dorința de a-mi servi țara – și clar încă o simțeam –, atunci trebuia s-o fac cu capul și cu mâinile, prin intermediul computerelor. Așa, și numai așa, i-aș oferi țării mele tot ce aveam eu mai bun. Chiar dacă numai veteran nu eram, faptul că fusesem verificat de armată nu putea decât să-mi sporească șansele de angajare la unul dintre serviciile de informații, unde talentele mele erau la mare căutare și unde, probabil, aveam să

mă confrunt cu mari provocări.

Prin urmare, m-am văzut nevoit să mă împac cu inevitabilul: aveam nevoie de un permis de acces la informațiile secrete. Există trei niveluri de asemenea autorizații: confidențial, secret și strict secret. Ultimul dintre acestea putând căpăta subdiviziunea „ultra secret", unde accesul se poate face doar prin mult râvnitul permis „TS/SCI", necesar doar pentru agențiile de top – CIA și NSA. Acest TS/SCI[3] era cel mai greu de obținut, dar îți și deschidea o sumedenie de uși, așa că m-am întors la Anne Arundel Community College, în timp ce îmi căutam și joburi care să-mi poată susține cererea și să dau bine în cadrul anchetei SSBI (Single Scope Background Investigation), la care sunt supuși toți cei care își doresc o asemenea autorizație. Deoarece aprobarea pentru un permis TS/SCI durează un an sau mai mult, recomand asta tuturor celor care trebuie să se recupereze după o fractură. Tot ce trebuie să faci este să completezi niște formulare și, apoi să stai cuminte, cu picioarele în sus, și să încerci să nu comiți prea multe infracțiuni cât timp guvernul federal stabilește verdictul. Restul nu mai depinde de tine, nu mai ai ce face.

Pe hârtie, eu eram candidatul perfect. Copil dintr-o familie de militari, în care fiecare membru de vârstă adultă deținea câte un permis de acces la un anumit nivel de informații. Mă înrolasem și voisem să lupt pentru țara mea, până când un accident nefericit mă scosese din cursă. Nu aveam cazier, nu mă drogăm. Nu făcusem decât un singur credit, din acela pentru studenți, ca să obțin certificatul de operare Microsoft. Și îmi plătisem toate ratele la timp.

Bineînțeles că nimic din toate atuurile mele nu mă împiedica să fiu îngrijorat.

Mergeam cu mașina la cursurile de la AACC, vreme în care National Background Investigation Bureau îmi scotocea prin întreaga viață și interoga aproape toate persoanele care mă cunoșteau: părinții, celelalte rude – de toate gradele foștii colegi, prietenii. Mi-au examinat pe îndelete toate lucrările mediocre pe care le făcusem în școală și, sunt absolut convins, au discutat și cu unii dintre foștii mei profesori. Am avut impresia că au vorbit și cu Mae, cu Norm și cu un tip cu care am lucrat într-o vară, la o tarabă de *snow cone,* în parcul de distracții Six Flags America. Scopul acestei verificări a trecutului meu nu era doar acela de a-mi descoperi greșelile, ci, mai ales, de a afla dacă am fost compromis sau șantajat. Cel mai important lucru pentru IC (Comunitatea de Informații) nu este să fii 100% curat, pentru că atunci n-ar mai angaja pe nimeni. Ei vor să afle dacă ești 100% sincer în declarațiile făcute, dacă nu ascunzi niciun secret murdar, pe care o putere inamică să-l poată folosi împotriva ta și, în consecință, împotriva agenției.

Normal că toate astea m-au pus pe gânduri și, în timp ce stăteam în

trafic, îmi treceau prin minte toate momentele din viață pe care le regretam acum. Însă nimic din trecutul meu nu i-ar fi făcut să se încrunte pe anchetatorii aceia obișnuiți să afle că analistului de vârstă mijlocie de la nu știu care think-tank îi place să poarte scutece și să fie plesnit peste funduleț de mămăițe îmbrăcate în piele. Însă nu pot nega faptul că tot acest proces creează o anumită paranoia, pentru că nu trebuie să ai cine știe ce fetișuri de budoar ca să fi făcut anumite lucruri de care acum te jenezi și să te temi că străinii te-ar putea înțelege greșit dacă aceste lucruri ar ieși acum la suprafață. Doar am crescut odată cu internetul! Dacă nu ai căutat online ceva rușinos sau obscen înseamnă că n-ai stat prea mult timp conectat, deși pe mine nu pornografia mă îngrijora. Că doar toată lumea se uită la poze și filme porno; iar voi, cei care clătinați dezaprobator din cap, nu vă faceți griji: nu am să vă divulg secretul. Nu, grijile mele erau de o natură mai personală: toate cretinătățile șovine pe care le-am spus și opiniile antisociale încă și mai cretine la care renunțasem în procesul maturizării mele informatice. Mai precis, mă îngrijorau comentariile absolut imbecile pe care le postasem pe forumuri, pe chaturi și pe site-uri de hackeri. Atunci când postezi sub pseudonim însemna – în capul meu – că poți să scrii liber. Dar adesea și fără să te gândești la ce scrii. Și, din moment ce un aspect major al culturii internetului se referă la competiția din care iese câștigător acela care zice cea mai instigatoare chestie, eu niciodată nu am ezitat să pledez în favoarea bombardării unei țări care punea taxe pe jocurile video sau să fiu de acord cu închiderea în lagăre de reeducare a oamenilor cărora nu le plăceau desenele animate japoneze. Însă nimeni dintre cei care au accesat site-urile respective nu m-au luat în serios, cu atât mai puțin eu însumi.

Numai că m-am cutremurat atunci când mi-am recitit postările. Jumătate din lucrurile pe care le spusesem nici măcar nu erau serioase – pur și simplu aveam nevoie de atenție la vremea respectivă –, însă nu mi-am imaginat vreodată că va trebui să mă explic în fața unui bărbat cu părul alb și cu ochelari cu rame din baga, aplecat peste un dosar enorm, etichetat DOSAR PERMANENT, în care să se afle întreaga mea viață. Cealaltă jumătate cuprindea lucruri pe care chiar am vrut să le spun la vremea respectivă și care erau încă și mai nasoale, pentru că doar un mucos le putea spune. Iar eu crescusem. Și nu doar că nu mă mai identificam cu părerile alea înfierbântate și hormonale, ci acum mă declaram cu totul împotriva lor. Parcă voiam să mă cert cu o fantomă, așa mi se părea. Voiam să mă contrazic cu mine însumi, cu cel care fusesem atunci – tembel, pueril și adeseori cumplit de crud dar care dispăruse de multă vreme. Nu suportam ideea de a fi veșnic bântuit de persoana care am fost cândva, dar nici nu știam cum să-mi exprim cel mai bine remușcările și să mă distanțez cumva de cel de odinioară. Plus că nici nu-mi dădeam seama dacă

merită să o fac. Mi se părea groaznic să fiu atât de strâns legat prin tehnologie de un trecut pe care îl regretam, dar pe care abia dacă mi-l mai aminteam.

Probabil că aceasta este cea mai comună problemă a generației mele, prima care a crescut online. Am putut să ne descoperim și să ne explorăm identitățile aproape nesupravegheați, fără să ne gândim câtuși de puțin că remarcile nesăbuite și vulgaritățile noastre aveau să fie păstrate întru eternitate. Sunt sigur că vor fi de acord cu mine toți cei care au avut conexiune la internet înainte de a ajunge să aibă o slujbă și să între, cum se spunea atunci, „în rândul oamenilor" – precis că fiecare dintre noi are o postare anume de care se simte jenat sau un e-mail al cărui conținut i-ar putea atrage concedierea.

Totuși, situația mea era oarecum diferită, în sensul că majoritatea forumurilor din vremea mea îți permiteau să-ți ștergi postările mai vechi. Aș fi putut să fac un program micuț, foarte micuț, și, în mai puțin de o oră, toate postările mele ar fi dispărut.

Ar fi fost cel mai ușor lucru din lume. Credeți-mă, m-am gândit la asta.

Însă, în cele din urmă, nu am fost în stare. Parcă mă tot oprea ceva. Nu mi se părea în regulă s-o fac. Sigur, nu era ilegal să-mi șterg postările de pe fața pământului și nici nu m-ar fi făcut neeligibil pentru permisul de acces la informații dacă ar fi aflat cineva despre ele. Însă nu-mi plăcea deloc ideea. Ștergându-mi postările, nu aș fi făcut altceva decât să susțin unele dintre cele mai aspre principii ale vieții online: nimeni nu are voie să greșească vreodată și cel care greșește e obligat să răspundă pentru asta cât va trăi. Pe mine nu mă interesa neapărat integritatea textelor din arhive, cât mă interesa integritatea propriului suflet. Nu voiam să trăiesc într-o lume în care toți oamenii erau obligați să pretindă că ar fi perfecți, pentru că ar fi fost o lume în care nici eu și nici prietenii mei nu am fi avut loc. Ștergerea respectivelor comentarii ar fi echivalat cu ștergerea propriei mele identități, a locului din care veneam, a devenirii mele. Să-mi neg eul din tinerețe însemna să neg validitatea eului meu actual.

Am hotărât să nu mă ating de comentarii și să mă gândesc cum să mă împac cu ele. Ba chiar mi-a trecut prin minte că loialitatea de care dădeam dovadă mă va obliga să postez în continuare. Cu timpul însă, am depășit și faza acestor opinii, dar nu am renunțat la impulsul meu inițial, fie și pentru că mi se părea un pas important pe drumul către maturizare. Nu trebuie să ștergem din mediul online lucrurile de care ne este rușine. Tot ce putem face este să ne controlăm reacțiile – fie permitem trecutului să ne împovăreze, fie îi acceptăm lecțiile, evoluăm și mergem mai departe.

Acesta ar fi primul principiu care mi-a trecut prin cap în perioada mea de inactivitate, dar în care am început procesul de reformare

personală. Și, cu toate că mi-a fost greu, am încercat să nu mă abat de la el.

Nu știu dacă o să mă credeți, însă singura urmă a existenței mele online care nu m-a stânjenit prea tare a fost profilul pe care mi-l făcusem pe site-urile matrimoniale. Poate datorită faptului că sperasem ca tot ce scrisesem acolo să conteze cu adevărat – de vreme ce scopul proiectului era ca unei persoane din Viața Reală să i se pară interesante cuvintele mele și, implicit, să ajungă să mă placă.

Mă înscrisesem pe un website care se chema HotOrNot.com, cel mai popular dintre site-urile de rating de la începutul anilor 2000, alături de RateMyFace și AmIHot (ale căror caracteristici au fost combinate de tânărul pe atunci Mark Zuckerberg într-un site pe care l-a botezat FaceMash și care, ulterior, a devenit Facebook). HotOrNot era cel mai popular site de rating din perioada pre-Facebook dintr-un singur motiv: era cel mai bun dintre puținele site-uri asemănătoare care aveau și o componentă matrimonială.

În esență, fiecare utilizator vota fotografiile postate de ceilalți: Hot (sexy) sau Nu. O funcție suplimentară, de care beneficiau utilizatorii înregistrați, așa ca mine, îți oferea posibilitatea de a-i contacta pe ceilalți utilizatori înregistrați, cu condiția să le fi votat pozele cu „Hot” și apoi să fi dat clic pe „Meet Me”. Prin acest procedeu banal și tembel am ajuns eu s-o cunosc pe Lindsay Mills, partenera mea și dragostea vieții mele.

Acum, când mă uit la pozele acelea, mă umflă râsul văzând cum era Lindsay la 19 ani: bleguță, stângace și adorabil de timidă. Însă, la vremea respectivă, mie mi se părea absolut seducătoare, un vulcan blond, în plus, fotografiile erau foarte frumoase, de o calitate artistică ieșită din comun, mai degrabă autoportrete decât selfie-uri. Îți atrăgeau privirea și te captivau. Jocul vag de lumini și umbre era încântător. Avea chiar și o nuanță de autoironie: una dintre poze fusese făcută în laboratorul foto unde lucra ea, iar alta, atunci când nu era cu fața la cameră.

Am cotat-o cu Hot, adică nota zece. Spre marea mea surpriză, s-a întâmplat să ne potrivim (ea mi-a dat nota opt, îngerul meu iubit) și, cât ai bate din palme, am început o conversație online. Lindsay studia fotografia artistică. Avea propriul website, pe care ținea un jurnal și posta diferite poze: cu păduri, flori, fabrici abandonate și – preferatele mele – multe cadre cu ea.

Am căutat pe internet și am folosit toate datele aflate ca să-mi fac o imagine de ansamblu: orașul în care s-a născut (Laurel, Maryland), școala la care studia (MICA, Maryland Institute of Contemporary Art). La un moment dat, i-am mărturisit că am urmărit-o în mediul virtual. Mă simțeam ca un jeg, dar Lindsay m-a întrerupt:

— Și eu te-am căutat online, domnule, mi-a zis ea.

Și a început să înșire o listă întreagă de date despre mine. Îmi verificase și adresa de e-mail pe zeci de site-uri, ca să afle pe care mă înregistrasem.

Acestea au fost unele dintre cele mai frumoase cuvinte pe care le auzisem eu vreodată, dar tot ezitam să mă întâlnesc cu ea în realitate. Am stabilit o întrevedere și, pe măsură ce se apropia ziua, deveneam tot mai agitat. Mă înspăimânta ideea de a lua relația stabilită online și de a o trece offline. Ar fi fost o idee înspăimântătoare chiar și într-o lume fără escroci și criminali în serie. Știam din experiență că, cu cât comunicai mai mult cu cineva online, cu atât mai mare urma să fie dezamăgirea atunci când te întâlneai pe viu cu persoana respectivă. Lucrurile pe care le scrii extrem de ușor pe un ecran devin cele mai grele lucruri de spus față în față. Distanța favorizează intimitatea: nimeni nu e mai sincer decât atunci când se află singur într-o cameră și discută cu altcineva, tot singur, într-o altă cameră. Întâlnește-te cu persoana respectivă și ai să-ți pierzi libertatea de exprimare. Începi să vorbești mai prudent, începi să spui lucruri insipide, porți o conversație banală pe un teren neutru.

Online, Lindsay și cu mine ajunseserăm cei mai buni prieteni și mă temeam că vom pierde asta atunci când aveam să ne vedem. Pe scurt, mă temeam că nu mă va plăcea și mă va părăsi.

Nu ar fi trebuit să mă tem.

Lindsay – care insistase să vină cu mașina – mi-a zis că mă va lua din fața blocului în care locuia mama. La ora stabilită, stăteam pe trotuar, în răcoarea amurgului, și o ghidam prin telefon pe străzile cu nume asemănătoare și cu aspect identic din cartierul mamei. Mă uitam după un Chevy Cavalier 98, auriu, când m-au orbit brusc niște faruri de lângă trotuar. Era Lindsay, care îmi făcea semne peste troienele de zăpadă.

— Pune-ți centura!

Au fost primele cuvinte pe care mi le-a spus Lindsay când m-a văzut în carne și oase.

— Unde mergem? m-a întrebat apoi.

Abia atunci mi-am dat seama că, în ciuda faptului că mă gândisem numai și numai la ea, nici nu-mi trecuse prin cap ce vom face după ce ne vom întâlni.

Dacă ar fi fost vorba despre o altă femeie, aș fi improvizat și aș fi ieșit basma curată. Însă nu și cu Lindsay. Cu ea lucrurile stăteau altfel, amănuntele astea nu contau. A pornit pe drumul ei preferat – da, avea un drum preferat – și am tot vorbit până când am ajuns în Guilford și ne-am oprit în parcarea de la Laurel Mall. Am rămas în mașină și am continuat să vorbim.

Era perfect. Faptul că vorbeam față în față s-a dovedit a fi doar o continuare a tuturor convorbirilor noastre telefonice, a e-mailurilor și

a discuțiilor online. Prima noastră întâlnire a fost o continuare a primului nostru contact online și debutul unei conversații care va dura atât cât vom dori noi să dureze. Am vorbit despre familiile noastre sau despre ce mai rămăsese din ele. Și părinții lui Lindsay erau divorțați: mama și tatăl ei locuiau la distantă de vreo douăzeci de minute unul de celălalt și, în copilărie, făcuse naveta între ei. Era mereu cu bagajul pregătit. În zilele de luni, miercuri și vineri, dormea în camera ei din locuința mamei. În zilele de marți, joi și sâmbătă, dormea în camera ei din locuința tatălui. Duminicile erau zilele cu probleme, pentru că trebuia să aleagă singură unde voia să stea.

Mi-a spus că n-am pic de gust și mi-a criticat ținuta pe care o alesesem pentru întâlnire: o cămașă încheiată până în gât, decorată cu flăcări metalice, pusă peste un tricou fără mâneci. Și jeanși (scuze). Mi-a povestit despre ceilalți doi tipi cu care se întâlnea, pe care îi menționase deja online, și, sincer, cred că până și Machiavelli s-ar fi rușinat dacă m-ar fi auzit cum m-am apucat să-i discreditez (pentru chestia asta nu-mi cer nicio scuză). Iar eu i-am spus totul despre mine, inclusiv că nu voi putea să-i vorbesc despre munca mea – la o slujbă pe care nu o căpătasem încă. Am fost ridicol și arogant, iar ea mi-a atras atenția asupra atitudinii mele, dând din cap cu un aer grav.

I-am spus că mă îngrijora apropiatul test poligraf, pe care trebuia să-l trec ca să obțin permisul de acces la informații, iar ea s-a oferit să repete cu mine – ca într-un soi de preludiu bizar. Filosofia ei de viață a fost o pregătire perfectă pentru mine: spune ce vrei, spune cine ești, fără să-ți fie absolut deloc rușine. Problema lor, dacă te resping. Niciodată nu mă mai simțisem atât de în largul meu în prezența unei alte persoane și niciodată nu-mi dorisem atât de mult să mă critice cineva pentru defectele mele. Ba chiar am lăsat-o să mă fotografieze.

Doar vocea ei o auzeam în minte pe drumul spre Anexa Prieteniei (Friendship Annex), complexul cu nume straniu al NSA, unde urma să am ultimul interviu în vederea obținerii permisului de acces la informațiile secrete. Am fost condus într-o încăpere fără geamuri și am fost legat de un scaun ieftin, fix ca un ostatic. Mi-au pus niște tuburi pneumografice în jurul pieptului și al stomacului, ca să-mi măsoare respirația. Cleștișorii din vârfurile degetelor îmi măsurau activitatea electrodermală, manșeta de tensiometru de la braț îmi măsura frecvența cardiacă, iar un senzor fixat pe scaun îmi înregistra fiecare mișcare involuntară a corpului. Toate dispozitivele astea – înfășurate, fixate, agățate și legate strâns de mine și în jurul meu – erau conectate la un poligraf mare și negru, pus pe masa din fața mea.

De cealaltă parte a mesei, pe un scaun mult mai drăguț și mai comod, stătea persoana care îmi făcea testul. O doamnă care-mi amintea de o fostă profesoară de-ale mele – și mare parte din timp am încercat să-mi aduc aminte numele ei. Ea, doamna specialistă care îmi

făcea testul, a început să-mi pună tot felul de întrebări. Primele au fost simple. Numele meu era Edward Snowden? M-am născut pe 21 iunie 1983? Apoi: am comis vreodată o infracțiune gravă? Am fost vreodată dependent de jocuri de noroc? Am fost vreodată dependent de alcool sau de droguri? Am fost vreodată agent al unei puteri străine? Am pledat vreodată pentru răsturnarea prin violență a Guvernului Statelor Unite? Nu existau decât două răspunsuri acceptate: „da” și „nu”. Am răspuns „nu” de foarte multe ori, tot așteptând întrebările de care mă temeam.

Adică: „Te-ai îndoit vreodată în mediul online de competența și probitatea personalului medical de la Fort Benning?” „Ce ai căutat pe site-ul Laboratorului Nuclear Los Alamos?” Însă întrebările acestea nu mi-au fost puse și nici nu mi-am dat seama când s-a încheiat testul.

L-am trecut cu brio.

Regulile cereau să răspund de trei ori la aceeași serie de întrebări și am luat testul de fiecare dată, ceea ce însemna nu doar că mă calificasem pentru TS/SCI, dar răspunsesem așa cum trebuie la toate întrebările din „testul poligraf exhaustiv” (care combină întrebări normale, din viața de zi cu zi, cu altele care țin de terorism și de spionaj) – și așa dobândisem dreptul de acces la informațiile cele mai secrete.

În plus aveam o prietenă pe care o iubeam și eram în al nouălea cer.

Aveam doar 22 de ani.

PARTEA A DOUA

11.
SISTEMUL

Acum am să mă opresc puțin, să vă explic ce opinii politice aveam eu la 22 de ani: niciuna. Dar, ca majoritatea tinerilor, aveam convingeri ferme, despre care nu voiam să recunosc că nu-mi aparțineau întru totul și că erau mai degrabă un fel de amestec contradictoriu de principii moștenite. Mintea mea era un melanj de valori cu care fusesem crescut și idealuri descoperite online. A trebuit să ajung până aproape de 30 de ani ca să pricep că multe dintre principiile mele, sau din ce mi se părea mie că ar fi fost principii, făceau parte din mimetismul specific tinereții. Învățăm să vorbim imitându-i pe adulții din jurul nostru, iar pe parcursul acestui proces ajungem să le preluăm și opiniile, până când sfârșim prin a ne amăgi singuri că vorbele pe care le folosim ne aparțin în totalitate.

Chiar dacă nu pot spune că părinții mei aveau o atitudine dezaprobatoare în privința politicii la modul general, știu precis că nu-i puteau suporta pe politicieni. Sigur, această antipatie nu avea legătură cu nemulțumirea oamenilor care refuză să participe la vot și nici cu vreun dispreț partizan. Mai degrabă, era vorba despre un soi de detașare amuzată, proprie categoriei lor sociale – denumită, în vremuri mai generoase, administrație publică sau sector public, dar pe care timpurile noastre a ajuns să o numească „statul ascuns" sau „guvernul din umbră". Însă niciunul dintre acești termeni nu o descrie în mod corespunzător: este o categorie socială formată din funcționari de carieră (poate ultima clasă mijlocie funcțională din viața Americii) care lucrează în cadrul guvernului, fie la una dintre agențiile independente (CIA, NSA, IRS, FEC[4] sau altele), fie într-unul dintre ministere (Externe, Finanțe, Apărare, Justiție, etc.).

Aceștia erau părinții mei: făceau parte dintr-un efectiv de aproape trei milioane de profesioniști guvernamentali, obligați să-i ajute pe amatorii aleși de electorat și numiți în funcții de electori să-și realizeze îndatoririle politice – sau, după cum spune jurământul de învestire, să îndeplinească cu credință funcțiile în care au fost aleși. Acești funcționari ai statului, care rămân pe posturile lor chiar atunci când se schimbă administrațiile, muncesc cu la fel de multă sârguință și sub republicani, și sub democrați, pentru că, în ultimă instanță, ei reprezintă guvernul și trebuie să facă tot ce pot pentru a asigura continuitatea și stabilitatea statului.

În caz de război tot oamenii aceștia erau primii care răspundeau la chemarea adresată de țara lor. Așa am făcut și eu imediat după 11 Septembrie și am descoperit că patriotismul insuflat de părinții mei s-a

transformat cu ușurință într-o fervoare naționalistă. O vreme, mai ales atunci când m-am zbătut să intru în armată, viziunea mea asupra lumii ajunsese să semene cu dualismul celor mai simple jocuri video, unde binele și răul sunt clar definite și de necontestat.

În orice caz, după ce m-am întors din armată și m-am dedicat informaticii, am ajuns treptat să-mi regret fanteziile soldățești. Cu cât îmi dezvoltam talentul, cu atât mă maturizam mai mult și îmi dădeam seama că tehnologia comunicațiilor avea șansa de a reuși acolo unde tehnologia violenței dăduse greș. Niciodată democrația nu va putea fi impusă sub amenințarea armelor; ea poate fi sădită doar prin răspândirea siliconului și a fibrei. La începutul anilor 2000, internetul abia dacă ieșise din găoace și, cel puțin din punctul meu de vedere, chiar și atunci oferea o întruchipare mai autentică și mai completă a idealurilor americane decât America însăși. Un loc unde toți oamenii sunt egali? Bifat. Un loc dedicat vieții, libertății și căutării fericirii. Bifat, bifat, bifat. Foarte util era și faptul că în mare parte din statutul internetului se găseau cuvinte folosite în istoria americană: astfel, se deschidea larg o nouă frontieră pentru cine avea curajul de a merge mai departe, iar acel teritoriu avea să fie rapid colonizat de guverne și de corporații care nu voiau decât să-l folosească pentru propria lor influență, putere și profit. Marile companii, care percepeau taxe uriașe – pentru hardware, pentru software, pentru apelurile telefonice interurbane de care era nevoie la vremea respectivă ca să te poți conecta și pentru toate cunoștințele de acolo, care de fapt reprezentau moștenirea întregii noastre civilizații și, prin urmare, ar fi trebuit să fie gratuite –, reprezentau un soi de avataruri contemporane, dar imposibil de supus, ale britanicilor, a căror fiscalitate exagerată a aprins flacăra luptei noastre pentru independență.

Această revoluție nu se desfășura în manualele de istorie, ci chiar acum, în timpul generației mele, iar fiecare dintre noi putea lua parte la ea doar prin abilitățile sale. Era senzațional să poți participa la întemeierea unei noi societăți, bazate nu pe locul nașterii sau pe educația primită acasă ori pe popularitatea dobândită la școală, ci pe cunoștințele și abilitățile noastre tehnologice. La școală am fost obligat să învăț pe de rost preambulul Constituției Statelor Unite. Cuvintele acelea mi-au rămas adânc săpate în memorie, alături de cele din *A Declaration of the Independence of Cyberspace*, scrisă de John Perry Barlow, care a folosit doar persoana întâi plural: „Noi creăm o lume în care pot intra absolut toți oamenii, fără a beneficia de privilegiile conferite de rasă, putere economică, forță militară sau statut social. Creăm o lume unde fiecare om își poate exprima oriunde dorește propriile-i convingeri, indiferent cât de ieșite din comun ar fi acestea, fără teamă că va fi constrâns să tacă sau să se supună regulilor societății.”

Evident că această meritocrație tehnologică te emancipa, îți dădea putere, dar, de asemenea, era capabilă să te și umilească, așa cum am înțeles eu atunci când am ajuns să lucrez în Comunitatea de Informații (IC). Descentralizarea internetului nu făcea decât să accentueze descentralizarea competențelor din domeniul informatic. Poate că eram cel mai priceput la computere din familia mea, ori din cartierul meu, dar la IC trebuia să mă confrunt cu experți din țară și din lume. Internetul mi-a dezvăluit cantitatea și diversitatea talentelor în domeniu și m-a făcut să înțeleg că trebuia să mă specializez dacă voiam să progresez.

Existau doar câteva domenii disponibile pentru mine, ca IT-ist. Puteam să ajung dezvoltator de software sau, în limbaj mai puțin inițiat, programator, adică persoana care scrie codul pe baza căruia funcționează computerul. Celelalte variante erau posturile de specialist hardware și responsabil de rețea, ceea ce însemna să instalez serverele, să trag cablurile, să împletesc țesătura uriașă care conectează fiecare computer, fiecare dispozitiv și fiecare fișier. Mă interesau în egală măsură computerele împreună cu programele lor și rețelele care le conectau. Însă eram curios să aflu cum funcționau la un nivel mai abstract, nu ca elemente individuale, ci ca un sistem atotcuprinzător.

M-am gândit mult la lucrurile acestea în timp ce mergeam cu mașina spre și dinspre casa lui Lindsay, spre și dinspre AACC. Timpul petrecut în mașină a fost întotdeauna un răgaz de reflecție pentru mine, iar drumul pe centură e foarte lung. Dacă alegeam să fiu dezvoltator de software sau programator era ca și cum ar fi trebuit să am grijă ca toate fast-foodurile sau toate benzinăriile din francize să corespundă între ele și să corespundă cu așteptările utilizatorului. Dacă optam pentru hardware însemna să mă ocup de infrastructură, să asfaltez șoselele și să le împart pe categorii. Și dacă alegeam rețeaua, ajungeam să controlez traficul, să manipulez semafoarele și semnele de circulație pentru ca hoardele în criză de timp să sosească în siguranță la destinațiile lor. Dar, ca să ajungi în interiorul sistemelor, trebuia să fii urbanist, să aduni toate componentele disponibile și să le faci să interacționeze complet. Era ca și cum aș fi fost plătit să joc rolul lui Dumnezeu.

Există două modalități prin care poți ajunge să te ocupi de sistem. Una ar fi să preiei cu totul un sistem deja existent și te ocupi de mentenanța lui, eficientizându-l treptat și reparându-l atunci când se strică. Postul acesta se numește administrator de sistem. Cealaltă metodă presupune să analizezi o problemă – ca, de pildă, cum să poți stoca mai multe date sau cum să cauți prin mai multe baze de date – și să vii cu o soluție obținută fie prin combinarea componentelor existente, fie prin inventarea altora. Postul acesta, cel mai prestigios

dintre toate, se cheamă inginer de sistem. Până la urmă aveam să le fac pe amândouă, croindu-mi mai întâi drum prin administrație și apoi în domeniul ingineriei, fără să îmi dau seama că această intensă implicare a mea în cele mai profunde niveluri ale integrării sistemelor îmi influența convingerile politice.

Voi încerca să nu folosesc termeni prea abstracți, dar vă rog să vă imaginați un sistem. Nu contează ce fel de sistem: poate fi un sistem informatic, un sistem juridic sau chiar unul guvernamental. Țineți minte că un sistem nu înseamnă decât un grup de componente care funcționează împreună, ca un tot unitar – lucru pe care oamenii și-l amintesc doar atunci când se defectează ceva. Una dintre cele mai umilitoare realități ale lucrului cu sistemele este aceea că, atunci când se strică un element, aproape niciodată nu este acela în care *ai observat* anomalia. Și, ca să afli ce anume a dus la căderea sistemului, trebuie să pornești din punctul în care ai depistat problema și să o urmărești apoi prin toate componentele. Reparațiile acestea le face tipul care se ocupă de sistem, ceea ce înseamnă că trebuie să cunoască la perfecție software-ul, hardware-ul și rețeaua. Dacă este o problemă de soft, atunci procesul de reparare poate presupune parcurgerea rând după rând a codului într-unul dintre limbajele de programare, la fel de numeroase ca membrii Adunării Generale a ONU. Dacă e o problemă de hard, atunci s-ar putea să fie nevoie să examinezi o placă cu circuite, să verifici fiecare conexiune, în timp ce ții lanterna în gură și ciocanul de lipit în mână. Dacă este vorba despre rețea, atunci înseamnă să urmărești fiecare cotitură a cablurilor trase prin tavan și sub podea, cabluri care fac legătura între îndepărtatele centre pline cu servere și un birou plin cu laptopuri.

Deoarece serverele funcționează după niște instrucțiuni sau reguli, o asemenea analiză reprezintă, în ultimă instanță, căutarea acelei reguli care nu s-a mai respectat, cum și de ce – într-o încercare de a identifica punctele specifice unde scopul respectivei reguli nu a fost formulat sau nu a fost aplicat în mod corespunzător. Oare sistemul a căzut pentru că nu s-a comunicat ceva? Sau pentru că cineva a folosit în mod abuziv sistemul, accesând o resursă interzisă – ori accesând una permisă, dar folosind-o într-o manieră exagerată? Oare funcționarea uneia dintre componente a fost oprită sau stânjenită de altă componentă? Oare un program ori un computer sau grup de oameni a preluat controlul asupra unei părți din sistem mai mari decât cea la care avea dreptul?

De-a lungul carierei, am descoperit că îmi era din ce în ce mai greu să pun aceste întrebări cu referire la tehnologiile de care răspundeam, fără să le pot pune și cu privire la țara mea. Și am devenit tot mai frustrat dându-mi seama că eram în stare să le repar pe primele, dar nu și pe a doua. Am părăsit Comunitatea de Informații convins că

sistemul de operare al țării mele – guvernul ei – ajunsese la concluzia că funcționa cel mai bine atunci când era stricat.

12.
HOMO CONTRACTUS[5]

Sperasem să îmi pot servi țara, dar am ajuns să lucrez pentru ea. Este o mare deosebire. Nici mie și nici altcuiva din generația mea nu ne era tocmai accesibilă acea stabilitate onorabilă, care fusese oferită tatălui meu și lui Pop. Atât tata, cât și Pop își serviseră țara încă din prima zi a vieții lor profesionale și de acolo ieșiseră la pensie. Acesta era guvernul american pe care îl cunoșteam eu încă din fragedă pruncie – când mă hrănise, mă îmbrăcase și îmi pusese un acoperiș deasupra capului – și până în momentul când mi-a permis să intru în IC. Guvernul acela încheiase un contract cu cei care îl serveau: vă voi întreține pe tine și pe familia ta, iar în schimb tu îmi vei oferi integritatea și cei mai buni ani ai vieții tale.

Însă eu am intrat în IC într-o altă epocă. La vremea aceea, onestitatea funcționarului public se resemnase deja în fața avidității sectorului privat, iar contractul sacrosanct al soldatului, al ofițerului și al funcționarului de carieră fusese înlocuit cu tocmeala păgână a lui *Homo contractus,* specia primară a Guvernului 2.0. Această creatură nou apărută nu era un funcționar care să fi depus jurământul de credință, ci un lucrător itinerant, al cărui patriotism era motivat de o leafă mai bună și pentru care guvernul federal nu reprezenta autoritatea supremă, ci mai degrabă cel mai bun client.

În vremea Revoluției Americane, Congresul Continental[6] a avut dreptate să angajeze pirați și mercenari ca să apere independența unei republici abia născute. Însă mie mi se părea extrem de ciudat și oarecum sinistru ca o hiperputere, cum era America din al treilea mileniu, să-și bazeze apărarea națională pe armate private. Astăzi, contractarea companiilor militare private este cel mai adesea asociată cu neajunsurile ei majore – cum ar fi testul de luptă la care i-a supus pe candidați compania Blackwater (care și-a schimbat numele în Xe Services după ce angajații ei au fost condamnați pentru uciderea a 14 civili irakieni, iar apoi și l-a schimbat din nou în Academi, după ce a fost cumpărată de un grup de investitori) sau testul „rezișți la tortură și te angajăm”, folosit de CACI[7] și Titan (ambele companii oferind personal pentru închisoarea din Abu Ghraib).

Aceste cazuri șocante pot conduce publicul la opinia conform căreia guvernul angajează contractori pe post de paravan, degrevându-se astfel de treburile murdare ilegale sau semilegale, în scopul de a-și păstra mâinile curate și conștiința nepătată. Însă nu este cu totul adevărat sau, cel puțin, nu este cu totul adevărat în interiorul IC, care nu se concentrează atât pe negarea faptelor, cât pe încercarea

de a nu se lăsa descoperită. Scopul principal pentru care IC se folosește de contractori este mult mai banal: reprezintă doar o soluție, o portiță, o șmecherie prin care agențiile păcălesc guvernul în privința angajărilor. Fiecărei agenții îi este fixat prin lege numărul de angajați pentru un anumit tip de activitate. Însă contractorii, care nu răspund direct în fața guvernului federal, nu sunt incluși în numărul respectiv. Prin urmare, agențiile pot angaja cât de mulți își permit să plătească și adevărul este că își permit extrem de mulți. Tot ce trebuie să facă este să declare în fața unor subcomisii ale Congresului că teroriștii vin să ne răpească pruncii sau că rușii ne-au spart e-mailurile ori că chinezii vor să ne controleze rețeaua electrică. Niciodată Congresul n-o să refuze asemenea cereri care, la drept vorbind, seamănă cu niște amenințări. Și, în concluzie, capitulează mereu în fața pretențiilor IC.

Printre documentele pe care le-am oferit jurnaliștilor s-a aflat și Bugetul Secret (Black Budget) din 2013. Acesta este un buget ce nu a fost dat publicității, în care peste 68% din fonduri (adică 52,6 miliarde de dolari) erau destinate IC, inclusiv fondurile pentru lefurile celor 107 035 de angajați IC – dintre care mai mult de o cincime, în jur de 21.800 de oameni, erau persoane contractante, angajate cu normă întreagă. Iar numărul acesta nici măcar nu include zecile de mii de oameni angajați de companiile care au semnat contracte (sau subcontracte sau sub-subcontracte) cu agențiile pentru un anume serviciu sau proiect. Niciodată guvernul nu-i pune la socoteală și pe acești contractanți, nici măcar în Black Budget, pentru că, dacă le-ar adăuga numărul la total, rezultatul ar fi unul foarte îngrijorător: munca serviciilor secrete americane este efectuată în egală măsură de angajați din domeniul privat și de funcționari guvernamentali.

Bineînțeles că sunt mulți aceia – chiar și din rândurile guvernului – care continuă să susțină că este extrem de avantajos acest sistem, care presupune că cei bogați, care vor deveni și mai bogați, își vor folosi banii în investiții pentru binele public. Și se spunea că, tocmai datorită acestor persoane contractante, guvernul putea să încurajeze concurența pentru a menține prețurile la un nivel scăzut și pentru a plăti pensiile și ajutoarele sociale. Însă adevăratul beneficiu pentru membrii guvernului îl reprezintă conflictul de interese inerent oricărui proces de alcătuire a bugetului. Directorii din IC cer bani Congresului ca să angajeze lucrători din companiile private; membrii Congresului aprobă banii respectivi, după care și directorii IC, și membrii Congresului sunt recompensați – după ce se retrag din funcții – prin posturi de consultanți extrem de bine plătite, exact la companiile pe care le-au umplut de bani. Din perspectiva conducătorilor de corporații, încheierea acestor contracte este ca un fel de act de corupție sprijinit de guvern. Este o metodă legală și foarte comodă de transferare a banilor publici în conturile private.

Însă, indiferent cât de multe posturi sunt privatizate în IC, guvernul federal rămâne singura autoritate care îți poate aproba autorizația de acces la informațiile secrete. Și, pentru că toți candidații la o asemenea autorizație trebuie să aibă parte de un anumit sprijin ca să poată înainta o cerere în acest sens – adică trebuie să fi primit deja o ofertă de job unde este nevoie de această autorizație – majoritatea acestor persoane își încep carierele în posturi din administrație. În fond, rareori o companie privată se apucă să facă risipă de fonduri și de efort ca să te susțină și să te întrețină pe tot parcursul anului până la primirea răspunsului de la guvern. Din punct de vedere financiar, mult mai logic ar fi ca respectiva companie să angajeze un funcționar al guvernului care are deja autorizația. În această situație, guvernul este în întregime responsabil pentru toate verificările, însă nu are parte decât de foarte puține beneficii. Trebuie să facă toată munca și să-și asume toate costurile verificării candidatului care, de obicei, în momentul în care va primi permisul, se va repezi pe ușă afară, schimbând legitimația albastră de angajat al guvernului cu cea verde, de persoană contractantă. Gluma care circulă prin mediul acesta este că verdele legitimației reprezintă culoarea dolarilor.

Slujba din cadrul guvernului care m-a ajutat să obțin autorizația TS/SCI nu era chiar cea pe care mi-o dorisem, însă nu am putut să găsesc alta: devenisem, în mod oficial, un angajat al statului Maryland care lucra pentru Universitatea Maryland la College Park. Universitatea colabora cu NSA în scopul înființării unei noi instituții, care avea să se numească CASL, Center for the Advanced Study of Language.

În aparență, CASL ar fi trebuit să cerceteze maniera în care oamenii învață limbile străine și să elaboreze metode asistate de computer care să-i ajute să o facă mai repede și mai bine. Corolarul ascuns al acestei inițiative era intenția NSA de a găsi modalități prin care se puteau perfecționa computerele, astfel încât să înțeleagă din ce în ce mai bine limbile străine. Dacă celelalte agenții întâmpinau dificultăți în găsirea vorbitorilor buni de arabă (și de farsi, și de dari, și de pașтună, și de kurdă), care erau supuși unor verificări absolut ridicole – cunosc foarte mulți americani care au fost respinși doar pentru că aveau vreun văr nepotrivit de-al nu știu câtelea grad, pe care nu-l văzuseră niciodată –, NSA își bătea capul încercând să-și facă computerele să înțeleagă și să analizeze cantitatea uriașă de mesaje în limbi străine pe care le intercepta.

Nu știu prea bine ce anume ar fi trebuit să facă CASL, din cauză că, atunci când am primit autorizația și m-am dus la post, centrul acesta nu era deschis încă. De fapt, încă se lucra la clădire. Până avea să se termine și să fie instalate toate echipamentele, sarcinile mele erau cam aceleași cu ale unui paznic de noapte. Trebuia să verific zilnic holurile

pustii după ce muncitorii – și aceștia aparținând unui contractor – terminaseră, ca să mă asigur că nu dădea nimeni foc clădirii și nici nu o umplea cu microfoane. Așa îmi petreceam orele la serviciu: patrulam prin construcția doar pe jumătate terminată, verificam lucrările din ziua respectivă: încercam scaunele tocmai instalate în sala de conferințe, aruncam pietre pe acoperiș, admiram rigipsul nou și urmăream la propriu cum se usucă vopseaua.

Asta e viața de după încheierea programului la o instituție ultrasecretă și adevărul e că nu mă deranja. Eram plătit doar ca să mă plimb prin întuneric, singur cu gândurile mele; plus că aveam tot timpul din lume ca să folosesc singurul computer funcțional din incintă, la care aveam acces, ca să îmi caut un post nou. În timpul zilei dormeam și mergeam în excursii foto cu Lindsay, care – datorită insistențelor și uneltirilor mele – le dăduse papucii celorlalți prieteni ca să fie doar cu mine.

La vremea respectivă, încă eram destul de naiv ca să-mi imaginez că postul de la CASL va fi o punte spre o carieră federală cu normă întreagă. Însă, cu cât priveam mai mult în jur, cu atât eram mai uimit să văd că aveam foarte puține oportunități prin care să-mi pot servi țara în mod direct, fie și într-un post important de expert IT. Aveam șanse mai mari să lucrez cu contract pentru o companie privată care servea țara în schimbul unui profit. Și, după cum s-a dovedit, cea mai bună ocazie era să lucrez pe bază de contract secundar pentru o companie privată care încheiase un contract cu o altă companie privată care servea țara pentru profit. Conștientizarea acestei realități m-a năucit pur și simplu.

Mi se părea foarte bizar că majoritatea joburilor de inginer și de administrator de sistem erau private, deoarece ele implicau un acces aproape total la existența digitală a angajatorului. Este de neconceput ca o bancă importantă sau chiar o rețea de social media să angajeze oameni din afară pentru operarea sistemelor. Însă, în cazul guvernului american, inovația însemna restructurarea agențiilor de informații în așa fel încât cele mai sensibile sisteme să fie operate de cineva care, în realitate, nu lucra pentru ele.

Agențiile angajau companii tehnologice ca să angajeze puști cărora li se dădeau cheile regatului pentru că – după cum sunau informările trimise Congresului și presei – agențiile nu aveau de ales. Nimeni altcineva nu știa cum funcționează nici cheile, nici regatul. Dorind să privesc lucrurile cu optimism, am încercat să-mi explic logic acest proces. Mi-am înăbușit scepticismul, mi-am înjghebat un CV și m-am dus la târgurile de joburi care, cel puțin în primii ani ai deceniului, erau principalele locuri unde contractanții își găseau de lucru, și angajații guvernamentali erau vânați. Aceste târguri purtau numele ambiguu „Clearance Jobs[8]” – și cred că am fost singurul căruia jocul

de cuvinte i s-a părut amuzant.

Pe vremea aceea, asemenea evenimente erau organizate lunar fie la hotelul Ritz-Carlton, din Tysons Corners, Virginia, în apropiere de sediul CIA, fie la unul dintre hotelurile mai sordide de tip Marriot, de lângă sediul NSA, din Fort Meade. Semănau destul de mult cu oricare alte târguri de joburi, cu o singură deosebire esențială: aici aveai mereu senzația că sunt mai mulți recrutori decât persoane în căutare de slujbe. Iar aspectul acesta ar trebui să vă ofere un indiciu cu privire la apetitul domeniului. Recrutorii dădeau o grămadă de bani ca să fie prezenți la asemenea târguri astea, pentru că doar aici oricine intra pe ușă, cu ecusonul cu numele lipit pe piept, trecuse deja printr-o verificare preliminară online și la agenții, iar astfel era de presupus că persoana respectivă avea și competențele cerute, și permis de acces la informații.

Odată ce ieșeai din holul luxos al hotelului și intrai în sala de bal, sobră și cu foarte puțin mobilier, ajungeai practic pe Planeta Contractorului. Toată lumea se afla acolo – nu mai era ca la University of Maryland. Acolo erau Lockheed Martin, BAE Systems, Booz Allen Hamilton, Dyncorp, Titan, CACI, SAIC, COMSO și încă o sută de alte acronime de care nu auzisem în viața mea. Unii contractori stăteau la mese, dar celor mai mari li se puseseră la dispoziție separeuri complet mobilate și primeau mereu gustări și băuturi răcoritoare.

După ce îi înmânai potențialului angajator un exemplar al CV-ului și făceai puțină conversație ca la un interviu informal, angajatorul deschidea o mapă, în care se aflau listele cu toate joburile guvernamentale disponibile. Dar, pentru că această activitate de recrutare era oarecum clandestină, pe notițele respective nu erau trecute denumirile și descrierile tradiționale ale joburilor, ci doar niște cuvinte intenționat neinteligibile, într-un cod propriu fiecărui contractor. De exemplu, ceea ce se chema Senior Developer 3 la una dintre companii putea sau nu să reprezinte același lucru cu Principal Analyst 3 de la o altă companie. Cel mai adesea, singurul mod prin care puteai deosebi posturile respective era să-ți notezi cerințele fiecăruia: anii de experiență, tipul de diplomă și tipul de autorizație de acces la informații secrete.

După dezvăluirile mele din 2013, guvernul american avea să încerce să mă discrediteze, spunând că nu am fost „decât o persoană angajată prin contract” sau „un fost angajat de la Dell”, insinuând că nu mă bucuram de aceleași tipuri de autorizații ca personalul agenției. După ce m-a terfelit, guvernul a mers mai departe și m-a acuzat de faptul că îmi „schimbam foarte des locul de muncă”, dorind să sugereze fie că eram un veșnic nemulțumit, care nu se înțelegea cu superiorii, fie că eram extrem de ambițios și voiam să ajung în vârf cu orice preț. Adevărul este că ambele sunt minciuni de conveniență. IC

știe mai bine decât oricine că schimbatul joburilor face parte din parcursul oricărei persoane angajate prin contract: este o situație fluidă, creată chiar de agențiile care profită de pe urma ei.

În contractele încheiate cu instituțiile cu atribuții în securitatea națională, mai cu seamă în contractele pentru posturi IT, ajungi să lucrezi fizic într-unul dintre sediile agenției respective, dar în teorie – adică pe hârtie – cică ai lucra pentru Dell sau pentru Lockheed Martin ori pentru una dintre numeroasele firme mai mici, care sunt cumpărate adesea de câte o mare companie ca Dell sau Lockheed Martin. Evident că, în cadrul unei asemenea tranzacții, sunt cumpărate și toate contractele firmei mici și uite așa te trezești cu un alt angajator și cu o altă funcție pe cartea de vizită. Însă munca ta de zi cu zi rămâne la fel: ești la același sediu al agenției și îți vezi de treabă. Nu se schimbă absolut nimic din punctul ăsta de vedere. În tot acest timp, zecile de colegi din stânga și din dreapta ta – colegii cu care lucrezi la aceleași proiecte – pot apărea drept angajați ai altor nu știu câte firme diferite, care se ocupă cam cu aceleași lucruri ca respectivele corporații care au semnat contractul inițial cu agenția.

Mi-aș dori să-mi pot aminti cu exactitate cronologia etapelor care au dus la angajarea mea, însă nu mai am niciun exemplar din CV-ul meu – de când a fost confiscat de FBI, fișierul acela, Edward_Snowden_Resume.doc este zăvorât în folderul de documente dintr-un computer vechi de acasă. Însă mai țin minte că primul meu contract pe perioadă determinată a fost, de fapt, un subcontract pe perioadă determinată: CIA angajase BAE Systems, care angajase COMSO, care mă angajase pe mine.

BAE Systems este o subdiviziune de mărime medie a companiei British Aerospace, înființată tocmai în scopul de a câștiga contracte de la Comunitatea de Informații a Statelor Unite. COMSO a fost inițial recrutorul ei, un grup de câțiva oameni, care își petreceau tot timpul mergând cu mașinile pe șoseaua de centură, căutând persoanele potrivite pentru angajare („tocilarii”) și punându-le să semneze („să îi lege de scaune”). Dintre toate firmele cu care am discutat la târgurile de joburi, COMSO mi s-a părut cea mai flămândă – poate unde era cea mai mică. Niciodată nu am reușit să aflu ce anume înseamnă acronimul ei, presupunând că ar însemna ceva. În teorie, COMSO ar fi trebuit să fie angajatorul meu, dar nu am lucrat nici măcar o singură zi în vreun birou al COMSO sau al BAE Systems – așa cum nu a făcut-o nicio persoană angajată prin același tip de contract ca mine. Eu am lucrat doar la sediul CIA.

De fapt, am trecut doar de două sau trei ori prin sediul COMSO, care se afla în Greenbelt, Maryland. Într-una dintre aceste dăți, m-am dus acolo să-mi negociez salariul și să semnez niște documente. La CASL câștigam aproximativ 30.000 de dolari pe an, însă slujba mea de

acolo nu avea nici în clin, nici în mânecă cu tehnologia. Prin urmare, nu mi-a fost deloc jenă să cer 50.000 de la COMSO. Nici n-am terminat bine de vorbit, că tipul din spatele biroului m-a și întrebat:

— Ce zici de 60.000?

N-aveam pic de experiență pe atunci și nu am înțeles de ce voia să-mi dea atât de mulți bani. Bănuiam că nu dădea de la el, că nu erau banii de la COMSO, dar abia mai târziu am priceput că unele dintre contractele încheiate de COMSO, de BAE și de toți ceilalți sunt de tipul „cost-plus". Adică contractorii intermediari le facturau agențiilor toate costurile presupuse de un angajat și primeau anual un onorariu de trei până la cinci la sută din suma respectivă. Deci umflarea salariilor era în interesul tuturor – cu excepția contribuabililor.

Până la urmă, tipul de la COMSO a reușit să mă convingă să accept 62.000, deoarece am fost – din nou – de acord să lucrez în tura de noapte. Mi-a întins mâna și, atunci când i-am strâns-o, mi-a spus că este „coordonatorul" meu. Mi-a explicat apoi că titlul acela nu era decât o formalitate și că aveam să-mi primesc ordinele direct de la CIA.

— Dacă totul merge bine, a adăugat el, nu o să ne mai vedem niciodată.

În filmele și în serialele cu spioni, atunci când îți zice cineva asta, înseamnă că vei pleca într-o misiune periculoasă și că s-ar putea să mori. Însă, în viața reală cu spioni, vorbele astea nu înseamnă decât: „Felicitări pentru postul obținut!" Și sunt convins că a și uitat cum arăt imediat ce am închis ușa în spatele meu.

Am plecat de acolo extrem de entuziasmat, însă, pe drumul înapoi, m-am trezit la realitate și mi-am spus: voi face zilnic naveta până aici. Dacă mai voiam să locuiesc în Ellicott City, Maryland, aproape de Lindsay, dar să și lucrez în Virginia, la sediul CIA, drumul ar dura cam o oră și jumătate prin toate ambuteiajele de pe centură, iar chestia asta mi-ar pune capac. Știam prea bine că nu va dura mult până îmi voi pierde mințile. Nu existau suficiente audiobookuri în univers.

Și nici nu-i puteam cere lui Lindsay să se mute cu mine în Virginia, pentru că era în anul doi la MICA și avea cursuri cel puțin trei zile pe săptămână. Dar am discutat problema și m-am referit la postul meu ca fiind la COMSO – adică „De ce trebuie să fie atât de departe sediul COMSO?" În cele din urmă, am ajuns amândoi la concluzia că trebuia să-mi găsesc o cameră cu chirie acolo, *lângă COMSO* – un loc în care să mă odihnesc după tura de noapte *de la COMSO* – și fie să vin eu în fiecare weekend în Maryland, fie să vină ea la mine.

Am început să-mi caut o cămăruță, ceva modest în centrul unei diagrame Venn[9], și suficient de ieftină ca să mi-o pot permite, și suficient de drăguță ca să n-o sperie prea tare pe Lindsay. Din păcate, a fost o treabă destul de grea: luând în considerare numărul de

persoane care lucrează la CIA și faptul că sediul CIA se află în Virginia – unde densitatea locuințelor este, cu bunăvoință, semirurală –, prețurile erau exorbitante. Casele de la codurile poștale care încep cu 22100 sunt cele mai scumpe din America.

După ce am căutat pe Craigslist, am reușit să-mi găsesc o cameră care, în mod absolut surprinzător, reușea să se încadreze în bugetul meu. Unde mai pui că era și incredibil de aproape – la mai puțin de 15 minute – de sediul CIA M-am dus s-o văd, așteptându-mă să dau peste o cocină de burlac. În schimb, am ajuns în fața unei vile mari, extrem de bine întreținute și proaspăt renovate. Și nu mint deloc când spun că, pe măsură ce mă apropiam de ea, simțeam tot mai tare aroma de dovleac.

Mi-a deschis ușa un individ care mi-a spus că îl cheamă Gary. Era mai în vârstă decât mine, lucru la care mă așteptam, după acel „Stimate Edward” din e-mail. Însă în niciun caz nu mă așteptam să fie atât de bine îmbrăcat. Era foarte înalt, cu părul grizonant, tuns foarte scurt. Purta un costum, iar peste costum își pusese un șorț. Foarte politicos, m-a întrebat dacă nu mă deranjează să aștept un moment. Avea niște treabă la bucătărie – făcea o tavă cu mere coapte și mai trebuia să înfigă cuișoare în ele și să le pudreze cu nucșoară, scorțișoară și zahăr.

Imediat ce a pus merele la cuptor, Gary mi-a arătat camera, care se afla la subsol, și mi-a spus că mă pot muta imediat. Am acceptat și i-am dat garanția, împreună cu chiria pe o lună.

Apoi mi-a enumerat regulile casei.

Fără dezordine.

Fără animale de companie.

Fără oaspeți peste noapte.

Mărturisesc că am încălcat aproape imediat prima regulă, dar n-am avut niciun motiv s-o încalc pe cea de-a doua. Cât despre a treia, Gary a făcut o excepție pentru Lindsay.

13.
ÎNDOCTRINAREA

Știți secvența care apare în mai toate filmele și serialele cu spioni, când pe ecran scrie „Sediul Central al CIA, Langley, Virginia”? Și apoi camera de filmat trece prin holul din marmură, cu stele pe pereți și cu blazonul agenției pe pardoseală? Ei bine, Langley este denumirea istorică a locului, folosită de Hollywood. Oficial, sediul central al CIA se află în McLean, tot în statul Virginia. Și nimeni nu trece prin holul acela, decât VIP-urile sau turiștii străini.

Clădirea aceea este fostul sediu central. Noul sediu central, clădirea în care se află aproape toți cei care lucrează la CIA, nu poate fi filmat. Prima mea zi la CIA a fost una dintre puținele pe care le-am petrecut acolo înainte de miezul nopții. În realitate, am petrecut-o la subsol – într-o încăpere murdară, cu pereți netencuiți, încântătoare și veselă ca un buncăr antiatomic și cu miros acru de dezinfectant guvernamental.

— Deci așa arată „statul ascuns”, a spus unul dintre tipi și aproape toți ceilalți au izbucnit în râs.

Cred că se așteptase să dea peste un grup de anglo-saxoni albi și protestanți din Ivy League, în vreme ce eu mă așteptasem să văd niște funcționari cu aspect perfect normal, care să semene cu părinții mei în tinerețe. Când, de fapt, eram toți niște tocilari pasionați de calculatoare – și, da, arătam aproape toți ca niște tocilari – care ne îmbrăcaserăm în costum pentru prima oară în viața noastră. Unii erau tatuați sau aveau cercei ori purtau urmele îndepărtării cerceilor tocmai pentru a arăta cuviincios în această mare zi. Un tip încă avea șuvițe de păr vopsite în stil punk. Aproape toți purtau ecusoane de contractanți, verzi și scorțoase ca bancnotele noi de o sută de dolari. Niciunul dintre noi nu avea mutră de complotist însetat de putere, membru în vreo cabală care să controleze acțiunile aleșilor Americii din bezna unor cotloane tainice.

Această sesiune reprezenta prima etapă a transformării noastre. Se chema Indoc – prescurtarea lor de la îndoctrinare. Iar scopul ei era să ne convingă de faptul că noi eram elita, că noi eram speciali, că noi fuseserăm aleși să fim la curent cu toate misterele statului și cu toate adevărurile cărora nu le putea face față restul țării – și, uneori, nici măcar Congresul și nici tribunalele.

În timpul sesiunii m-am tot gândit că vorbitorii vindeau castraveți grădinarilor. Nu e deloc nevoie să le explici unor IT-iști că ei dețin cunoștințe și aptitudini superioare, care îi califică să acționeze independent și să ia decizii în numele concetățenilor, fără să dea socoteală cuiva. Nimic nu hrănește mai bine aroganța decât o viață

trăită doar ca să controlezi niște mașinării incapabile să te critice.

După mine, aceasta este principala legătură dintre IC și lumea informaticii: ambele sunt puteri nealese, dar cu rădăcini adânci și care se mândresc cu faptul că păstrează secretul absolut asupra evoluției lor. Ambele cred că dețin toate soluțiile, soluții pe care nu ezită niciodată să le impună în mod unilateral. Mai presus de orice, ambele cred că aceste soluții sunt inerent apolitice, pentru că se bazează pe date și pe fapte, ale căror prerogative sunt preferabile toanelor haotice ale cetățeanului de rând.

Atât îndoctrinarea în IC, cât și stadiul de expert IT au efecte psihologice extrem de puternice. Dintr-odată capeți acces la povestea din spatele poveștii, la detaliile ascunse ale unor evenimente cunoscute sau aparent cunoscute. Ceea ce te poate îmbăta, mai cu seamă dacă ești o persoană abstinentă ca mine. De asemenea, fără să-ți dai seama când s-a întâmplat, nu doar că ți se permite, dar ești obligat să minți, să disimulezi, să ascunzi și să te prefaci. Acest lucru îți dă sentimentul că faci parte dintr-un trib și ajungi să crezi că trebuie să fii loial în primul rând instituției, nu legilor statului.

Normal că nu mă gândeam la toate acestea în timpul sesiunii de îndoctrinare. Atunci încercam să nu adorm în vreme ce vorbitorii ne prezentau practicile fundamentale ale securității operaționale, parte a cadrului mult mai larg de tehnici de spionaj pe care IC le numește „tradecraft”[10]. Unele dintre ele sunt atât de evidente, de te doare mintea: să nu spui nimănui unde lucrezi. Să nu lași documente secrete nesupravegheate. Să nu-ți aduci telefonul mobil, foarte șubred și incredibil de nesigur, în biroul extrem de protejat – și nici să nu vorbești vreodată la telefonul ăla despre ce faci la serviciu. Să nu te duci la mall purtând în piept ecusonul care aproape strigă: „Salut, eu lucrez la CIA!”

În cele din urmă, litania s-a terminat, s-au stins luminile, a pornit Powerpoint și pe ecranul de pe perete au apărut niște fețe. Brusc, toată lumea s-a trezit din letargie și s-a îndreptat în scaun. Ni s-a spus că fețele respective aparțineau foștilor agenți și angajați pe bază de contract care, fie din lăcomie, fie din răutate, incompetență sau neglijență – niciodată din principiu –, nu au respectat regulile. Au crezut că sunt mai presus de toate treburile astea lumești și orgoliul nemăsurat de care au dat astfel dovadă i-a dus la închisoare și le-a distrus viața. Ni se sugera că oamenii de pe ecran se aflau acum în subsoluri mult mai nasoale decât cel în care eram noi, subsoluri pe care unii dintre ei nu le vor părăsi niciodată.

Una peste alta, pot spune că a fost o prezentare de efect.

Am aflat că, în anii trecuți, de când am pus punct carierei mele în domeniu, această paradă de personaje dezgustătoare – incompetenți, agenți dubli, trădători și dezertori – a fost extinsă și acum mai conține

o categorie: *whistleblowers* și persoane care divulgă secretele IC publicului larg. Nu pot decât să sper că acei douăzeci și ceva de tineri care stau astăzi în aceeași hrubă vor fi frapați atunci când vor apărea pe ecran chipuri noi – chipul meu – în timp ce li se va vorbi despre secrete vândute inamicului și secrete dezvăluite presei.

Am început să lucrez la CIA atunci când agenția era cu moralul la pământ. În urma eșecului din 11 Septembrie, când nu reușise să anticipeze atentatele, Congresul și Executivul demaraseră o campanie agresivă de reorganizare. Printre măsurile luate se număra și înlăturarea rolului dublu deținut de director, care, încă de la înființarea agenției, la câțiva ani după încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial, fusese atât șef al CIA, cât și șef al întregii Comunități de Informații americane. În 2004, când George Tenet a fost obligat să plece din funcție, supremația de jumătate de secol a CIA a plecat odată cu el.

Angajații de rând au considerat plecarea lui Tenet și împuținarea atribuțiilor ce reveneau funcției de director cele mai clare semne că agenția fusese trădată tocmai de clasa politică pe care o servea. Sentimentul general era acela că administrația Bush manipulase agenția, iar apoi o acuzase de excese inimaginabil de grave și că toată această atitudine ostilă crease o cultură a victimizării și a cenzurii. Sentimentul s-a accentuat odată cu numirea în postul de director a lui Porter Goss, un fost agent mediocru al CIA, care devenise congresmen republican de Florida. Goss a fost primul director cu atribuții reduse. Instalarea în funcție a unui politician a fost percepută ca o pedeapsă și o încercare de a transforma CIA într-un fel de armă, din moment ce era pusă sub control partizan. Directorul Goss a început imediat o campanie impetuoasă de concedieri, rezilieri de contracte și pensionări forțate, care au lăsat agenția cu personal insuficient, făcând-o mai dependentă decât oricând de contractori. Pe de altă parte, niciodată cetățenii nu avuseseră o părere atât de proastă despre CIA și nici nu cunoscuseră atât de multe lucruri despre funcționarea ei internă câte știau acum, datorită tuturor scurgerilor de informații și dezvăluirilor despre ciudatele extrădări[11] și închisorile secrete.

La vremea respectivă, CIA era împărțită în cinci direcții. DO – Direcția Operativă, care se ocupa de spionajul propriu-zis; DI – Direcția de Informații, care se ocupa de sintetizarea și analizarea rezultatelor activității de spionaj; DST – Direcția de Știință și Tehnologie, care construia și le furniza agenților secreți computere, dispozitive de comunicații și arme și îi învăța cum să le folosească; DA – Direcția de Administrație, alcătuită din avocați, personalul de resurse umane și toți cei care coordonau treburile cotidiene ale agenției și făceau legătura cu guvernul; și DS[12] – Direcția de Asistență, o direcție destul de ciudată, dar cea mai mare atunci. Din DS făceau

parte toți cei care ofereau asistență agenției, de la majoritatea tehnicienilor și a medicilor, până la personalul de la cantine, de la sălile de sport și paznicii de la porți. Principala funcție a DS era să administreze infrastructura globală de comunicații a CIA, iar, prin platforma ei, rapoartele agenților secreți ajungeau la analiști și rapoartele analiștilor ajungeau la conducere. Din DS făceau parte angajații care ofereau suport tehnic întregii agenții, se ocupau de mentenanța și siguranța serverelor – pe scurt, oamenii care dezvoltau, întrețineau și protejau întreaga rețea a CIA, o conectau cu rețelele celorlalte agenții și controlau accesul acestora. Adică oamenii care foloseau tehnologia ca să facă din toate acele aspecte disparate un tot unitar. Deci nu ar trebui să ne surprindă că cei mai mulți dintre ei erau tineri. Și nici că erau angajați prin contract de la alte firme.

Echipa din care făceam parte a fost distribuită la Direcția de Asistentă, iar sarcina noastră era să ne ocupăm de structura de servere Washington-Metropolitan, adică de majoritatea serverelor CIA de pe teritoriul Statelor Unite, aflate în sălile cu „fiarele alea mari” și extrem de scumpe, în care se aflau toate rețelele interne și bazele de date ale agenției și care transmiteau, primeau și stocau informații. Cu toate că CIA instalase pe teritoriul țării mai multe servere-releu, cele mai importante se aflau în sediile principale ale agenției. Jumătate dintre ele erau în sediul cel nou (NHB), unde lucra echipa mea și de unde erau controlate celelalte servere. Cealaltă jumătate se găsea în apropiere de vechiul sediu (OHB). Erau amplasate pe părțile laterale ale clădirilor, astfel încât, dacă o latură ar fi sărit în aer, să nu se piardă prea multe aparate.

Permisul meu TS/CSI era dovada clară a faptului că fusesem verificat de mai multe „compartimente” de informații. Unul dintre acestea era SIGINT (strângerea informațiilor prin interceptarea semnalelor sau a comunicărilor), iar altul era HUMINT (informații obținute de agenți sub acoperire și rapoartele întocmite de analiști) – activitatea CIA le implică pe ambele. Dar eu fusesem verificat și de un compartiment mai important decât acestea două – adică de COMSEC (prevenirea interceptării comunicărilor de orice fel), care îmi permitea să lucrez cu material criptografic. În acest sens, trebuie avut în vedere faptul că cele mai importante secrete ale agenției erau codurile, tocmai pentru că ele ajută la protejarea tuturor celorlalte secrete. Materialul criptografic era prelucrat și stocat în serverele de care răspundeam eu. Echipa mea era una dintre puținele care aveau voie să pună mâna pe aceste servere și, probabil, singura care avea voie să se logheze la aproape toate.

În CIA, birourile cu grad maxim de securitate se cheamă „seifuri”, iar seiful echipei mele se afla în apropierea serviciului de asistență tehnică. În perioada zilei, acolo se aflau o mulțime de oameni cam de

vârsta părinților mei, dar foarte aferați. Purtau blazere și pantaloni largi, ba chiar și bluze și fuste – pentru că era unul dintre puținele locuri din universul tehnologic al CIA unde îmi amintesc să fi văzut un număr atât de mare de femei. Unii dintre ei aveau ecusoane albastre, care indicau că sunt angajați ai guvernului, sau *govvies* cum le ziceau cei angajați cu contract. Lucrau în ture și treaba lor era să răspundă la sute de telefoane și să vorbească cu oamenii din clădire sau de pe teren prin tot soiul de dispozitive. Aceasta era varianta IC de muncă la un call-center: resetare de parole, deblocare de conturi și detectarea defecțiunilor tehnice pe baza listelor învățate pe dinafară. „Poți să te deconectezi și după aia să te conectezi la loc?" „Cablul de la rețea e introdus în aparat?" Dacă acești *govvies,* care nu aveau decât o experiență minimă în domeniul tehnologic, nu puteau rezolva o anumită problemă, o redirecționau spre echipele mai specializate, mai cu seamă atunci când problema avea loc pe „teren străin", adică în bazele secrete ale CIA de peste hotare – la Kabul sau la Bagdad, la Bogota sau la Paris.

Acum îmi este cam jenă să mărturisesc că m-am simțit nespus de mândru când am trecut prima oară prin sala aceea întunecoasă. Eram cu zeci de ani mai tânăr decât persoanele de la pupitre și le-o luasem înainte, ajungând într-un birou cu grad maxim de securitate, în care ele nu aveau acces și nici nu vor avea vreodată. La vremea respectivă, încă nu mă gândisem că faptul că primisem acest acces însemna că procesul de promovare nu mai funcționa cum trebuie, că guvernul renunțase pur și simplu la un management logic și la avansarea în funcții a talentelor din interior, pentru că noua cultură a contractelor îl făcea să nu-i mai pese de asta. Mai mult decât oricare altă amintire a mea din perioada cât am lucrat la CIA, turul pe care l-am făcut prin serviciul de asistență tehnică a ajuns să simbolizeze cel mai bine schimbarea de generații și de mentalitate în Comunitatea de Informații, din care acum și eu făceam parte – momentul acela în care cei de școală veche, care umpleau agențiile și își doreau cu disperare să poată ține pasul cu tehnologiile pe care însă nu voiau (sau nu puteau) să le înțeleagă, întâmpinau cu brațele deschise valul de hackeri tineri și le permiteau să evolueze, să aibă acces nelimitat oriunde și să-și exercite toată puterea asupra sistemelor tehnologice inegalabile prin care era controlat statul.

Cu timpul, mi-au devenit tare simpatici acei *govvies* de la call-center, pentru că erau amabili și generoși cu mine și apreciau faptul că îi ajutam oricând mi-o cereau, chiar dacă asta nu era deloc treaba mea. Și eu am învățat multe de la ei – pe bucățele, ce-i drept – despre cum funcționa organizația dincolo de sediul central. Unii chiar activaseră odinioară pe teren străin, la fel ca agenții pe care acum îi asistau de la telefon. După un timp se întorseseră acasă, în Statele

Unite, la familii care îi mai așteptau (sau nu) și fuseseră surghiuniți la pupitrele alea pe toată perioada rămasă până la pensie – și asta, pentru că nu aveau abilitățile informatice necesare pentru a putea concura într-o agenție din ce în ce mai hotărâtă să-și extindă capacitățile tehnologice.

Am fost mândru că mă bucuram de respectul lor și nu mi-a prea convenit să văd că mulți din echipa mea îi priveau cu milă și cu un aer condescendent, ba chiar îi luau în râs pe oamenii aceștia inteligenți și devotați – bărbați și femei care, pentru un salariu de mizerie și pentru puțină glorie, oferiseră agenției cei mai buni ani ai vieții lor, adesea în locuri neospitaliere sau chiar periculoase din străinătate; iar agenția îi răsplătise punându-i să răspundă la telefoane într-un vestibul strâmt și deprimant.

După câteva săptămâni în care m-am familiarizat cu sistemele în tura de zi, am trecut în tura de noapte – de la 6 p.m. la 6 a.m., când la serviciul de asistență lucra o echipă restrânsă, ai cărei membri moțăiau ori de câte ori aveau ocazia, și când în restul agenției nu se prea întâmpla mare lucru.

Noaptea, mai ales între 10 p.m. și 4 a.m., sediul CIA era pustiu și lipsit de viață – un complex uriaș, bântuit, care îți crea un sentiment postapocaliptic. Toate scările rulante erau oprite și trebuia să le urci treaptă cu treaptă. Nu funcționau decât jumătate dintre ascensoare, iar zgomotul lor, abia auzit în zarva de peste zi, părea acum alarmant de puternic. Foștii directori ai CIA se uitau încruntați la tine din portretele atârnate pe pereți, iar vulturii cu cap alb nu mai păreau statui, ci păsări de pradă în carne și oase, care așteptau calme momentul în care să atace.

Steagurile Statelor Unite păreau și ele însuflețite – năluci îmbrăcate în roșu, alb și albastru. Agenția adoptase recent o politică ecologică de economisire a energiei și instalase becuri cu senzori de mișcare. Prin urmare, coridorul din fața ta era cufundat în beznă, iar lumina se aprindea doar atunci când te apropiai de el, dându-ți senzația nasoală că te urmărește cineva – ca să nu mai zic că zgomotul pașilor tăi răsuna cu ecou.

Câte 12 ore pe noapte, trei nopți la rând, cu două zile libere, stăteam în biroul ăla de lângă serviciul de asistență, printre douăzeci de mese cu câte două sau trei terminale de computer rezervate administratorilor de sistem care aveau grijă de conectarea permanentă online a întregii rețele CIA. Oricât de simandicoasă i-ar fi denumirea, treaba era relativ banală și poate fi descrisă în doar câteva cuvinte ca „în așteptarea catastrofei”. În general, problemele se rezolvau destul de ușor. Când se întâmpla să cadă câte un server, trebuia să mă loghez la distanță ca apoi să-l pot restarta. Dacă așa nu mergea, atunci trebuia să cobor la propriu în centrul de date de la etajul de sub mine,

din sediul cel nou, sau să merg aproape un kilometru prin tunelul sinistru care făcea legătura cu vechiul sediu și să ajung la centrul de date de acolo, ca să repar fizic serverul.

Colegul cu care făceam treburile acestea – cealaltă persoană răspunzătoare de funcționarea pe timp de noapte a întregului ansamblu de servere al CIA – era un tip căruia am să-i zic Frank. Era de departe cel mai bun din echipa noastră, cu un caracter excepțional din toate punctele de vedere. Pe lângă faptul că avea conștiință politică (adept înfocat al libertarianismului[13]) și îl interesau foarte mult subiecte fără legătură cu informatica (citea romane polițiste vechi, în ediții broșate), tipul era un fost radiotelegrafist de marină, de vreo cincizeci și ceva de ani, care le văzuse și le făcuse pe toate și care reușise să scape de call-center pentru că alesese să se angajeze prin intermediul unui contractor privat.

Trebuie să vă spun că, atunci când l-am văzut prima oară pe Frank, mi-am zis: „Uite așa aș fi fost eu dacă aș fi rămas la CASL". Pentru că, pe bune, Frank nu prea muncea. Sau, cel puțin, asta era impresia pe care voia s-o lase. Îi plăcea să-mi spună, și să spună tuturor, că nu se prea pricepea la computere și că nu înțelegea cum de îl băgaseră într-o echipă atât de importantă. Obișnuia să zică: „Contractul ăla privat e pe locul trei în topul celor mai mari escrocherii din Washington". Firește, după impozitul pe venituri și Congres. Pretindea că își avertizase șeful că va fi „aproape inutil" atunci când i se sugerase să fie transferat în echipa de servere. Cu toate astea, transferul a fost efectuat. După spusele lui, tot ce făcuse el la locul de muncă în ultimii aproape zece ani fusese să citească romane și să joace (doar câteodată) solitaire – dar, bineînțeles, cu pachete adevărate de cărți, nu pe computer – și să-și amintească de fostele lui neveste („de aia n-ar fi trebuit să divorțez") și prietene („mi-a furat mașina, dar zău că a meritat"). Uneori se plimba întreaga noapte prin birou și citea Drudge Report[14].

Când suna telefonul să ne anunțe că ceva nu mergea și restartarea serverului nu servise la nimic, el avea grijă să comunice turei de zi situația respectivă. În esență, filosofia lui de viață (dacă o putem numi așa) era aceea că tura de noapte se termina la un moment dat și că tura de zi avea mai mult personal. Însă se pare că tura de zi se cam săturase să tot vină dimineața la serviciu și să-l găsească pe Frank cu picioarele urcate pe biroul acoperit de – încercați să traduceți în limbaj digital – un haos total. Și așa am fost angajat eu.

Nu știu care e motivul pentru care agenția preferase să mă ia pe mine și nu să-l concedieze pe el. În prima noapte în care am lucrat împreună, m-am tot întrebat ca prostul dacă faptul că era angajat în continuare nu era cumva rezultatul vreunei relații personale sau al vreunei protecții „de sus". Ca să-mi verific această ipoteză, am

încercat să-l trag de limbă pe Frank și l-am întrebat cu care dintre directorii de la CIA sau de la alte agenții fusese el în marină. Însă întrebarea mea nu a făcut decât să-i provoace o tiradă despre cum niciunul dintre veteranii din marină ajunși în posturi însemnate nu fuseseră militari la modul propriu – da, toți avuseseră grade de ofițeri, ceea ce spunea foarte multe despre politica agenției. Și mi-a vorbit și m-a tot dăscălit până când, la un moment dat, s-a panicat, s-a schimbat la față și a zis: „Trebuie să schimb banda!”

Habar n-aveam despre ce anume era vorba, dar Frank pornise deja spre ușa cenușie din spatele seifului nostru, care dădea spre o scară șubredă care, la rândul ei, ajungea fix în centrul de date – în acea încăpere rece, întunecată și plină de sunete, deasupra căreia se afla biroul nostru.

Intrarea într-o sală plină cu servere – mai cu seamă una a CIA – te poate dezorienta. Cobori într-o beznă unde pâlpâie ledurile verzi și roșii, ca într-un Crăciun de coșmar, vibrând la unison cu vârtejul ventilatoarelor industriale care răcesc mult prea prețioasa aparatură, ca nu cumva – Doamne, ferește! – să se topească. Întotdeauna m-a luat amețeala când am coborât acolo – chiar și fără să fiu însoțit de un maniac bătrân, care înjura ca un marinar în vreme ce se repezea pe scară în jos, spre sala cu servere.

Frank s-a oprit într-un colț unde se afla un fel de boxă improvizată, cu echipamente recondiționate, cu o etichetă care zicea că aparțin Direcției Operative. Pe aproape tot biroul ăla jalnic și șubred, se afla un computer vechi. La o privire mai atentă, mi-am dat seama că era de la începutul anilor nouăzeci ori sfârșitul anilor optzeci, mai vechi decât oricare alt computer pe care îl văzusem eu pe vremuri la Paza de Coastă, unde lucrase tata. Un aparat atât de antic, încât nici măcar „computer” nu puteai să-i zici. Ci o *mașinărie,* prin care trecea o bandă foarte îngustă, cum eu nu mai văzusem niciodată, dar despre care cred că și-ar fi găsit un loc de cinste la Muzeul Smithsonian.

Lângă mașinăria aia, era o casă de bani – din fier, firește –, pe care a descuiat-o Frank.

A durat ceva vreme până a scos banda din aparat și a pus-o într-un fișet. Apoi a scos de acolo o altă bandă, la fel de străveche, pe care a băgat-o în aparat. După care a apăsat de câteva ori pe tastatura veche – DOWN, DOWN, DOWN, TAB, TAB, TAB. Nu avea cum să vadă efectul apăsării pe taste, pentru că monitorul nu mai funcționa. Cu toate astea, a apăsat tasta ENTER cu multă încredere.

Habar nu aveam ce se petrece. Însă banda aia micuță a început să palpite – uite așa, tic-tic-tic apoi a început să se învârtească, iar Frank a zâmbit satisfăcut.

— Ăsta-i cel mai important aparat din toată clădirea, mi-a spus el. Agenția n-are încredere în toate spanacurile astea digitale. Nici măcar

în propriile servere nu are încredere. Știi și tu că se strică mereu. Însă, atunci când se strică serverele, apare riscul de pierdere a informațiilor stocate. Și, ca să nu se piardă nicio informație venită ziua, le pun noaptea pe toate pe bandă.

— Deci tu acum faci un fel de copie de siguranță?

— O copie de siguranță pe bandă magnetică. Ca pe vremuri. Nu-i nimic mai sigur. Banda magnetică rareori se rupe sau se crapă.

— Dar ce-i pe banda aia? Chestii de personal ori informații secrete de dată recentă?

Frank și-a dus mâna la bărbie, încercând să imite o atitudine gânditoare și să-mi dovedească mie că mi-ar lua în serios întrebarea. Apoi mi-a răspuns:

— Măi, Ed, măi, omule, eu n-am vrut să-ți spun. Sunt niște rapoarte despre iubita ta și mai urmează să primim și altele. Informații brute. Foarte brute.

Apoi a început să urce scara râzând și a tot râs până a ajuns sus. Eu am rămas în beznă, mut și roșu la față.

Abia în noaptea următoare, când Frank a repetat ritualul de schimbare a benzii, și în a treia noapte și în fiecare noapte cât am fost împreună, am început să pricep de ce îl ținea agenția – iar motivul nu avea nicio legătură cu faptul că avea simțul umorului. Frank era singurul individ care accepta să lucreze pe tura dintre 6 p.m. și 6 a.m., destul de bătrân ca să știe cum să manevreze sistemul cu bandă magnetică. Toți ceilalți care făcuseră școala în Evul Mediu timpuriu, când se lucra cu benzi magnetice, aveau acum familii și preferau să stea acasă noaptea. Însă Frank era celibatar și își aducea foarte bine aminte cum era lumea de dinainte de Iluminism.

După ce am găsit o metodă prin care să-mi automatizez mare parte din treburi – mai ales prin scrierea unor liste de operații care să actualizeze automat serverele și să restabilească toate conexiunile pierdute am început să am o grămadă de timp liber la dispoziție. Adică puteam face cam tot ce voiam întreaga noapte. Multe ore mi le petreceam purtând conversații interminabile cu Frank, în special despre chestiile politice pe care le citea el: cărți despre cum ar trebui ca țara noastră să adopte iar sistemul monetar cu etalonul aur[15] sau despre caracterul extrem de încâlcit al cotei unice de impozitare. Însă în fiecare tură existau perioade când Frank dispărea de lângă mine. Ba își vâra nasul în vreun roman polițist și nu și-l mai scotea de acolo până dimineața, ba se ducea să se plimbe pe coridoarele agenției, trecând și pe la cantină ca să-și ia o felie rece de pizza sau pe la sala de sport ca să ridice greutăți. Eu aveam propria metodă de distracție: intram online.

Când ești într-un sediu al CIA și vrei să intri online, mai întâi trebuie să bifezi căsuța Acceptarea Monitorizării[16], ceea ce înseamnă

că tot ce faci este înregistrat și că ești de acord să renunți complet la intimitate. Ajungi să bifezi atât de des căsuța aia, că îți intră în reflex. Când lucrezi la agenție, ajungi nici să nu mai vezi acordurile astea, pentru că apar mereu și tu dai repede clic pe ele ca să te poți întoarce la ce făceai. După părerea mea, acesta este principalul motiv pentru care cei care lucrează la CIA nu împărtășesc îngrijorarea civililor cu privire la posibilitatea de a fi urmăriți online: nu pentru că dețin informații din interior despre felul în care supravegherea digitală protejează America, ci pentru că, pentru cei care lucrează în IC, faptul de a fi monitorizat de șef face parte din fișa postului.

În orice caz nu e ca și cum ai găsi pe internetul public o mulțime de chestii mai interesante decât ce are deja agenția. Sunt puțini aceia care își dau seama de asta, însă vă spun eu că CIA are propriul internet și propriul web. Ba are și un fel de Facebook al ei, care le permite agenților să socializeze. Are propriul tip de Wikipedia, care oferă agenților informații despre echipe, proiecte și misiuni. Și are o variantă proprie de Google – de fapt, asigurată chiar de Google –, pe care agenții pot căuta ce vor în această rețea secretă, dar din ce în ce mai extinsă. Fiecare componentă a CIA are propriul website în această rețea, pe care dezbate ce face și postează prezentări și procese-verbale ale ședințelor. Acestea sunt cursurile pe care le-am făcut eu ore în șir, noapte de noapte.

După spusele lui Frank, primele chestii pe care le caută oricine pe rețelele interne ale CIA sunt extratereștrii și 11 Septembrie și, din cauza asta (după cum spune tot Frank), n-ai să obții niciodată niște rezultate care să te satisfacă. Le-am căutat și eu. Google-ul răstălmăcit de CIA nu mi-a oferit niciun rezultat interesant, dar poate adevărul se afla totuși acolo, într-o altă unitate de rețea. Declar aici ca să se știe că, din câte mi-am dat eu seama, extratereștrii nu au contactat niciodată vreun pământean sau, cel puțin, n-au contactat niciodată vreun agent CIA. Însă al-Qaida a întreținut relații neobișnuit de strânse cu aliații noștri saudiți, lucru pe care administrația Bush a făcut eforturi suspect de mari ca să-l ascundă atunci când am intrat în război cu celelalte două țări.

Iată ce nu înțelegea prea bine CIA în acea perioadă de haos intern și nu înțelegea niciun angajator important de dincolo de Silicon Valley: IT-istul știe absolut tot sau, mai bine zis, poate să afle absolut tot. Iar cu cât mai sus în ierarhie se află angajatul respectiv și cu cât are mai multe drepturi de intrare pe niveluri superioare ale sistemului, cu atât are mai mult acces la fiecare byte din existența digitală a angajatorului său. Firește, nu sunt toți chiar atât de curioși cum eram eu la vremea respectivă. Incursiunile mele prin sistemele CIA erau extensii normale ale dorinței mele din copilărie de a afla cum funcționează totul din jurul meu, cum se îmbină într-un întreg toate

părțile componente ale unui mecanism. Și, pentru că mă bucuram de titlul și privilegiile care revin unui administrator de sistem, împreună cu cel mai înalt nivel al autorizației de acces la informații, am putut să găsesc răspunsuri la toate întrebările pe care le aveam. M-am mai gândit apoi la alte întrebări și am găsit răspunsuri și la ele. În caz că vă întrebați: da, omul chiar a pășit pe Lună. Da, schimbarea climatică este reală. Iar dârele alea de pe cer, numite „urme chimice", sunt baliverne.

Pe cele mai noi site-uri interne ale CIA, am citit corespondențe ultrasecrete despre negocierile comerciale internaționale și despre lovituri de stat chiar în timpul desfășurării lor. Aceste prezentări pe care le făcea agenția semănau adesea foarte mult cu acelea care aveau să fie difuzate de posturile de televiziune (CNN sau Fox) câteva zile mai târziu. Diferențele esențiale constau doar în sursele de informații și în multitudinea detaliilor. În timp ce știrile din presă despre tulburările politice și sociale din străinătate erau atribuite de obicei unui „înalt funcționar care a acceptat să vorbească doar sub protecția anonimatului", varianta CIA avea surse explicite – de exemplu „ZBSMACKTALK/1, un funcționar din Ministerul de Interne, cu îndatoriri de serviciu specifice și care s-a dovedit de încredere în trecut, pretinde că a aflat chiar de la sursă". Iar numele adevărat și biografia completă a lui ZBSMACKTALK/1 se află într-un fișier de care te despart doar câteva clicuri.

Câteodată se întâmpla ca o știre internă să nu apară deloc în media, iar entuziasmul care mă cuprindea la gândul că citeam ceva extrem de important mă făcea să înțeleg și mai bine valoarea muncii noastre și să-mi dau seama cât de multe ratam pentru că eram obligat să stau la punctul ăla de lucru. Poate vi se pare o naivitate din partea mea, dar am fost extrem de surprins când am înțeles caracterul internațional al CIA – și nu mă refer doar la operațiunile ei, ci la forța de muncă. Pe coridoarele ei se vorbeau incredibil de multe limbi străine. Și, fără să vreau, mă simțeam ca un provincial amărât. Era extrem de palpitant să lucrez la sediul central al CIA, însă locul acela se afla doar la câteva ore distanță de casa copilăriei mele – adică peisajul era același. Nu împlinisem încă 25 de ani și, cu excepția perioadei scurte când am locuit în Carolina, a excursiilor făcute în copilărie ca să-mi vizitez bunicul la una dintre bazele Pazei de Coastă pe care le comanda și a celor câtorva săptămâni de armată de la Fort Benning, nu plecasem niciodată din Beltway.

În timp ce citeam despre evenimentele din Ouagadougou, Kinshasa și alte orașe exotice pe care nu aș fi fost niciodată în stare să le găsesc pe o hartă necomputerizată, mi-am dat seama că, atât cât încă eram tânăr, trebuia să-mi servesc țara făcând ceva cu adevărat important în afara granițelor ei. Pentru că alternativa – așa cum o vedeam eu la

vremea respectivă – era să devin un fel de Frank, dar ceva mai realizat: adică să stau la birouri din ce în ce mai mari, să câștig din ce în ce mai mulți bani, până când aveam să cad și eu în desuetudine și să fiu ținut aici doar ca să manevrez cine știe ce mașinărie pe care viitorii angajați nu au mai văzut-o niciodată.

Și atunci am făcut un lucru de neconceput. Am pornit demersurile necesare ca să intru în slujba statului, să ajung și eu un *govvy*.

Cred că unii dintre șefii mei au fost cam nedumeriți de această decizie, dar s-au simțit și foarte măguliți, deoarece traseul tipic este, de obicei, invers: abia la încetarea mandatului, funcționarul public intră la privat ca să facă mai mulți bani. Niciun IT-ist angajat prin contract la o firmă particulară nu își dorește o leafă mai mică. Însă, din punctul meu de vedere, statutul de *govvy* era perfect logic: urma să fiu plătit ca să călătoresc.

Am avut noroc și s-a eliberat un post. După nouă luni în funcția de administrator de sistem, am făcut *cerere* pentru un post de IT-ist începător undeva în străinătate, iar cererea mi-a fost aprobată pe loc.

Ultima mea zi la sediul central al CIA a fost o simplă formalitate. Toate actele erau deja întocmite și îmi schimbasem ecusonul verde cu unul albastru. Tot ce mai aveam de făcut era să suport o altă sesiune de îndoctrinare, ținută într-o elegantă sală de conferințe de lângă Dunkin Donuts. Acolo am participat la un ritual de care nu au niciodată parte cei care se angajează la privat. Am ridicat mâna și am depus un jurământ de credință, dar nu față de guvern și nici față de instituția care mă angaja, ci față de Constituția Statelor Unite. Atunci am jurat solemn să sprijin și să apăr Constituția Statelor Unite împotriva tuturor inamicilor ei, din afara sau din interiorul granițelor.

A doua zi am plecat cu buna și draga mea Honda Civic până în Virginia. Ca să ajung la postul visat, trebuia să mă întorc la școală – prima școală pe care aveam s-o termin vreodată și de la care nu am chiulit.

14.
CONTELE DEALULUI

Primele ordine primite în calitatea de proaspăt funcționar al guvernului m-au trimis la Confort Inn din Warrenton, Virginia – un motel trist și dărăpănat, al cărui principal client era „Departamentul de Stat", adică CIA. Era cel mai jalnic motel dintr-un oraș plin cu moteluri jalnice, probabil acesta fiind motivul pentru care îl alesese CIA. Cu cât erau mai puțini clienți, cu atât erau mai slabe șansele ca să observe cineva că acest Confort Inn era, de fapt, un cămin improvizat al Centrului de Pregătire Warrenton – sau „Dealul", după cum îi spun cei care lucrează acolo.

Când am ajuns, recepționerul mi-a atras atenția să nu folosesc scara, care era înconjurată cu banda galbenă utilizată de poliție. Am primit o cameră la primul etaj al clădirii principale, cu vedere la anexele motelului și la parcare. Lumina dinăuntru era chioară, în baie era mucegai, covoarele murdare erau arse de țigări chiar sub anunțul cu „fumatul interzis", iar salteaua subțire avea niște pete vineții, despre care eu speram să fi fost de la vin. Totuși, mi-a plăcut – încă eram la vârsta la care acest aspect sărăcăcios mi se părea romantic, boem chiar – și în prima noapte am stat întins pe pat, m-am uitat la gângăniile care roiau în jurul singurului bec din tavan și am numărat ceasurile până la micul dejun continental care îmi fusese promis.

De dimineață, am aflat că pe continentul Warrenton, micul dejun însemna câte o cutie cu o porție de cereale Froot Loops și lapte bătut. Bun venit în slujba guvernului!

Confort Inn avea să fie casa mea în următoarele șase luni. Și mie, și colegilor mei – ne ziceam *Innmates*[17] – ni s-a atras atenția ca nu cumva să spunem familiilor sau persoanelor apropiate unde suntem și ce facem. M-am supus protocolului, așa că am trecut foarte rar pe acasă și am vorbit de foarte puține ori cu Lindsay la telefon. Oricum, nu aveam voie să ne luăm telefoanele la cursuri, pentru că erau secrete. Și aveam cursuri tot timpul. Warrenton avea grijă să ne țină ocupați, ca să nu suferim de singurătate.

Dacă Ferma (Farm), de lângă Camp Peary, este instituția de pregătire a CIA cu cea mai mare faimă, mai cu seamă pentru că este singura despre care personalul de PR al agenției are voie să le vorbească producătorilor de la Hollywood, atunci cu siguranță că Dealul (Hill) este cea mai misterioasă. Conectat prin fibre optice și unde ultrascurte la satelitul de la Brandy Station, Dealul reprezintă centrul rețelei de comunicații a CIA și este amplasat într-un loc unde nu l-ar atinge un eventual atac atomic îndreptat împotriva Washingtonului. IT-iștii mai bătrâni care lucraseră acolo ziceau că CIA

ar supraviețui dacă și-ar pierde sediul central într-un asemenea atac, dar ar pieri definitiv dacă și-ar pierde centrul de la Warrenton. Și înclin să le dau dreptate, pentru că acum pe Deal sunt două uriașe centre ultrasecrete de date și la construirea unuia dintre ele am lucrat și eu.

Centrul și-a primit numele datorită locului unde este situat – adică pe culmea unui deal mare, cu pante abrupte. Când am ajuns eu acolo, nu exista decât un singur drum care trecea pe lângă un gard ce împrejmuia perimetrul și pe care nu se vedea niciun semn indicator. Apoi drumul urca o pantă atât de înclinată, încât, de câte ori se făcea mai frig și se forma polei pe jos, mașinile nu mai puteau să urce și alunecau înapoi, la vale.

Dincolo de punctul de control se găsesc niște clădiri dărăpănate, care reprezintă complexul Departamentului de Stat pentru comunicații secrete. Amplasarea acestuia era tot o acoperire: Dealul părea a fi doar un loc unde serviciul de informații externe al SUA își pregătește specialiștii IT. În spatele complexului erau clădirile scunde, fără firmă, unde am învățat eu, iar mai departe era poligonul unde se antrenau trăgătorii din IC. Întreaga zi răsunau focuri de armă, dar după un tipar pe care nu-l cunoșteam la vremea aceea: *poc-poc, poc; poc-poc, poc!* Două împușcături în serie însemnau scoaterea din luptă a adversarului, următoarea însemna executarea acestuia.

Eu făceam parte din clasa 6–06 a BTTP (Basic Telecommunications Training Program), a cărui denumire – intenționat anostă – ascunde unul dintre cele mai secrete și mai puțin obișnuite programe din câte există. Scopul lui este acela de a pregăti TISO (Technical Information Systems Officers – specialiști în sisteme informaționale) – elita de „comunicatori” ai CIA ori, mai puțin formal, „tipii de la Comunicații („commo”). Un TISO trebuie să învețe de toate, să ajungă un fel de fac-totum, o singură persoană care să îndeplinească simultan rolurile specializate ale generațiilor anterioare: să se priceapă la criptarea și la decriptarea mesajelor, să fie radiotelegrafist, electrician și mecanic, consilier pe probleme de siguranță digitală și fizică și IT-ist. Sarcina principală a acestui agent sub acoperire este să coordoneze infrastructura tehnică pentru activitățile CIA, mai ales din străinătate, în bazele ascunse în interiorul misiunilor, consulatelor și ambasadelor americane – de unde și legătura cu Departamentul de Stat. Ideea este că, dacă te afli într-o asemenea ambasadă, adică departe de casă și înconjurat de străini care nu prezintă încredere (nu contează dacă sunt inamici sau aliați, din punctul de vedere al CIA, tot străini dubioși sunt), trebuie să-ți rezolvi singur toate problemele de natură tehnică. Dacă ceri unui specialist local să-ți repare baza secretă, el cu siguranță o să te ajute, ba chiar pe bani puțini, dar îți va instala și dispozitive de ascultare, greu de depistat, ale unei puteri străine.

Prin urmare, acești TISO trebuie să știe cum să repare absolut toată aparatura din clădire, de la computerele individuale și rețelele lor, până la sistemele CCTV și HVAC, panouri solare, radiatoare și ventilatoare, generatoare de urgență, conexiuni de satelit, dispozitive militare de criptare, alarme, încuietori și așa mai departe. Regula e că, dacă se bagă în priză, atunci devine problema unui TISO.

De asemenea, acești specialiști trebuie să știe cum să construiască singuri unele dintre aceste sisteme, la fel cum trebuie să știe și să le distrugă – de exemplu, în cazul în care ambasada ar fi sub asediu și ar fi fost deja evacuați din ea toți diplomații și colegii lor de la CIA. TISO este întotdeauna ultimul care pleacă. Treaba lui este să trimită cel din urmă mesaj spre sediul central, înainte de oprirea completă a transmisiei și după ce a tocat, a ars, a șters, a demagnetizat și a dezintegrat orice poartă amprentele CIA, de la documentele operative din seifuri și până la discuri cu material codat, pentru a se asigura că nu ajunge nimic important în mâinile inamicului.

Această treabă cade în sarcina CIA și nu a Departamentului de Stat – entitatea care deține clădirea ambasadei – nu doar din cauza diferenței de competențe și de responsabilitate: adevăratul motiv este negarea plauzibilă. Cel mai prost păstrat secret al diplomației moderne este acela că principala funcție a unei ambasade este de platformă de spionaj. Vechile explicații referitoare la motivul pentru care un stat ar încerca să aibă o prezență suverană pe teritoriul altei țări au căzut în desuetudine odată cu dezvoltarea comunicațiilor electronice și a avioanelor cu reacție. În zilele noastre, cea mai importantă activitate diplomatică se desfășoară direct între ministere și miniștri. Sigur, ambasadele mai fac ocazional anumite demersuri și încearcă să-și sprijine cetățenii aflați peste hotare și există și secțiile consulare care acordă vize și înnoiesc pașapoartele. Însă, cel mai adesea, ele se află într-o altă clădire și, oricum, niciuna dintre aceste activități nu poate justifica nici pe departe cheltuielile făcute pentru întreținerea întregii infrastructuri. Cheltuielile se justifică prin folosirea paravanului oferit de Departamentul de Stat pentru conducerea și legitimarea activității de spionaj.

TISO lucrează sub acoperire diplomatică, beneficiind de legitimații care îi ascund printre toți angajații ambasadei, de obicei având funcția oficială de „atașați”. În ambasadele cele mai mari, probabil că erau vreo cinci, în cele mari, poate doar trei, dar majoritatea nu aveau decât unul singur. Li se spune *singletons* („copii unici la părinți”) și îmi amintesc că am auzit că, dintre toți angajații CIA, cei care ocupă un asemenea post sunt cei care divorțează cel mai des. Să fii *singleton* înseamnă să fii un IT-ist solitar, departe de casă, într-o lume unde mereu se strică câte ceva.

La început, în grupa mea de la Warrenton, am fost opt persoane și

doar una singură a abandonat înainte de absolvire – chestie destul de puțin obișnuită, din câte am aflat atunci. Iar această echipă pestriță era și ea destul de puțin obișnuită, deși destul de reprezentativă pentru tipul de rebeli care își aleg de bunăvoie un parcurs profesional care nu le garantează nimic altceva decât că își vor petrece mare parte din viață lucrând sub acoperire într-o țară străină. As zice că eu, la 24 de ani, eram pe undeva pe la mijloc, cu toate că experiența mea anterioară, când mă ocupasem de sistemele de la sediu, mă familiarizase cu operațiunile agenției. Cei mai mulți dintre colegii mei erau doar niște puști pricepuți în ale informaticii, veniți direct de pe băncile facultății sau de pe stradă, care își trimiseseră cererile online.

În semn de respect față de aspirațiile paramilitare ale filialelor CIA de peste hotare, ne-am dat porecle unii altora – pe baza excentricităților fiecăruia – pe care le foloseam mai des decât numele reale. Taco Bell era un tip din suburbii: masiv, simpatic și cam insignifiant. La 20 de ani, singura slujbă avută până atunci fusese cea de șef de tură de noapte la unul dintre restaurantele cu numele respectiv din Pennsylvania. Rainman se apropia de 30 de ani, pe care și-i petrecuse între diferite stadii de autism – de la detașarea catatonică și până la tremurat de furie. Purta cu mândrie porecla pe care i-o dăduserăm și despre care susținea că era un titlu de onoare printre amerindieni. Flute (Flaut) și-a căpătat numele pentru că perioada petrecută în marină ni se părea mult mai puțin interesantă decât faptul că se specializase la nai la conservator. Spo era un tip mai în vârstă, de vreo 35 de ani. Îi ziceam așa pentru că fusese SPO – Special Police Officer – la sediul CIA, unde se plictisise de moarte păzind poarta din McLean și voia să ajungă să lucreze în străinătate, chiar dacă asta însemna să-și înghesuie întreaga familie într-o singură cameră de motel amărât (situație care a durat până în momentul în care conducerea a descoperit într-un sertar șarpele pe care îl creșteau ca animal de casă copiii lui). Cel mai bătrân dintre noi era Colonelul, un fost sergent de comunicații din Forțele Speciale, care, după atât de multe ture prin groapa cu nisip, voia să încerce și altceva. Îi ziceam Colonelul, cu toate că nu era decât un simplu recrut, datorită asemănării cu tipul de pe firma de la KFC, fast-food al cărui pui prăjit îl preferam cu toții în locul meniului de la cantina Warrenton.

Porecla mea – presupun că trebuie să vorbesc și despre asta – era Contele. Dar nu din cauza atitudinii mele aristocratice ori a faptului că mă îmbrăcam ca un filfizon, ci pentru că, aidoma vampirului marionetă din serialul *Sesame Street,* obișnuiam să-mi semnalez intenția de a întrerupe cursul ridicând un deget arătător, de parcă aș fi vrut să zic: „Unu, doi, trei, ha-ha-ha, ai uitat trei lucruri!”

Aceștia erau oamenii alături de care făceam 20 de cursuri diferite, fiecare cu caracterul lui specific, dar majoritatea având de-a face cu

metodele prin care poți folosi tehnologia pe care o ai la dispoziție în orice mediu ca să o pui în slujba Guvernului Statelor Unite – fie dintr-o ambasadă, fie itinerant.

Într-unul dintre exerciții trebuia să urci pe acoperișul unei clădiri trusa de urgență, adică o valiză de vreo 40 de kilograme, ticsită cu echipament de comunicații mai bătrân decât mine.

Neavând la dispoziție decât o busolă și o foaie laminată cu coordonatele, trebuia să găsesc pe tot cerul ăla înstelat unul dintre sateliții nedetectabili ai CIA, care urma să mă conecteze la nava-mamă a agenției, Centrul de Comunicații pentru Situații de Criză (Crisis Communications Center) din McLean – cu indicativul „Central" după care să folosesc trusa aia de pe vremea Războiului Rece ca să configurez un canal criptat de transmisie radio. Exercițiul avea menirea să-ți amintească motivul pentru care agentul *commo* este mereu primul care intră într-o țară străină și ultimul care pleacă de acolo: șeful respectivului birou CIA poate să fure cel mai mare secret din lume, dar secretul ăla e zero barat până când îl aduce cineva acasă.

În noaptea respectivă am stat în bază până după ce s-a înnoptat, apoi am urcat cu mașina până pe culmea Dealului și am parcat lângă hambarul în care se afla sala unde studiam noțiunile specifice domeniului electric, menite să-i împiedice pe adversari să ne monitorizeze activitățile. Metodele pe care le învățam semănau uneori cu tehnicile voodoo – de pildă, capacitatea de a reproduce ce era afișat pe orice monitor de computer doar prin utilizarea emisiilor electromagnetice extrem de mici, produse de trecerea curentului alternativ prin componentele interne, emisii ce pot fi captate cu ajutorul unei antene speciale, printr-o metodă numită „Van Eck Phreaking" (interceptare Van Eck). Dacă vi se pare greu de înțeles, să știți că la fel ni s-a părut și nouă. Însuși instructorul nostru ne-a mărturisit că nici el nu a înțeles chiar toate detaliile și că nu ne poate face vreo demonstrație, însă știa că amenințarea era reală: CIA le făcea chestia asta altora, ceea ce însemna că și alții ne-o puteau face nouă.

M-am cocoțat pe acoperișul mașinii, aceeași veche Honda Civic albă, și, în vreme ce mă uitam în zare, până la hotarele statului Virginia (așa mi se părea), am sunat-o pe Lindsay pentru prima oară după câteva săptămâni, poate chiar o lună. Și am tot vorbit până mi-a murit bateria de la telefon și s-a făcut atât de frig, că îmi vedeam aburii respirației. Îmi doream din tot sufletul să împărtășesc acea priveliște cu ea – câmpurile întunecate, dealurile vălurite, licărul stelelor –, însă tot ce puteam face era să i-o descriu. Deja încălcăm regulile vorbind la telefon; aș fi încălcat legea dacă făceam o poză.

Una dintre principalele materii de studiu de la Warrenton se referea la depanarea terminalelor și a cablurilor – adică a

componentelor de bază (și primitive, din multe puncte de vedere) pe care le are infrastructura de comunicații a oricărui birou CIA. În acest context, un „terminal” este doar un computer folosit la trimiterea și la primirea de mesaje într-o unică rețea sigură. În special analiștii CIA folosesc termenul *cables* atunci când se referă la mesaje[18], însă IT-iștii știu că aceste *cables* sunt mult mai concrete: sunt fire electrice sau sârme care, în ultima jumătate de secol, au legat între ele terminalele agenției – mai precis vechile Post Communications Terminals – din toată lumea, traversând prin subteran granițele statelor și oceanele.

Era ultimul an când un TISO trebuia să învețe toate lucrurile astea: hardware-ul terminalului, numeroasele pachete software care funcționau pe el și, evident, cablurile. Unora dintre colegii mei li se părea o prostie să te apuci să înveți cum e cu izolarea și cu învelirea cablurilor în ceea ce se presupunea a fi epoca wireless. Însă, dacă se întâmpla ca vreunul dintre ei să-și exprime cu voce tare îndoielile referitoare la relevanța tehnologiei depășite care ni se preda, profesorii noștri ne aminteau că acela era primul an din istoria Dealului când TISO nu erau obligați să învețe Codul Morse.

Nu mai aveam mult până la absolvire, așa că ni s-a cerut să completăm niște formulare cunoscute drept „listele cu posturile visate”. Ni s-a dat câte o listă cu birourile CIA din întreaga lume care aveau nevoie de personal și ni s-a spus să le notăm în ordinea preferințelor noastre. Aceste formulare ajungeau apoi la Requirements Division[19], unde erau rupte și aruncate la gunoi – cel puțin așa se zvonea.

Primul post de pe lista mea era SRD – Special Requirements Division. Acest post nu se afla la vreo ambasadă, ci chiar aici, în Virginia, de unde aș fi fost trimis periodic prin toate zonele mai dificile, unde agenția considera că ar fi fost prea periculos să-și instaleze misiuni permanente – adică la bazele de operațiuni mici și izolate din Afganistan, Irak și regiunile de graniță ale Pakistanului, de exemplu. Alegând SRD, optam pentru provocare și diversitate, arătând că nu vreau să fiu imobilizat într-un singur oraș pe toată durata unui stagiu de trei ani. Instructorii mei erau destul de încrezători că cei de la SRD vor profita de șansa de a mă lua la ei, iar eu aveam destul de multă încredere în abilitățile mele nou formate. Numai că lucrurile nu au mers chiar așa cum ne așteptam noi.

Confort Inn era dovada clară a faptului că centrul de pregătire încerca să facă economii. Și nu știu dacă o să mă credeți, dar unii dintre colegii mei ajunseseră să creadă că tocmai conducerea încălca mai multe prevederi din dreptul muncii. Fiind o persoană solitară și obsedată de muncă, pe mine nu m-a deranjat asta la început – de fapt, n-a deranjat pe nimeni de aceeași vârstă cu mine. Pentru noi, tocmai acesta era genul de exploatare de care avuseserăm parte până atunci și

pe care ajunseserăm s-o considerăm firească. Însă orele suplimentare neplătite, refuzarea permisiilor și neacordarea de beneficii familiilor contau extrem de mult pentru colegii mai vârstnici. Colonelul avea pensii alimentare de plătit, iar Spo avea familie, deci fiecare dolar conta, fiecare minut avea importanță.

Aceste nemulțumiri au atins punctul culminant atunci când s-a prăbușit scara veche și șubredă de la Confort Inn. Din fericire, nu a fost nimeni rănit, dar cu toții am tras o sperietură zdravănă, iar colegii mei au început să se plângă spunând că, dacă acea clădire ar fi fost finanțată de oricare altă entitate în afară de CIA, ar fi fost de mulți ani amendată și închisă pentru încălcarea normelor de prevenire a incendiilor. Apoi protestele s-au extins și, nu peste multă vreme, a fost cât pe ce să se înființeze un sindicat în școala aceea care forma – hai să le zicem pe nume – sabotori. Ca răspuns, conducerea s-a menținut ferm pe poziții și a decis să aștepte până ne va trece nebunia, deoarece toți participanții la acel simulacru de revoltă trebuiau ori să absolve cursurile, ori să fie trimiși acasă.

M-au abordat câțiva dintre colegi. Știau că profesorii mă plac, deoarece competențele mele mă făceau cel mai bun din clasă. Și mai știau că, de vreme ce lucrasem la sediul central, aveam ceva cunoștințe despre cum funcționează birocrația. Plus că scriam destul de coerent – cel puțin, după standardele IT-iștilor. Și mi-au zis că vor să fiu un fel de reprezentant al clasei sau un fel de martir care le prezintă plângerile în fața conducerii.

Mi-aș dori să spun că doar simțul meu exacerbat al dreptății m-a determinat să le accept propunerea. Însă, cu toate că și asta a avut o oarecare contribuție în decizia pe care am luat-o, nu am cum să neg că, din punctul de vedere al unui tânăr care dintr-odată excela în aproape tot ce încerca să facă, faptul de a cere socoteală conducerii incorecte a scolii era ceva extrem de amuzant. Nici măcar o oră nu a trecut și m-am și apucat să îmi pregătesc tactica, pe baza documentelor interne. Și, până la sfârșitul zilei, e-mailul a fost trimis.

În dimineața următoare, directorul m-a chemat la el în birou. A recunoscut că școala o luase razna, dar a zis că nu avea puterea să rezolve problemele apărute.

— Nu mai aveți decât douăsprezece săptămâni de stat aici, așa că fă-mi un serviciu și spune-le colegilor tăi să mai strângă puțin din dinți. Vor sosi curând repartițiile și atunci veți avea alte lucruri la care să vă gândiți. Tot ce vă veți mai aminti din perioada petrecută aici va fi numele celui care a primit cel mai bun calificativ.

Cuvintele lui au semănat cumva cu o amenințare, dar și cu o încercare de mituire. Oricare i-ar fi fost intenția, m-a deranjat destul de tare. Am ieșit din biroul lui înțelegând că s-a terminat cu distracția și a venit vremea dreptății.

M-am întors la colegii mei care se așteptaseră la înfrângere. Mi-aduc aminte că Spo m-a văzut că sunt încruntat și mi-a zis:

— N-ai de ce să te simți prost. Măcar ai încercat.

El lucrase în sistem mai mult decât oricare dintre noi, așa că știa că era absurd să îți imaginezi că direcția o să repare ceva ce ea însăși stricase. În comparație cu el, eu eram doar un naiv în ale birocrației și mă deranja ușurința cu care Spo și ceilalți o acceptau. Nu puteam să sufăr ideea că doar simpla reprezentare a procesului ajungea să înlăture orice pretenție legitimă la un oarecare rezultat. Problema nu era că acelor colegi ai mei nu le păsa suficient ca să lupte, ci că nu își permiteau să o facă: sistemul era în așa fel conceput, încât costul acutizării unei situații era mai mare decât profitul scontat al soluționării ei. Însă, la 24 de ani, eu nu mă gândeam nici la costuri și nici la profit. Nu mă gândeam decât la sistem, de el îmi păsa. Așa că încă nu terminasem.

Am rescris și am retrimis e-mailul, dar nu directorului școlii, ci șefului său, directorul Serviciului de Agenți de Teren (Field Service Group). Deși era situat mult deasupra directorului școlii, acest D/FSG avea cam aceeași vechime în muncă și aceeași funcție cu câțiva dintre șefii cu care avusesem eu de-a face la sediul central. Apoi am trimis e-mailul și șefului *său* – aflat și mai sus pe scara ierarhică.

După câteva zile, în timpul unui curs despre ceva legat de avantajele criptării, ne-am pomenit în clasă cu o secretară, care ne-a anunțat că vechiul regim a căzut. Și că nu se vor mai face ore suplimentare neplătite. Și că, peste două săptămâni, ne vom muta cu toții într-un hotel mult mai bun. Îmi amintesc și acum că se sufoca de mândrie când ne-a zis:

— La un Hampton Inn!

Doar o zi am apucat să-mi savurez victoria, că am fost deranjați din nou și tot în timpul unui curs. Acum în pragul ușii se afla directorul, care îmi făcea semne să merg în biroul lui. Spo a sărit imediat de pe scaun, m-a luat în brațe, s-a făcut că își șterge o lacrimă și mi-a declarat că nu o să mă uite niciodată. Directorul și-a dat ochii peste cap.

În birou mă aștepta directorul Agenților de Teren – șeful directorului și șeful tuturor care aleseseră să devină TISO. Iar eu tocmai șefului său îi trimisesem ultimul e-mail. Părea extrem de prietenos, nu spumega de nervi ca directorul. Or, exact chestia asta m-a demoralizat.

Am încercat să afișez o expresie calmă, dar mă luase cu transpirații reci. Directorul școlii a început discuția reiterând faptul că problemele pe care i le adusesem la cunoștință erau pe cale de rezolvare. Superiorul lui l-a întrerupt:

— Dar nu ne-am întâlnit ca să vorbim despre asta. Ne-am întâlnit

ca să discutăm despre insubordonare și ierarhie.

Nici dacă m-ar fi pălmuit nu m-ar fi șocat atât de tare. Mai să cad de pe scaun.

Habar n-aveam ce voia să zică prin insubordonare, dar nici n-am avut ocazia să-l întreb, pentru că a continuat imediat. CIA se deosebea de alte agenții civile, a zis, chiar dacă în statutul ei se pretindea că nu ar fi așa. Iar într-o agenție care se ocupa cu chestiuni atât de importante nu exista nimic mai presus de ierarhie.

Ridicând din reflex un deget, am subliniat faptul că, înainte de a trimite e-mailurile, *am încercat* să merg pe linie ierarhică, însă am eșuat. Exact asta nu ar fi trebuit să spun în fața persoanei ierarhic superioare, care stătea în spatele biroului.

Directorul scolii nu a comentat nimic – ba se uita în jos, ba arunca o privire pe geam.

— Ascultă, Ed! mi-a spus șeful lui. Nu am venit aici să fac anchetă. Relaxează-te! Recunosc că ești un tânăr talentat, să știi că ne-am interesat la toți instructorii tăi și toți ne-au zis că ești talentat și ager la minte. Ba chiar te-ai oferit să pleci în zona de război. Apreciem o asemenea atitudine. Avem nevoie de tine, dar trebuie să știm dacă ne putem baza pe tine. Trebuie să înțelegi că facem cu toții parte dintr-un sistem. Uneori trebuie să acceptăm anumite lucruri care nu ne fac plăcere, pentru că misiunea este întotdeauna pe primul loc și nu ne-o putem duce la bun sfârșit dacă membrii echipei încep să pună la îndoială deciziile superiorilor.

S-a întrerupt, de parcă ar fi avut un nod în gât și nu putea să-l înghită. Apoi a continuat:

— Și ce-ți spun eu acum nu e nicăieri mai adevărat decât în deșert. Acolo se petrec o mulțime de lucruri discutabile și nu sunt deloc convins că, în faza asta, tu ai ști să le faci față.

Aha, deci aceasta era răzbunarea lor! Și, deși ce se întâmpla acum era împotriva propriilor sale interese, directorul școlii zâmbea, privind spre parcare. Nimeni în afară de mine – serios, chiar nimeni! – nu alesese postul din SRD și, de fapt, nici vreun alt post într-o zonă de conflict, nici măcar ca a doua sau a treia opțiune. Toți colegii mei preferaseră locurile de pe circuitul turistic european, baze din burguri cu mori de vânt și multe biciclete pe ulițe, unde foarte rar se auzeau explozii.

Și, în mod pervers, mi-au oferit unul dintre posturile astea. Mi-au dat Geneva. M-au pedepsit dându-mi ceva ce nu cerusem niciodată, ceva ce toți ceilalți își doreau.

De parcă mi-ar fi citit gândurile, directorul mi-a spus:

— Nu-i o pedeapsă, Ed, ci o oportunitate, zău așa. Cineva cu experiența ta profesională s-ar irosi în zona de război. Ție îți trebuie o bază mai mare, care se ocupă de cele mai noi proiecte. Doar așa vei

avea mereu ceva de făcut și îți vei dezvolta competențele.

Colegii care mă felicitaseră înainte aveau să mă invidieze acum și să-și spună că fusesem cumpărat cu un post de lux, deoarece conducerea dorea să scape de alte reclamații. Reacția mea a fost contrară: m-am gândit că directorul școlii avea un informator în clasă, care îi spusese ce fel de post speram eu să evit.

Șeful cel mare s-a ridicat de pe scaun și mi-a zâmbit, dându-mi de înțeles că întâlnirea luase sfârșit:

— În regulă, rămâne stabilit! Înainte să plec, vreau să mă asigur că ne-am înțeles: nu o să mai am parte de altă „acrobație” semnată Ed Snowden, da?

15.
GENEVA

Cea mai mare parte din acțiunea romanului *Frankenstein,* scris în 1818 de Mary Shelley, se desfășoară în Geneva, un oraș însuflețit, curat, ordonat, unde totul se întâmplă cu precizie de ceasornic și care acum era casa mea. Aidoma multor americani, și eu văzusem diferitele ecranizări ale romanului și toate desenele animate inspirate din el, dar nu citisem cartea. În zilele de dinaintea plecării, căutasem ceva de citit despre Geneva și, în aproape toate listele de cărți găsite online, *Frankenstein* era trecut înaintea ghidurilor turistice și a cărților de istorie. De fapt, mi se pare că singurele PDF-uri pe care le-am descărcat ca să am ce citi în avion au fost romanul lui Mary Shelley și Convenția de la Geneva. Însă nu l-am terminat decât pe primul. Am citit noaptea, în timpul acelei luni nesfârșite când am fost singur, înainte ca Lindsay să se mute la mine. Stăteam întins pe o saltea goală din livingul apartamentului ridicol de elegant, ridicol de mare – dar încă nemobilat –, pe care mi-l plătea ambasada. Apartamentul se afla pe Quai du Seujet, în districtul Saint-Jean Falaises. De la o fereastră se vedea Ronul, de la cealaltă, munții Jura.

Din păcate, cartea nu s-a ridicat la nivelul așteptărilor mele. *Frankenstein* este un roman epistolar, ca un șir de e-mailuri prea lungi și prea elaborate, în care scenele de nebunie și crimele sângeroase alternează cu pasaje moralizatoare despre cum inovațiile tehnologice vor întrece toate limitele moralei, ale eticii și ale legii, având ca rezultat crearea unui monstru incontrolabil.

În IC, se vorbește adesea despre „efectul Frankestein”, deși termenul militar este „recul”: adică situații în care se întâmplă ca tocmai acele decizii politice luate pentru promovarea intereselor americane să ajungă să le facă un rău ireparabil. Printre cele mai remarcabile exemple ale „efectului Frankenstein”, enumerate ulterior de civili, de membri ai guvernului, de militari, ba chiar și de persoane din IC, se numără proiectul american de finanțare și instruire a mujahedinilor pentru lupta împotriva sovieticilor, proiect care a avut drept rezultat militarizarea organizației lui Osama bin Laden și apariția al-Qaida. Alt exemplu este îndepărtarea din armata irakiană a membrilor Partidului Baath, loiali lui Saddam Hussein, fapt care a dus la nașterea Statului Islamic. Însă, pentru scurta mea carieră, exemplul cel mai semnificativ al „efectului Frankestein” a fost efortul clandestin al guvernului american de restructurare a comunicațiilor globale. La Geneva, în același decor unde creatura lui Mary Shelley a luat-o razna, America se ocupa de crearea unei rețele care, în final, ajungea să aibă

o viață și o misiune proprii și care avea să distrugă viețile creatorilor ei – printre care și a mea.

Biroul CIA de la ambasada americană din Geneva era unul dintre cele mai importante laboratoare de pe continentul european, unde se desfășura de zeci de ani acest experiment. Capitala rafinată și străveche a banilor se afla în punctul unde se intersectau rețelele de fibre optice internaționale cu cele ale UE și chiar pe traseul celor mai importanți sateliți de comunicații.

CIA era cea mai importantă agenție de informații din Statele Unite care punea pe primul loc HUMINT (informații de natură umană) și strângea informații prin contact direct, interpersonal, nemediat de vreun monitor. Ofițerii de caz (*case officers* – CO), specializați în acest domeniu erau niște cinici irecuperabili, niște mincinoși încântători care fumau, beau și nutreau resentimente profunde față de apariția SIGINT (informații obținute prin interceptare de semnale), prin care se strângeau informații din comunicațiile interceptate, ceea ce ducea la reducerea privilegiilor și a prestigiului acelor ofițeri. Deși lipsa lor de încredere în tehnologia digitală îmi amintea de atitudinea lui Frank, fostul meu coleg de la sediul central, vedeam că îi înțelegeau utilitatea. De-a lungul carierei sale, chiar și cel mai charismatic și inteligent CO are de-a face măcar cu câțiva idealiști pe care nu va putea să-i cumpere cu plicuri pline cu bani. De obicei, într-un astfel de moment apelau la agenți din IT, cum eram eu, copleșindu-i cu întrebări, complimente și invitații la restaurante.

Să fii agent tehnic de teren printre oamenii aceștia însemna să fii atât un fel de ambasador cultural, cât și un fel de consilier, pentru că trebuia să îi inițiezi în obiceiurile și tradițiile unui nou teritoriu, la fel de străin ofițerului de caz precum le este majorității americanilor Elveția cu cele 26 de cantoane și cu cele patru limbi oficiale ale sale. Lunea, un CO putea să mă întrebe cum să inițieze un canal secret de comunicare online cu un potențial informator pe care nu voia să-l sperie. Marțea, un alt CO îmi putea face cunoștință online cu un „specialist” de la Washington – deși „specialistul cu pricina era același CO din urmă cu o zi, care acum voia să-și verifice acoperirea (încă îmi este rușine când mă gândesc că nu am bănuit nimic, deși chiar asta era ideea). Miercurea, altcineva mă întreba care este cea mai bună metodă de distrugere-după-transmitere (varianta tehnologică a vechiului „citește și arde”) a unui disc cu datele unor clienți, pe care CO-ul reușise să îl cumpere de la un angajat necinstit al Swisscom. Joia, aveam de scris și de trimis rapoarte despre acești CO – referitoare la încălcarea normelor de securitate, cu exemple minore de genul: au uitat să încuie ușa de la un seif când s-au dus la baie. Sarcina asta o îndeplineam cu multă milă, pentru că pe vremuri și eu făcusem aceeași greșeală. Vinerea, șeful de la Operativ mă putea chema la el în

birou ca să mă întrebe dacă, „ipotetic vorbind, desigur”, sediul central ne-ar trimite un stick USB virusat și „cineva” l-ar folosi ca să intre în computerele delegaților de la Națiunile Unite – organizație a cărei clădire principală se afla foarte aproape de noi credeam eu că acel „cineva” putea să fie prins?

Nu credeam și nimeni nu a fost prins.

Pe scurt, pe perioada activității mele pe teren, terenul s-a schimbat foarte repede. Agenția insista din ce în ce mai mult ca toți CO să intre în noul mileniu, iar agenții IT, așa cum eram eu, au primit misiunea suplimentară de a-i ajuta să o facă. Le-am arătat cum să intre online și ei au fost obligați să ne suporte.

Geneva era considerată punctul zero al acestei tranziții, deoarece aici se aflau cele mai multe și mai sofisticate ținte din lume, de la Biroul Națiunilor Unite și până la sediile numeroaselor agenții specializate ale ONU și ale organizațiilor neguvernamentale internaționale. Aici era Agenția Internațională pentru Energie Nucleară, care promovează în toată lumea tehnologiile nucleare și standardele de siguranță, inclusiv pe acelea legate de armele nucleare; Uniunea Internațională a Telecomunicațiilor, care – influențând standardele tehnice pentru absolut orice, de la spectrul de frecvențe radio și până la orbitele sateliților – decide ce anume poate fi comunicat și cum; și Organizația Mondială a Comerțului, care – prin reglementările asupra comerțului de bunuri, servicii și proprietăți intelectuale între națiunile participante – decide ce anume poate fi vândut și cum. Să nu uit de rolul Genevei de capitală a finanțelor private, care a permis acumularea și cheltuirea unor averi imense, destul de departe de ochii opiniei publice, indiferent dacă respectivele averi erau ilicite sau nu.

Bineînțeles că renumitele metode lente și meticuloase ale spionajului tradițional au avut succes în manipularea tuturor acestor sisteme în folosul Americii, dar, în ultimă instanță, aceste rezultate au fost prea puține ca să poată satisface apetitul tot mai mare al decidenților politici din Statele Unite, care citeau rapoartele IC, mai cu seamă atunci când sectorul bancar din Elveția – împreună cu tot restul lumii – s-a digitalizat. Pentru că acum cele mai mari secrete ale lumii erau stocate pe computere, cel mai adesea conectate la internetul cu acces liber, era logic ca și agențiile de informații ale Americii să folosească aceleași conexiuni ca să le fure.

Înainte de apariția internetului, dacă vreo agenție voia să capete acces la computerul unei ținte, era obligată să recruteze o persoană cu acces fizic la el. Evident că aceasta era o acțiune riscantă: persoana respectivă putea fi prinsă atunci când descărca secretele sau când planta un hardware și un software care urmau să le transmită proprietarilor lor toate acele secrete. Extinderea tehnologiei digitale la

nivel mondial a simplificat enorm acest proces. Noua lume a „informațiilor digitalizate” sau a „operațiunilor computerizate” însemna că nu mai era aproape deloc nevoie de acces fizic, fapt ce reducea gradul de risc și refăcea în permanență echilibrul dintre HUMINT și SIGINT. Acum agentul putea trimite țintei un mesaj, de pildă, un e-mail cu atașament sau un link care, la deschidere, declanșa un malware, permițând astfel agenției să monitorizeze nu doar computerul țintei, ci și întreaga rețea la care era conectat. Datorită acestei inovații, compartimentul HUMINT al CIA urma să se ocupe cu identificarea țintelor de interes, iar SIGINT urma să se ocupe de rest. În loc ca un CO să transforme ținta în informator – fie plătind-o cu banii jos, fie prin constrângere și șantaj, dacă i se refuzau banii –, nu era nevoie decât de câțiva hackeri isteți care să ajungă la același rezultat. În plus, prin această metodă, ținta habar nu avea ce se petrece, iar acțiunea de spionaj era mult mai curată.

Cel puțin, așa se spera. Însă, pe măsură ce spionajul s-a „cibernetizat” (termen folosit pentru a deosebi această etapă de cea în care SIGINT-ul folosea doar telefoane și faxuri), și vechile preocupări trebuiau puse de acord cu noul mediu oferit de internet. De exemplu: cum să investighezi o țintă, păstrându-ți totodată anonimatul online.

Problema apărea de obicei atunci când un CO căuta în baza de date a agenției numele unei persoane dintr-o țară cum ar fi Iranul sau China și nu găsea absolut nimic. Pentru căutări ocazionale ale unor potențiale ținte, răspunsul „No Results” era destul de obișnuit. Bazele de date ale CIA erau pline mai ales cu persoane de interes pentru agenție sau cu cetățeni din țări aliate, ale căror date erau mult mai accesibile. Atunci când primea răspunsul „No Results”, CO-ul respectiv trebuia să facă același lucru pe care îl fac oamenii obișnuiți când vor să caute pe cineva online: se orienta spre internetul public. Iar chestia asta era riscantă.

În mod normal, atunci când intri online, solicitarea ta trece de la computerul tău – pe un drum mai drept sau mai puțin drept – la serverul care deține informația pe care o cauți, site-ul pe care vrei să-l vizitezi. Însă, la fiecare oprire de pe drumul până acolo, solicitarea ta are grijă să anunțe exact de unde a venit și exact unde vrea să se ducă, datorită unor identificatori care se numesc *header*-ul sursei și *header*-ul destinației, asemănători cumva cu adresa pe care o scrii pe o carte poștală. Din cauza acestor *header*, navigarea ta pe internet capătă o identitate clară – identitatea ta – printre toți ceilalți, administratori de site-uri, administratori de rețea și servicii de informații externe.

Pare greu de crezut, dar, la vremea respectivă, agenția nu cunoștea soluția pentru o asemenea situație, nu știa exact ce să-i spună respectivului CO și doar zicea cu jumătate de gură că ar fi bine să le ceară celor de la sediul central al CIA să se ocupe de această căutare

în locul lor. În mod formal, procedura presupunea ca o persoană din clădirea din McLean să intre online de la un anumit terminal și să folosească *nonattributable research system* (sistem de căutare cu sursă neidentificabilă). Acest sistem instalat pe un server proxy falsifica originea căutării înainte să o trimită mai departe spre Google. Dacă cineva încerca să afle cine anume făcuse căutarea respectivă, găsea o firmă anodină din vreun colțișor al Americii – una dintre zecile de mii de companii false care pretindeau că se ocupă cu recrutarea de personal, pe care CIA le folosea drept acoperire.

Nu pot spune că mi-a explicat cineva în detaliu motivele pentru care agenției îi plăcea să folosească astfel de firme de joburi ca paravan; probabil erau singurele care ar fi căutat un expert în inginerie nucleară din Pakistan într-o zi și un general polonez în rezervă în ziua următoare, fără să mire pe nimeni.

Însă pot spune că întregul proces era ineficient, oneros și costisitor. Doar pentru crearea uneia dintre aceste acoperiri, agenția trebuia să inventeze obiectul de activitate și numele companiei, să obțină o adresă fizică și credibilă undeva în America, să înregistreze un URL verosimil, să construiască un site la fel de credibil și apoi să închirieze servere pe numele respectivei companii. În continuare, agenția trebuia să creeze o conexiune criptată de la serverele acelea, prin care să se poată comunica în rețeaua CIA fără să-și dea seama cineva de asta. Și iată necazul: după toate eforturile și după toți banii cheltuiți doar ca să putem căuta un nume pe Google sub protecția anonimatului, serverul ăla proxy era compromis – adică întreaga conexiune cu CIA era dezvăluită inamicilor noștri – imediat ce un oarecare analist se gândea să facă o pauză și să intre pe contul personal de Facebook de pe același computer. Pentru că puțini dintre cei de la sediul central lucrau sub acoperire, pe Facebook se putea citi „Lucrez la CIA” sau – la fel de clar – „Lucrez la Departamentul de Stat, dar la sediul din McLean”

Hai, puteți să râdeți! Dar așa se întâmpla mai mereu pe vremea aia.

În perioada petrecută la Geneva, ori de câte ori mă întreba vreun CO dacă exista o metodă mai sigură, mai rapidă și, în general, mai eficientă pentru a face asta, îi vorbeam despre Tor.

Proiectul Tor era o creație a statului care își supraveghează toți cetățenii și care a ajuns să fie unul dintre cele mai eficiente scuturi împotriva lui. Tor este un software gratuit, cu sursă deschisă, care, atunci când este folosit cu grijă, permite utilizatorilor să navigheze online într-un anonimat aproape perfect. Protocoalele lui au fost dezvoltate de Laboratorul de Cercetări al Marinei SUA pe la jumătatea anilor 1990 și a fost făcut public în 2003 – adresându-se populației civile din întreaga lume, populație civilă de care depinde funcționalitatea lui. Pentru că Tor operează pe baza unui model de

cooperare între membrii comunității, bizuindu-se pe voluntarii pasionați de informatică de pe tot globul care și-au instalat servere Tor în subsolurile, podurile, garajele caselor lor. Prin algoritmul lui de rutare din aproape în aproape, Tor protejează originea traficului inițiat la fel ca sistemul CIA, cu diferența că Tor o face mai bine sau, cel puțin, mai eficient. Eu eram deja convins, însă era o cu totul altă problemă să încerc să-i conving pe țâfnoșii ăia de CO.

Datorită protocolului Tor, traficul tău este distribuit pe traiectorii generate aleatoriu, de la un server Tor la altul, în scopul înlocuirii identității tale ca sursă a comunicării cu aceea din ultimul server Tor al acestui lanț în perpetuă schimbare. Practic, niciunul dintre serverele Tor – numite *layers* („straturi") – nu cunoaște identitatea și nici vreo informație prin care ar putea fi stabilită identitatea originii traficului. Adevărata lovitură de geniu este că serverul Tor care *cunoaște* această origine – primul server din lanț – *nu știe* încotro se îndreaptă traficul. Mai simplu: primul server Tor, care te conectează la rețeaua Tor și care se cheamă *gateway* („poartă de acces"), știe că tu ai trimis o cerere, dar, pentru că îi este interzis să o citească, nu are nici cea mai vagă idee dacă vrei să cauți site-uri cu animăluțe de casă sau informații despre cine știe ce protest social. Iar ultimul server Tor, prin care trece cererea ta și care se cheamă *exit* („ieșire"), știe exact ce i se cere, dar nu are nici cea mai vagă idee cine i-o cere.

Această metodă de stratificare ca foile de ceapă se cheamă *onion routing,* de unde și numele lui Tor: The Onion Router. Glumă – strict secretă, cum altfel – zicea că spionilor care încearcă să intre în rețeaua Tor le dau lacrimile. De unde și ironia proiectului: o tehnologie creată de armata americană, prin care informațiile „cibernetizate" sunt deopotrivă mai greu și mai ușor de aflat, prin recurgerea la know-how-ul hackerilor care să protejeze anonimatul agenților IC, însă doar cu prețul garantării aceluiași anonimat și inamicilor și utilizatorilor obișnuiți de pe tot globul. În sensul acesta, Tor era mai neutru decât Elveția. Însă mie personal Tor mi-a schimbat viața, oferindu-mi șansa de a mă întoarce la internetul copilăriei mele și dându-mi posibilitatea să mă simt cât de cât nesupravegheat.

Nimic din ce spun eu aici despre ce a făcut CIA pe internet cu informațiile cibernetizate sau cu SIGINT nu implică faptul că agenția nu a avut realizări însemnate în domeniul HUMINT – fix în același mod ca întotdeauna sau, cel puțin, de la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, când a apărut Comunitatea de Informații a epocii moderne. Am fost și eu implicat, deși cea mai importantă operațiune la care am luat parte a fost un eșec. Pentru prima și singura dată în toată cariera mea din IC, am făcut cunoștință chiar acolo, la Geneva, cu o țintă în carne și oase – atunci a fost prima și singura dată când m-am uitat drept în ochii unui om adevărat, în loc să-i studiez viața de la

depărtare. Trebuie să mărturisesc că experiența mi s-a părut înfiorător de tristă și m-a afectat profund.

Mult mai ușor, din punct de vedere psihologic, era să stai departe și să discuți despre cum să intri în calculatoarele de la Națiunile Unite. Implicarea directă, dură și care te seca emoțional nu prea există în sferele tehnice ale culegerii de informații și aproape deloc în IT. Acolo se întâmplă un fel de depersonalizare a experienței, alimentată de distanța la care se află ecranul. Atunci când privim viața printr-o fereastră, putem, la un moment dat, să ne distanțăm de acțiunile noastre și, prin urmare, să nu fim obligați să le suportăm consecințele.

Am cunoscut persoana respectivă la un eveniment organizat de ambasadă. Ambasada dădea multe petreceri, iar agenții participau mereu la ele, atrași fie de oportunitățile de a depista și de a evalua potențiali candidați pentru recrutare, fie de băuturile gratuite și de saloanele unde puteau să fumeze țigări de foi.

Uneori mă luau și pe mine. Presupun că îi bătusem suficient la cap cu specializarea mea, așa că acum profitau de faptul că mă puteau bate la cap cu a lor, lărgindu-mi orizontul, ca să-i ajut să joace „descoperă tâmpitul" într-un mediu unde erau întotdeauna mai mulți oameni decât puteau ei să le facă față. Fiind tocilar din fire, îi puteam determina pe tinerii cercetători de le CERN (*Conseil Européen pour la Recherche Nucléaire*: Consiliul European pentru Cercetări Nucleare) să vorbească cu entuziasm real despre munca lor – așa cum nu puteau s-o facă nici măcar cu oameni cu aceeași pregătire de bază ca ei – de pildă, cei cu masterate în administrarea afacerilor sau cei cu specializare în științele politice.

Pentru că eram IT-ist, mi-a fost incredibil de ușor să nu mă deconspir. În clipa în care un oarecare tip cosmopolit, în costum făcut la comandă, m-a întrebat cu ce mă ocup, eu am rostit cuvintele magice „Lucrez în IT" (ori, în franceza mea deja mult mai bună, *je travaille dans l'informatique*). Toți și-au pierdut brusc orice urmă de interes față de persoana mea. Însă asta nu a pus punct conversației. Dacă ești un tip nou și intri într-o discuție care nu are nicio legătură cu domeniul tău de activitate, nu se miră nimeni că pui o mulțime de întrebări. Iar experiența mi-a demonstrat că majoritatea oamenilor profită de ocazia de a vorbi despre ceea ce știu foarte bine.

Petrecerea la care mă refer a avut loc într-o seară de vară, pe terasa unei cafenele de lux situate pe una dintre străduțele de lângă lacul Geneva. Unii dintre CO nu ezitau să mă lase baltă, dacă așa ar fi ajuns pe lângă vreo femeie care să se conformeze standardelor lor extrem de ridicate: să fie foarte frumoasă și cam de douăzeci și puțin de ani. Însă nu aveam de gând să mă plâng. Pentru mine, descoperirea țintelor era un hobby. Unde mai pui că aveam parte și de o cină gratuită.

Mi-am luat farfuria și m-am așezat la o masă lângă un bărbat din

Orientul Mijlociu, care purta o cămașă roz, cu butoni la mânșete, evident fabricată în Elveția. Părea stingher și scos din fire că nu-l băga nimeni în seamă, așa că am intrat în vorbă cu el. Aceasta este tehnica obișnuită: să fii curios și să-i lași să vorbească. În cazul acesta, individul a vorbit mult, foarte mult, de parcă eu nici nu eram acolo. Era saudit și adora Geneva. Și a mai vorbit despre frumusețea relativă a francezei și a arabei și despre frumusețea absolută a unei anume elvețience cu care el – da, el – se întâlnea în mod regulat ca să joace laser tag. Apoi, pe un ton ușor conspirativ, mi-a spus că lucra în domeniul gestionării patrimoniului privat. În doar câteva secunde, am și început să capăt o prezentare în toată regula despre ce anume făcea ca o bancă privată să fie privată și despre provocarea de a investi fără să afectezi piețele, atunci când clienții tăi dețin averi de mărimea fondurilor suverane de investiții.

— Clienții? am întrebat eu.

Atunci mi-a spus:

— Mă ocup mai ales de conturile saudite.

După câteva minute, m-am scuzat spunând că trebuie să mă duc la baie și, pe drumul într-acolo, i-am șoptit ce aflasem CO-ului care se ocupa de țintele financiare. După un răstimp înadins prea lung, în care mi-am „aranjat frizura” și i-am trimis un mesaj lui Lindsay din fața oglinzii, m-am întors și l-am găsit pe CO pe scaunul meu. I-am făcut cu mâna noului meu prieten saudit și m-am așezat lângă tipa cu ochi cenușii, abandonată de CO. În loc să am remușcări, simțeam chiar că merit bucățile de ciocolată *Pavés de Genève* de la desert. Îmi îndeplinisem misiunea.

A doua zi, CO-ul respectiv, căruia am să-i spun „Cal”, m-a copleșit cu laude și mi-a mulțumit călduros. Acești CO sunt promovați sau săriți la promovări în funcție de eficiența dovedită în recrutarea informatorilor cu acces la chestiuni suficient de substanțiale ca să poată fi raportate la sediul central. Și, având în vedere presupusa implicare a Arabiei Saudite în finanțarea terorismului, Cal se simțea îngrozitor de presat să descopere cât mai repede o sursă de încredere. Eram convins că, nu peste mult timp, noua noastră cunoștință de la petrecere va primi un al doilea salariu – de la agenție.

Însă lucrurile nu au mers chiar cum ne așteptaserăm noi. În pofida numeroaselor nopți pierdute împreună cu Cal prin baruri și cluburi de striptease, bancherul saudit tot nu dădea semne că l-ar fi simpatizat – cel puțin, nu într-atât încât să i se poată face propunerea respectivă iar Cal nu mai avea răbdare.

După o lună de eșecuri, Cal se simțea atât de frustrat, că l-a dus pe bancher prin mai multe baruri și l-a îmbătat zdravăn. Apoi, în loc să-l urce într-un taxi, l-a îndemnat să conducă beat până acasă. Însă, înainte de a ieși din ultimul bar, Cal deja sunase la poliția din Geneva

și le dăduse marca și numărul de înmatriculare al mașinii sauditului care, în mai puțin de cincisprezece minute, a fost arestat pentru conducere sub influența băuturilor alcoolice. Bancherul a avut de plătit o amendă enormă, deoarece în Elveția amenzile nu sunt fixe, ci calculate în funcție de un anumit procent din venit. Și i-a fost suspendat permisul de conducere pe o perioadă de trei luni – luni pe care Cal urma să și le petreacă, așa cum face un prieten adevărat, măcinat de remușcări prefăcute, ducându-l zilnic pe saudit de acasă la slujbă, „ca să nu se afle la serviciu de pățania lui". După ce amenda a fost plătită, provocându-i prietenului probleme cu fluxul de numerar, Cal s-a oferit să-l împrumute. Și astfel bancherul a devenit dependent de el, ceea ce reprezintă visul oricărui CO.

A existat însă un singur impediment: atunci când Cal i-a făcut propunerea, bancherul l-a refuzat. Ba chiar a fost foarte furios, pentru că înțelesese tot planul cu băutura, mașina și poliția și se simțea trădat, știind acum că generozitatea lui Cal nu fusese sinceră. A rupt toate legăturile cu el. Fără prea mult entuziasm, Cal a încercat să remedieze cât de cât situația, numai că era prea târziu. Bancherul îndrăgostit de Elveția își pierduse slujba și se întorcea – sau era obligat să se întoarcă – în Arabia Saudită. Cal a fost trimis înapoi, în America.

Prea mult fusese lăsat la voia întâmplării, prea puțin fusese obținut. A fost o risipă de timp și de efort, pe care eu însumi o pusesem în mișcare și apoi n-am fost în stare să o opresc. În lumina acestei experiențe, am înțeles mult mai bine de ce SIGINT trebuie să aibă prioritate față de HUMINT.

În vara lui 2008, orașul a organizat carnavalul anual, Fêtes de Genève, care culmina cu focuri de artificii. Mi-aduc aminte că stăteam pe malul stâng al Lacului Geneva, alături de personalul local al SCS (Special Collection Service – un program comun al CIA și NSA, care are ca principală misiune instalarea și operarea echipamentelor speciale de supraveghere care permit ambasadelor americane să intercepteze semnale străine). Tipii ăștia aveau biroul la capătul coridorului unde se afla cămărița mea securizată din clădirea ambasadei, numai că erau mai în vârstă decât mine, iar treaba pe care o făceau era nu numai mult deasupra nivelului meu de salarizare, dar și mult peste competențele mele – aveau acces la dispozitive ale NSA despre care eu nici măcar nu știam că există. Dar erau prietenoși: eu îi admiram și îi respectam, ei aveau grijă de mine.

Când au început focurile de artificii, eu tocmai le povesteam despre cazul cu bancherul, lamentându-mă despre cât de dezastruos de dovedise. Și unul dintre ei s-a întors atunci spre mine și mi-a zis:

— Ed, data viitoare când mai faci cunoștință cu cineva, nu te mai deranja să-l dai pe mâna unui CO – dă-ne nouă adresa lui de e-mail și ne ocupăm noi.

Îmi amintesc că am aprobat posomorât din cap, dar fără să înțeleg atunci toate implicațiile acestor cuvinte.

Tot restul anului am evitat sindrofiile și mi-am petrecut timpul liber cu Lindsay, prin cafenelele și parcurile de pe Saint-Jean Falaises și în câteva vacanțe scurte în Italia, Franța și Spania. Totuși, parcă nimic nu-mi ridica moralul – și nu era vorba doar despre dezastrul cu bancherul. Dacă mă gândesc mai bine, poate că era vorba despre finanțe în general. Geneva este un oraș extrem de costisitor, care își etalează cu multă fală luxul, însă, spre finele lui 2008, eleganța lui parcă se transformase în extravaganță, din cauza influxului masiv de oameni superbogați – majoritatea din țările din Golf, mulți din Arabia Saudită – care se bucurau de profitul obținut de pe urma prețurilor exorbitante ale petrolului la apogeul crizei financiare globale. Acești tipi din familii regale închiriau etaje întregi în hoteluri de cinci stele și cumpărau cu un singur gest tot inventarul magazinelor de lux. Dădeau banchete opulente, la restaurante cotate cu mai multe stele Michelin și își conduceau cu viteză pe străduțele pietruite automobilele Lamborghini placate cu crom. Risipa ostentativă este o trăsătură a Genevei, dar excesele de acum erau extrem de enervante – mai ales pentru că se petreceau în timpul celui mai mare dezastru economic de la Marea Criză (după cum ne tot spunea media americană) și de la Tratatul de la Versailles și perioada interbelică (după cum ne tot spunea media europeană).

Nu că Lindsay și cu mine am fi avut de suferit din cauza asta: în fond, Unchiul Sam ne plătea chiria. Însă, ori de câte ori vorbeam la telefon cu cei de acasă, situația de acolo părea tot mai sumbră. Ambele noastre familii cunoșteau oameni care munciseră o viață întreagă, unii dintre ei chiar pentru guvernul american, dar s-au pomenit cu casele luate de bănci după ce câte o boală neașteptată i-a împiedicat să plătească câteva rate ale ipotecii.

Viața în Geneva părea a se desfășura într-o realitate alternativă, opusă chiar. În vreme ce tot restul lumii sărăcea, Geneva înflorea; și, chiar dacă nu se mai lansau în genul de tranzacții riscante care duseseră la apariția crizei, băncile elvețiene ascundeau bucuroase banii acelora care au profitat de pe urma nefericirii generale și nu au fost niciodată trași la răspundere. Criza din 2008, care a pus o mare parte din bazele crizelor generate de populism care, peste doar un deceniu, aveau să se răspândească în Europa și în America, m-a ajutat să înțeleg că un eveniment devastator pentru mulțimile de oameni obișnuiți poate fi – și cel mai adesea este – profitabil pentru elite. Concluzia aceasta îmi va fi confirmată mereu de guvernul american în alte contexte, în anii care vor urma.

16.
TOKYO

Internetul este în esență american, dar a fost nevoie să părăsesc America pentru a-mi da seama. O fi fost inventat World Wide Web la Geneva, în laboratorul de cercetare CERN în 1989, dar modurile în care webul este accesat sunt la fel de americane pe cât este și jocul de baseball, ceea ce dă Comunității de Informații (IC) americane avantajul terenului propriu. Cablurile și sateliții, serverele și turnurile, o parte atât de mare a infrastructurii internetului se află sub controlul Statelor Unite, astfel încât peste 90‰ din traficul mondial pe internet se desfășoară prin tehnologii dezvoltate, deținute și/sau conduse de guvernul american și de firmele americane, majoritatea având sediul fizic pe teritoriu american. Țările care de obicei își fac griji cu privire la asemenea avantaje, precum China și Rusia, au încercat să creeze sisteme alternative, cum ar fi Marele Firewall sau motoare de căutare cenzurate, sponsorizate de stat, ori constelațiile de sateliți naționalizați care oferă GPS „selectiv” – însă America rămâne hegemonul, păstrătorul comutatorului principal care poate porni sau opri pe aproape oricine oricând dorește.

Nu definesc doar infrastructura internetului ca fiind fundamental americană, ci și software-ul (Microsoft, Google, Oracle) și hardware-ul (HP, Apple, Dell) pentru calculatoare. Este totul, de la chip-uri (Intel, Qualcomm) la routere și modemuri (Cisco, Juniper) și până la serviciile web și platformele care oferă e-mail, socializare și depozitare în cloud (Google, Facebook și Amazonul cel invizibil, dar cel mai important ca structură, care oferă servicii de cloud Guvernului Statelor Unite). Deși o parte dintre aceste companii își produc dispozitivele în China, de exemplu, companiile în sine sunt americane și sunt supuse legii americane. Problema este că sunt supuse și politicilor americane de secretizare care pervertesc legea și permit Guvernului SUA să supravegheze, practic, orice bărbat, femeie sau copil care a pus vreodată mâna pe un computer sau pe un telefon.

Dată fiind natura americană a infrastructurii comunicațiilor de pe planetă, ar fi trebuit să fie evident că Guvernul SUA avea să se implice în acest tip de supraveghere în masă. Ar fi trebuit să fie evident mai ales pentru mine. Însă nu a fost – în cea mai mare parte, pentru că guvernul insista că nu făcea nimic de acest fel și în general tăgăduia această practică în tribunale sau în media cu o asemenea vehemență, încât puținii sceptici rămași care îl acuzau de minciună au fost tratați ca niște dependenți de conspirații cu părul vâlvoi. Suspiciunile lor în privința programelor Agenției Naționale de Securitate (NSA) abia dacă

păreau diferite de iluziile paranoice referitoare la mesajele extraterestre transmise prin unde radio către receptoarele ascunse în dinții noștri. Noi – eu, voi, noi toți – eram prea încrezători. Dar ceea ce m-a durut cel mai tare a fost faptul că, ultima dată când făcusem această greșeală, susținusem invazia în Irak și mă înrolasem în armată. Când am ajuns în IC, eram convins că nu voi mai fi păcălit niciodată, mai ales prin prisma autorizării mele strict secrete. Cu siguranță, asta îmi garanta un grad de transparență. La urma urmei, de ce să păstreze guvernul secrete față de cei care-i păstrau secretele?

Toate acestea înseamnă că evidența nici măcar nu a devenit imaginabilă pentru mine decât la ceva vreme după ce m-am mutat în Japonia, în 2009, ca să lucrez pentru NSA, principala agenție de informații din America.

Era o slujbă de vis, nu doar pentru că era cea mai avansată agenție de informații de pe planetă, ci și pentru că avea baza în Japonia, un loc care ne fascinase întotdeauna pe mine și pe Lindsay. Mi se părea o țară desprinsă din viitor. Deși eu aveam oficial poziția de contractant, responsabilitățile și mai ales locul de desfășurare a slujbei erau mai mult decât suficient ca să mă atragă. Ironia sorții face ca doar mergând din nou la privat să fiu pus în poziția de a înțelege ce făcea guvernul meu.

Pe hârtie, eram angajatul firmei Perot Systems, o companie înființată de acel texan mărunțel și hiperactiv care a fondat Partidul Reformator și a candidat de două ori la președinție. Dar aproape imediat după sosirea mea în Japonia, Perot Systems a fost achiziționată de Dell, așa că pe hârtie am devenit angajat al Dell. La fel ca în CIA, statutul de contractant era doar o formalitate și o acoperire, iar eu nu lucrasem până atunci decât într-o instituție a NSA.

Centrul Tehnic din Pacific (PTC) al NSA ocupa o jumătate dintr-o clădire împrejmuită cu garduri în enorma Bază Yokota a Forțelor Aeriene. Ca sediu al Forțelor SUA în Japonia, baza era înconjurată de ziduri înalte, porți de oțel și puncte de control bine păzite. Yokota și PTC erau la distanță scurtă cu bicicleta de locul unde eu și Lindsay aveam un apartament în Fussa, un oraș la marginea vestică a întinderii metropolitane vaste a orașului Tokyo.

PTC se ocupa de infrastructura NSA pentru întregul Pacific și oferea asistență pentru site-urile spiță ale agenției din țările apropiate. Majoritatea acestora se concentrau pe gestionarea relațiilor secrete care îngăduiau NSA să acopere zona Pacificului cu echipamente de spionaj, câtă vreme agenția împărtășea o parte din informațiile descoperite cu guvernele regionale – și câtă vreme cetățenii lor nu aflau ce făcea agenția. Interceptarea comunicațiilor era o parte majoră a misiunii. PTC aduna „frânturi” din semnalele capturate și le trimitea înapoi, peste ocean, în Hawaii, de unde erau retransmise către partea

continentală a Statelor Unite.

Titlul oficial al slujbei mele era de analist de sistem, cu responsabilitatea de a asigura mentenanța sistemelor locale ale NSA, deși o mare parte a muncii mele la început a fost aceea de administrator de sisteme, sprijinind conectarea arhitecturii sistemelor NSA la sistemele CIA. Pentru că eram singurul din regiune care cunoștea arhitectura CIA, mergeam și la ambasadele americane, precum cea pe care o lăsasem în Geneva, înființând și menținând legăturile care permiteau agențiilor să împărtășească informații în moduri care până atunci nu fuseseră posibile. Era prima dată în viața mea când îmi dădeam seama cu adevărat de puterea de a fi singurul din încăpere care înțelege nu doar cum funcționează intern un sistem, ci și cum funcționează împreună cu multiple sisteme – sau cum nu funcționează. Mai târziu, în timp ce șefii de la PTC începeau să înțeleagă faptul că aveam talentul de a pune cap la cap soluții pentru problemele lor, mi s-a dat suficientă mână liberă pentru a propune proiecte proprii.

Două lucruri cu privire la NSA m-au șocat de la bun început: cât de sofisticat era sub aspect tehnologic prin comparație cu CIA și cât de puțin vigilent era în privința securității în însăși repetarea sa, de la compartimentarea informațiilor până la criptarea datelor. La Geneva, trebuia să cărăm hard drive-urile din computere în fiecare seară și să le încuiem în seif – mai mult decât atât, acele drive-uri erau codificate. NSA, la polul opus, abia se deranja să codifice ceva.

De fapt, a fost mai degrabă deconcertant să aflu că NSA era atât de avansată în privința informațiilor cibernetice, însă deocamdată era în urmă sub aspectul securității cibernetice, inclusiv cea de bază: recuperarea după dezastru sau rezerva. Fiecare dintre site-urile spiță ale NSA aduna propriile informații, le depozita în propriile servere locale și, din cauza restricțiilor lărgimii de bandă – limitări ale cantității de date care pot fi transmise cu viteză –, deseori nu trimitea copii înapoi la serverele principale din sediul NSA. Asta însemna că, dacă unele date erau distruse într-un site anume, informațiile pe care agenția muncise din greu să le adune se puteau pierde.

Șefii mei de la PTC înțelegeau riscurile pe care și le asuma agenția nepăstrând copii după multe dosare, așa că m-au însărcinat să conduc o echipă care să găsească o soluție și să o prezinte factorilor de decizie de la sediu. Rezultatul a fost un sistem de backup și depozitare care să acționeze ca o umbră a NSA: o copie completă, automată și care se actualizează permanent după toate materialele foarte importante ale agenției, care să permită acesteia să repornească și să fie din nou în stare de funcționare, cu toate arhivele intacte, chiar dacă Fort Meade era transformat într-un morman de moloz fumegând.

Problema majoră când creezi un sistem global de recuperare – sau

când creezi orice tip de sistem de backup care implică un număr cu adevărat uluitor de computere – este să te ocupi de datele duplicate. În termeni simpli, trebuie să te ocupi de situațiile în care, de exemplu, o mie de computere au toate copii ale aceluiași fișier: trebuie să te asiguri că nu faci backup la același fișier de o mie de ori, pentru că ar fi necesare de o mie de ori lărgimea de bandă și spațiul de stocare. Această duplicare ineficientă, în mod deosebit, împiedica site-urile spiță ale agenției să transmită backupul zilnic al dosarelor lor către Fort Meade: conexiunea era blocată de o mie de copii ale aceluiași fișier care conținea aceeași convorbire telefonică interceptată, 999 dintre acestea fiind inutile pentru agenție.

Modul prin care se putea evita problema era „de-duplicarea”: o metodă de evaluare a unicității datelor. Sistemul creat de echipa mea scana permanent fișierele din toate filialele în care NSA stoca dosare, testând fiecare „bloc” de date până la cel mai mic fragment dintr-un fișier pentru a afla dacă era unic sau nu. Doar dacă agenția nu avea o copie acasă, datele erau aliniate automat pentru transmitere – reducând volumul care se scurgea prin conexiunea transpacifică prin fibră optică a agenției de la o cascadă la un firicel.

Combinația de de-duplicare și îmbunătățiri permanente ale tehnologiei de stocare au permis agenției să stocheze informații pentru perioade tot mai lungi. Doar pe parcursul stagiului meu la NSA, scopul agenției s-a schimbat de la a fi capabilă să stocheze informații timp de câteva zile la câteva săptămâni, luni, până la cinci ani sau mai mult de la colectarea lor. La data publicării acestei cărți, agenția ar putea deja să stocheze informații pentru decenii întregi. Filosofia convențională a NSA era că nu avea rost să colecteze nimic dacă nu se putea stoca până devenea util și era imposibil să prezici când anume avea să se întâmple așa ceva. Acest raționament era combustibilul pentru visul suprem al agenției, adică permanență – să depoziteze nelimitat toate fișierele pe care le-a colectat sau produs vreodată și să creeze o memorie perfectă. Un Dosar Permanent.

NSA are un întreg protocol pe care trebuie să-l urmezi când dai unui program un nume de cod. Practic, este o procedură aleatorie în stilul Yi-Jing, care alege la întâmplare cuvinte din două coloane. Un website intern aruncă niște zaruri imaginare ca să aleagă un nume din coloana A și le aruncă din nou ca să aleagă alt nume din coloana B. Așa ajungi să ai nume care nu înseamnă nimic, ca FOXACID sau EGOTISTICALGIRAFFE[20]. Ideea numelui de cod este că nu trebuie să se refere la ceea ce face programul. (După cum s-a anunțat, FOXACID era numele de cod pentru serverele NSA care găzduiesc versiuni malware ale website-urilor familiare; EGOTISTICALGIRAFFE era un program NSA menit să exploateze vulnerabilitatea în anumite browsere care foloseau Tor, pentru că nu puteau trece de protecția

Tor.) însă agenții NSA erau atât de încrezători în puterea lor și în invulnerabilitatea absolută a agenției, încât rareori respectau regulile. Pe scurt, trișau și reluau aruncările de zaruri până când obțineau combinația de nume pe care o voiau, orice li se părea lor că sună bine: TRAFFICTHIEF, orchestratorul atacului VPN.

Jur că n-am făcut asta niciodată când am început să caut un nume pentru sistemul meu de backup. Jur că pur și simplu am aruncat zarurile și m-am trezit cu EPICSHELTER[21].

Mai târziu, după ce agenția a aprobat sistemul, ceea ce însemna că trebuia să reducem nivelul de secretizare ca să-l facem disponibil la scară largă, NSA l-a redenumit, ceva de tipul Planul de Modernizare a Stocării sau Programul de Modernizare a Stocării. La doi ani de la inventarea EPICSHELTER, fusese implementată o variantă și era folosit în mod standard sub alt nume.

Materialul pe care l-am oferit jurnaliștilor în 2013 dezvăluia o varietate atât de mare de abuzuri ale NSA, realizate printr-o asemenea diversitate de capacități tehnologice, încât niciun agent care își îndeplinea responsabilitățile zilnice nu a fost vreodată în postura de a ști totul despre toate – nici măcar un administrator de sistem. Ca să descoperi chiar și o fracțiune de abuz, trebuia să faci cercetări. Și ca să faci cercetări, trebuia să știi că existau abuzuri.

Ceea ce mi-a sugerat prima dată existența acestora a fost un lucru banal ca o conferință, stârnindu-mi primele bănuieli cu privire la amploarea celor săvârșite de NSA.

În toiul muncii mele la EPICSHELTER, PTC, ca parte a Centrului Tehnic Comun, a găzduit o conferință despre China sponsorizată de Academia Comună de Instruire în Contrainformații (JEITA) pentru Agenția de Informații a Apărării (DIA), o agenție asociată cu Departamentul Apărării specializată în spionarea militarilor străini și a problemelor legate de armatele străine. Această conferință includea informări oferite de experți din toate sectoarele de informații, NSA, CIA, FBI și armată, despre cum serviciile chineze de informații atacau IC și ce putea face IC ca să le dea bătăi de cap. Deși China mă interesa cu siguranță, nu era genul de muncă în care aș fi fost implicat în mod obișnuit, așa că nu am dat mare importanță conferinței până când s-a anunțat că singurul vorbitor pe tema tehnologiei a renunțat să participe în ultima clipă. Nu sunt sigur care a fost motivul absenței – poate a fost gripă, poate a fost soarta –, dar moderatorul conferinței a întrebat dacă exista cineva de la PTC care l-ar putea înlocui, pentru că era prea târziu să reprogrameze. Unul dintre șefi a menționat numele meu și, când am fost întrebat dacă voiam să încerc, am spus da. Îmi plăcea șeful meu și voiam să-l ajut. De asemenea, eram curios și mă bucuram de ocazia de a face, măcar o dată, ceva care nu avea legătură cu de-duplicarea datelor.

Șeful meu a fost încântat. Apoi mi-a dezvăluit chichița: informarea era a doua zi.

Am sunat-o pe Lindsay și i-am spus că nu ajung acasă. Urma să lucrez toată noaptea pregătind prezentarea, al cărei subiect principal era o disciplină nouă și rarefiată pe care profesioniștii abia începeau să o numească *contrainformații cibernetice* – adică informații cibernetice care caută să îngreuneze și să exploateze tentativele dușmanului de a obține informații cibernetice. Am început să scot tot din rețeaua NSA (și din rețeaua CIA, la care încă aveam acces), încercând să citesc orice raport strict secret pe care l-am găsit despre ce făceau chinezii online. Mai precis, am citit despre așa-zisele „seturi de intruziune", care sunt grupuri de date despre tipuri specifice de atacuri, instrumente și ținte. Analiștii IC foloseau aceste seturi de intruziune ca să identifice grupuri de hackeri sau informații militare cibernetice chineze în același fel în care detectivii ar putea identifica un suspect răspunzător de o serie de tâlhării printr-un set comun de caracteristici sau *modus operandi*.

Totuși, scopul cercetării acestui material foarte dispersat era să fac mai mult decât să elaborez un simplu raport despre cum ne ataca pe noi China. Sarcina principală era să ofer un rezumat despre evaluarea de către IC a abilității Chinei de a urmări electronic ofițeri și agenți americani care funcționau în regiune.

Toți știu (sau cred că știu) despre măsurile draconice pe internet ale guvernului chinez, iar unii știu (sau cred că știu) esența dezvăluirilor pe care le-am făcut jurnaliștilor în 2013 despre abilitățile propriului meu guvern. Însă luați aminte! Una este să spui cu nonșalanță, într-un stil distopic științifico-fantastic, că un guvern poate teoretic să vadă și să audă tot ce fac cetățenii săi. Și cu totul altceva este ca un guvern să încerce cu adevărat să implementeze un asemenea sistem. Ceea ce un scriitor de SF poate descrie într-o propoziție ar putea necesita munca în echipă a miilor de tehnologi, cu echipamente în valoare de milioane de dolari. Să citești detaliile despre cum supraveghează China comunicațiile private – să citești o relatare completă și corectă a mecanismelor și a aparaturii necesare pentru colectarea, stocarea și analizarea constantă a miliardelor de comunicări zilnice prin telefon și pe internet a peste un miliard de oameni – era absolut copleșitor. La început, am fost atât de impresionat de reușita și de îndrăzneala sistemului, încât aproape am uitat să fiu îngrozit de controlul de tip totalitar.

La urma urmei, Guvernul Chinei era un stat explicit antidemocratic, format dintr-un partid unic. Agenții NSA, mai mult decât majoritatea americanilor, pur și simplu luau de bun faptul că acest loc era o văgăună autoritară. Dacă Partidul Comunist alegea să-și impună autoritatea prin supravegherea în masă, așa să fie. Libertățile

civile chineze nu erau responsabilitatea mea. Nu puteam face nimic în privința lor. Lucram, eram chiar convins de asta, pentru băieții buni și asta mă făcea și pe mine un băiat bun.

Dar existau anumite aspecte din ceea ce citeam care mă tulburau. Mi-am amintit de ceea ce probabil este regula de bază a progresului tehnologic: dacă se poate face ceva, probabil se va face și este posibil să se fi făcut deja. Era pur și simplu imposibil ca America să aibă atât de multe informații despre ce făceau chinezii fără să fi făcut și ea o parte din aceleași lucruri și am avut senzația neplăcută, în timp ce verificam tot acest material despre China, că mă uit în oglindă și că văd imaginea Americii. Ceea ce China făcea în mod public cu cetățenii săi America putea face – poate chiar făcea – în secret lumii întregi.

Și cu toate că ar trebui să mă urâți pentru asta, trebuie să spun că în acel moment mi-am înăbușit neliniștea. Ba chiar am făcut tot posibilul să o ignor. Diferențele erau încă destul de clare pentru mine. Marele Firewall Chinezesc era represiv și aspru pe plan intern, menit să țină cetățenii înăuntru și America afară în cel mai înfiorător și demonstrativ mod cu putință, în timp ce sistemele americane erau invizibile și pur defensive. Așa cum înțelegeam pe atunci supravegherea realizată de SUA, oameni din toată lumea puteau să pătrundă prin infrastructura de internet a Americii și să acceseze orice conținut voiau, neblocat și nefiltrat – sau cel puțin doar blocat și filtrat de țările lor de baștină și de firmele americane care nu sunt, desigur, controlate de Guvernul SUA. Doar cei care accesaseră site-uri, de exemplu, despre atacuri jihadiste cu bombă sau despre malware se trezeau urmăriți și verificați.

Înțeles în acest fel, modelul american de supraveghere era absolut în regulă pentru mine. De fapt, era mai mult decât atât – susțineam întru totul supravegherea defensivă și direcționată, un „firewall" care nu ținea pe nimeni afară, îi ardea doar pe vinovați.

Dar în zilele nedormite după noaptea aceea nedormită, aveam încă în minte o bănuială vagă. Mult după informarea mea despre China, nu m-am putut abține să nu fac săpături.

Când m-am angajat inițial la NSA, în 2009, știam doar puțin mai mult decât restul lumii despre practicile sale. Din rapoartele jurnaliștilor, eram la curent cu numeroasele inițiative de supraveghere ale agenției autorizate de președintele George W. Bush în urma atacurilor din 11 Septembrie. În special, cunoșteam inițiativa cea mai contestată public, componenta ilegală de înregistrare a Programului Președintelui de Supraveghere (PSP), care fusese dezvăluită pentru *The New York Times* în 2005, datorită curajului câtorva *whistleblowers* din NSA și din Departamentul de Justiție.

Oficial vorbind, PSP era un „ordin executiv", în esență o serie de instrucțiuni alcătuite de președintele american pe care guvernul

trebuie să le considere egale cu legea publică – chiar dacă sunt scrise în secret pe un șervețel. PSP a autorizat NSA să adune toate comunicațiile prin telefon și pe internet din afara Statelor Unite, fără deosebire. Nu conta dacă persoana cu care se comunica se afla în Statele Unite. În plus, PSP a permis NSA-ului să facă acest lucru fără să obțină un mandat special de la Curtea de Supraveghere a Informațiilor Externe, o instanță federală secretă înființată în 1978, care să se ocupe de cererile IC de mandate de supraveghere după ce agențiile au fost descoperite spionând pe plan local mișcările pentru drepturile civile și împotriva Războiului din Vietnam.

În urma protestelor care au însoțit dezvăluirile din *Times* și contestările aduse de Uniunea Americană a Libertăților Civile în privința constituționalității PSP-ului în instanțele normale, cunoscute.

Administrația Bush a susținut că ar fi lăsat programul să expire în 2007. Însă expirarea s-a dovedit a fi o farsă. Congresul a petrecut ultimii doi ani din administrația Bush dând legi care au legalizat retroactiv PSP-ul. De asemenea, i-a imunizat juridic retroactiv pe cei care îl autorizaseră, precum și pe furnizorii de telecomunicații și de internet care participaseră la program. Această lege – Legea pentru Protejarea Americii din 2007 și Amendamentele FISA din 2008 – au folosit un limbaj intenționat ambiguu, care să-i asigure pe cetățenii americani că nu erau vizate explicit comunicațiile lor, deși extindea efectiv competența PSP. Pe lângă faptul că aduna toate comunicațiile care intrau în țară, NSA avea și aprobarea politicii sale de colectare fără mandat a tuturor comunicațiilor prin telefon și prin internet efectuate spre exteriorul granițelor americane.

Cel puțin, asta a fost imaginea pe care mi-am format-o după ce am citit rezumatul guvernului cu privire la situație, transmis publicului într-o versiune desecretizată în iulie 2009, în aceeași vară pe care am petrecut-o cercetând abilitățile cibernetice chineze. Acest rezumat, care avea banalul titlu *Raport neclasificat despre Programul Președintelui de Supraveghere,* a fost alcătuit de Birourile Inspectorilor Generali din cinci agenții (Departamentul Apărării, Departamentul de Justiție, CIA, NSA și Biroul Directorului Serviciului Național de Informații) și a fost oferit publicului în locul unei investigații complete a Congresului privind extinderea competenței NSA în perioada Bush. Faptul că președintele Obama, odată ajuns în funcție, a refuzat să ceară o investigație congresională completă a fost un prim semn, cel puțin pentru mine, că noul președinte – pentru care făcuserăm campanie cu entuziasm și eu, și Lindsay – intenționa să continue fără o răfuială concretă cu trecutul. Când administrația sa și-a schimbat imaginea și a recertificat programele asociate cu PSP, speranța lui Lindsay în privința lui, precum și a mea, avea să se dovedească din ce în ce mai deșartă.

Deși Raportul Neclasificat conținea în mare parte informații vechi, l-am găsit util în câteva privințe. Îmi amintesc că m-a uimit imediat tonul său curios, părând că se împotrivește prea mult, precum și câteva întorsături de logică și de limbaj care nu aveau sens. Deși raportul prezenta argumentele sale legale care sprijineau diversele programe ale agențiilor – rareori pomenite și rareori descrise –, n-am putut să nu observ faptul că aproape niciun oficial al ramurii executive care chiar autorizase aceste programe nu fusese de acord să fie intervievat de inspectorii generali. De la vicepreședintele Dick Cheney și procurorul general John Ashcroft, până la avocații DOJ David Addington și John Yoo, aproape toți jucătorii principali refuzaseră să coopereze tocmai cu serviciile responsabile de tragerea la răspundere a IC-ului, iar inspectorii nu i-au putut obliga să coopereze, pentru că nu era o investigație oficială care să implice mărturii. Era greu pentru mine să interpretez absența lor din relatări ca fiind altceva decât o recunoaștere a abuzului.

Un alt aspect al raportului care m-a uimit a fost prezența unor referiri repetate și obscure la „Alte Activități de Informare” (majusculele aparțin raportului) pentru care nu s-a găsit nicio „justificare legală viabilă” sau „bază legală” dincolo de revendicarea puterilor executive de către președintele Bush pe timp de război – un timp de război al cărui sfârșit nu se întrezărea deloc. Bineînțeles, aceste referiri nu ofereau nicio descriere despre ce anume ar putea fi aceste Activități, însă simpla deducție sugera o supraveghere ilegală pe plan local, fiind aproape singura activitate de informare neprevăzută în diferitele cadre legale care au apărut în urma PSP-ului.

Citind mai departe, nu eram sigur dacă ceva din acest raport justifica pe deplin manevrele legale implicate, cu atât mai puțin amenințările făcute de procurorul adjunct, generalul James Comey, și de directorul FBI de la acea vreme, Robert Mueller, de a demisiona dacă anumite aspecte ale PSP-ului erau reautorizate. Nu am remarcat nici vreun detaliu care să explice în întregime riscurile asumate de mulți dintre colegii mei din agenție – agenți superiori mie, cu decenii de experiență – și de membri ai personalului DOJ care au contactat presa, exprimându-și neîncrederea față de modul în care erau folosite abuziv aspecte ale PSP-ului. Dacă își riscau carierele, familiile și viețile, trebuia să fie la mijloc ceva mai grav decât ascultările ilegale care ajunseseră deja în presă.

Bănuiala m-a împins să caut versiunea clasificată a raportului și nu a fost deloc înlăturată de faptul că o asemenea versiune părea să nu existe. Nu înțelegeam. Dacă versiunea clasificată era un simplu raport al păcatelor trecutului, ar fi trebuit să fie ușor accesibilă. Dar nu era nicăieri de găsit. M-am întrebat dacă nu cumva căutam în locuri greșite. După o vreme în care am scotocit destul de mult și tot nu am

găsit nimic, m-am hotărât să renunț. Viața mergea mai departe și aveam o grămadă de treabă. Când ți se cer recomandări despre cum să împiedici ca agenții și membrii IC să fie descoperiți și executați de Ministerul Chinez al Siguranței de Stat, e greu să-ți amintești ce căutai pe Google în săptămâna precedentă.

Abia mai târziu, mult după ce uitasem de raportul lipsă al inspectorilor generali, versiunea clasificată mi-a apărut pe desktop, ca o dovadă a maximei de demult că cel mai bun mod de a găsi ceva este să nu-l mai cauți. Odată ce a apărut versiunea clasificată, mi-am dat seama de ce nu reușisem să o găsesc până atunci: nu putea fi văzută nici măcar de șefii agenților. Se afla în compartimentul Informațiilor Controlate în Mod Excepțional (ECI), o clasificare extrem de rară, folosită doar pentru siguranța că ceva rămâne ascuns chiar și de cei care au autorizație strict secret. Datorită funcției mele, cunoșteam aproape toate fișierele ECI din NSA, dar nu și pe acesta. Desemnarea completă a clasificării raportului era TOP SECRET//STLW//HES/ COMINT//ORCON/NOFORN, care se traduce prin: doar vreo câteva zeci de persoane din lume au autorizația de a citi acest lucru.

Eu nu eram, cu siguranță, printre ei. Raportul a ajuns la mine printr-o greșeală: cineva de la biroul inspectorilor generali ai NSA lăsase o copie în sistem la care eu, ca administrator de sistem, aveam acces. Avertismentul STLW, pe care nu-l recunoșteam, s-a dovedit a fi ceea ce se numește un „cuvânt obscen”

În propriul meu sistem: o etichetă pentru un document care nu trebuia stocat pe drive-uri cu nivel scăzut de securitate. Aceste drive-uri erau verificate permanent pentru orice cuvinte obscene nou apărute și, în clipa în care a fost găsit unul, am fost alertat ca să decid cum ar fi mai bine să eliminăm documentul din sistem. Dar înainte să fac asta, trebuia să examinez eu însumi fișierul vinovat, doar ca să confirm că verificarea cuvintelor obscene nu marcase nimic în mod accidental. În mod normal, as fi aruncat doar o privire în treacăt peste acest fișier. Dar de data asta, de cum am deschis documentul și am citit titlul, am știut că-l voi citi până la capăt.

Aici se afla tot ce lipsea din versiunea neclasificată. Era tot ce lipsise din ceea ce citisem în presă și ce li se refuzase procedurilor din instanță pe care le urmărisem: o relatare completă a celor mai secrete programe de supraveghere ale NSA, precum și directivele agenției și politicile Departamentului de Justiție care fuseseră folosite să submineze legea americană și să contravină Constituției SUA. După ce am citit documentul, am înțeles de ce niciun angajat al IC nu-l transmisese vreodată jurnaliștilor și de ce niciun judecător nu avea să poată forța guvernul să-l prezinte în instanță. Documentul era atât de secretizat, încât oricine avea acces la el și nu era administrator de sistem ar fi fost imediat identificat. Iar activitățile descrise acolo erau

atât de ilegale, încât niciun guvern nu ar fi permis vreodată publicarea versiunii integrale.

Un aspect mi-a atras imediat atenția: era limpede că versiunea neclasificată pe care o cunoșteam deja nu era o revizuire a versiunii clasificate, cum ar fi fost în mod normal. Mai degrabă, era un document cu totul diferit, pe care versiunea clasificată îl demasca imediat drept o minciună sfruntată și născocită cu grijă. Duplicitatea era șocantă, mai ales dat fiind că tocmai îmi petrecusem luni întregi de-duplicând fișiere. De cele mai multe ori, când ai de-a face cu două versiuni ale aceluiași document, diferențele dintre ele sunt banale – câteva virgule aici, câteva cuvinte dincolo. Dar singurul lucru pe care aceste două rapoarte diferite îl aveau în comun era titlul.

În vreme ce versiunea neclasificată abia dacă făcea referire la faptul că NSA primise ordin să intensifice practicile de colectare de informații după atacurile din 11 Septembrie, versiunea clasificată descria natura și scara la care avea loc această intensificare. Sarcina NSA fusese schimbată fundamental, de la colectarea direcționată de comunicații, la „colectarea în masă", un eufemism al agenției pentru supravegherea în masă. În timp ce versiunea neclasificată disimula această schimbare, susținând extinderea supravegherii prin înspăimântarea publicului cu spectrul terorii, versiunea clasificată făcea această schimbare explicită, justificând-o ca pe un corolar legitim al abilității tehnologice extinse.

Porțiunea inspectorilor generali ai NSA din raportul clasificat descria ceea ce numea „un gol de colectare", remarcând că legislația existentă a supravegherii (în special Legea Supravegherii Informațiilor Externe) data din 1978, un timp când majoritatea semnalelor de comunicare erau transmise prin linii telefonice sau prin radio, nu prin sateliți și prin cabluri cu fibră optică. În esență, agenția susținea că viteza și volumul comunicațiilor contemporane depășiseră și întrecuseră legea americană – nicio instanță, nici măcar una secretă, nu putea emite suficiente mandate individuale destul de repede ca să țină pasul – și că o lume cu adevărat globală necesita o agenție de informații cu adevărat globală. Toate acestea sugerau, conform logicii NSA, necesitatea colectării în masă în secret și fără mandate a tuturor comunicațiilor prin internet.

Numele de cod pentru inițiativa de colectare în masă centrată pe internet era indicat chiar de „cuvântul obscen" care îl marcase în sistemul meu: STLW, o prescurtare de la STELLARWIND. S-a dovedit a fi singura componentă majoră a PSP-ului care continuase și chiar se dezvoltase în secret după ce restul programului fusese făcut public în presă.

STELLARWIND era cel mai mare secret al raportului clasificat. Era, de fapt, cel mai mare secret al NSA și cel pe care statutul delicat al

raportului fusese menit să-l protejeze. Însăși existența programului era un indiciu că misiunea agenției fusese transformată, de la folosirea tehnologiei pentru apărarea Americii, la folosirea tehnologiei pentru a o controla, redefinind comunicațiile private prin internet ale cetățenilor ca posibile informații.

Asemenea redefiniri frauduloase se regăseau în tot raportul, dar poate cea mai importantă și de o disperare transparentă implica vocabularul guvernului. STELLARWIND colecta comunicații de la înființarea PSP în 2001, însă în 2004 – când oficialii Departamentului de Justiție s-au opus continuării inițiativei – administrația Bush a încercat să-l legitimeze *expost facto,* schimbând sensul cuvintelor de bază în engleză, cum ar fi *a dobândi* și *a obține*. Potrivit raportului, poziția guvernului era că NSA putea colecta orice comunicații voia, fără să fie nevoie de mandat, pentru că se putea spune doar că le-a *dobândit* sau *obținut,* în sens legal, când și dacă agenția „le căuta și le prelua" din baza de date.

Această sofistică lexicală era deosebit de exasperantă pentru mine, căci îmi dădeam seama că scopul agenției era să poată păstra cât de multe date putea pentru o perioadă cât mai extinsă – pentru totdeauna. Dacă registrele de comunicații aveau să fie considerate cu siguranță „obținute" după ce erau folosite, puteau rămâne „neobținute", ci stocate pentru totdeauna, date brute așteptând o manipulare viitoare. Redefinind termenii *dobândire* și *obținere* – de la descrierea actului de a introduce datele într-o bază de date, la descrierea actului în care o persoană (sau, mai probabil, un algoritm) interoghează o bază de date și obține un „rezultat" sau un „retur" în orice moment posibil din viitor – Guvernul SUA dezvolta competența unei agenții eterne de aplicare a legii. În orice moment, guvernul putea cerceta în comunicațiile din trecut ale oricărei persoane pe care voia să o persecute ca să descopere o infracțiune (și comunicațiile tuturor conțin dovezi despre ceva). În orice punct, la nesfârșit, orice administrație nouă – orice șef corupt al NSA din viitor – ar putea pur și simplu să vină la lucru și, cât ai bate din palme, să urmărească pe oricine are un telefon sau un calculator, să știe cine e, unde e, ce face, cu cine și ce a făcut vreodată în trecut.

Termenul „supraveghere în masă" este mai clar pentru mine, și cred că pentru majoritatea oamenilor, decât cel preferat de guvern, „colectare în masă", care poate, după părerea mea, să lase o impresie falsă și neclară despre munca agenției. „Colectarea în masă" o face să pară un oficiu poștal sau un departament de igienă deosebit de aglomerat, spre deosebire de un efort istoric de a obține acces total – și a intra clandestin în posesia registrelor tuturor comunicațiilor digitale existente.

Dar chiar și după ce se stabilește o terminologie comună,

percepțiile greșite pot încă să abunde. Majoritatea oamenilor, chiar și azi, tind să se gândească la supravegherea în masă din punctul de vedere al conținutului – cuvintele pe care le folosesc când dau un telefon sau scriu un e-mail. Când află că guvernului îi pasă mai puțin de acel conținut, și ei tind să se sinchisească mai puțin de supravegherea guvernului. Această ușurare este de înțeles până la un punct, datorită lucrurilor pe care fiecare dintre noi le consideră natura intimă și unic revelatoare a comunicațiilor noastre: sunetul vocii noastre, aproape la fel de personală ca amprentele, expresiile faciale inimitabile pe care le avem într-o fotografie trimisă prin telefon. Însă adevărul neplăcut este că acel conținut al comunicațiilor noastre este rareori la fel de revelator precum celelalte elemente ale lor – informațiile nescrise și nespuse care pot expune contextul mai larg și tiparele de comportament.

NSA numește aceste lucruri „metadate". Prefixul termenului, *meta,* care se traduce în general ca „mai presus" sau „dincolo de", este folosit aici cu sensul „despre": metadatele sunt date despre date. Mai exact, sunt date create de date – un grup de etichete și indicatori care permit datelor să fie utile. Cel mai direct mod de a ne gândi la metadate este să le privim ca „date despre activități", toate consemnările tuturor lucrurilor pe care le faceți pe dispozitivele voastre și toate lucrurile pe care dispozitivele voastre le fac singure. Să luăm ca exemplu o convorbire telefonică: metadatele ar putea include data și ora apelului, durata acestuia, numărul de la care s-a apelat, numărul apelat și coordonatele acestora. Metadatele unui e-mail ar putea include informații despre ce tip de computer l-a generat, unde și când, cui îi aparținea computerul, cine a trimis e-mailul, cine l-a primit, unde și când a fost trimis și primit și cine, dacă există cineva în afară de destinatar, l-a accesat, unde și când. Metadatele îi pot spune supraveghetorului adresa la care ați dormit aseară și la ce oră v-ați trezit azi-dimineață. Dezvăluie orice loc pe care l-ați vizitat în timpul zilei și cât timp ați petrecut acolo. Arată cu cine ați luat legătura și cine a luat legătura cu voi.

Acest fapt desființează orice afirmație a guvernului că metadatele nu sunt o fereastră deschisă către esența unei comunicări. Dat fiind volumul amețitor de comunicații digitale din lume, pur și simplu este imposibil ca fiecare telefon să fie ascultat sau fiecare e-mail să fie citit. Chiar dacă ar fi fezabil, tot nu ar fi util și, oricum, metadatele fac acest lucru inutil cercetând terenul. De aceea este cel mai bine să vă gândiți la metadate nu ca la o noțiune abstractă benignă, ci ca la însăși esența conținutului: este exact linia întâi de informații pe care o solicită cei ce vă supraveghează.

Mai există un aspect: conținutul este definit de obicei drept ceva ce voi produceți în mod conștient. Știți ce spuneți în timpul unei

convorbiri telefonice sau ce scrieți într-un e-mail. Dar nu prea aveți controlul metadatelor pe care le produceți, pentru că sunt generate automat. Așa cum sunt colectate, stocate și analizate de o mașină, sunt și generate de o mașină, fără participarea sau chiar acordul vostru. Dispozitivele voastre comunică permanent pentru voi indiferent că vreți s-o facă sau nu. Și, spre deosebire de oamenii cu care comunicați din proprie voință, dispozitivele voastre nu păstrează informații private și nu folosesc nume de cod încercând să fie discrete. Pur și simplu transmit celor mai apropiate turnuri de telefonie mobilă semnale care nu mint niciodată.

O ironie majoră este că legea, care rămânea întotdeauna în urma inovațiilor tehnologice cu cel puțin o generație, oferă mult mai multă protecție pentru conținutul unei comunicări decât pentru metadatele acesteia – și totuși agențiile de informații sunt mult mai interesate de metadate. Consemnările activității care le acordă și abilitatea „imaginii de ansamblu" de a analiza datele la scară, precum și abilitatea „imaginii reduse" de a crea hărți, cronologii și rezumate asociative perfecte ale vieții unui individ, din care pot extrapola previziuni legate de comportament. Pe scurt, metadatele îi pot spune supraveghetorului aproape tot ce ar vrea sau ar avea nevoie să știe despre voi, în afară de ce se întâmplă de fapt în mintea voastră.

După ce am citit acest raport clasificat, am petrecut următoarele săptămâni, chiar luni, într-o transă. Eram trist și deprimat, încercând să neg tot ce gândeam și simțeam – asta era în capul meu către finalul stagiului în Japonia.

Mă simțeam departe de casă, dar monitorizat. Mă simțeam mai adult decât oricând, dar și blestemat să știu că noi toți eram tratați ca niște copii, obligați să-și petreacă restul vieții sub controlul parental omniscient. Mă simțeam ca un mincinos, oferindu-i lui Lindsay pretexte care să-mi explice tristețea. Simțeam că eram un prost, ca un om cu pretinse abilități tehnice serioase care ajutase cumva la construirea unei componente esențiale a acestui sistem fără să-și dea seama de scopul lui. Mă simțeam folosit, ca un angajat al IC care abia acum își dădea seama că în tot acest timp nu-și protejase țara, ci statul. Mai presus de toate, mă simțeam abuzat – în calitate de cetățean, bineînțeles, dar mai ales de om. Faptul că mă aflam în Japonia nu făcea decât să accentueze senzația de trădare și de abuz.

Să vă explic.

Japoneza pe care reușisem să o învăț la colegiul comunitar și datorită interesului meu față de anime-uri și de manga mă ajuta să pot vorbi și să mă descurc în conversații simple, dar cititul era ceva diferit. În japoneză, fiecare cuvânt poate fi reprezentat de propriul său caracter unic sau de o combinație de caractere, numite kanji, care se numără cu zecile de mii – mult prea multe să le reții. Deseori,

reușeam doar să decodez anumite kanji dacă erau transcrise fonetic, *furigana,* menite în general pentru străini și pentru tinerii cititori, și lipsind în general din textele publice precum indicatoarele stradale. Rezultatul era că mergeam pe stradă ca un analfabet funcțional. Mă zăpăceam și ajungem să o iau la dreapta când ar fi trebuit să fac la stânga sau la stânga când trebuia să o iau la dreapta. Rătăceam pe străzile nepotrivite și comandam greșit din meniuri. Existau momente când o însoțeam pe Lindsay într-o călătorie în care fotografia peisajele și mă opream brusc dându-mi seama, în mijlocul unui sat sau al unei păduri, că nu știam absolut nimic despre împrejurimi.

Și totuși, despre mine se știa totul. Acum înțelegeam că eram total transparent pentru guvernul meu. Telefonul, care mă dirija sau mă corecta atunci când o luam greșit, care mă ajuta să traduc indicatoarele din trafic și îmi spunea orarul autobuzelor și al trenurilor, se asigura de asemenea că tot ce făceam eu era clar pentru angajatorii mei. Le spunea șefilor mei unde eram și când, chiar dacă nici nu mă atinsesem de dispozitiv și-l țineam doar în buzunar.

Îmi amintesc că m-am forțat să râd odată de asta când eu și Lindsay ne-am rătăcit într-o drumeție, iar Lindsay – căreia nu-i spusesem nimic – a zis deodată: „De ce nu trimiți un mesaj la Fort Meade să ne găsească?" A mers cu gluma mai departe, iar eu am încercat să găsesc ceva amuzant, dar n-am reușit. „Bună ziua", mă imita ea, „ne puteți ajuta cu niște indicații?"

Mai târziu aveam să locuiesc în Hawaii, aproape de Pearl Harbor, unde America a fost atacată și târâtă în ceea ce ar fi putut fi ultimul său război. Aici, în Japonia, eram mai aproape de Hiroshima și de Nagasaki, unde războiul s-a încheiat în mod rușinos. Eu și Lindsay sperasem mereu să vizităm acele orașe, dar, de fiecare dată când plănuiam să mergem, trebuia până la urmă să anulăm. Într-una dintre primele mele zile libere, eram pregătiți să plecăm pe insula Honshu, la Hiroshima, dar am fost chemat la serviciu și mi s-a spus să plec în direcția opusă – la Baza Forțelor Aeriene de la Misawa, în nordul înghețat. În ziua următoarei tentative de plecare, Lindsay s-a îmbolnăvit, apoi m-am îmbolnăvit și eu. În cele din urmă, în noaptea dinaintea plecării programate la Nagasaki, eu și Lindsay am fost treziți de primul mare cutremur, am sărit de pe saltea, am coborât în fugă șapte etaje și am petrecut restul nopții pe stradă, cu vecinii noștri, tremurând în pijamale.

Spre regretul meu sincer, nu ne-am dus niciodată. Acele locuri sunt sfinte, monumentele lor îi cinstesc pe cei 200.000 de oameni incinerați și nenumăratele suflete otrăvite de radiații, amintindu-ne totodată de amoralitatea tehnologiei.

Deseori mă gândesc la ceea ce se numește „momentul atomic" – o expresie care în fizică descrie momentul în care nucleul unește

protonii și neutronii care se învârt în jurul său și formează un atom, dar acesta este înțeles de obicei ca apariția epocii nucleare, ai cărei izotopi au permis progresele în producția energetică, agricultură, calitatea apei și diagnosticarea și tratarea bolilor fatale. A creat, de asemenea, bomba atomică.

Tehnologia nu are jurământul lui Hipocrat. Fiecare decizie luată vreodată de tehnologi din mediul academic, din industrie, armată și guvern, cel puțin de la revoluția industrială încoace, s-a bazat pe „putem", nu pe „ar trebui". Iar intenția care propulsează o invenție în tehnologie rareori își limitează aplicarea și utilitatea dacă o face vreodată.

Bineînțeles, nu vreau să compar armele nucleare cu supravegherea cibernetică în ceea ce privește costul uman. Însă există o similitudine când vine vorba de conceptele de proliferare și de dezarmare.

Singurele două țări pe care le știam că practicaseră supravegherea în masă au fost cele două combatante principale din Al Doilea Război Mondial – una era dușmanul Americii, cealaltă, aliatul său. Atât în Germania nazistă, cât și în Rusia sovietică, cele mai timpurii indicii publice ale acelei supravegheri au luat forma superficială a unui recensământ, numărarea oficială și înregistrarea statistică a populației. Primul Recensământ al întregii Uniuni Sovietice din 1926 a avut și un scop secundar, dincolo de simpla numărătoare: i-a interogat pe cetățenii sovietici despre naționalitatea lor. Rezultatele i-au convins pe etnicii ruși care alcătuiau elita sovietică de faptul că erau în minoritate prin comparație cu masele amestecate de cetățeni care pretindeau a avea o moștenire central-asiatică, cum erau uzbecii, kazahii, tadjicii, turkmenii, georgienii și armenii. Aceste rezultate au consolidat semnificativ hotărârea lui Stalin de a eradica aceste culturi „reeducând" populațiile în ideologia dezrădăcinării propusă de marxism-leninism.

Recensământul din Germania nazistă din 1939 a desfășurat un proiect statistic similar, dar cu ajutorul tehnologiei computerizate. Și-a propus să numere populația Reich-ului ca să o controleze și să o epureze – mai ales de evrei și de țigani – înainte de a-și pune în aplicare eforturile ucigașe asupra populațiilor de dincolo de granițe. În acest scop, Reich-ul s-a asociat cu Dehomag, un subsidiar german al companiei americane IBM, care deținea brevetul pentru tabulatorul de pontaj, un fel de computer analog care număra găurile făcute pe legitimații. Fiecare cetățean era reprezentat de o legitimație și anumite perforații de pe aceasta reprezentau anumiți indicatori de identitate. Coloana 22 era destinată rubricii pentru religie: perforația 1 era pentru protestanți, perforația 2, pentru catolici și perforația 3, pentru evrei. Pe scurt, ulterior, informația de la recensământ a fost folosită ca să identifice și să deporteze populația evreiască din Europa

în lagărele de exterminare.

Un singur telefon inteligent actual are o putere mai mare de calcul decât toate mașinăriile din timpul războiului din Reich și din Uniunea Sovietică la un loc. A conștientiza acest lucru este cel mai sigur mod de a contextualiza nu doar dominația tehnologică a IC-ului american modern, ci și amenințarea la adresa guvernării democratice. În secolul care a trecut de la acele proiecte de recensământ, tehnologia a înregistrat un progres excepțional, dar nu se poate spune același lucru despre orice lege sau scrupul omenesc care ar putea-o îngrădi.

Bineînțeles, și în Statele Unite s-a făcut un recensământ. Constituția a legitimat recensământul american și l-a tratat cu sfințenie ca pe numărătoarea federală oficială a populației fiecărui stat, ca să determine delegația proporțională în Camera Reprezentanților. Era un fel de principiu revizionist prin care guvernele autoritariste, inclusiv monarhia britanică ce stăpânea coloniile, folosise dintotdeauna recensământul ca metodă de a impune taxe și a stabili numărul de tineri eligibili pentru recrutare în armată. A fost o mișcare de geniu a Constituției să schimbe scopul unui mecanism de opresiune într-un mecanism democratic. S-a decis ca recensământul, care se află oficial sub jurisdicția Senatului, să fie desfășurat o dată la zece ani, aproximativ timpul necesar procesării datelor din majoritatea recensămintelor americane după primul recensământ din 1790. Această întârziere de un deceniu a fost scurtată de recensământul din 1890, primul recensământ din lume care a folosit calculatoare (prototipurile modelelor pe care IBM le-a vândut mai târziu Germaniei naziste). Odată cu tehnologia de calcul, perioada de procesare s-a scurtat la jumătate.

Tehnologia digitală nu numai că a propulsat și mai mult asemenea numărătoare – o transformă în ceva demodat. Supravegherea în masă este acum un recensământ fără sfârșit, mult mai periculos decât orice chestionar trimis prin e-mail. Toate dispozitivele noastre, de la telefoane până la calculatoare, sunt practic niște miniagenți de recensământ pe care îi purtăm în rucsac sau în buzunar – agenți de recensământ care își amintesc tot și nu uită nimic.

Japonia a fost momentul meu nuclear. Atunci mi-am dat seama spre ce se îndreptau aceste noi tehnologii și că, dacă generația mea nu intervenea, creșterea nu avea decât să continue. Ar fi o tragedie dacă, până să ne hotărâm să ne împotrivim, orice împotrivire ar deveni inutilă. Generațiile viitoare ar trebui să se obișnuiască cu o lume în care supravegherea nu e ceva ocazional și direcționat către circumstanțe cu justificare legală, ci o prezență constantă și generalizată: urechea care aude mereu, ochiul care vede mereu, amintirea care este neadormită și permanentă.

Odată ce omniprezența colectării a fost combinată cu permanența

stocării, tot ce trebuia să facă un guvern era să selecteze o persoană sau un grup ca țap ispășitor și să înceapă să caute așa cum căutasem și eu prin fișierele agenției – dovezi pentru o infracțiune convenabilă.

17.
ACASĂ, ÎN CLOUD

În 2011, eram înapoi în Statele Unite, lucrând pentru același angajator principal, Dell, dar atașat acum fostei agenții, CIA. Într-o zi blândă de primăvară, m-am întors acasă de la prima zi de muncă în noua funcție și m-a amuzat să observ un lucru: casa în care mă mutasem avea o căsuță poștală. Nu era nimic deosebit, unul dintre acele dreptunghiuri obișnuite în zonele de case, însă tot m-a făcut să zâmbesc. Numai avusesem o căsuță poștală de ani, iar pe aceasta nu o verificasem niciodată. Poate nici nu i-aș fi remarcat existența dacă nu ar fi fost arhiplină – gata să dea pe afară de mormane de corespondență nedorită pentru „Dl Edward J. Snowden sau Locatarul Actual". Plicurile conțineau cupoane și reclame pentru produse de gospodărie. Cineva știa că tocmai mă mutasem.

Mi-a revenit o amintire din copilărie, o amintire în care verificam corespondența și găseam o scrisoare pentru sora mea. Deși voiam să o deschid, mama nu mă lăsa.

Îmi amintesc că am întrebat de ce. „Pentru că nu ție îți este adresată", a răspuns ea. Mi-a explicat că deschiderea corespondenței altcuiva, chiar dacă era o felicitare aniversară sau o scrisoare în lanț, nu era un lucru frumos. De fapt, reprezenta o infracțiune.

Voiam să știu ce fel de infracțiune. „Una gravă, amice", mi-a spus mama. „Un delict federal."

Am rămas în parcare, am rupt plicurile în două și le-am dus la gunoi.

Aveam un iphone în buzunarul noului meu costum Ralph Lauren. Aveam ochelari Burberry. O tunsoare nouă. Cheile de la noua mea casă din Columbia, Maryland, cea mai mare casă în care locuisem vreodată și primul loc care simțeam cu adevărat că îmi aparține. Eram bogat sau, cel puțin, așa credeau prietenii mei. Abia mă mai recunoșteam.

Hotărâsem că cel mai bine era să trăiesc cu negarea și să câștig ceva bani, să le ofer o viață mai bună celor dragi – la urma urmei, nu asta făcea toată lumea? Dar a fost mai ușor de spus decât de făcut. Mă refer la negare. Banii – ăștia veneau ușor. Atât de ușor, încât mă simțeam vinovat.

Punând la socoteală Geneva, fără să iau în considerare și vizitele periodice acasă, fusesem plecat aproape patru ani. America în care mă întorsesem mi se părea o țară schimbată. Nu o să merg atât de departe încât să spun că mă simțeam ca un străin, dar mă trezeam blocat în prea multe conversații pe care nu le înțelegeam. Aproape orice cuvânt

era numele unei emisiuni de la televizor sau al unui film pe care nu-l știam ori un scandal cu celebrități de care nu-mi păsa și nu puteam să răspund – nu aveam cu ce să răspund.

Gânduri contradictorii curgeau ca piesele de *Tetris* și mă străduiam să le deslușesc – să le fac să dispară. Mă gândeam: „Păcat de bieții oameni inocenți, de treabă – sunt victime, urmăriți de guvern, urmăriți chiar de ecranele pe care le proslăvesc? Pe urmă mi-am zis: „Taci, nu mai fi așa de dramatic – sunt fericiți, nu le pasă și nici ție nu trebuie să-ți pese! Maturizează-te, fă-ți treaba, plătește-ți facturile! Asta e viața”.

La o viață normală speram eu și Lindsay. Eram pregătiți pentru următoarea etapă și ne hotărâserăm să ne așezăm la casa noastră. Aveam o curte drăguță în spate, cu un cireș care-mi amintea de Japonia într-un mod mai plăcut, de un loc de pe râul Tama unde eu și Lindsay râdeam și ne rostogoleam pe covorul parfumat de flori din Tokyo în timp ce priveam florile *sakura* căzând.

Lindsay își lua diploma de instructor de yoga. Eu, între timp, mă obișnuiam cu noua mea funcție – în vânzări.

Unul dintre furnizorii externi cu care lucrasem la EPICSHELTER ajunsese angajat la Dell și m-a convins că-mi pierdeam vremea cu munca în sisteme. Trebuia să trec la partea de vânzări a companiei Dell, spunea el, unde puteam să câștig o avere – pentru alte idei ca EPICSHELTER. Aș fi făcut un salt astronomic pe scara corporatistă, iar el ar fi primit un bonus substanțial pentru recomandare. Eram gata să mă las convins, mai ales că asta însemna să-mi distrag atenția de la senzația tot mai mare de neliniște, care nu putea să-mi facă decât probleme. Titlul oficial al funcției mele era consultant pentru soluții. Asta însemna, în esență, că trebuia să rezolv probleme create de noul meu partener, pe care o să-l numesc Cliff, account manager.

Cliff trebuia să fie fața, iar eu, creierul. Când stăteam la masă cu regalitatea tehnică de la CIA și agenții de achiziții, sarcina lui era să vândă echipamentele și expertiza Dell prin orice mijloace necesare. Asta însemna să bage adânc mâna în buzunar pentru promisiuni viclene nelimitate despre cum am face noi lucrurile pentru agenție, lucruri care erau absolut, absolut imposibile pentru contracandidații noștri (și, în realitate, imposibile și pentru noi). Treaba mea era să conduc o echipă de experți și să construim ceva care să reducă suficient gradul în care mințise Cliff încât, atunci când persoana care semna cecul apăsa pe butonul de alimentare, să nu ajungem toți la închisoare.

Fără presiune.

Proiectul nostru principal era să ajutăm CIA să prindă din urmă tehnologia de vârf – sau măcar standardele tehnice ale NSA –, construindu-i cea mai nouă dintre noile tehnologii, „un cloud privat”.

Scopul era să unim procesarea și stocarea agenției în moduri prin care puteau fi accesate datele. În limbaj simplu, voiam să facem în așa fel încât cineva într-un cort din Afganistan să facă exact aceeași muncă în exact același fel precum cineva de la sediul CIA. Agenția – și, într-adevăr, întreaga conducere tehnică a IC – se plângea permanent de „silozuri": faptul că ai miliarde de date împrăștiate în toată lumea pe care nu le poți urmări și accesa. Așa că eu conduceam o echipă alcătuită din cei mai deștepți oameni de la Dell ca să găsim un mod prin care oricine și oriunde să acceseze orice.

În timpul verificării etapei conceptuale, numele de lucru pentru cloudul nostru a devenit „Frankie". Nu dați vina pe mine: pe latura tehnică, îi spuneam doar „Cloudul Privat". Cliff l-a botezat, în mijlocul unei demonstrații cu CIA, spunând că îl vor iubi pe micul nostru Frankenstein „pentru că e un adevărat monstru".

Cu cât făcea Cliff mai multe promisiuni, cu atât deveneam mai ocupat, eu și Lindsay nemaiavând decât weekendurile la dispoziție ca să mai păstrăm legătura cu părinții și cu prietenii vechi. Încercam să ne mobilăm și să ne utilăm casa cea nouă. Casa cu trei niveluri fusese goală, așa că trebuia să cumpărăm tot, sau tot ce părinții noștri nu ne oferiseră cu generozitate. Felul în care procedam părea foarte matur, dar și grăitor totodată în privința priorităților noastre: cumpăraserăm veselă, tacâmuri, un birou și un scaun, dar dormeam pe o saltea pe podea. Devenisem alergic la carduri de credit, cu urmăririle lor, așa că luam totul pe loc, cu banii jos. Când am avut nevoie de mașină, am cumpărat o Acura Integra din 1998, găsită printr-un anunț în ziar, cu 3000 de dolari numerar. Câștigam bani, dar nici mie, nici lui Lindsay nu ne plăcea să-i cheltuim dacă nu era vorba de vreun echipament de computer sau de o ocazie specială. De Sfântul Valentin, i-am cumpărat lui Lindsay revolverul pe care și l-a dorit întotdeauna.

Noua noastră casă era la distanță de douăzeci de minute de mers cu mașina de aproape o duzină de malluri, inclusiv Columbia Mall, care are aproximativ 140.000 m^2 spațiu de cumpărături, ocupat de vreo 200 de magazine, un multiplex AMC, cu 14 săli, un P.F. Chang's și un Cheesecake Factory. În timp ce conduceam pe străzile familiare în bătrâna Integra, eram impresionat, dar și puțin mirat de tot ce se dezvoltase în lipsa mea. Cheltuielile guvernului de după 11 Septembrie cu siguranță băgaseră o mulțime de bani în multe buzunare locale. Era o experiență tulburătoare și chiar copleșitoare să te întorci în America după ce ai fost plecat o vreme și să-ți dai seama din nou cât de bogată era această parte de țară și câte opțiuni de consum îți oferea – câți distribuitori extinși și expoziții de design interior de lux. Și toți aveau vânzări. De Ziua Președinților, de Ziua Eroilor, de Ziua Independenței, de Ziua Muncii, de Ziua lui Columb, de Ziua Veteranilor. Pancarte festive anunțau cele mai noi reduceri,

chiar sub steaguri.

Misiunea noastră avea la bază aparatură electrocasnică, într-o după-amiază pe care mi-o amintesc – eram la Best Buy. După ce am ales un nou cuptor cu microunde, ne uitam la o vitrină cu blendere la insistențele sănătoase ale lui Lindsay. Avea telefonul în mână și căuta care dintre cele aproximativ zece aparate avea cele mai bune recenzii, când m-am trezit îndreptându-mă spre zona cu computere de la capătul opus al magazinului.

Dar, pe drum, m-am oprit. Acolo, la marginea zonei cu aparatură pentru bucătărie, cocoțat pe o platformă colorată și luminată puternic, se afla un frigider nou și strălucitor. Mai degrabă, era un „frigider Smart", prezentat ca fiind „echipat cu internet".

Acest lucru pur și simplu m-a șocat.

S-a apropiat un vânzător, luând stupefacția mea drept interes – „E uimitor, nu-i așa?" – și a început să-mi prezinte trăsăturile aparatului. Pe fața frigiderului era un ecran, iar lângă ecran, un suport pentru un bețișor care îți permitea să notezi mesaje. Dacă nu voiai să scrii, puteai să înregistrezi mesaje audio sau video. Puteai folosi ecranul la fel ca un computer obișnuit, pentru că frigiderul avea Wi-Fi. Puteai să-ți verifici e-mailul sau calendarul. Puteai să urmărești filmulețe pe Youtube sau să asculți fișiere MP3. Puteai chiar să dai telefoane. A trebuit să mă abțin să tastez numărul lui Lindsay și să spun din cealaltă parte a etajului: „Te sun de pe frigider."

În afară de asta, a continuat vânzătorul, computerul frigiderului ținea evidența temperaturii interne și, scanând codurile de bare, a prospețimii alimentelor. Oferea și informații nutriționale și-ți sugera rețete. Cred că prețul era peste 9000 de dolari. „Cu tot cu livrare", a subliniat vânzătorul.

Îmi amintesc că am condus spre casă într-o tăcere nedumerită. Nu era tocmai viitorul tehnologic uluitor care să ne lanseze pe Lună și care ne fusese promis. Eram convins că singurul motiv pentru care frigiderul avea internet era ca să poată raporta producătorului ceva despre cum îl folosea proprietarul și orice alte date din casa acestuia pe care le putea obține. Producătorul, la rândul lui, avea să valorifice datele vânzându-le. Iar noi trebuia să plătim pentru acest privilegiu.

Mă întrebam ce rost avea să mă supăr atât că guvernul ne supraveghea, dacă prietenii, vecinii și concetățenii mei erau cât se poate de bucuroși să invite supravegherea corporatistă în propriile case, lăsându-se urmăriți în timp ce scotoceau prin cămări de parcă ar fi căutat pe web. Avea să mai treacă o jumătate de deceniu până la revoluția domotică, înainte ca „asistenții virtuali" ca Amazon Echo sau Google Home să fie primiți în dormitoarele noastre și așezați cu mândrie pe noptieră ca să înregistreze și să transmită toată activitatea din zonă, să ofere informații despre toate obiceiurile și preferințele

noastre (nemaipunând la socoteală fetișurile și excentricitățile), care să fie apoi dezvoltate în algoritmi publicitari și transformate în bani. Datele pe care le generăm doar trăind – sau doar lăsându-ne supravegheați în timp ce trăim – aveau să îmbogățească întreprinderile private și să ne sărăcească existența privată în egală măsură. Dacă supravegherea de către guvern avea ca efect transformarea cetățeanului american într-un supus, la mila puterii statului, atunci supravegherea corporatistă îl transforma pe consumatorul american într-un produs pe care corporațiile îl vindeau altor corporații, brokeri de date și agenții de publicitate. Între timp, se părea că fiecare companie importantă de tehnologie, inclusiv Dell, prezenta versiuni civile noi a ceea ce lucram eu pentru CIA: un cloud. (De fapt, Dell chiar încercase cu patru ani mai înainte să facă din termenul „cloud computing" o marcă înregistrată, dar fusese refuzat.) Mă uimea cât de dornici erau oamenii să se înregistreze, atât de încântați de ideea că fotografiile, filmările, muzica și cărțile lor electronice erau stocate și disponibile universal, încât nu se gândeau deloc de ce o soluție de stocare atât de convenabilă și ultra-sofisticată le era oferită „gratuit" sau „ieftin", de fapt.

Nu cred că mai văzusem vreodată un concept care să fie acceptat atât de uniform de către toate părțile. „Cloud" era un termen la fel de eficient pe care Dell să-l vândă CIA-ului, cât era și pentru Amazon, Apple și Google să-l vândă utilizatorilor lor. Încă pot să închid ochii și să-l aud pe Cliff lingușind un oficial de la CIA despre cum „cu cloud veți putea introduce actualizări de securitate în computerele agenției din lumea întreagă" sau „când cloud va funcționa, agenția va putea urmări cine a citit ce fișier la nivel mondial". Norul era alb, pufos și pașnic, plutind sus, deasupra agitației. Deși mulți nori formează o furtună pe cer, un singur nor oferea puțină umbră binevoitoare. Era protector. Cred că îi făcea pe toți să se gândească la rai.

Dell – împreună cu cele mai mari companii private bazate pe cloud, Amazon, Apple și Google – considerau apariția acestuia ca o nouă epocă în informatică. Dar, în teorie cel puțin, era un fel de regres către vechea arhitectură a rețelei principale de la începuturile informaticii, în care mulți utilizatori depindeau de un singur punct central puternic, care nu putea fi întreținut decât de o elită de profesioniști. Lumea abandonase acest model „impersonal" al rețelei principale cu doar o generație înainte, odată ce companii precum Dell au dezvoltat computere „personale" destul de ieftine și destul de simple, care să fie pe placul muritorilor de rând. Renașterea care a urmat a produs desktopuri, laptopuri, tablete și telefoane inteligente – toate dispozitivele care au permis oamenilor libertatea de a face o cantitate imensă de muncă creativă. Există o singură problemă – cum o stocăm?

Aceasta a fost geneza pentru „cloud computing". Acum nu mai

conta cu adevărat ce fel de calculator personal aveai, pentru că adevăratele calculatoare pe care te bazai erau depuse în centre enorme de date, pe care companiile cloud le construiau în lumea întreagă. Acestea erau, într-un anumit sens, noile rețele principale, șiruri întregi de servere stivuite, identice, legate unul de altul în așa fel încât fiecare aparat individual să acționeze ca parte a unui întreg sistem de calcul. Pierderea unui singur server sau chiar a unui întreg centru de date nu mai conta, pentru că erau doar picături într-un cloud mai mare, global.

Din punctul de vedere al utilizatorului obișnuit, un cloud este doar un mecanism de stocare care se asigură că datele tale sunt procesate sau stocate nu pe dispozitivul tău personal, ci într-o serie de servere diferite, care până la urmă pot fi deținute și operate de diferite companii. Rezultatul este că datele tale nu-ți mai aparțin cu adevărat. Sunt controlate de companii care le pot folosi pentru practic orice scop.

Citiți acordurile pentru condițiile de utilizare la stocarea în cloud, care devin tot mai lungi cu fiecare an – cele actuale au peste 6000 de cuvinte, de două ori lungimea medie a unui capitol din cartea aceasta. Când alegem să ne stocăm datele online, de fapt cedăm drepturile de a le deține. Companiile pot decide ce tip de date păstrează pentru noi și pot șterge, când vor, orice date fată de care au obiecții. Dacă nu am păstrat o copie separată pe dispozitivele sau drive-urile noastre, aceste date vor fi pierdute pentru noi pentru totdeauna. Dacă se consideră că datele noastre sunt inacceptabile sau că încalcă în vreun fel condițiile de utilizare, companiile pot să ne șteargă unilateral conturile, să ne refuze accesul la propriile date și totuși să păstreze o copie pentru propriile registre, pe care le pot preda autorităților fără cunoștința sau acordul nostru. În cele din urmă, intimitatea datelor noastre depinde de drepturile noastre asupra lor. Nu există nicio proprietate mai puțin protejată și totuși mai privată.

Internetul cu care crescusem eu, internetul care mă crescuse, dispărea. Și, odată cu el, și tinerețea mea. Actul în sine de a intra online, care cândva păruse o aventură minunată, acum părea un adevărat chin. Autoexprimarea necesita acum o autoprotecție atât de puternică, încât îi ignora libertățile și îi anula plăcerile. Orice comunicare era o problemă nu de creativitate, ci de siguranță. Fiecare tranzacție era un potențial pericol.

Între timp, sectorul privat era ocupat să canalizeze dependența noastră de tehnologie în consolidarea pe piață. Majoritatea utilizatorilor americani de internet își trăiau întreaga viață digitală pe e-mail, rețele sociale și platforme de comerț online deținute de triumviratul imperial de companii (Google, Facebook și Amazon), iar IC-ul american căuta să profite de acest lucru obținând acces la

rețelele lor – atât prin ordine directe care erau tăinuite față de public, cât și prin eforturi clandestine de subversiune tăinuite chiar față de companiile în sine. Datele noastre de utilizatori generau profituri mari pentru companii, iar guvernul „ciupea" pe gratis. Nu cred că mă mai simțisem vreodată atât de neputincios.

Dar mai aveam un sentiment, o senzație stranie că pluteam în derivă și totuși, în același timp, că îmi era încălcată intimitatea. Parcă eram dispersat – părți din viața mea fiind împrăștiate pe servere de pe tot globul – și totuși eram deranjat sau exploatat. În fiecare dimineață, când plecam din casa noastră, mă trezeam ferindu-mă de camerele de supraveghere apărute odată cu dezvoltarea noastră. Înainte, nu le dădeam deloc atenție, dar acum, când se făcea roșu la semafor, nu mă puteam abține să mă gândesc la senzorul care mă pândea, urmărind dacă trecusem prin intersecție sau oprisem. Cititoarele de numere de înmatriculare îmi înregistrau mișcările, chiar dacă păstram viteza de 50 km/h.

Legile fundamentale ale Americii există pentru a face treaba poliției nu mai ușoară, ci mai grea. Nu este o eroare, este o trăsătură de bază a democrației. În sistemul american, poliția trebuie să-i protejeze pe cetățeni unii față de ceilalți. La rândul lor, instanțele trebuie să îngrădească această putere când se abuzează de ea și să ofere o compensație împotriva singurilor membri ai societății care au autoritatea locală de a reține, de a aresta sau de a folosi forța – inclusiv cea letală. Printre cele mai importante dintre aceste îngrădiri sunt interdicțiile pentru poliție de a-i supraveghea pe cetățeni pe proprietatea lor și de a le lua înregistrările private fără mandat. Sunt puține legi totuși care îngrădesc supravegherea proprietății publice, care include marea majoritate a străzilor și a trotuarelor din America.

Folosirea de către poliție a camerelor de supraveghere pe proprietăți publice a fost inițial considerată o piedică în calea infracțiunilor și un instrument ajutător pentru anchetatori după ce avea loc o crimă. Dar, pe măsură ce costul acestor dispozitive a continuat să scadă, au devenit omniprezente și rolul lor a devenit preventiv, iar poliția a început să le folosească pentru a urmări oameni care nu comiseseră și nici măcar nu erau bănuiți de vreo crimă. Iar cel mai mare pericol se află înaintea noastră, odată cu șlefuirea abilităților Inteligenței Artificiale, ca recunoașterea facială sau a tiparelor. O cameră de supraveghere echipată cu IA nu ar fi un simplu dispozitiv de înregistrare, ci ar putea fi transformată în ceva mai apropiat de un polițist automatizat – un adevărat Robocop care caută neobosit activități „suspecte", cum ar fi tranzacții de droguri aparente (adică oameni care se îmbrățișează sau își dau mâna) și afilieri aparente la bande criminale (cum ar fi oamenii care poartă anumite culori sau mărci de îmbrăcăminte). Încă din 2011, îmi era clar că într-

acolo ne conducea tehnologia, fără o dezbatere publică substanțială.

Potențialele abuzuri în monitorizare s-au adunat în mintea mea pentru a produce în mod cumulativ viziunea unui viitor îngrozitor. O lume în care oamenii sunt complet supravegheați ar deveni, în mod logic, o lume în care toate legile sunt aplicate în întregime și în mod automat de computere. La urma urmei, este greu de imaginat că un dispozitiv IA capabil să observe o persoană care încalcă legea nu trage la răspundere persoana respectivă. Niciun algoritm de poliție nu ar fi vreodată programat, chiar dacă ar fi posibil, pentru a fi tolerant sau iertător.

Mă întrebam dacă asta avea să fie ultima, deși grotescă, îndeplinire a promisiunii americane originare pentru toți cetățenii săi că vor fi egali în fața legii: o oprimare egală prin poliția complet automatizată. Îmi imaginam viitorul frigider Smart din bucătăria mea monitorizându-mi purtările și obiceiurile și folosind tendința mea de a bea direct din cutie sau de a nu mă spăla pe mâini ca să evalueze probabilitatea de a deveni infractor.

O asemenea lume în care aplicarea legii ar fi complet automatizată – să zicem, a legilor stăpânilor de animale sau a legilor urbanistice care reglementează afacerile desfășurate acasă – ar fi intolerabilă. Dreptatea extremă se poate dovedi a fi nedreptate extremă, nu doar sub aspectul severității cu care se pedepsește o infracțiune, ci și în ceea ce privește constanța și seriozitatea cu care se aplică legea și se urmărește în justiție. Aproape fiecare societate mare și durabilă este plină de legi nescrise pe care toți trebuie să le respecte, precum și biblioteci vaste de legi scrise pe care nu ne așteptăm să le respecte sau chiar să le cunoască cineva. Potrivit Secțiunii 10–501 din Codul Penal al statului Maryland, adulterul este ilegal și poate fi pedepsit cu o amendă de zece dolari. În Carolina de Nord însă, legea 14–309.8 arată că este ilegal ca un joc de bingo să depășească cinci ore. Ambele legi vin dintr-un trecut ceva mai pudic și totuși, dintr-un motiv sau altul, nu au fost niciodată revocate. Cea mai mare parte a vieții noastre, chiar dacă nu ne dăm seama, are loc nu în alb și negru, ci într-o zonă cenușie, unde traversăm greșit, punem gunoi la materiale reciclabile și reciclabile la gunoi, mergem cu bicicleta pe banda greșită și împrumutăm Wi-Fi de la un străin ca să descărcăm o carte pe care nu am plătit-o. Mai simplu spus, o lume în care fiecare lege este întotdeauna aplicată ar fi o lume în care toți suntem infractori.

Am încercat să vorbesc cu Lindsay despre asta. Dar, cu toate că-mi înțelegea în general îngrijorările, nu a fost atât de înțelegătoare, încât să fie gata să dispară din rețea sau măcar de pe Facebook și de pe Instagram. „Dacă fac asta”, a spus ea, „aș renunța la arta mea și mi-aș abandona prietenii. Ție îți plăcea să păstrez legătura cu alții.”

Avea dreptate. Și avea dreptate să-și facă griji pentru mine. Credea

că eram prea încordat și mult prea stresat. Eram – nu din cauza muncii, ci din pricina dorinței mele de a-i spune un adevăr pe care nu aveam voie să i-l spun. Nu puteam să-i spun că foștii mei colegi de la NSA puteau să o pună sub urmărire și să citească poeziile de dragoste pe care mi le trimitea. Nu puteam să-i spun că puteau accesa toate fotografiile pe care le făcea – nu doar pe cele profesionale, ci și pe cele intime. Nu puteam să-i spun că informațiile ei erau adunate, că informațiile tuturor erau colectate, ceea ce era asemănător cu o amenințare din partea guvernului: dacă ieși vreodată din rețea, o să folosim viața ta privată împotriva ta.

Am încercat să-i explic pe ocolite, printr-o analogie. I-am cerut să-și imagineze că deschide laptopul într-o zi și găsește o foaie de calcul pe desktop.

— De ce? a întrebat ea. Nu-mi plac foile de calcul.

Nu eram pregătit pentru acest răspuns, așa că am zis primul lucru care mi-a venit în minte.

— Nimănui nu-i plac, dar acesta se numește *Sfârșitul*.

— Uuu, misterios!

— Nu-ți amintești că ai creat foaia asta de calcul, dar, după ce ai deschis-o, îi recunoști conținutul. Pentru că în ea se află tot, absolut tot ce te poate distruge. Fiecare frântură de informație care ți-ar putea distruge viața.

Lindsay a zâmbit:

— Pot să văd foaia ta?

Ea glumea, eu nu. O foaie de calcul care conține toate datele despre tine ar fi un pericol de moarte. Gândiți-vă la toate secretele mari și mici care v-ar putea încheia căsnicia, cariera, v-ar otrăvi cele mai apropiate relații și v-ar lăsa lefteri, fără prieteni și în închisoare. Poate că foaia de calcul ar arăta că ați fumat weekendul trecut în casa unui prieten sau linia de cocaină pe care ați tras-o pe nas de pe ecranul telefonului într-un bar de la facultate. Sau aventura de o noapte la beție pe care ați avut-o cu iubita unui prieten și care acum e soția lui, aventură pe care amândoi o regretați și ați convenit să nu o povestiți nimănui vreodată. Sau avortul pe care l-ați făcut în adolescență, pe care l-ați păstrat secret față de părinți și pe care ați vrea să-l țineți secret și față de soț. Sau poate sunt doar informații despre o petiție pe care ați semnat-o sau despre un protest la care ați participat. Toți au ceva, o informație compromițătoare ascunsă printre biți – dacă nu în fișierele lor, atunci în e-mail, dacă nu în e-mail, atunci în istoricul căutărilor. Și acum informația aceea era stocată de guvernul american.

La ceva timp după discuția noastră, Lindsay a venit la mine și a spus:

— Mi-am dat seama ce ar fi pe Foaia de Calcul de Distrugere Totală pentru mine – secretul care m-ar distruge.

— Ce anume?

— Nu o să-ți spun.

Am încercat să rămân calm, dar aveam întruna simptome fizice ciudate. Deveneam neobișnuit de stângaci, căzând de pe scări – de mai multe ori – sau lovindu-mă de tocurile ușilor. Uneori mă împiedicam sau scăpăm lingurile din mână ori nu apreciam corect distanțele și nu ajungeam la lucrul după care mă întindeam sau mă împiedicam. Vărsăm apă pe mine sau mă înecam cu ea. Eram neatent în mijlocul unei conversații cu Lindsay și ea mă întreba unde am plecat – parcă eram încremenit în altă lume.

Într-o zi, când m-am dus să mă întâlnesc cu Lindsay după cursul ei de pole-fitness, am început să amețesc. Era cel mai neplăcut simptom pe care-l avusesem până atunci. M-a speriat și a speriat-o și pe Lindsay, mai ales când a dus la o diminuare treptată a simțurilor. Aveam prea multe explicații pentru aceste incidente: dieta slabă, lipsa exercițiului fizic, lipsa somnului. Aveam prea multe raționamente: farfuria era prea aproape de marginea blatului, scările erau alunecoase. Nu mă puteam hotărî dacă era mai rău cazul în care ceea ce resimțeam era real sau psihosomatic. Am decis să merg la doctor, dar singura programare disponibilă era abia peste câteva săptămâni.

După o zi sau două, eram acasă pe la prânz, mă simțeam amețit și apatic, dar făceam tot posibilul să țin pasul cu munca de la distanță. Vorbeam la telefon cu un agent de securitate de la Dell când amețeala m-a lovit cu putere. M-am scuzat imediat și am încheiat convorbirea bălmăjind și, în timp ce mă străduiam să pun telefonul înapoi în furcă, am avut convingerea că voi muri.

Pentru cei care au trăit așa ceva, această senzație de dezastru iminent nu are nevoie de descriere, iar pentru cei care nu au trăit-o, nu există explicație. Lovește atât de brusc și primar, încât înlătură orice altă senzație, totul în afară de o resemnare neajutorată. Viața mea se terminase. M-am lăsat pe scaun, un Aeron tapițat, mare și negru, care s-a înclinat sub mine când am căzut în abis și mi-am pierdut cunoștința.

Când mi-am revenit, eram tot așezat, iar ceasul arăta aproape ora unu după-amiază. Fusesem inconștient mai puțin de o oră, dar eram epuizat. Parcă eram treaz de la începutul vremurilor.

M-am întins după telefon, dar nu puteam să pun mâna pe el, bâjbâiam prin aer. Când am reușit să-l apuc și să am ton, am descoperit că nu-mi aminteam numărul lui Lindsay sau îmi aminteam cifrele, dar nu și ordinea lor.

Cumva am reușit să ajung la parter, făcând fiecare pas cu atenție, oprindu-mă după fiecare ca să-mi recapăt echilibrul. Am luat niște suc din frigider și l-am băut, ținând amândouă mâinile pe cutie în timp ce o bună parte din el îmi curgea pe bărbie. Apoi m-am întins pe podea,

mi-am lipit obrazul de linoleumul rece și am adormit, așa m-a găsit Lindsay.

Tocmai avusesem o criză de epilepsie.

Mama a avut epilepsie și cel puțin o vreme a fost predispusă la crize *grand mal:* făcea spume la gură, membrele îi zvâcneau, tot corpul i se mișca până când se liniștea într-o rigiditate inconștientă îngrozitoare. Nu-mi venea să cred că nu asociasem până atunci simptomele mele cu ale ei, deși a fost aceeași negare în care a trăit și ea decenii întregi, atribuind căzăturile frecvente „neîndemânării" și „lipsei de coordonare". Nu fusese diagnosticată până la prima ei criză *grand mal* aproape de patruzeci de ani și, după o perioadă scurtă de medicație, crizele s-au oprit. Întotdeauna ne spusese mie și surorii mele că epilepsia nu era ereditară și nici până azi nu știu dacă așa îi spusese doctorul ei sau doar încerca să ne asigure că soarta ei nu avea să fie și a noastră.

Nu există un test de diagnosticare pentru epilepsie. Diagnosticul clinic se face pe baza a doar două sau trei crize inexplicabile – asta e tot. Se știu foarte puține lucruri despre această boală. Medicina tinde să trateze epilepsia fenomenologic. Doctorii nu vorbesc despre „epilepsie", vorbesc despre „crize". Tind să împartă crizele în două tipuri: localizate și generalizate, cea dintâi fiind un rateu electric într-o anumită secțiune a creierului, care nu se răspândește, iar cea de-a doua un rateu electric care creează o reacție în lanț. Practic, un val de sinapse ratate străbate creierul, făcându-te să-ți pierzi funcția motrică și, în cele din urmă, cunoștința.

Epilepsia este un sindrom foarte ciudat. Cei care suferă de ea simt lucruri diferite, în funcție de care parte a creierului lor are prima cădere electrică în cascadă. Se știe că cei care au această cădere în centrul auditiv aud clopote. Cei care o au în centrul vizual văd scântei sau li se întunecă vederea. Dacă această cădere se produce în zone centrale mai profunde ale creierului – unde a avut loc și a mea poate provoca un vertij sever. În timp, am ajuns să recunosc semnele de avertizare, ca să mă pot pregăti pentru criza ce avea să urmeze. Semnele se numesc „aure" în limbajul popular al epilepsiei, deși, științific vorbind, aceste aure sunt criza în sine. Ele reprezintă experiența proprioceptivă a rateului.

Am consultat toți specialiștii în epilepsie pe care i-am găsit – marele avantaj de a fi angajat la Dell era asigurarea: am făcut tomografii, RMN-uri, toate analizele. Între timp, Lindsay, care a fost îngerul meu păzitor în toată povestea asta, ducându-mă cu mașina la programări, s-a apucat să caute toate informațiile disponibile despre sindrom. A căutat pe Google tratamente alopate și homeopate cu atâta intensitate, încât practic toate anunțurile ei pe Gmail erau pentru medicamente contra epilepsiei.

Mă simțeam înfrânt. Cele două mari instituții din viața mea fuseseră trădate și mă trădau la rândul meu: țara mea și internetul. Și acum venea și trupul meu la rând.

Creierul meu fusese scurtcircuitat la propriu.

18.
PE CANAPEA

Era noaptea târziu pe 1 mai 2011 când am observat alerta pe telefon: Osama bin Laden fusese găsit în Abbottabad, Pakistan, și ucis de o echipă de pușcași Navy SEAL.

Și asta a fost. Omul care concepuse atacurile ce mă trimiseseră în armată și de acolo în IC era acum mort, un pacient la dializă împușcat de aproape în îmbrățișarea numeroaselor soții în complexul lor spațios, ceva mai jos de principala academie militară din Pakistan. Site-uri întregi prezentau hărți indicând unde n***a se afla Abbottabad, alternând cu scene de pe stradă în orașele din America, unde oamenii își ciocneau pumnii, se băteau în piept, țipau, se îmbătau criță. Chiar și New Yorkul sărbătorea, ceea ce nu se întâmplă aproape niciodată.

Am închis telefonul. Nu-mi venea să particip. Nu mă înțelegeți greșit: mă bucuram că nenorocitul era mort. Doar că aveam un moment de îngândurare și simțeam că se strânge lațul.

Zece ani. Atât trecuse de când acele două avioane intraseră în Turnurile Gemene, și noi ce făcuserăm până acum? Ce realizase de fapt ultimul deceniu? Stăteam pe canapeaua pe care o moștenisem din apartamentul mamei și priveam pe fereastră, în stradă, în timp un vecin claxona din mașina parcată. Nu puteam scăpa de gândul că îmi irosisem ultimul deceniu din viață.

Cei zece ani dinainte fuseseră o litanie pentru o tragedie americană: războiul veșnic din Afganistan, schimbarea catastrofală de regim din Irak, detențiile pe perioadă nedeterminată de la Guantanamo Bay, relatările extraordinare, tortura, uciderea intenționată a civililor – chiar și a civililor americani – prin atacuri cu dronă. Pe plan local, exista Securizarea Națională a tuturor lucrurilor, care acorda fiecărei zile în parte un rating al amenințărilor (Roșu – Sever, Portocaliu – Mare, Galben – Crescut), și, de când se dăduse legea Patriot Act, erodarea constantă a libertăților civile, tocmai acele libertăți pe care se presupunea că luptăm să le protejăm. Răul cumulativ – abuzul în ansamblu – era dificil de contemplat și părea complet ireversibil, și totuși noi încă apăsam pe claxoane și aprindeam farurile, jubilând.

Cel mai mare atac terorist pe teritoriu american a avut loc în același timp cu dezvoltarea tehnologiei digitale, ceea ce a transformat o mare parte din pământ în teritoriu american – indiferent că ne plăcea sau nu. Terorismul, bineînțeles, a fost motivul declarat pentru care au fost implementate cele mai multe programe de supraveghere,

într-un moment de mare teamă și oportunism. Dar s-a dovedit că teama era adevăratul terorism, comis de un sistem politic tot mai dornic să folosească practic orice justificare ca să autorizeze utilizarea forței. Politicienii americani se temeau nu atât de terorism cât să nu pară slabi sau să fie neloiali partidului lor ori neloiali donatorilor din campanie, care aveau un apetit considerabil pentru contracte cu guvernul și produse pe bază de petrol din Orientul Mijlociu. Politica terorii a devenit mai puternică decât teroarea în sine, rezultând o „contrateroare": acțiunile panicate ale unei țări fără pereche ca abilități, neîngrădită de politică și vizibil neinteresată de respectarea statului de drept. După 11 Septembrie, ordinele pentru IC fuseseră „să nu se mai repete niciodată", o misiune care nu putea fi încheiată vreodată. Un deceniu mai târziu, devenise clar, cel puțin pentru mine, că evocările repetate ale terorii de către clasa politică nu erau un răspuns față de o amenințare sau de o îngrijorare specifică, ci o tentativă cinică de a transforma teroarea într-un pericol permanent care necesita vigilență permanentă, implementată de o autoritate incontestabilă.

După un deceniu de supraveghere în masă, tehnologia se dovedise a fi o armă puternică mai puțin împotriva terorii și mai mult împotriva libertății în sine. Continuând aceste programe, continuând aceste minciuni, America proteja puțin, nu câștiga nimic și pierdea mult – până când aveau să mai rămână puține diferențe între acele polarități de după 11 Septembrie, „Noi" și „Ei".

A doua jumătate a anului 2011 a trecut într-o succesiune de crize și în nenumărate spitale și cabinete medicale. Am fost analizat, verificat și mi s-au prescris medicamente care îmi stabilizau corpul, dar îmi încețoșau mintea, făcându-mă deprimat, letargic și incapabil să mă concentrez.

Nu eram sigur cum aveam să trăiesc cu ceea ce Lindsay numea acum „starea" mea, fără să-mi pierd slujba. Fiind tehnologul principal pentru contractul lui Dell cu CIA, aveam o flexibilitate enormă: biroul meu era telefonul și puteam lucra de acasă. Însă întâlnirile erau o problemă. Aveau loc mereu în Virginia, iar eu locuiam în Maryland, un stat ale căror legi împiedicau persoanele diagnosticate cu epilepsie să conducă mașina. Dacă eram prins la volan, îmi puteam pierde permisul și odată cu el și posibilitatea de a participa la întâlnirile care erau singurul aspect nenegociabil al funcției mele.

În cele din urmă, am cedat în fața inevitabilului, mi-am luat un scurt concediu medical de la Dell și m-am stabilit pe canapeaua de la mama. Era albastră ca și starea mea psihică, dar confortabilă. Săptămâni după săptămâni, a fost centrul existenței mele – locul unde dormeam și mâncam, apoi citeam și dormeam iar, locul unde în general zăceam posomorât pe când timpul își bătea joc de mine.

Nu-mi amintesc ce cărți am încercat să citesc, dar îmi amintesc că nu reușeam niciodată să trec de o pagină fără să închid ochii și să mă scufund iar între perne. Asta e natura epilepsiei și a tratamentului său. Nu mă puteam concentra la nimic în afară de propria mea slăbiciune, stând leneș pe canapea, mișcându-mi doar un deget pe ecranul telefonului, singura lumină din cameră.

Derulam știrile, apoi moțăiam, apoi derulam iar, apoi moțăiam – în timp ce protestatarii din Tunisia, Libia, Egipt, Yemen, Algeria, Maroc, Irak, Liban și Siria erau închiși și torturați sau pur și simplu împușcați pe stradă de agenți secreți de stat ai regimurilor huliganice, dintre care pe multe America le ajutase să rămână la putere. Suferința din acea perioadă a fost imensă, scăpând de sub controlul ciclului obișnuit al știrilor. Eram martorul unei disperări, prin comparație cu care propriile mele greutăți păreau superficiale. Păreau mărunte – din punct de vedere moral și etic – și privilegiate.

În Orientul Mijlociu, civili inocenți trăiau sub amenințarea permanentă a violenței, școala și munca erau suspendate, electricitatea sau canalizările lipseau. În multe regiuni, oamenii nu aveau acces nici la cele mai rudimentare îngrijiri medicale. Dar dacă mă îndoiam vreo clipă că îngrijorările mele cu privire la supraveghere și intimitate erau relevante, sau chiar adecvate, văzând asemenea privațiuni și pericole urgente, nu trebuia decât să fiu puțin mai atent la mulțimile de pe străzi și la proclamațiile lor – în Cairo și Sanaa, în Beirut și Damasc, în Ahwaz, Khuzestan și în celelalte orașe în timpul Primăverii Arabe și al Revoluției Verzi din Iran. Mulțimile cereau sfârșitul oprimărilor, al cenzurii și al precarității. Declarau că într-o societate cu adevărat dreaptă nu poporul trebuia să dea socoteală guvernului, ci guvernul trebuia să dea socoteală poporului. Deși fiecare mulțime din fiecare oraș, chiar și în fiecare zi, părea să aibă propria motivație și scopuri specifice, toate aveau un lucru în comun: o respingere a autoritarismului, un angajament nou față de principiul umanitar că drepturile unui individ sunt înnăscute și inalienabile.

Într-un stat autoritarist, drepturile derivă de la stat și sunt oferite oamenilor. Într-un stat liber, drepturile derivă de la oameni și sunt oferite statului. În cel dintâi, oamenii sunt supuși, au voie să dețină o proprietate, să aibă acces la educație, să muncească, să se roage și să vorbească doar pentru că le permite statul. În cel de-al doilea, oamenii sunt cetățeni care acceptă să fie guvernați printr-un legământ consensual ce trebuie reînnoit periodic și este revocabil prin constituție. Sunt de părere că acest conflict între statul autoritarist și statul liberal democratic a fost principalul conflict ideologic al epocii mele – nu o noțiune născocită, preconceptă, despre o divizare între Est și Vest sau o cruciadă reînviată împotriva creștinismului sau a islamului.

Statele autoritariste, în general, nu sunt guverne bazate pe legi, ci guverne bazate pe lideri, care cer loialitate din partea supușilor și sunt ostile refuzului de a consimți. La polul opus, statele liberal-democratice au rareori sau deloc asemenea cerințe, însă depind aproape în întregime de disponibilitatea fiecărui cetățean de a-și asuma voluntar responsabilitatea pentru protejarea libertăților tuturor celor din jur, indiferent de rasă, etnie, crez, abilități, sexualitate sau gen. Orice garanție colectivă, bazată nu pe sânge, ci pe consimțământ, va sfârși prin a favoriza egalitarismul – și, cu toate că democrația a dat greș deseori încercând să-și atingă idealul, eu încă mai cred că este singura formă de guvernământ care permite pe deplin oamenilor din diferite medii să trăiască împreună, egali în fața legii.

Această egalitate constă nu doar în drepturi, ci și în libertăți. De fapt, multe dintre drepturile cele mai prețuite de cetățenii unor democrații nici măcar nu sunt garantate prin lege decât implicit. Există în acel spațiu gol flexibil creat prin restricționarea puterii guvernului. De exemplu, americanii au „dreptul" la liberă exprimare doar pentru că guvernul nu poate să dea nicio lege prin care să îngrădească această libertate și „dreptul" la presă liberă pentru că guvernului îi este interzis să dea o lege prin care să o restrângă. Au „dreptul" să-și practice liber religia pentru că guvernul nu are voie să dea legi care să impună o religie, „dreptul" de a organiza adunări și proteste pașnice pentru că guvernul nu poate să dea legi prin care să interzică așa ceva.

În viața contemporană, avem un singur concept care înglobează tot acest spațiu negativ sau potențial de care guvernul nu se poate atinge. Acest concept este *intimitatea.* Este o zonă goală, de neatins pentru stat, un vid în care legea poate doar să se aventureze printr-un mandat – și nu un mandat „pentru toată lumea", cum este cel pe care și l-a arogat Guvernul SUA ca să desfășoare supravegherea în masă, ci un mandat pentru o persoană sau un scop specific susținut de un motiv plauzibil specific.

Cuvântul *intimitate* în sine este oarecum gol, pentru că este în esență indefinibil sau supradefinibil. Fiecare din noi are o idee proprie despre ce înseamnă. *Intimitatea* înseamnă ceva pentru toți. Nu găsești o persoană pentru care să nu însemne nimic.

Din pricina lipsei unei definiții comune, cetățenii democrațiilor pluraliste, sofisticate tehnologic, simt că trebuie să-și justifice dorința de intimitate și să o încadreze ca pe un drept. Însă cetățenii democrațiilor nu sunt obligați să-și justifice dorința – statul, în schimb, trebuie să justifice încălcările ei. Să refuzi să-ți revendici dreptul la intimitate înseamnă de fapt să-l cedezi, fie unui stat care își încalcă limitările constituționale, fie unei companii „private" care își exercită libertățile similare celor cetățenești.

Pur și simplu, este imposibil să ignori intimitatea. Dacă refuzi să ți-o afirmi, intimitatea îți va fi răpită. Mai mult decât atât, pentru că libertățile cetățenilor sunt interdependente, să renunți la intimitatea ta înseamnă de fapt să renunți la a tuturor. Ai putea alege să o cedezi din comoditate sau sub pretextul popular că nu o cer decât cei care au ceva de ascuns. Dar să spui că nu ai nevoie sau că nu vrei intimitate pentru că nu ai nimic de ascuns înseamnă să presupui că nimeni nu ar trebui să aibă sau nu ar putea avea ceva de ascuns – inclusiv statutul de imigrant, istoricul șomajului, istoricul financiar și registrele medicale. Presupui că nimeni, inclusiv tu însuți, nu s-ar împotrivi să-i dezvăluie cuiva informații despre credințele sale religioase, opiniile politice și activitățile sexuale, cu nonșalanța cu care unii aleg să dezvăluie care le sunt preferințele în materie de filme, muzică și lecturi.

În sfârșit, să spui că nu-ți pasă de intimitatea ta pentru că nu ai nimic de ascuns nu diferă cu nimic de a spune că nu-ți pasă de libertatea de exprimare pentru că nu ai nimic de spus. Sau că nu-ți pasă de libertatea presei pentru că nu-ți place să citești. Sau că nu-ți pasă de libertatea religiei pentru că nu crezi în Dumnezeu. Sau că nu-ți pasă de libertatea de a avea adunări pașnice pentru că ești un agorafob leneș și antisocial. Doar pentru că o libertate sau alta s-ar putea să nu aibă nicio semnificație pentru tine nu înseamnă că nu are sau nu va avea mâine o semnificație pentru tine sau pentru semenul tău – ori pentru mulțimile de disidenți cu principii pe care îi urmăream pe telefon protestând la celălalt capăt al planetei, sperând să câștige măcar o frântură din libertățile pe care țara mea le elimina de zor.

Voiam să ajut, dar nu știam cum. Mă săturasem să mă simt neajutorat, să fiu doar un dobitoc îmbrăcat în flanel, pierzând vremea pe o canapea veche, mâncând Cool Ranch Doritos și bând cola dietetică în timp ce lumea era în flăcări.

Tinerii din Orientul Mijlociu se răzvrăteau pentru salarii mai mari, prețuri mai mici, pensii mai bune, dar eu nu le puteam da nimic din toate astea și nimeni nu le putea da o șansă mai bună la autoguvernare decât cea pe care și-o luau singuri. Se răzvrăteau însă și pentru un internet mai liber. Îl criticau pe ayatollahul Khamenei din Iran, care cenzura și bloca din ce în ce mai mult conținutul amenințător de pe web, urmărind și împiedicând traficul pe platformele și serviciile supărătoare, precum și închizând cu totul furnizorii străini de internet (ISP). Protestau față de președintele Hosni Mubarak al Egiptului, care tăiase accesul la internet pentru toată țara – ceea ce îi făcuse pe tinerii din țară și mai furioși și mai plictisiți, atrăgându-i astfel pe străzi.

De când mi se prezentase Proiectul Tor la Geneva, folosisem

browserul său și propriul meu server Tor, vrând să-mi fac munca profesională de acasă, precum și propriile căutări pe web fără să fiu monitorizat. Acum m-am eliberat de disperare, m-am ridicat de pe canapea și m-am împleticit spre biroul meu de acasă ca să instalez o punte de legătură care să ocolească blocajele de pe internetul din Iran. Apoi am distribuit identitatea cu configurație codificată către dezvoltatorii de bază din proiectul Tor.

Măcar atât puteam să fac. Dacă exista cea mai mică șansă ca măcar un puști din Iran care nu reușise să intre online să ocolească filtrele și restricțiile impuse și să se conecteze cu mine – prin mine – protejat de sistemul Tor și anonimatul serverului meu, atunci cu siguranță merita un minim efort din partea mea.

Îmi imaginam că persoana aceasta își citea e-mailul sau își verifica un cont de pe rețelele sociale ca să se asigure că prietenii și familia sa nu fuseseră arestați. Nu aveam de unde să știu dacă asta făcea sau dacă exista cineva din Iran conectat la serverul meu. Și asta era ideea: ajutorul pe care îl ofeream era privat.

Omul care a declanșat Primăvara Arabă avea aproape aceeași vârstă cu mine. Era un vânzător din Tunisia, vindea fructe și legume din căruță. În semn de protest față de hărțuirile și escrocările repetate din partea autorităților, și-a dat foc în piață, murind ca un martir. Dacă să ardă de viu era ultimul act liber pe care îl putea face ca sfidare față de un regim ilegitim, eu cu siguranță puteam să-mi mișc fundul și să apăs pe câteva butoane.

PARTEA A TREIA

19.
TUNELUL

Imaginați-vă că intrați într-un tunel. Imaginați-vă perspectiva: când priviți la drumul ce se lungește în fața voastră, observați cum pereții par să se îngusteze până în punctulețul de lumină de la celălalt capăt. Lumina de la capătul tunelului este un simbol al speranței și este ceea ce afirmă oamenii că văd când au experiențe apropiate de moarte. Trebuie să meargă spre lumină, spun ei. Sunt atrași de ea. Pe de altă parte, încotro să mergi în tunel decât acolo unde te duce el? Nu a dus totul până acum la acest punct?

Tunelul meu era însuși Tunelul: o fabrică enormă de avioane din era Pearl Harbor, transformată în complex NSA, sub o plantație de ananași din Kunia, pe insula Oahu, Hawaii. Complexul era construit în întregime din beton armat, iar tunelul eponim era un tub cu o lungime de un kilometru, în versantul unui deal care se deschidea către trei etaje cavernoase, cu birouri și cu spații pentru servere. Când s-a construit Tunelul, dealul era acoperit cu cantități uriașe de nisip, sol, frunze uscate de ananas și porțiuni de iarbă arsă de soare care să-l camufleze de bombardierele japoneze. Șaizeci de ani mai târziu, semăna cu o movilă funerară extinsă a unei civilizații pierdute sau cu un morman arid gigantic, pe care un zeu ciudat îl adunase în mijlocul unei cutii cu nisip de o mărime pe potriva zeilor. Numele său oficial era Centrul Regional de Operațiuni de Securitate Kunia.

M-am dus să lucrez acolo, tot cu contract la Dell, dar acum din nou pentru NSA, la începutul anului 2012. Într-o zi în vara aceea – de fapt, era chiar ziua mea –, în timp ce treceam de controalele de siguranță și mergeam prin tunel, m-am gândit că imaginea din față era viitorul meu.

Nu spun că am luat vreo decizie în clipa aceea. Cele mai importante decizii în viață nu se iau niciodată așa. Sunt luate în subconștient și exprimate conștient doar după ce sunt complet formate – odată ce ești în sfârșit destul de puternic să recunoști față de tine însuți că asta a ales deja conștiința pentru tine, că acesta e cursul pe care ți l-au dictat valorile. Cadoul pe care mi l-am făcut la 29 de ani a fost conștientizarea faptului că intrasem într-un tunel care avea să-mi îngusteze viața către un singur act încă nedeslușit.

Așa cum Hawaii a fost mereu o stație intermediară importantă – istoric vorbind, Armata SUA a tratat lanțul de insule ca pe ceva mai mult decât un depozit de realimentare pentru vapoare și avioane din mijlocul Pacificului –, el a devenit și un important „macaz” pentru comunicațiile americane. Acestea includ informațiile schimbate între

cele patruzeci și opt de state învecinate și fostul meu loc de inundă, Japonia, precum și alte locuri din Asia.

Slujba pe care o acceptasem era o coborâre semnificativă pe scara carierei mele, cu sarcini pe care deja le puteam executa în somn. Trebuia să însemne pentru mine mai puțin stres, o povară mai ușoară. Eram singurul angajat al Biroului de Distribuire a Informațiilor – ce nume potrivit! – în care lucram ca administrator de sistem Sharepoint. Sharepoint este un produs Microsoft, un program stupid sau, mai bine zis, o varietate de programe, concentrate pe managementul intern al documentelor: cine poate citi și ce, cine poate edita și ce, cine poate trimite și primi ceva anume și așa mai departe. Numindu-mă administratorul sistemelor Sharepoint în Hawaii, NSA mă făcuse șef peste managementul documentelor. Eram, practic, cititor-șef la una dintre cele mai importante filiale ale agenției. După cum obișnuiam în orice funcție tehnică nouă, mi-am petrecut primele zile automatizându-mi sarcinile – adică scriind scenarii care să facă munca pentru mine – ca să-mi eliberez timpul pentru ceva mai interesant.

Înainte de a merge mai departe, vreau să subliniez un lucru: cercetările mele active despre abuzurile NSA nu au început cu copierea documentelor, ci cu citirea lor. Intenția mea inițială a fost să-mi confirm suspiciunile pe care le avusesem prima dată în 2009, în Japonia. Trei ani mai târziu, eram hotărât să aflu dacă sistemul american de supraveghere în masă exista și, dacă da, cum funcționa. Deși nu eram sigur cum să desfășor investigația, eram sigur măcar de atâta lucru: trebuia să înțeleg exact cum funcționa sistemul înainte de a decide dacă trebuia să fac ceva în acest sens și ce anume.

Bineînțeles, nu de asta veniserăm eu și Lindsay în Hawaii. Nu plecaserăm din paradis doar ca să distrug eu viețile amândurora pentru un principiu.

Veniserăm să o luăm de la capăt. Să o luăm din nou de la capăt.

Doctorii mi-au spus că stilul de viață mai relaxat și clima din Hawaii ar putea să mă ajute cu epilepsia, căci se credea că lipsa somnului era principalul factor declanșator al crizelor. De asemenea, mutarea eliminase problema condusului: Tunelul se afla la o distanță ușor de parcurs cu bicicleta față de cele câteva comunități din Kunia, inima liniștită a interiorului uscat și roșiatic al insulei. Era un drum plăcut de douăzeci de minute până la muncă, prin câmpuri cu trestie-de-zahăr, în lumina puternică a soarelui. Cu munții care se înălțau domol în depărtările albastre și limpezi, senzația pe care o avusesem că eram condamnat la moarte s-a disipat precum ceața de dimineață.

Lindsay și cu mine am găsit o casă de tip bungalow, de mărime decentă, pe strada Eleu în Waipahu, Royal Kunia, pe care am mobilat-o cu lucrurile noastre din Columbia, Maryland, dat fiind că guvernul plătea cheltuielile de relocare. Însă mobila nu a fost prea folosită, căci

soarele și căldura ne făceau deseori să intrăm pe ușă, să ne scoatem hainele și să ne întindem dezbrăcați pe covor, sub aparatul suprasolicitat de aer condiționat. În cele din urmă, Lindsay a transformat garajul într-o sală de fitness, umplând-o cu saltele de yoga și bara pe care le adusese din Columbia. Mi-am instalat un nou server Tor. În curând, traficul din lumea întreagă ajungea la internet prin laptopul din centrul nostru de divertisment, care avea beneficiul auxiliar de a-mi ascunde propria activitate pe internet în toată gălăgia aceea.

Într-o seară, în vara în care am împlinit 29 de ani, Lindsay m-a convins în sfârșit să merg cu ea la o petrecere *luau*[22]. Mă bătea la cap de ceva vreme, pentru că unele dintre noile ei prietene care făceau fitness la bară organizau un dans hula, dar eu mă împotrivisem. Mi se păruse un lucru atât de siropos de făcut ca turist și cumva îmi dădea senzația de lipsă de respect. Cultura hawaiiană e străveche, deși tradițiile ei sunt cât se poate de vii; ultimul lucru pe care mi-l doream era să deranjez ritualul sacru al cuiva, iar prezența mea îl transforma în spectacol.

În cele din urmă, am capitulat. Și mă bucur că am făcut-o. Cel mai mult m-a impresionat nu petrecerea *luau* în sine – deși a fost întocmai spectacolul cu învârtit de torțe ci bătrânul care era în centrul atenției în apropiere, într-un mic amfiteatru de lângă mare. Era băștinaș, un învățat cu vocea blândă, dar nazală caracteristică locuitorilor din Hawaii, care le spunea oamenilor adunați în jurul focului povești despre apariția popoarelor indigene ale insulei.

Povestea care mi-a rămas în minte era despre cele douăsprezece insule sacre ale zeilor. Se pare că existaseră o duzină de insule în Pacific care erau atât de frumoase, de pure și de binecuvântate cu apă proaspătă, încât trebuiau să fie tăinuite de oameni, căci ei nu aveau decât să le strice. Trei dintre ele erau deosebit de venerate: Kane-huna-moku, Kahiki și Pali-uli. Zeii norocoși care le ocupau au hotărât să le țină secrete, convinși că, dacă le întrezăreau bogăția, oamenii ar înnebuni. După ce s-au gândit la multe strategii ingenioase prin care să ascundă insulele, inclusiv să le vopsească în culoarea mării sau să le ducă pe fundul oceanului, au decis să le facă să plutească în aer.

Odată ce insulele au ajuns în aer, au fost suflate de colo până colo, fiind permanent în mișcare. La răsărit și la apus, poate ți se părea că ai observat una plutind departe la orizont. Dar în clipa în care o arătai și altcuiva, dispărea deodată sau lua cu totul altă formă, cum ar fi o plută de piatră ponce, o bucată de stâncă expulzată într-o erupție vulcanică sau un nor.

M-am gândit mult la legenda respectivă în timp ce-mi desfășuram cercetările. Revelațiile pe care le căutam erau exact ca acele insule: rezervații exotice pe care un panteon de conducători plini de sine și

autoproclamați erau convinși că trebuie să le țină secrete și ascunse de omenire. Voiam să știu care erau, mai exact, capacitățile de supraveghere ale NSA, dacă și cum depășeau activitățile de supraveghere actuale ale agenției, cine le aproba, cine știa de ele și, în sfârșit, dar nu în ultimul rând, cum erau operate aceste sisteme cu adevărat – atât tehnic, cât și instituțional.

În clipa în care mi se părea că zăream una dintre „insule” – vreun nume de cod cu majuscule pe care nu-l înțelegeam, un program la care se făcea aluzie într-o notă ascunsă la finalul unui raport –, începeam să caut mențiuni ale acesteia în alte documente, dar nu găseam nimic. Era ca și cum programul pe care îl căutam se îndepărta de mine și era pierdut. Apoi, câteva zile sau câteva săptămâni mai târziu, putea să iasă iar la suprafață sub altă denumire, într-un document din alt departament.

Uneori, găseam un program cu un nume recognoscibil, dar fără vreo explicație despre ce făcea. Alteori, găseam doar o explicație fără nume, fără vreun indiciu dacă abilitatea pe care o descria era un program activ sau o dorință ambițioasă. Dădeam peste compartimente în alte compartimente, avertismente în alte avertismente, serii în alte serii, programe în alte programe. Aceasta era natura NSA – proiectat pentru ca stânga să știe rareori cu ce se ocupa dreapta.

Într-un fel, ceea ce făceam îmi amintea de un documentar pe care l-am urmărit odată despre cartografie – în special, despre felul în care hărțile nautice erau create în timpurile dinaintea imagisticii și a GPS-ului. Căpitanii de nave țineau registre și își notau coordonatele, pe care cartografii de pe uscat încercau apoi să le interpreteze. Prin acumularea treptată a acestor date, pe parcursul a sute de ani, întreaga întindere a Pacificului a devenit cunoscută și toate insulele sale au fost identificate.

Dar eu nu aveam la dispoziție sute de ani sau sute de nave. Eram singur, un om aplecat peste un ocean albastru și pustiu, încercând să aflu unde anume un punctișor de pământ uscat, un set de date, se găsește în relație cu toate celelalte.

20.
HEARTBEAT

În anul 2009, în Japonia, când am fost la acea conferință fatidică despre China ca înlocuitor, bănuiesc că-mi făcusem niște prieteni, mai ales la Academia Comună de Instruire în Contrainformații (JEITA) și agenția sa mamă, Agenția de Informații a Apărării (DIA). În cei trei ani scurși de atunci, JEITA mă invitase de vreo șase ori să țin prelegeri, ducându-mă la filialele DIA ca să țin prelegeri. În esență, predam cursuri despre cum IC-ul american putea să se protejeze de hackerii chinezi și să exploateze informațiile obținute analizând atacurile lor și atacându-i pe ei la rândul nostru.

Mi-a plăcut întotdeauna să predau – cu siguranță mai mult decât îmi plăcuse să fiu elev iar în prima etapă a deziluzionării mele, către sfârșitul stagiului în Japonia și în perioada angajării la Dell, am avut senzația că, dacă rămâneam în spionaj pentru tot restul carierei mele, funcțiile în care principiile mele ar fi fost cel mai puțin compromise și mintea mea cel mai mult provocată ar fi fost cu siguranță cele academice. Să predau la JEITA era un mod de a păstra o ușă deschisă. Era și un mod de a mă ține la curent – când predai, nu poți să-i lași pe elevi să ți-o ia înainte, mai ales în tehnologie.

Așa mi-am creat obiceiul de a răsfoi ceea ce NSA numea „readboards". Acestea sunt niște aviziere digitale care funcționează ca niște bloguri de știri editate de un grup de persoane, numai că „știrile" de aici sunt produsul activităților secrete de spionaj. Fiecare site NSA important are unul propriu, pe care personalul local îl actualizează zilnic cu ceea ce consideră că sunt cele mai interesante și mai importante documente ale zilei – tot ce trebuie să citească un angajat ca să rămână la curent.

Datorită reminiscențelor din pregătirea prelegerilor pentru JEITA și, sincer, pentru că mă plictiseam în Hawaii, m-am apucat să verific zilnic câteva dintre aceste aviziere: avizierul propriului meu site în Hawaii, avizierul fostei mele funcții în Japonia și diferitele aviziere de la Fort Meade. Noua mea funcție cu mai puțină presiune îmi oferea cât timp voiam pentru citit. Subiectul curiozității mele ar fi ridicat câteva întrebări într-o etapă anterioară a carierei mele, dar acum eram singurul angajat de la Biroul de Distribuie a Informațiilor – eu *eram* Biroul de Distribuire a Informațiilor –, așa că însăși slujba mea era să știu ce informații de distribuit existau.

Între timp, majoritatea colegilor mei din Tunel își petreceau pauzele uitându-se la Fox News.

Sperând să organizez toate documentele pe care voiam să le citesc

din diferitele aviziere, am alcătuit o selecție personală cu cele mai bune aviziere. Fișierele au început repede să se adune, până când o doamnă de treabă, care se ocupa de cotele de stocare digitală, mi s-a plâns de mărimea dosarului. Mi-am dat seama că avizierul meu personal devenise mai puțin o lectură zilnică și mai degrabă o arhivă de informații delicate, cu relevantă dincolo de urgența zilei. Nedorind să-l șterg sau să încetez să-i mai adaug fișiere, ceea ce ar fi fost o pierdere, am decis să-l împart cu alții. Era cea mai bună justificare pentru ceea ce făceam la care m-am putut gândi, mai ales pentru că îmi permitea să adun materiale, mai mult sau mai puțin legitim, dintr-o varietate mai mare de surse. Așadar, cu aprobarea șefului meu, m-am apucat să instalez un avizier automatizat – unul care nu avea nevoie să posteze cineva în el, ci care se edita singur.

La fel ca EPICSHELTER, platforma mea pentru avizierul automatizat era menită să scaneze permanent orice documente noi și unice. O făcea într-un mod mult mai cuprinzător însă, trăgând cu ochiul dincolo de NSAnet, rețeaua NSA-ului, către rețelele CIA și FBI, precum și la Sistemul Comun Mondial de Comunicare a Informațiilor (JWICS), rețeaua internă ultrasecretă a Departamentului Apărării. Rezultatele sale erau disponibile tuturor ofițerilor NSA, comparându-le etichetele digitale de identitate – numite certificate PKI – pentru clasificarea documentelor, generând un avizier personalizat pentru autorizațiile, interesele și afilierile lor. În esență, avea să fie avizierul avizierelor, un combinator de știri alcătuit individual, oferindu-i fiecărui ofițer cele mai noi informații asociate cu munca lui, toate documentele pe care trebuia să le citească pentru a fi la curent. Avea să fie acționat dintr-un server la care doar eu aveam acces, aflat pe același coridor cu mine. Serverul păstra o copie a fiecărui document pe care-l oferea, ajutându-mă să fac genul de cercetări profunde între agenții la care șefii celor mai multe agenții pot doar să viseze.

Am numit acest sistem Heartbeat (Pulsul), pentru că lua pulsul NSA-ului și al IC-ului la scară mai largă. Volumul de informații care îi curgea prin vene era pur și simplu enorm, căci prelua documente de pe site-urile interne dedicate fiecărei specialități – de la informări legale ale inspectorilor generali, până la documente oficiale despre dezvoltarea softurilor dăunătoare, de la noutăți despre cele mai noi proiecte de cercetare criptografice, până la minutele ședinței Consiliului Național de Securitate. Îl configurasem cu grijă ca să înghită materiale într-un ritm lent, constant, ca să nu monopolizeze cablul subacvatic de fibră optică ce lega Hawaii de Fort Meade, însă tot prelua mult mai multe documente decât era omenește posibil, devenind imediat cel mai cuprinzător avizier al NSAnet.

În prima zi de operare, am primit un e-mail care aproape a oprit Heartbeat pentru totdeauna. Un administrator de departe – se pare că

singurul din întregul IC care chiar se deranjase să se uite la registrele lui de acces – voia să știe de ce acreditările sistemului meu copiau, unul câte unul, toate dosarele din baza lui de date. Mă blocase imediat ca o măsură de precauție, ceea ce m-a încuiat pe dinafară cu eficiență, și îmi cerea o explicație. I-am spus ce făceam și i-am arătat cum să folosească website-ul intern ca să-l lase să citească singur Heartbeat. Răspunsul său mi-a amintit de o caracteristică neobișnuită a părții tehnologilor din securitate: odată ce i-am oferit acces, teama lui s-a transformat în curiozitate. Se putea îndoi de o persoană, dar niciodată de o mașinărie. Acum vedea că Heartbeat nu făcea decât ceea ce trebuia să facă și o făcea perfect. Era fascinat. M-a deblocat din depozitarul său de dosare, ba chiar s-a oferit să mă ajute transmițând informația despre Heartbeat colegilor săi.

Aproape toate documentele pe care le-am dezvăluit mai târziu jurnaliștilor au ajuns la mine prin Heartbeat. Îmi arăta nu doar scopurile, ci și abilitățile sistemului IC de supraveghere în masă. Aș vrea să subliniez un lucru: la mijlocul anului 2012, încercam doar să deslușesc cum funcționa supravegherea în masă. Aproape toți jurnaliștii care au raportat ulterior despre dezvăluiri erau interesați în principal de țintele supravegherii – eforturile de a-i spiona pe cetățenii americani, de exemplu, sau pe liderii aliaților Americii. Altfel spus, erau mai interesați de subiectele rapoartelor de supraveghere decât de sistemul care le producea. Respect acest interes, desigur, căci și eu îl împărtășeam, dar curiozitatea mea principală era încă de natură tehnică. Nu e nimic greșit să citești un document sau să răsfoiești slide-urile unei prezentări Powerpoint ca să afli ce *trebuie* să facă un program, dar, cu cât înțelegi mai bine mecanica unui program, cu atât înțelegi mai bine și potențialul său de a genera abuzuri.

Asta însemna că nu mă interesau foarte mult materialele de informare – de exemplu, ceea ce a devenit probabil cel mai cunoscut fișier pe care l-am dezvăluit, un slide dintr-o prezentare Powerpoint din 2011 care arăta noua postură de supraveghere a NSA ca fiind alcătuită din șase protocoale: „Mirosiți tot, Știți tot. Colectați tot, Procesați tot, Exploatați tot, Asociați tot.” Era doar limbaj de PR, jargon de marketing. Scopul era să impresioneze, dar nu să le ofere frânturi de tehnologie aliaților Americii: Australia, Canada, Noua Zeelandă și Regatul Unit, principalele țări cu care SUA împărtășește informațiile. (împreună cu SUA, aceste țări sunt cunoscute drept Cei Cinci Ochi.) *Mirosiți tot* înseamnă să găsești datele sursă; *Știți tot* înseamnă să descoperiri ce sunt acele date. *Colectați toc se* referă la culegerea datelor; *Procesați tot* înseamnă să transformi datele în informații utilizabile; *Exploatați tot* înseamnă să folosești informații în interesul agenției; *Asociați tot* se referă la practicarea împărtășirii reciproce de date cu aliații; și Deși această taxonomie cu șase laturi

este ușor de reținut, ușor de vândut, o măsură adecvată a dimensiunii ambiției acestei agenții și a gradului de complicitate cu guvernele străine, nu mi-a arătat exact în ce fel această ambiție era realizată în termeni tehnologici.

Mult mai grăitoare a fost o hotărâre pe care am găsit-o de la o instanță FISA, o cerere legală pentru ca o companie privată să predea informațiile private ale clienților săi către guvernul federal. Hotărâri ca aceasta erau teoretic emise în baza autorității legislației publice; totuși, conținutul și chiar existența lor erau clasificate ca strict secrete. Potrivit Secțiunii 215 din Patriot Act, adică prevederea „registrele de business", guvernul era autorizat să obțină hotărâri de la instanța FISA care obliga terții să transmită „orice lucru tangibil" care era „relevant" către serviciul de informații externe sau pentru investigațiile legate de terorism. Dar, după cum dovedea hotărârea judecătorească pe care am găsit-o, NSA interpretase unilateral această autorizație ca o autorizație de a colecta toate „registrele de business" sau metadatele comunicațiilor telefonice care se realizau prin telecomunicațiile americane, precum Verizon și AT&T, „permanent, zi de zi". Asta includea, bineînțeles, istoricul comunicațiilor telefonice între cetățenii americani, pe care era neconstituțional să-i supraveghezi.

În plus, Secțiunea 702 din FISA Amendments Act permite IC-ului să țintească orice străin din afara Statelor Unite care ar putea deține „informații secrete străine" – o categorie largă de posibile ținte ce include jurnaliști, corporatiști, oameni de știință, voluntari și nenumărați alți oameni care nu au făcut nimic rău. Această legislație era folosită de către NSA ca să justifice cele două metode principale de supraveghere pe internet: programul PRISM și colectarea *upstream*.

PRISM permitea NSA să colecteze date în mod curent de la Microsoft, Yahoo, Google, Facebook, Paltalk, Youtube, Skype, AOL și Apple, inclusiv e-mailuri, fotografii, filmări și discuții audio, conținutul browserelor web, căutările pe motoarele de căutare și toate celelalte date depozitate în cloud, transformând companiile în complici conștienți. Colectarea *upstream,* pe de altă parte, era, fără îndoială, și mai invazivă. Permitea colectarea datelor direct din infrastructura de internet din sectorul privat – switch-uri și routere care deviază traficul pe internet la nivel mondial, prin sateliții de pe orbită și prin cablurile cu fibră optică de mare capacitate care se întind pe sub ocean. Această colectare era condusă de unitatea NSA Special Sources Operations, care construia echipamente secrete de ascultare și le încorpora în filialele furnizorilor de servicii de internet din jurul lumii. Împreună, PRISM (colectarea directă din serverele furnizorilor principali de servicii) și colectarea *upstream* (colectarea directă din infrastructura de internet) garantau că ansamblul informațiilor din lume, atât stocate, cât și în tranzit, putea fi

supravegheat.

Următoarea etapă a investigației era să-mi dau seama cum se realizează colectarea – adică să cercetez documentele care explicau ce unelte erau folosite pentru a susține programul și cum reușeau ele să selecteze din vasta rețea de comunicații tocmai acele documente care să merite o cercetare mai amănunțită. Dificultatea consta în faptul că aceste informații nu se regăseau în orice prezentare, indiferent de nivelul ei de clasificare, ci doar în diagramele tehnice și în schemele brute. Acestea erau cele mai importante materiale pe care trebuia să le găsesc. Spre deosebire de jargonul prezentărilor Celor Cinci Ochi, aveau să fie dovezi concrete că abilitățile despre care citeam nu reprezentau doar fanteziile unui manager de proiect care bea prea multă cafea. Ca un specialist în sisteme mereu îndemnat să construiască mai repede și să livreze mai mult, eram perfect conștient că agențiile anunțau uneori tehnologiile înainte ca acestea să existe măcar – pentru că un vânzător de tipul lui Cliff făcuse prea multe promisiuni sau doar dintr-o ambiție sinceră.

În acest caz, tehnologiile de la baza colectării *upstream* existau cu adevărat. După cum mi-am dat seama, aceste instrumente sunt cele mai invazive elemente ale sistemului de supraveghere în masă al NSA, fie și pentru că sunt cele mai apropiate de utilizator – adică, de persoana supravegheată. Imaginați-vă că sunteți la calculator, sunteți pe cale să vizitați un site. Deschideți un browser Web, tastați un URL, apoi apăsați pe tasta ENTER. URL este, de fapt, o cerere și cererea caută serverul de destinație. Undeva, pe la mijlocul drumului însă, înainte să ajungă cererea voastră la server, va trebui să treacă prin TURBULENCE, una dintre cele mai puternice arme ale NSA.

Cererea voastră trece prin câteva servere negre așezate unele peste altele, având la un loc mărimea unei biblioteci cu patru rafturi. Sunt instalate în camere speciale, în clădiri de telecomunicații, private, răspândite prin țările aliate, precum și în ambasadele SUA sau bazele militare ale SUA, și conțin două instrumente principale. Primul, TURMOIL, se ocupă de „colectarea pasivă”, ceea ce înseamnă că examinează metadatele din tot ceea ce vede. Al doilea, TURBINE, se ocupă cu „colectarea activă” – adică intervine activ asupra utilizatorilor.

Vă puteți gândi la TURMOIL ca la un paznic poziționat în dreptul unui firewall invizibil, prin care trebuie să treacă tot traficul pe internet. Când îți vede cererea, verifică metadatele căutând selectori sau criterii care îl marchează în cazul în care necesită verificări suplimentare. Acești selectori pot fi orice alege NSA, orice consideră NSA că ar fi suspect: o adresă de e-mail deosebită, un card de credit sau un număr de telefon, originea sau destinația geografică a activității pe internet; sau anumite cuvinte-cheie cum ar fi „internet

proxy anonim” ori „protest”.

Dacă TURMOIL semnalează traficul ca fiind suspect, îl direcționează spre TURBINE, care deviază apoi cererea ta spre serverele NSA. Acolo, algoritmii decid pe care dintre programele agenției – programele malware – să le folosească împotriva ta. Alegerea se bazează pe tipul de site pe care încerci să-l vizitezi, dar și pe software-ul de pe computer sau pe conexiunea la internet. Aceste programe selectate sunt trimise înapoi spre TURBINE (de programele din seria QUANTUM, în caz că vă întrebați), care le injectează în canalul de trafic și ți le livrează împreună cu website-ul pe care l-ai cerut. Rezultatul final: obții tot conținutul pe care-l vrei, cu tot cu supravegherea pe care nu ți-o dorești, și totul se întâmplă în mai puțin de 686 de milisecunde. Și totul fără ca tu să știi.

Odată ce aceste programe se găsesc în computerul tău, NSA poate acum să-ți acceseze metadatele, dar și datele. Întreaga ta viață online aparține acum agenției.

21.
WHISTLEBLOWER

Dacă vreun angajat al NSA care nu lucra cu software-ul Sharepoint pe care îl administram știa vreun amănunt despre Sharepoint, atunci știa despre calendare. Acestea erau aproximativ la fel ca orice calendar de organizație neguvernamentală, doar că mult mai scumpe, care oferă interfața de bază de programare de tipul „când și unde trebuie să fiu la ședință" pentru personalul NSA din Hawaii. Vă puteți imagina cam cât de palpitant era pentru mine să mă ocup de așa ceva. Prin urmare, am încercat să-l condimentez, asigurându-mă că avea memento-uri pentru toate sărbătorile, și mă refer la absolut toate, nu doar cele federale, ci și Rosh Hashanah, Eid al-Fitr, Eid al-Adha, Diwali.

Apoi mai era și preferata mea, data de 17 septembrie. Ziua Constituției și a Cetățeniei, numele oficial al sărbătorii, comemorează momentul din 1787 când delegații participanți la Convenția Constituțională au ratificat oficial, sau semnat, documentul. Practic, Ziua Constituției nu este o sărbătoare federală, ci doar o ceremonie federală, Congresul neconsiderând că documentul întemeietor al țării noastre și cea mai veche constituție națională încă folosită în lume erau destul de importante ca să justifice acordarea unei zile libere plătite cetățenilor.

IC avusese mereu o relație stânjenitoare cu Ziua Constituției, ceea ce însemna că implicarea sa se limita de obicei la trimiterea unui e-mail standard scris de birourile de presă ale agențiilor și semnate de Directorul Cutare și instalarea unei mese prăpădite într-un colț uitat al cantinei. Pe masă erau câteva copii gratuite după Constituție, printate, legate și donate guvernului de către demagogi din locuri precum Institutul Cato sau Fundația Heritage, dat fiind că IC era rareori dornic să cheltuie câteva milioane din propriul buzunar ca să promoveze libertățile civile prin hârtii capsate.

Presupun că personalul a înțeles mesajul, sau nu: în cele șapte Zile ale Constituției pe care le-am petrecut eu în IC, nu cred că știu pe cineva, în afară de mine, care să ia o copie de pe masă. Pentru că-mi place ironia aproape la fel de mult cât îmi plac chestiile gratuite, luam întotdeauna câteva – una pentru mine și celelalte ca să le împrăștii pe birourile prietenilor mei. Am păstrat o copie sprijinită de cubul Rubik pe biroul meu și o vreme mi-am făcut un obicei să o citesc la prânz, încercând să nu cadă un strop de grăsime pe „Noi, Poporul" de pe una dintre feliile amărâte de pizza ca de la cantina școlii primare.

Îmi plăcea să citesc Constituția în parte pentru că ideile sale sunt

grozave, în parte pentru că proza e bună, dar adevărul este că-i băgam în sperieți pe colegii mei. Într-un birou în care tot ce printai trebuia trecut prin tocătorul de hârtie după ce terminai cu documentul, cineva era mereu intrigat de prezența unor pagini legate pe birou. Treceau pe lângă mine și întrebau:

— Ce-ai acolo?

— Constituția.

Se strâmbau și se îndepărtau încet.

De Ziua Constituției, în 2012, am luat hotărât documentul. Nu-l mai citisem pe tot de câțiva ani, deși mă bucuram oarecum că încă știam introducerea pe de rost. Acum însă l-am citit în întregime, de la articole la amendamente. M-am mirat amintindu-mi că 50% din *Bill of Rights,* primele zece amendamente din document, erau menite să îngreuneze impunerea legii. Al Patrulea, Al Cincilea, Al Șaselea, Al Șaptelea și Al Optulea amendament erau toate scrise intenționat și cu grijă să creeze ineficiențe și să împiedice abilitatea guvernului de a-și exercita puterea și de a supraveghea populația.

Este valabil în special pentru Al Patrulea amendament, care protejează oamenii și proprietatea lor de monitorizarea guvernului: *Drepturile oamenilor de a-și ști în siguranță persoana, casele, documentele și alte proprietăți împotriva oricărei percheziții și confiscări nerezonabile nu vor fi încălcate de mandate emise fără cauză probabilă, nesusținute de un jurământ privind afirmațiile sau care nu descriu exact locurile percheziționate, persoanele arestate sau obiectele confiscate.*

Traducere: Dacă reprezentanții legii vor să-ți scormonească prin viață, mai întâi trebuie să se prezinte în fața unui judecător și să demonstreze sub jurământ cauza probabilă. Asta înseamnă că trebuie să-i explice judecătorului de ce consideră ei că ai fi putut comite o infracțiune anume sau că dovezi specifice pentru o infracțiune specifică s-ar putea găsi într-o parte anume a proprietății tale. Atunci trebuie să jure că motivul prezentat a fost oferit în mod cinstit și cu bună-credință. Doar dacă judecătorul aprobă emiterea mandatului, li se va permite să efectueze cercetări – și chiar și atunci doar pentru o perioadă limitată.

Constituția a fost scrisă în secolul al XVIII-lea, pe vremea când singurele calculatoare erau abacele și războaiele de țesut și era nevoie de săptămâni sau luni pentru ca un mesaj să traverseze oceanul cu nava. Se înțelege de la sine că fișierele de calculator, oricare ar fi conținutul lor, sunt pentru noi versiunea „documentelor” din Constituție. Cu siguranță le folosim ca pe niște „documente”, mai ales textele sau foile de calcul, mesajele și istoricul căutărilor noastre. Însă datele sunt versiunea noastră pentru „proprietăți”, un termen-umbrelă pentru toate lucrurile pe care le deținem, le producem, le vindem și le cumpărăm online. Asta include, prin definiție, metadatele, adică

înregistrarea tuturor lucrurilor pe care le deținem, le producem, le vindem și le cumpărăm online – un registru perfect al vieții noastre private.

În secolele ulterioare primei Zile a Constituției, cloudul, computerele și telefoanele noastre au devenit casele noastre, la fel de intime și de personale precum casele noastre reale. Dacă nu sunteți de acord, răspundeți-mi la această întrebare: V-ați lăsa colegii să stea singuri la voi acasă timp de o oră sau să-i lăsați să umble zece minute cu telefonul vostru fără parolă?

Programele de supraveghere ale NSA, în special cele de supraveghere locală, își băteau joc cu desăvârșire de Al Patrulea Amendament. Agenția practic pretindea că protecțiile amendamentului nu se aplicau vieților noastre moderne. Politicile interne ale agenției nu considerau nici că datele tale erau proprietate personală protejată prin lege, nici că felul în care colectau datele erau „percheziții" sau „arestări" în schimb, NSA afirma că, din moment ce ai „împărtășit" registrul telefonic cu un „terț" – furnizorul tău de telefonie –, ai renunțat la interesul constituțional față de intimitate pe care l-ai fi avut cândva. Și insista că acele „percheziții" și „arestări" aveau loc doar când analiștii săi, nu algoritmii, cercetau activ ceea ce colectaseră deja în mod automat.

Dacă mecanismele de inadvertențe constituționale ar fi funcționat corect, această interpretare extremistă al celui de-Al Patrulea Amendament – susținând efectiv că însuși actul utilizării tehnologiilor moderne echivalează cu renunțarea la dreptul la intimitate – ar fi fost respinsă de Congres și de instanțe. Întemeietorii Americii erau ingineri abili ai puterii politice, deprinși cu pericolele prezentate de subterfugiile legale și încercările președinției de a exercita o autoritate monarhică. Pentru a înlătura asemenea cazuri, au creat un sistem, prezentat în primele trei articole ale Constituției, care împărțea Guvernul SUA în trei ramuri egale, fiecare putând să le verifice și să le echilibreze pe celelalte. Dar când a venit vorba de a proteja intimitatea cetățenilor americani în epoca digitală, fiecare ramură a dat greș în stil propriu, făcând ca întregul sistem să se oprească și să ia foc.

Ramura legislativă, cele două camere ale Congresului, și-au abandonat de bunăvoie rolul de supervizor: chiar și în timp ce numărul angajaților guvernamentali din IC și al antreprenorilor privați exploda, numărul membrilor Congresului care erau informați cu privire la abilitățile și activitățile IC-ului a tot scăzut, până când doar câțiva membri din comisii speciale erau ținuți la curent în audieri cu ușile închise. Însă și atunci erau informați doar despre unele, nu despre toate activitățile IC-ului. Când aveau loc rarele audieri publice despre IC, poziția NSA-ului era extrem de clară: agenția nu avea să

coopereze, nu avea să fie sinceră și, ce era cel mai rău, prin clasificări și pretenții de confidențialitate, avea să oblige legislaturile federale ale Americii să colaboreze la înșelăciune. La începutul anului 2013, de exemplu, James Clapper, pe atunci directorul Serviciul Național de Informații, a declarat sub jurământ în fața Comitetului de Selectare a Informațiilor din SUA că NSA nu s-a implicat în colectarea în masă a comunicațiilor cetățenilor americani. La întrebarea „NSA colectează vreun tip de date de la milioanele sau sutele de milioane de americani?", Clapper a răspuns: „Nu, domnule? apoi a adăugat: „Sunt cazuri în care ar putea colecta neintenționat, dar nu în mod conștient." Era o minciună sfruntată, bineînțeles, nu doar față de Congres, ci față de poporul american. Mai mulți membri ai Congresului înaintea cărora Clapper a depus mărturie știau foarte bine că ceea ce spunea el nu era adevărat, însă au refuzat ori s-au simțit neputincioși din punct de vedere legal să-l înfrunte.

Eșecul ramurii judiciare a fost și mai dezamăgitor. Instanța de Supraveghere a Informațiilor Externe (FISC), care supervizează supravegherea informațiilor din Statele Unite, este un organism specializat, care se întâlnește în secret și nu comunică decât cu guvernul. A fost creată ca să ofere mandate individuale pentru colectarea informațiilor străine și a fost întotdeauna deosebit de favorabilă NSA-ului, aprobând peste 99% din cererile agenției – un procent care sugerează mai degrabă o ștampilă ministerială decât un proces judiciar deliberat. După 11 Septembrie, instanța și-a extins rolul de la autorizarea supravegherii unor indivizi anume, la hotărâri în privința legalității sau a constituționalității supravegherii programatice largi, fără vreo examinare antagonică. Un organism care avusese sarcina anterioară de a aproba supravegherea Teroristului Străin nr. 1 sau, Spionului Străin nr. 2 era acum folosit pentru a legitima întreaga infrastructură combinată a PRISM și a colectării *upstream*. Revizuirea judiciară a acelei infrastructuri a fost redusă la o instanță secretă, care susținea programe secrete, reinterpretând în secret legea federală.

Când grupurile societății civile precum ACLU au încercat să conteste activitățile NSA în instanțele federale obișnuite, deschise, s-a întâmplat un lucru curios. Guvernul nu s-a apărat susținând că activitățile de supraveghere erau legale sau constituționale. A declarat, în schimb, că ACLU și clienții săi nu aveau niciun drept să fie în instanță pentru că ACLU nu putea dovedi că acei clienți fuseseră cu adevărat supravegheați. Mai mult decât atât, ACLU nu putea folosi procesul ca să caute dovezi de supraveghere pentru că existența (sau inexistența) acelor dovezi era „secret de stat" și scurgerile de informații către jurnaliști nu contau. Cu alte cuvinte, instanța nu putea recunoaște informația care era cunoscută de către public fiindcă fusese

publicată în media, putea să recunoască doar informația pe care guvernul o confirma oficial ca fiind cunoscută public. Această invocare a clasificării însemna că nici ACLU, nici altcineva nu putea avea poziția de aduce o contestație legală într-o instanță deschisă. Spre dezgustul meu, în februarie 2013, Curtea Supremă a SUA a decis cu cinci din nouă voturi să accepte raționamentul guvernului și a respins procesul intentat de ACLU și Amnesty Internațional care contesta supravegherea în masă fără să se gândească măcar la legalitatea activităților NSA.

În cele din urmă, ramura executivă a fost cauza principală a acestei încălcări a Constituției. Biroul președintelui, prin Departamentul de Justiție, comisese păcatul originar de a emite în secret directive care autorizau supravegherea în masă în urma evenimentelor din 11 Septembrie. Depășirea competenței executive nu a făcut decât să continue în deceniile următoare, administrațiile ambelor părți căutând să acționeze unilateral și să stabilească directive politice care că ocolească legea – directive politice care nu pot fi contestate, căci secretizarea lor le împiedică să mai fie cunoscute de către public.

Sistemul constituțional funcționează ca un întreg dacă și atunci când fiecare dintre cele trei ramuri funcționează conform scopului declarat. Când toate cele trei nu doar că dau greș, ci eșuează în mod deliberat și coordonat, rezultatul este o cultură a impunității. Mi-am dat seama că eram nebun să-mi imaginez că Curtea Supremă, Congresul sau președintele Obama, căutând să-și distanțeze administrația de a președintelui George W. Bush, avea să tragă la răspundere IC-ul – pentru orice. Era timpul să accept faptul că IC se considera mai presus de lege și, dată fiind ineficiența procesului, avea dreptate. IC ajunsese să înțeleagă regulile sistemului nostru mai bine decât oamenii care îl creaseră și a folosit acele cunoștințe în avantajul său.

Deveniseră hackeri ai Constituției.

America s-a născut dintr-un act de trădare. Declarația de independență era o încălcare gravă a legilor Angliei și totuși, cea mai deplină expresie a ceea ce întemeietorii numeau „Legile naturii", printre care se afla dreptul de a sfida autoritățile timpului și de a se răzvrăti din principiu, potrivit îndemnurilor propriei conștiințe. Primii americani care și-au exercitat acest drept, primii *whistleblowers* din istoria americană, au apărut un an mai târziu – în 1777.

Acești oameni, ca mulți alții din familia mea, erau marinari, ofițeri în Marina Continentală care, ca să-și apere noul teritoriu, plecaseră pe mare. În timpul Revoluției, au servit pe USS *Warren,* o fregată cu 32 de tunuri, sub comanda comandorului Esek Hopkins, șeful Marinei Continentale. Hopkins era un lider leneș și refractar, care refuza să-și implice nava în luptă. Ofițerii săi pretindeau că l-au văzut bătându-i și

înfometându-i pe prizonierii britanici de război. Zece dintre ofițerii de pe *Warren* – după ce și-au ascultat conștiința și fără să se gândească la carierele lor – au raportat totul conform ierarhiei, scriind Comitetului de Marină:

Stimați domni,

Noi, cei ce înaintăm această petiție, suntem angajați pe nava Warren *cu o dorință sinceră și așteptări clare de a ne sluji cumva țara. Suntem încă preocupați de bunăstarea Americii și nu ne dorim nimic mai mult decât să vedem țara trăind în pace și prosperitate. Suntem gata să riscăm tot ce avem mai scump și, la nevoie, să ne sacrificăm viețile pentru binele țării. Dorim să fim activi în apărarea libertăților și a privilegiilor noastre constituționale împotriva pretențiilor nedrepte și crude de tiranie și de oprimare; însă, dată fiind starea de lucruri de la bordul acestei fregate, nu pare să existe vreo șansă să putem sluji în actuala noastră funcție. Ne aflăm în această situație de o perioadă considerabilă. Personal, cunoaștem bine caracterul și purtările comandantului nostru, comandorul Hopkins, și apelăm la această metodă fiindcă nu aveam o ocazie mai convenabilă de a cere, cu sinceritate și umilință, onorabilului Comitet de Marină să ancheteze caracterul și purtările sale, căci noi considerăm că astfel este caracterul său și că se face vinovat de fărădelegi care nu îl recomandă pentru postul public pe care îl ocupă acum, fărădelegi pe care noi, semnatarii, le putem confirma pe deplin.*

După ce a primit această scrisoare, Comitetul de Marină l-a anchetat pe comandorul Hopkins. El a reacționat concediindu-și ofițerii și echipajul și, într-o criză de furie, a intentat un proces penal de calomnie împotriva cadetului Samuel Shaw și a locotenentului cu gradul trei Richard Marvin, cei doi ofițeri care au recunoscut că au fost autorii petiției. Procesul a fost pus pe rol în instanțele din Rhode Island, al cărui ultim guvernator colonial fusese Stephen Hopkins, semnatar al Declarației de independență și fratele comandorului.

Cazul a fost atribuit judecătorului numit de guvernatorul Hopkins, dar, înainte ca procesul să înceapă, Shaw și Marvin au fost salvați de un coleg ofițer, John Grannis, care a rupt rândurile și a prezentat cazul direct în Congresul Continental. Congresul Continental a fost atât de alarmat că se va crea un precedent admițând plângeri militare cu privire la abandonul datoriei, devenind subiectul acuzației penale de calomnie, încât a intervenit. Pe 30 iulie 1778, l-au concediat pe comandorul Hopkins din funcția de comandă, au ordonat Trezoreriei să plătească cheltuielile de judecată pentru Shaw și pentru Marvin și, prin consens unanim, au dat prima lege de protecție pentru *whistleblowers* din America. Legea declara că este „de datoria tuturor persoanelor din slujba Statelor Unite, precum și a tuturor locuitorilor, să informeze cât mai repede Congresul sau orice altă autoritate despre

orice comportamente inadecvate, fraude sau fărădelegi comise de orice ofițeri sau angajați ai acestor state, care le-ar putea fi aduse la cunoștință".

Legea mi-a dat speranță – și încă îmi dă. Chiar și în cea mai neagră oră a Revoluției, când în joc se afla însăși existența țării, Congresul nu a acceptat pur și simplu actul disidenței din principiu, ci a slăvit asemenea acte drept îndatoriri. Până într-a doua jumătate a anului 2012, eram hotărât să-mi îndeplinesc această îndatorire, deși știam că dezvăluirile mele ar veni într-o epocă foarte diferită – o epocă și mai comodă, și mai cinică. Puțini dintre superiorii mei din IC, dacă existau măcar, și-ar fi sacrificat carierele pentru aceleași principii americane pentru care personalul militar își sacrifică viețile în mod obișnuit.

Iar în cazul meu, a urca pe „lanțul ierarhiei", deși IC preferă să folosească expresia „canalele cuvenite", nu era o opțiune cum a fost pentru cei zece oameni care formau echipajul pe *Warren*. Superiorii mei nu erau doar conștienți de ceea ce făcea agenția, ei dirijau activ acțiunile ei – erau complici.

În organizații precum NSA – în care abuzurile au devenit atât de structurate, încât să fie o problemă nu de inițiativă particulară, ci de o ideologie –, canalele cuvenite nu pot deveni decât o capcană în care să cadă ereticii și defavorizații. Trecusem deja printr-o experiență cu eșecul conducerii în Warrenton, apoi din nou în Geneva, unde ocupându-mă de îndatoririle mele obișnuite descoperisem o vulnerabilitate de securitate într-un program esențial. Raportasem vulnerabilitatea și, întrucât nu s-a luat nicio măsură în acest sens, am raportat și acest lucru. Supervizorii mei nu erau mulțumiți că am făcut asta, pentru că nici supervizorii lor nu erau mulțumiți. Lanțul ierarhic este cu adevărat un lanț care leagă, iar verigile de jos pot fi ridicate doar de cei de sus.

Provenind dintr-o familie din Paza de Coastă, fusesem întotdeauna fascinat de cât de mult din vocabularul dezvăluirilor în limba engleză are un conținut nautic. Chiar și înainte de vremea navei USS *Warren*, organizațiile, ca și navele, aveau scurgeri. Când aburul a înlocuit vântul ca metodă de propulsie, porneau sirenele pe mare ca să semnaleze intențiile și urgențele:

un șuierat ca să treacă pe la babord, două șuierături, pentru tribord, cinci, pentru avertisment.

Aceiași termeni în limbile europene, însă, au deseori valențe politice încărcate, condiționate de contextul istoric. Francezii au folosit *dénonciateur* în mare parte din secolul XX, până când asocierea din epoca celui de-al Doilea Război Mondial cu a fi „denunțător" sau „informator" pentru nemți a dus la o preferință pentru *lanceur d'alerte* („cel care dă alarma"). Germana, o limbă care a avut de suferit cu trecutul nazist și Stasi al culturii sale, a evoluat dincolo de termenii

Denunziant și *Informant* ca să se stabilească la nesatisfăcătorul *Hinweisgeber* („cel ce oferă indicii sau ponturi”), *Enthueller* („dezvăluitor”), *Skandalaufdecker* („cel ce dezvăluie scandaluri”) și chiar și vizibil politicul *ethische Dissidenten* („disident etic”). Germana însă folosește puține dintre aceste cuvinte online; în legătură cu dezvăluirile de astăzi cu baza în internet, a împrumutat pur și simplu substantivul *Whistleblower* și verbul *leaken.* Limbile din regimuri precum al Rusiei și al Chinei, la rândul lor, folosesc termeni cu nuanțe peiorative de „turnător” și „trădător”. Ar fi nevoie de existența unei prese libere puternice în acele societăți ca să dea respectivelor cuvinte o culoare mai pozitivă sau să inventeze cuvinte noi, care să încadreze dezvăluirea nu ca pe o trădare, ci ca pe o datorie de onoare.

În cele din urmă, fiecare limbă, inclusiv engleza, demonstrează relația culturii sale cu puterea prin felul în care alege să definească actul divulgării. Chiar și cuvintele în engleză provenite din domeniul navigației, ce par neutre și benigne, încadrează actul din perspectiva instituției care se consideră nedreptățită, nu a publicului pe care instituția l-a dezamăgit. Când o instituție deplânge o „scurgere”, sugerează că „informatorul” a avariat sau a sabotat ceva.

Astăzi, „scurgerea” și „whistleblowing” sunt deseori considerate interschimbabile. Dar, după părerea mea, termenul „scurgere” ar trebui folosit altfel decât se folosește de obicei. Ar trebui folosit pentru a descrie actele de divulgare comise nu din interes public, ci din interes privat sau pentru urmărirea unor scopuri instituționale sau politice. Mai exact, eu înțeleg scurgerea ca fiind ceva mai apropiat de o „plantare” sau un caz de „distribuire de propagandă”: eliberarea selectivă a informațiilor protejate pentru a influența opinia publică sau a afecta cursul luării unor decizii. Rareori trece măcar o zi în care vreun oficial superior din guvern, rămas „nenumit” sau „anonim”, să nu lase să se scurgă informații, printr-un indiciu sau un pont către un jurnalist, vreun detaliu secretizat care îi promovează propriul scop sau eforturile agenției sau ale partidului său.

Această dinamică este poate exemplificată în modul cel mai îndrăzneț de un incident din 2013 când oficialii IC, căutând probabil să exagereze amenințarea teroristă și să diminueze criticile la adresa supravegherii în masă, au dezvăluit câtorva website-uri de știri relatări extraordinar de detaliate despre o teleconferință între liderul al-Qaida Ayman al-Zawahiri și asociații săi de pe glob. În așa-numita „teleconferință a damnațiunii”, al-Zawahiri ar fi discutat despre cooperarea organizațională cu Nasser al-Wahayshi, liderul al-Qaida din Yemen, și reprezentanții talibanilor și ai Boko Haram. Divulgând capacitatea de a intercepta teleconferința – dacă e să credem această scurgere, care consta în descrierea convorbirii, nu în înregistrare –, IC a dat foc în mod irevocabil unui mijloc extraordinar de a afla planurile

și intențiile celor mai înalte cercuri de conducere teroriste, doar de dragul unui avantaj politic de moment în ciclul știrilor. Nici măcar o persoană nu a fost judecată ca rezultat al acestei manevre, deși cu siguranță a fost ilegală și a costat America posibilitatea de a mai asculta presupusa linie fierbinte a al-Qaida.

De nenumărate ori, clasa politică din America s-a dovedit dispusă să tolereze, chiar să genereze scurgeri de informații care să-i slujească scopurile. IC își anunță deseori „succesele", indiferent de gradul lor de clasificare și indiferent de consecințe. Nicăieri în memoria recentă nu a fost acest lucru mai evident decât în scurgerile legate de uciderea extrajudiciară în Yemen a clericului extremist Anwar al-Aulaqi, originar din America. Făcând publicitate fără încetare atacului cu dronă asupra lui al-Aulaqi pentru *The Washington Post* și *The New York Times,* administrația Obama recunoștea tacit existența programului cu drone al CIA și „matricea dispunerii" sale sau lista cu ținte, ambele fiind strict secrete. În plus, guvernul confirma în mod implicit că se ocupa nu doar cu asasinatele, ci și cu asasinarea cetățenilor americani. Aceste scurgeri, realizate în stilul coordonat al unei campanii mediatice, erau demonstrații șocante ale modului instituțional în care statul aborda confidențialitatea: un sigiliu care trebuia menținut pentru ca guvernul să acționeze cu impunitate, dar care poate fi rupt de câte ori guvernul caută să-și aroge meritele.

Doar în acest context poate fi înțeleasă pe deplin atitudinea Guvernului SUA privind scurgerile de informații. A iertat scurgeri „neautorizate" când au avut ca rezultat beneficii neașteptate și au uitat de scurgeri „autorizate" când au provocat daune. Dar dacă nocivitatea și lipsa de autorizare a unei scurgeri, nemaipunând la socoteală ilegalitatea sa esențială, nu contează foarte mult pentru reacția guvernului, ce anume contează? Ce face ca o divulgare să fie permisă și alta nu?

Răspunsul este puterea. Răspunsul este controlul. O divulgare este considerată acceptabilă numai dacă nu contestă prerogativele fundamentale ale unei instituții. Dacă se presupune că toate componentele disparate ale unei organizații, de la camera de corespondență la suita executivă, au aceeași putere de a discuta problemele interne, atunci administratorii săi au renunțat la controlul informației, iar funcționarea continuă a organizației este pusă în pericol. Înțelegerea acestei egalități a vocii, independentă de ierarhia managerială sau decizională a unei organizații, este ceea ce se înțelege cu adevărat prin termenul „whistleblowing" – un act amenințător în special pentru IC, care operează compartimentând în mod strict, conform unui văl de confidențialitate codificat în mod legal.

Un „whistleblower", conform definiției mele, este o persoană care, prin experiență directă, a ajuns la concluzia că viața sa în cadrul unei

instituții a devenit incompatibilă cu principiile dezvoltate – și loialitatea datorată – în societatea mai mare din afara ei, în fața căreia respectiva instituție ar trebui să răspundă. Această persoană știe că nu poate rămâne în instituție și știe că instituția nu poate sau nu va fi dezmembrată.

Reformarea instituției ar putea fi posibilă însă, așa că persoana „scurge" sau divulgă informațiile despre instituție pentru a stârni presiunea publică.

Este o descriere adecvată a situației mele, cu o adăugire esențială: toate informațiile pe care am intenționat să le divulg au fost clasificate drept strict secrete. Ca să divulg lucruri despre programe secrete, trebuia să divulg informații și despre sistemul mai mare al confidențialității, să-l expun nu ca prerogativa absolută a statului, cum susținea IC că era, ci ca un privilegiu ocazional de care IC abuza ca să submineze controlul democratic. Fără a scoate la lumină întreaga sferă a acestei confidențialități sistemice, nu exista speranță să se restabilească echilibrul puterii între cetățeni și guvernarea lor. Consider că acest motiv al restabilirii este crucial pentru informare: marchează divulgările nu ca pe un act radical de respingere sau împotrivire, ci ca pe un act convențional de întoarcere – semnalizând navei să se întoarcă în port, unde va fi curățată, reechipată și peticită ca să nu mai aibă scurgeri înainte de a i se da ocazia să o ia de la început.

O expunere totală a întregului aparat de supraveghere în masă – nu de către mine, ci de către media, a patra ramură *de facto* a Guvernului SUA, protejată de *Bill of Rights* – era singurul răspuns potrivit pentru dimensiunea crimei. Nu ar fi de ajuns, la urma urmei, doar să dezvălui un abuz anume sau o serie de abuzuri, pe care agenția le-ar putea opri (sau pretinde că le oprește) păstrând intact restul aparatului obscur. În schimb, am decis să scot la lumină un singur lucru atotcuprinzător: guvernul meu dezvoltase și lansase un sistem global de supraveghere în masă fără cunoștința sau acordul cetățenilor săi.

Whistleblowers pot fi aleși de împrejurări din orice nivel funcțional al unei instituții. Dar tehnologia digitală ne-a adus într-o epocă în care, pentru prima dată în istoria cunoscută, cei mai eficienți vor veni de jos, din rândurile cel mai puțin stimulate să mențină statu-quoul. În IC, ca în practic orice altă instituție descentralizată neobișnuit de mare care se bazează pe computere, aceste rânduri de jos sunt pline de tehnologi ca mine, al căror acces la infrastructura vitală este complet disproporționat față de autoritatea lor formală de a influența decizii instituționale. Cu alte cuvinte, de obicei, există un dezechilibru care se produce între ceea ce oamenii ca mine trebuie să știe și ceea ce reușim să aflăm, precum și între puterea vagă pe care o avem de a schimba cultura instituțională și puterea vastă de a ne face cunoscute

îngrijorările culturii în general. Deși de asemenea privilegii tehnologice se poate abuza cu siguranță – la urma urmei, cei mai mulți tehnologi la nivel de sistem au acces la orice exercitarea supremă a acelui privilegiu are loc în cazuri care implică tehnologia în sine. Abilitățile specialistului creează responsabilități mai mari. Tehnologii care încearcă să raporteze utilizarea sistemică greșită a tehnologiei trebuie să facă mai mult decât niște dezvăluiri pentru ca importanța acestor dezvăluiri să fie înțeleasă. Au datoria de a contextualiza și de a explica – de a demistifica.

O mână de oameni cu cea mai potrivită poziție pentru a face asta din întreaga lume se afla aici – toți stăteau în jurul meu, în Tunel. Colegii mei tehnologi veneau în fiecare zi și se așezau la terminalul lor și continuau munca statului. Nu erau doar ignoranți față de abuzuri, ci și nepăsători, iar această lipsă de curiozitate îi făcea nu răi, ci jalnici. Nu conta dacă veniseră în IC din patriotism sau din oportunism: după ce intraseră în mașinărie, deveneau ei înșiși niște mașini.

22.
A PATRA PUTERE

Nimic nu este mai greu decât să trăiești cu un secret care nu poate fi spus. Să-i minți pe străini în legătură cu o identitate sub acoperire sau să ascunzi faptul că biroul tău se află sub cel mai secret câmp de ananas ar putea să pară pe-aproape, dar măcar faci parte dintr-o echipă: munca ta o fi secretă, dar e un secret împărtășit și, prin urmare, o povară împărtășită. Există nefericire, dar și râsete.

Când ai un secret adevărat, însă pe care nu-l poți împărtăși cu nimeni, chiar și râsul este o minciună. Puteam vorbi despre ce mă îngrijora, dar niciodată despre unde duceau aceste îngrijorări. Voi ține minte până mor cum le-am explicat colegilor mei în ce mod era folosită munca noastră ca să încalce legăminte pe care le făcuserăm și felul în care au ridicat din umeri drept răspuns: „Și ce poți să faci?" Uram întrebarea asta, senzația de resemnare, senzația de înfrângere, dar încă mi se părea destul de validă încât trebuia să mă întreb: „Ei bine, ce?"

Când mi-a apărut răspunsul, am hotărât să devin *whistleblower*. Dar să-i spun lui Lindsay, dragostea vieții mele, măcar o vorbă despre decizia mea însemna să supun relația noastră la un test mai nemilos decât să nu spun nimic. Nedorind să-i fac și mai mult rău decât eram deja resemnat că provocam, am păstrat tăcerea, iar în tăcerea mea eram singur.

Am crezut că solitudinea și izolarea vor fi ușoare pentru mine, sau cel puțin mai ușoare decât fuseseră pentru predecesorii mei în lumea informatorilor. Nu fusese fiecare pas din viața mea un fel de pregătire? Nu mă obișnuisem să fiu singur, după toți anii pe care i-am petrecut tăcut și uluit în fața unui ecran? Fusesem un hacker singur, căpitanul portului, păstrătorul cheilor într-un birou gol. Dar eram și om, iar lipsa tovărășiei era grea. Fiecare zi era bântuită de luptă, în timp ce încercam și nu reușeam să împac ce era moral cu ce era legal, îndatoririle și dorințele mele. Aveam tot ce-mi dorisem vreodată – iubire, familie și succes mult peste ce meritam – și locuiam în paradis, între copaci bogați, dintre care unul singur îmi era interzis. Cel mai ușor lucru ar fi trebuit să fie să urmez regulile.

Și chiar dacă mă împăcasem deja cu primejdiile deciziei mele, încă nu mă obișnuisem cu rolul. În definitiv, cine eram eu să aduc aceste informații în fața publicului american? Cine mă alesese președintele secretelor?

Informația pe care intenționam să o divulg despre regimul secret al țării mele de supraveghere în masă era atât de explozivă și totuși atât de tehnică, încât mă temeam în egală măsură că lumea se va îndoi de

mine ori că voi fi înțeles greșit. În consecință, prima mea decizie, după ce m-am hotărât să fac lucrurile publice, a fost să public documentația. Ca să dezvălui un program secret ai putea doar să-i descrii existența, dar ca să dezvălui confidențialitatea programatică trebuie să descrii felul în care funcționează. Asta necesita documente – fișierele reale ale agenției – cât de multe posibil, pentru a expune dimensiunea abuzului, deși știam că dezvăluirea unui singur PDF era suficientă ca să ajung la închisoare.

Amenințarea cu răzbunarea guvernului asupra oricărei entități sau platforme căreia îi divulgam informațiile m-a făcut să mă gândesc pentru o scurtă perioadă la autopublicare. Ar fi fost metoda cea mai convenabilă și sigură: doar să adun documentele care îmi comunicau cel mai bine îngrijorările și să le postez online, așa cum erau, apoi să trimit un link. În cele din urmă, unul dintre motivele pentru care nu am apelat la această metodă a avut legătură cu autentificarea. Zeci de oameni postează „secrete clasificate" pe internet în fiecare zi – multe dintre ele despre tehnologiile de călătorie în timp și extratereștri. Nu voiam ca dezvăluirile mele, care erau deja destul de incredibile, să fie amestecate cu cele fantastice și pierdute printre cele nebunești.

Mi s-a părut clar de la începutul procesului, că aveam nevoie, iar publicul merita, de o persoană sau de o instituție care să garanteze veridicitatea documentelor. Voiam și un partener care să verifice posibilele pericole prezentate de divulgarea informațiilor secretizate și să mă ajute să explic informațiile așezându-le într-un context tehnologic și legal. Aveam încredere în mine să prezint problemele legate de supraveghere și chiar să le analizez, dar trebuia să am încredere în alții să le rezolve. Oricât de neîncrezător devenisem deja față de instituții, îmi făceam și mai multe griji că aș putea încerca să mă comport eu însumi ca o instituție.

Cooperarea cu un tip de organizație media m-ar fi apărat de cele mai rele acuzații de activitate distructivă și ar fi corectat orice pornire părtinitoare aș fi avut, fie conștientă, fie inconștientă, personală sau profesională. Nu voiam ca o opinie politică a mea să pună în pericol ceva legat de prezentarea, primirea și dezvăluirea informațiilor. La urma urmei, într-o țară în care toți erau supravegheați, nicio problemă nu era mai partizană decât supravegherea.

Privind retrospectiv, trebuie să spun că măcar o parte din dorința mea de a găsi filtrele ideologice s-a datorat influenței benefice a lui Lindsay. Lindsay petrecuse ani buni învățându-mă că interesele și preocupările mele nu erau mereu și ale ei și cu siguranță nu erau mereu ale lumii întregi și că, dacă îmi împărtășeam cunoștințele, asta nu însemna că cineva trebuie să fie de aceeași părere ca mine. Nu toți cei care se opuneau încălcării intimității ar fi pregătiți să adopte standarde de criptare de 256 de biți sau să renunțe cu totul la internet.

Un act ilegal care deranja o persoană, fiindcă îl considera o încălcare a Constituției, ar putea deranja altă persoană fiindcă l-ar considera o încălcare a intimității sale sau a soției și a copiilor săi. Lindsay era cheia mea către adevăr – motivele și abordările diverse nu pot decât să îmbunătățească șansele de a îndeplini scopuri comune. Ea, fără să știe măcar, mi-a dat încrederea de a trece peste ezitări și de a ajunge la alți oameni.

Dar la care oameni? La cine? Ar putea fi greu de amintit sau chiar de imaginat, dar în momentul în care m-am gândit prima dată să fac lucrurile publice, forumul preferat de *whistleblowers* era Wikileaks. Pe atunci, funcționa în multe privințe ca o editură tradițională, cu toate că era una extrem de sceptică față de puterea statului. Wikileaks se alătura în mod regulat publicațiilor internaționale importante precum *The Guardian, The New York Times, Der Spiegel, Le Monde* și *El Pais,* ca să publice documente oferite de sursele sale. Munca pe care au făcut-o aceste organizații partenere de știri în 2010 și în 2011 mi-a sugerat că Wikileaks era cea mai valoroasă ca un intermediar care făcea legătura între jurnaliști și surse și un firewall care păstra anonimatul surselor.

Practicile Wikileaks s-au schimbat în urma publicării unor dezvăluiri ale soldatului Chelsea Manning din Armata SUA – arhive secrete uriașe, cu registre militare de teren despre războaiele din Irak și Afganistan, precum și telegramele diplomatice americane. Ca urmare a reacției puternic ostile a guvernului și a controversei în media din jurul redactării de către site a materialelor Manning, Wikileaks a decis să schimbe direcția și să publice dezvăluirile viitoare pe măsură ce le primea: intacte și neredactate. Această schimbare a politicii de totală transparență însemna că publicarea pe Wikileaks nu avea să-mi satisfacă nevoile. De fapt, ar fi fost același lucru pentru mine ca autopublicare, o cale pe care o respinsesem deja ca fiind insuficientă. Știam că povestea pe care o spuneau documentele NSA despre un sistem global de supraveghere în masă lansat în cel mai mare secret era una dificil de înțeles – o poveste atât de încâlcită și de tehnică, încât eram tot mai convins că nu putea fi prezentată toată odată într-un „depozit de documente" neverificate, ci doar prin munca răbdătoare și grijulie a jurnaliștilor, efectuată, în cel mai bun caz pe care mi-l puteam imagina, cu sprijinul multiplelor instituții de presă independente.

Deși eram oarecum ușurat că mă hotărâsem să le divulg totul direct jurnaliștilor, încă aveam rezerve. Cele mai multe aveau de-a face cu cele mai prestigioase publicații din țara mea – în special, ziarul american *The New York Times.* De câte ori mă gândeam să contactez *Times,* mă trezeam că ezit. Deși ziarul se dovedise dispus să provoace și să supere Guvernul SUA menționarea documentelor de pe Wikileaks, nu puteam să nu-mi amintesc de comportamentul său

anterior, legat de un articol important despre programul guvernului de ascultare fără mandat a telefoanelor, scris de Eric Lichtblau și de James Risen.

Acei doi jurnaliști, combinând informațiile de la informatorii din Departamentul de Justiție cu propriile lor cercetări, reușiseră să dezvăluie un aspect al STELLARWIND – inițiativa originală NSA de supraveghere de după 11 Septembrie – și veniseră cu un articol scris, editat și verificat complet pe acest subiect, gata de publicare la mijlocul anului 2004. În acel moment, redactorul-șef al ziarului, Bill Keller, a informat guvernul cu privire la respectivul articol, ca parte dintr-un proces binevoitor al cărui unic scop este ca personalul unei publicații să aibă ocazia să evalueze argumentele guvernului cu privire la motivul pentru care publicarea anumitor informații ar putea pune în pericol siguranța națională. În acest caz, ca în majoritatea cazurilor, guvernul a refuzat să ofere un motiv clar, însă a insinuat că există un motiv și că era, de asemenea, clasificat. Administrația Bush le-a spus lui Keller și directorului de ziar, Arthur Sulzberger, fără să ofere vreo dovadă, că *Times* avea să-i încurajeze pe dușmanii Americii și să faciliteze teroarea dacă publica informația că guvernul asculta convorbirile cetățenilor americani fără mandat. Din păcate, ziarul s-a lăsat convins și a anulat articolul. Reportajul lui Lichtblau și al lui Risen a fost publicat în cele din urmă, dar un an mai târziu, în decembrie 2005, și doar după ce Risen a presat ziarul anunțând că materialul era inclus într-o carte scrisă de el, care urma să fie publicată. Dacă articolul ar fi fost publicat atunci când a fost scris ar fi schimbat probabil cursul alegerilor din 2004.

Dacă *The Times* sau orice alt ziar îmi făcea mie ceva asemănător – dacă lua descoperirile mele, scria articole despre ele, le depunea pentru a fi revizuite și apoi erau respinse de la publicare –, m-aș fi dus la fund. Dată fiind probabilitatea de a fi identificat ca sursă, ar fi fost același lucru dacă mă predam înainte ca divulgările mele să ajungă la public.

Dacă nu puteam avea încredere într-un ziar cu tradiție, puteam avea încredere în vreo instituție? De ce să-mi mai bat capul? Nu mă angajasem la așa ceva. Voiam doar să mă joc cu calculatoarele și, eventual, să fac și un bine țării în același timp. Aveam slujbă, aveam iubită și sănătatea mi se îmbunătățise. Luam fiecare indicator de STOP din timpul drumului cu mașina ca pe un sfat de a înceta cu nebunia asta voluntară. Era un conflict între inima și mintea mea, singura constantă fiind speranța disperată că altcineva, altundeva, avea să-și dea seama singur. În fond, jurnalismul nu însemna să urmezi firimiturile de pâine și să unești punctele? Ce altceva făceau reporterii toată ziua decât să posteze pe Twitter?

Știam măcar două lucruri despre membrii celei de-A Patra Puteri:

se luau la întrecere pentru informații și știau foarte puține despre tehnologie. Această lipsă de pricepere sau chiar de interes față de tehnologie i-a făcut pe jurnaliști să rateze în mare parte două evenimente care m-au șocat cât am colectat date despre supravegherea în masă.

Primul a fost anunțul NSA despre construirea unei noi filiale vaste în Bluffdale, Utah. Agenția îl numea Depozitarul de Date Masiv, până când cineva cu fler la PR și-a dat seama că numele ar putea fi greu de explicat dacă se afla vreodată, așa că a fost redenumit Depozitarul de Date despre Misiuni – fiindcă, dacă nu schimbai acronimul, nu trebuia să schimbi slide-urile de informare. MDR era proiectat să conțină în total patru săli de 2300 m^2 pline cu servere. Putea păstra o cantitate enormă de date, practic o istorie completă a întregului tipar al vieții pe planetă, în măsura în care viața poate fi înțeleasă prin conexiunea între plăți și oameni, între oameni și telefoane, între telefoane și apeluri, între apeluri și rețele și abundența sinoptică de activitate pe internet care călătorește prin acele cabluri de rețea.

Singurul jurnalist cunoscut care părea să fi observat anunțul a fost James Bamford, care a scris despre asta pentru *Wired* în martie 2012. Au mai urmat câteva articole în presa nespecializată pe tehnologie, dar niciunul nu a continuat cercetările. Nimeni nu a pus ceea ce, pentru mine cel puțin, erau cele mai importante întrebări. De ce o agenție guvernamentală, mai ales o agenție de informații, are nevoie de atâta spațiu? Ce date chiar au de gând să stocheze acolo și pentru câtă vreme? Pentru că pur și simplu nu exista motiv să construiești o asemenea clădire dacă nu plănuiai să stochezi absolut tot, pentru totdeauna. Pentru mine, acesta era corpul delict – confirmarea clară ca bună ziua a unei infracțiuni, într-un buncăr gigantic de beton înconjurat de sârmă ghimpată și de turnuri de control, absorbind cantitatea de energie necesară unui oraș întreg din propria rețea electrică, în mijlocul deșertul Utah. Și nimeni nu-i dădea atenție.

Cel de-al doilea eveniment s-a petrecut un an mai târziu, în martie 2013 – la o săptămână după ce Clapper a mințit în Congres, iar Congresul l-a lăsat în pace. Puține publicații au mediatizat acea mărturie, deși au regurgitat pur și simplu negarea lui Clapper cum că NSA a adunat date colective (*bulk data*) despre americani. Însă absolut niciuna dintre așa-numitele publicații mainstream nu a mediatizat una dintre rarele apariții publice ale lui Ira „Gus” Hunt, directorul tehnic al CIA.

Îl cunoscusem vag pe Gus în timpul stagiului Dell la CIA. Era unul dintre clienții noștri de top și fiecare furnizor adora aparenta lui neputință de a fi discret: întotdeauna îți spunea mai multe decât era cazul. Pentru băieții din vânzări, el era ca un uriaș sac de bani prevăzut cu o gură. Acum apărea ca invitat special pentru a vorbi la

un eveniment dedicat tehnologiei civile din New York, denumit „GigaOM Structure: Data conference”. Oricine avea 40 de dolari putea să participe. Toate discursurile importante, ca al lui Gus, erau transmise în direct online.

Motivul pentru care am avut grijă să prind discursul lui a fost acela că tocmai citisem, prin intermediul canalelor interne ale NSA, că CIA se hotărâse în cele din urmă asupra dispozițiilor contractului de servicii cloud. Refuzase fosta mea echipă de la Dell, îi respinsese și pe cei de la HP, ca să semneze în schimb un contract pe zece ani, pentru 600 de milioane de dolari, pentru dezvoltarea și managementul serviciilor cloud, cu Amazon. Nu aveam niciun sentiment negativ în legătură cu asta – de fapt, eram mulțumit că munca mea nu avea să fie folosită de către agenție. Eram doar curios, din punct de vedere profesional, dacă Gus avea să facă indirect acest anunț și să ofere unele indicii despre motivul pentru care fusese aleasă compania Amazon, de vreme ce se zvonea că procesul de depunere a ofertelor fusese aranjat în favoarea Amazon.

Am primit, fără îndoială, indiciile, însă într-un fel neașteptat. Am avut ocazia să îl văd pe cel mai înalt agent IT din cadrul CIA cum stă pe scenă într-un costum mototolit și prezintă unei mulțimi de oameni obișnuiți, confuzi – și, via internet, unei lumi confuze – ambițiile și competențele agenției. Pe măsură ce se desfășura prezentarea lui, iar el alterna glumele proaste cu o manevrare și mai proastă a Powerpoint-ului, am devenit din ce în ce mai sceptic.

„La CIA, esențialmente noi încercăm că colectăm totul și să-l păstrăm pentru totdeauna”. De parcă n-ar fi fost suficient de limpede, a continuat: „Este aproape în puterea noastră să analizăm toate informațiile generate de om.” Sublinierea îi aparținea lui Gus. Citea din prezentarea lui, cuvinte urâte scrise cu un font urât, ilustrate cu grafica în patru culori specifică guvernului.

Aparent, în mulțime se aflau câțiva jurnaliști, deși se părea că majoritatea lor erau de la publicații de specialitate în tehnologii publice, precum *Federal Computer Week*. Asta arăta că Gus avea să rămână pentru o sesiune de întrebări și răspunsuri la finalul prezentării. Dar nu a fost tocmai o sesiune de întrebări și de răspunsuri, ci mai mult o prezentare auxiliară, oferită direct jurnaliștilor. Probabil Gus încerca să își ia o greutate de pe piept, care nu era doar cravata lui de clovn.

Gus le-a spus jurnaliștilor că agenția le putea urmări telefoanele inteligente, chiar și atunci când erau oprite – că agenția le putea supraveghea fiecare dintre mijloacele lor de comunicare. Luați aminte: aceasta era o gașcă de jurnaliști autohtoni. Jurnaliști americani. Iar felul în care Gus a spus „putea” a sunat ca și „a făcut”, „face” și „o va face”. A perorat într-un mod deosebit de tulburat și de tulburător, cel

puțin pentru o înaltă față a CIA: „Tehnologia avansează mai repede decât pot ține pasul guvernul sau legea. Avansează mai repede… decât puteți voi ține pasul, ar trebui să vă întrebați care vă sunt drepturile și cine deține informațiile voastre". Am rămas siderat – oricine altcineva de pe o poziție inferioară lui Gus care ar fi ținut o astfel de prezentare ar fi fost îmbrăcat în portocaliu până la sfârșitul zilei.

Numai *The Huffington Post* a scris despre prezentarea lui Gus. Însă spectacolul în sine se afla pe Youtube, acolo unde a rămas în continuare, cel puțin la vremea prezentei scrieri, șase ani mai târziu. Ultima dată când am verificat, avea 313 vizualizări – zeci dintre ele fiind ale mele.

Lecția pe care am învățat-o de aici a fost aceea că, pentru ca dezvăluirile mele să fie eficiente, trebuia să fac ceva mai mult decât să le înmânez unor jurnaliști niște documente – mai mult chiar decât să îi ajut să interpreteze acele documente. Trebuia să devin partenerul lor, să le ofer pregătirea și instrumentele tehnologice care să îi ajute să își scrie reportajele corect și în siguranță. Urmând acest plan de acțiune, mă dedicam în întregime uneia dintre infracțiunile capitale ale spionajului: acolo unde alți spioni au comis fapte de spionaj, răzvrătire și trădare, eu aveam să ajut și să favorizez un act de jurnalism. Faptul pervers este acela că, legal vorbind, respectivele infracțiuni sunt virtual sinonime. Legea americană nu face nicio deosebire între a oferi informații clasificate presei în interesul public și a le oferi, chiar a le vinde, inamicului. Singura opinie contrară pe care eu am găsit-o până acum provine de la prima mea îndoctrinare de la IC: acolo mi s-a spus că, de fapt, era ceva mai bine să oferi secrete spre vânzare inamicului decât să le oferi gratis unui reporter american. Reporterul va spune publicului, în vreme ce e puțin probabil ca inamicul să împartă prada chiar și cu aliații săi.

Ținând cont de riscurile pe care mi le asumam, aveam nevoie să identific persoanele în care puteam avea încredere și în care publicul avea, de asemenea, încredere. Aveam nevoie de reporteri sârguincioși și totuși discreți, independenți și totuși serioși. Trebuiau să fie destul de puternici ca să mă conteste în privința distincției între ceea ce suspectam eu și ceea ce probele o dovedeau și să conteste guvernul atunci când îi acuza în mod fals că munca lor pune vieți în pericol. Mai presus de toate, trebuia să fiu sigur că cei pe care îi alegeam nu aveau să cedeze în fața puterii odată supuși presiunilor care, cu siguranță, n-ar fi semănat cu nimic din ceea ce ei sau eu întâlniserăm vreodată.

Mi-am aruncat plasa nu atât de departe încât să pun în pericol misiunea, însă destul de departe ca să evit un singur punct expus eșecului – problema *New York Times*. Un jurnalist, o publicație, chiar și o singură țară în care să public nu avea să fie suficient, pentru că

Guvernul Statelor Unite își demonstrase deja dorința de a înăbuși astfel de articole. În mod ideal, i-aș fi dat fiecărui jurnalist un set de documente, fără să rămân cu nimic. Asta ar fi mutat atenția cercetării asupra lor și ar fi garantat că adevărul ieșea la iveală chiar dacă eu aș fi fost arestat.

Pe măsură ce restrângeam lista potențialilor parteneri, mi-am dat seama că abordasem totul greșit sau cel puțin nechibzuit. În loc să încerc să aleg jurnaliștii de unul singur, ar fi trebuit să las sistemul pe care încercam să îl dezvălui să îi aleagă pentru mine. Am hotărât că partenerii mei cei mai buni aveau să fie jurnaliștii pe care securitatea națională a statului îi luase în vizor.

Pe Laura Poitras o știam ca fiind documentaristă, preocupată în special de politica externă a Americii după 11 Septembrie. Filmul ei *My Country, My Country* vorbea despre alegerile naționale din anul 2005, din Irak, desfășurate (și zădărnicite) sub ocupația Statelor Unite. A realizat de asemenea *The Program,* despre criptanalistul NSA William Binney – care a ridicat obiecții, prin canalele potrivite, față de TRAILBLAZER, prototipul STELLARWIND, numai ca să fie acuzat de scurgere de informații clasificate, supus hărțuirilor repetate, arestat sub amenințarea armei în propria lui casă, și totuși niciodată condamnat. Laura însăși fusese adeseori hărțuită de către guvern din cauza muncii ei, în mod repetat reținută și interogată de către agenții de frontieră ori de câte ori călătorea înăuntrul sau în afara țării.

Pe Glenn Greenwald îl știam drept un avocat pentru drepturile civile transformat în jurnalist, inițial pentru *Salon* – unde a fost unul dintre puținii care au scris despre versiunea neclasificată a Raportului Inspectorului General al NSA în 2009 iar mai târziu pentru ediția americană a ziarului *The Guardian.* Îl plăceam pentru că era sceptic și rațional, genul de om care s-ar fi luptat cu diavolul, iar când diavolul nu era prin preajmă, s-ar fi luptat cu el însuși. Cu toate că Ewen MacAskill, de la ediția britanică a *The Guardian,* și Bart Gellman de la *The Washington Post* se vor dovedi mai târziu parteneri destoinici (și călăuze răbdătoare prin sălbăticia jurnalismului), mi-am descoperit afinitatea timpurie cu Laura și cu Glenn, poate pentru că nu erau interesați numai să scrie despre IC, ci aveau și un interes personal să înțeleagă instituția.

Singura problemă era să luăm legătura.

Neputând să îmi dezvălui adevăratul nume, i-am contactat pe jurnaliști sub mai multe identități, măști de unică folosință, utilizate o vreme și apoi aruncate. Prima dintre acestea a fost „Cincinnatus”, după legendarul agricultor care a devenit consul roman, după care a renunțat de bunăvoie la putere. Acesta a fost urmat de „Citizenfour”, care pentru unii jurnaliști a însemnat că eu mă consideram al patrulea angajat disident din istoria recentă a NSA, după Binney și ceilalți

avertizori de integritate în privința TRAILBLAZER, J. Kirk Wiebe și Ed Loomis – cu toate că triumviratul pe care eu îl aveam în minte era compus din Thomas Drake, care a dezvăluit jurnaliștilor existența lui TRAILBLAZER, Daniel Ellsberg și Anthony Russo, ale căror dezvăluiri despre *The Pentagon Papers* au ajutat la demascarea înșelătoriilor Războiului din Vietnam și la încheierea lui. Ultimul nume pe care l-am ales pentru corespondența mea a fost „Verax", echivalentul în latină pentru „cel ce spune adevărul", în speranța că voi propune o nouă alternativă pozitivă la modelul hackerului numit „Mendax" (cel ce spune minciuni) – pseudonimul imatur al tânărului care a devenit Julian Assange de la Wikileaks.

Nu vă puteți da seama cu adevărat cât este de greu să rămâi anonim online, până când nu ați încercat să acționați ca și când viața voastră depinde de asta. Majoritatea sistemelor de comunicații instalate la IC au un singur obiectiv fundamental: observatorul unei comunicații nu trebuie să poată discerne identitățile celor implicați și în niciun caz să le atribuie unei agenții. Acesta este motivul pentru care IC denumește aceste schimburi „nonatribuibile".

Spionajul în anonimat din epoca dinaintea internetului este faimos în special de la televizor și din filme: adresa unei ascunzători codificată într-un graffiti dintr-o sală de baie ori amestecată în abrevierea unui anunț dintr-un ziar. Sau gândiți-vă la acele „dead drops"[23] din timpul Războiului Rece, semnele făcute cu creta pe căsuțele poștale semnalizând că un pachet secret așteaptă într-o anume scorbură de copac dintr-un parc public. Versiunea modernă ar putea fi profilurile false schimbând discuții false pe site-uri matrimoniale sau, mai frecvent, doar o aplicație superficial inofensivă care lasă mesaje superficial inofensive pe un server superficial inofensiv al Amazon, controlat în secret de CIA. În orice caz, ceea ce voiam era ceva mai bun decât atât – ceva care nu avea nevoie de nimic din expunerea aceea și din bugetul acela.

Am hotărât să folosesc conexiunea altcuiva la internet. Mi-am dorit să pot merge doar la McDonald's ori la Starbucks și să mă conectez la rețeaua lor Wi-Fi. Însă locurile acelea aveau CCTV și chitanțe și alți oameni – memorii cu picioare. Mai mult decât atât, fiecare dispozitiv wireless, de la un telefon la un laptop, are un identificator global unic denumit MAC (Machine Address Code), pe care îl lasă în urmă odată cu fiecare punct de acces la care se conectează – un marker criminalistic al mișcărilor utilizatorului.

Așa că nu am mers la McDonald's ori la Starbucks – am plecat cu mașina. Am pornit într-un war-drive, ceea ce înseamnă că îți transformi mașina într-un senzor Wi-Fi în mișcare. Pentru asta aveți nevoie de un laptop, o antenă de mare putere și un senzor GPS magnetic, care poate fi montat pe acoperiș. Energia e furnizată de

mașină sau de o baterie portabilă sau chiar de către laptop. Tot ce îți trebuie poate intra într-un rucsac.

Am luat cu mine un laptop ieftin care rula TAILS, un sistem de operare „amnezic" bazat pe Linux – ceea ce înseamnă că uită totul în clipa în care îl închizi și o ia de la zero când îl pornești din nou, fără nicio înregistrare și nicio urmă de memorie legată de orice ai lucrat cu el. TAILS mi-a permis să „falsific" ori să ascund ușor adresa MAC a laptopului: oricând se conecta la o rețea lăsa în urmă înregistrarea unui alt dispozitiv, fără a putea fi cumva asociată cu mine. Destul de util era faptul că TAILS avea sistemul încorporat pentru conectarea la rețeaua de anonimizare Tor.

Noaptea și la final de săptămână, conduceam de jur-împrejurul a ceea ce părea să fie toată insula Oahu, lăsând antena să capteze impulsurile fiecărei rețele Wi-Fi. Senzorul GPS marca fiecare punct de acces cu locația în care fusese observat, mulțumită unui program de cartografiere pe care îl foloseam, denumit Kismet. Ceea ce a rezultat a fost o hartă a rețelelor invizibile pe lângă care treceam în fiecare zi fără ca măcar să le observăm, un procent scandalos de mare de rețele care fie nu erau securizate deloc, le puteam ocoli securitatea cu ușurință. Unele rețele necesitau o spargere mult mai sofisticată. Blocam pentru scurt timp o rețea, făcând ca utilizatorii săi legitimi să fie deconectați; în încercarea lor de a se reconecta, automat ei redistribuiau „pachetele de autentificare", pe care le puteam intercepta și descifra efectiv în parole care îmi permiteau să mă loghez la fel ca oricare utilizator „autorizat"

Cu această hartă a rețelelor în mână, am condus ca un nebun prin Oahu, încercând să îmi verific e-mailul ca să văd dacă jurnaliștii îmi răspunseseră. Luând contact cu Laura Poitras, îmi petrecusem aproape toată seara scriindu-i – așezat la volanul mașinii mele pe plajă, ciupind semnal Wi-Fi de la o stațiune din apropiere. Unii dintre jurnaliștii pe care îi alesesem au trebuit să fie convinși să utilizeze conturi de e-mail criptate, ceea ce în 2012 era un chin. În unele cazuri, a trebuit să le arăt cum se face, așa că am încărcat tutoriale – așezat în mașina staționată într-o parcare, folosindu-mă de rețeaua unei biblioteci. Sau a unei scoli. Sau a unei benzinării. Ori a unei bănci – care era îngrozitor de slab protejată. Ideea era să nu creez niciun fel de model.

Deasupra parcării unui mall, sigur de faptul că în clipa în care închideam capacul laptopului, secretul meu era în siguranță, am schițat manifeste în care explicam motivul pentru care am ieșit în public, după care le ștergeam. Apoi încercam să îi scriu e-mailuri lui Lindsay, numai ca să le șterg și pe ele. Nu îmi puteam găsi cuvintele.

23.
CITEȘTE, SCRIE, EXECUTĂ

Citește, Scrie, Execută: în informatică toate acestea se numesc drepturi. Din punct de vedere funcțional, ele stabilesc gradul tău de autoritate în privința unui computer sau a unei rețele de computere, definind cu exactitate ceea ce poți sau nu poți face. Dreptul de a citi un fișier îți permite să accesezi conținutul său, în vreme ce dreptul de a scrie un fișier îți permite să îl modifici. Execuția, între timp, înseamnă că ai abilitatea de să rulezi un fișier sau un program, să duci la îndeplinire acțiunea pe care a fost conceput să o facă.

Citește, Scrie, Execută: acesta era planul meu simplu în trei pași. Voiam să sap în inima celei mai sigure rețele din lume ca să aflu adevărul, să îi fac o copie și să îl scot în lume. Și trebuia să fac toate acestea fără să fiu prins – fără să fiu citit, scris și executat eu însumi.

Aproape tot ceea ce poți face pe un computer, pe orice dispozitiv, lasă o înregistrare. Nicăieri acest lucru nu este mai adevărat ca în NSA. Fiecare conectare și deconectare creează o intrare în jurnal. Fiecare drept pe care l-am utilizat a lăsat propria lui urmă criminalistică. De fiecare dată când am deschis un fișier, de fiecare dată când am copiat un fișier, acea acțiune a fost înregistrată. De fiecare dată când am descărcat, am mutat sau am șters un fișier, și această acțiune a fost înregistrată, iar jurnalele de securitate au fost actualizate ca să reflecte evenimentul. Existau înregistrări de flux de rețea, înregistrări de infrastructuri cu chei publice – oamenii chiar glumeau despre camere ascunse în săli de baie, în toalete. Agenția avea un număr deloc de neglijat de programe de contraspionaj care spionau oamenii care îi spionau pe oameni, și chiar dacă unul dintre acestea mă prindea făcând ceva ce nu ar fi trebuit să fac, nu ar fi fost vorba despre un fișier care era șters.

Din fericire, forța acestor sisteme era în același timp slăbiciunea lor: complexitatea lor însemna că nici măcar oamenii care le rulau nu știau neapărat cum funcționau. Nimeni nu înțelegea cu adevărat unde se suprapuneau și unde existau breșele. Nimeni, în afară de administratorii de sisteme. În cele din urmă, acele sisteme sofisticate de monitorizare pe care vi le imaginați, acelea cu nume înfricoșătoare precum MIDNIGHTRIDER cineva tot trebuia să le instaleze în primul rând. Poate că NSA a plătit pentru rețea, însă administratorii de sisteme la fel ca mine erau cei care o stăpâneau cu adevărat.

Faza Citește ar presupune să dansezi prin rețeaua digitală de capcane așezate de-a lungul traseelor ce conectează NSA de oricare altă agenție de informații, internă sau străină. (Printre acestea se afla

partenerul britanic al NSA, Serviciul Guvernamental de Informații sau GCHQ[24], care arunca plase precum OPTICNERVE, un program care salva câte un instantaneu la fiecare cinci minute de pe camera fiecărei persoane angajate într-o convorbire video pe platforme precum Yahoo Messenger, și PHOTONTORPEDO, care înhăță adresele IP ale utilizatorilor mesageriei MSN). Folosind Heartbeat ca să aduc documentele pe care le voiam, puteam întoarce „colectările în vrac" împotriva celor care le întorseseră împotriva publicului, reconstruind la întâmplare și eficient IC. Instrumentele de securitate ale agenției urmăreau cine ce citește, însă nu conta: oricine se deranjase să verifice înregistrările era obișnuit deja să vadă Heartbeat. Era acoperirea perfectă.

Însă câtă vreme Heartbeat funcționa ca o modalitate de a colecta fișiere – mult prea multe fișiere – el doar le aducea la serverul din Hawaii, un server care păstra jurnale pe care nici măcar eu nu le puteam ocoli. Aveam nevoie de o modalitate să lucrez cu fișierele, să le caut, să renunț la cele irelevante sau neinteresante, odată cu cele ce conțineau secrete legitime pe care nu aveam să le dau jurnaliștilor. În momentul acesta, încă în faza *Citește,* riscurile erau multiple, în mare parte din cauza faptului că protocoalele pe care le înfruntam nu mai erau orientate spre monitorizare, ci spre prevenție. Dacă aș fi rulat căutările pe serverul Heartbeat, ar fi aprins un uriaș semn electronic clipind ARESTAȚI-MĂ.

M-am gândit o vreme la asta. Nu puteam să copiez pur și simplu fișierele direct de pe serverul Heartbeat pe un dispozitiv personal de stocare și să ies în pași de vals din Tunel fără să fiu prins. Ceea ce puteam face totuși era să aduc fișierele mai aproape, direcționându-le spre o stație intermediară apropiată.

Nu le puteam trimite spre unul dintre computerele obișnuite, pentru că până în 2012 întregul Tunel fusese actualizat pentru noile „terminale ușoare": mici computere neputincioase, cu unități de stocare anchilozate și unități centrale de procesare care nu puteau stoca sau procesa datele pe cont propriu, ci desfășurau întreaga stocare și procesare în cloud. În orice caz, într-un colț uitat de birou, se găsea o piramidă de computere de birou ce nu mai erau folosite – mașini bătrâne, moșteniri în descompunere pe care agenția le pusese la naftalină, însă nu le șterse încă și nu le aruncase. Când spun bătrân, vreau să spun, de fapt, tânăr după standardele oricui nu trăiește cu un buget de mărimea celui al NSA. Erau PC-uri Dell nu mai vechi de 2009 sau 2010, dreptunghiuri gri de dimensiuni mari și cu o greutate reconfortantă, care puteau stoca și procesa date pe cont propriu, fără să fie conectate la cloud. Ce îmi plăcea mie la ele era faptul că, deși erau încă în sistemul NSA, nu puteau fi urmărite îndeaproape câtă vreme nu le introduceam în rețeaua centrală. De

asemenea, puteam conecta harduri externe la ele fără să îmi fie teamă că voi crea o înregistrare.

Puteam justifica ușor nevoia de a folosi aceste cutii greoaie și solide, pretinzând că încercam să mă asigur că Heartbeat funcționa cu vechile sisteme de operare. La urma urmei, nu toată lumea din toate pozițiile NSA avea noile terminale ușoare, nu încă. Și ce-ar fi dacă Dell voia să implementeze o versiune civilă a Heartbeat? Sau ce-ar fi dacă CIA sau FBI ori altă organizație retrogradă voia să o folosească? Sub pretextul testelor de compatibilitate, puteam transfera fișierele în acele vechi computere, unde le puteam căuta, filtra și organiza cât de mult voiam, atât timp cât eram atent. Căram una dintre bătrânele matahale înapoi în birou, când am trecut pe lângă unul dintre directorii IT, care m-a oprit și m-a întrebat pentru ce aveam nevoie de asta – fusese unul dintre marii susținători ai ideii de a se descotorosi de ele. „Să fur secrete", am răspuns și am râs amândoi.

Faza *Citește* s-a încheiat cu fișierele pe care le voiam frumos organizate în foldere. Dar se aflau încă într-un computer care nu îmi aparținea, care se afla încă în subteranele Tunelului. Intram atunci în faza *Scrie,* care pentru scopurile mele însemna agonizant de încetul proces plictisitor, dar și dureros de înfricoșător al copierii fișierelor de pe moștenirile Dell, pe propriile mele dispozitive și unități de stocare.

Cel mai simplu și sigur mod de a copia un fișier de pe orice stație de lucru IC este și cea mai veche: un aparat de fotografiat. Telefoanele inteligente sunt interzise, bineînțeles, în clădirile NSA, însă muncitorii le introduceau accidental întotdeauna fără ca nimeni să bage de seamă. Le lăsau în genții de sport sau în buzunarele hanoracelor. Dacă erau prinși cu un astfel de telefon la o percheziție aleatorie și se purtau caraghios de rușinați, în loc să strige panicați în mandarină spre ceasurile de la încheietură, se alegeau adesea doar cu un avertisment, mai ales dacă era prima lor abatere. Dar să scoți un telefon inteligent doldora de secretele NSA afară din Tunel era o mișcare mult mai riscantă. Erau șanse ca nimeni să nu observe – sau nimănui să nu îi pese – dacă ieșeam cu un telefon inteligent, și ar fi putut fi un instrument potrivit pentru cineva din rândul personalului ca să copieze un singur raport privind tortura, dar nu mă încânta ideea de a face mii și mii de fotografii ecranului computerului meu în mijlocul unei baze strict secrete. În plus, telefonul ar fi trebuit să fie configurat în așa fel încât cel mai de seamă criminalist din lume să îl poată confisca și percheziționa fără să găsească nimic din ceea ce n-ar fi trebuit să găsească.

Mă voi abține să public exact cum am abordat propria mea scriere – propria copiere și criptare – pentru ca NSA să reziste și mâine. În orice caz, voi menționa ce fel de tehnologie de stocare am folosit pentru fișierele copiate. Uitați de stickurile de memorie; sunt mult

prea voluminoase pentru cantitatea relativ mică pe care o stochează. În schimb, am optat pentru cardurile SD – acronimul vine de la Secure Digital. De fapt, am optat pentru mini carduri și microcarduri SD.

Veți recunoaște cardurile SD dacă ați folosit vreodată o cameră foto sau video ori ați avut nevoie de mai mult spațiu de stocare pe o tabletă. Sunt niște ticăloși minusculi, miracole ale memoriei flash nevolatile și – la $20 \times 21{,}5$ mm pentru mini, 15×11 mm pentru micro, de fapt dimensiunea unghiei de la degetul vostru mic – eminamente ușor de ascuns. Puteți strecura unul după ce ați îndepărtat pătratul unui cub Rubik, fixați înapoi pătratul și nimeni nu va băga de seamă. Alteori am purtat un card în șosetă sau, când am fost cel mai paranoic, în interiorul obrazului, în așa fel încât să îl pot înghiți la nevoie. În cele din urmă, pe măsură ce am prins curaj și încredere în metodele mele de criptare, țineam pur și simplu un card pe fundul buzunarului. Rareori declanșau detectoarele de metale și cine nu m-ar fi crezut că am uitat ceva atât de mic?

În orice caz, dimensiunea cardurilor SD are un dezavantaj: se scriu foarte încet. Timpii de copiere pentru cantități mari de date sunt întotdeauna mari – cel puțin întotdeauna mai mari decât îți dorești –, însă durata tinde să se extindă și mai mult când copiezi nu pe un hard de mare viteză, ci pe o cașetă minusculă din silicon, învelită în plastic. În plus, eu nu doar copiam. De-duplicam, comprimam, criptam, niciunul dintre aceste procese nu putea fi efectuat simultan cu oricare altul. Foloseam toate abilitățile pe care le deprinsesem vreodată în timpul activității de stocare, pentru că asta era ceea ce făceam, în esență. Stocam memoria NSA, făcând o copie de rezervă off-site a dovezii abuzurilor IC.

Putea să dureze opt ore sau mai mult – schimburi întregi – pentru a umple un card. Și cu toate că am trecut din nou la turele de noapte, orele acelea erau îngrozitoare. Era tot acel pufăit al computerului, cu monitorul stins, cu toate panourile fluorescente din tavan închise, în afară de unul, pentru a economisi energie după program. Și iată-mă pornind din când în când monitorul ca să verific rata de transfer și înfiorându-mă. Cunoașteți senzația – iadul absolut de a urmări bara de completare în timp ce indică 84% finalizat, 85% finalizat… timp rămas 1:58:53… Când s-a umplut bara până la dulcea ușurare de 100%, toate fișierele copiate, eram deja tot transpirat, văzând umbre și auzind pași la fiecare colț.

Execută: acela era ultimul pas. Odată umplut fiecare card, trebuia să pun la cale planul de fugă. Trebuia să scot din clădire arhiva aceea vitală, să trec de șefi și de uniformele militare, în jos, pe scări și afară, pe holul pustiu, să trec de scanerele de ecusoane, de paznicii înarmați și de capcane – acele zone de securitate cu două ieșiri în care ușa următoare nu se deschide decât când ușa precedentă s-a închis și

ecusonul tău este aprobat, iar dacă nu este sau orice altceva merge prost, paznicii își scot armele, ușile te închid înăuntru, iar tu spui „Ei bine, nu-i așa că e jenant?" Acesta – dintre toate rapoartele pe cale le studiasem și toate coșmarurile pe care le aveam – era locul în care aveau să mă prindă, nu mă îndoiam. De fiecare dată când plecam, eram încremenit de frică. Trebuia să mă forțez să nu mă gândesc la cardul SD. Când te gândești la asta, te porți diferit, suspect.

O consecință neașteptată a unei mai bune înțelegeri a supravegherii NSA era că am înțeles mai bine și pericolele cu care mă confruntam. Cu alte cuvinte, studiul sistemelor agenției mă învățase cum să nu mă las prins de ele. În această privință, ghizi mi-au fost fișierele FBI, acuzațiile ridicate de către guvern împotriva foștilor agenți – în mare parte, ticăloși adevărați care, în jargonul IC, au „extras" informații clasificate în schimbul profitului. Am compilat și am studiat cât de multe astfel de puneri sub acuzare am putut. FBI – agenția care investighează toate infracțiunile din cadrul IC – era foarte mândru să explice cu exactitate cum a reușit să își prindă suspecții și, credeți-mă, nu mă deranja să mă folosesc de experiența lor. În aproape fiecare caz, se părea că FBI aștepta să facă arestările doar după ce suspectul scotea materialul dintr-o SCIF – Sensitive Compartmented Information Facility (Bază de Informații Secrete), care este un anumit tip de clădire sau de încăpere protejată împotriva supravegherii – și în public, acolo unde simpla lui prezență reprezenta o infracțiune federală. Tunelul era, în esență, un coridor lung, plin de SCIF-uri, iar eu îmi imaginam o echipă de agenți FBI așteptându-mă pe mine – acolo, în văzul lumii, la capătul îndepărtat al Tunelului.

De obicei, încercam să-i tachinez pe paznici, iar aici îmi era cel mai la îndemână cubul Rubik. Paznicii și toată lumea de la Tunel mă cunoșteau ca pe tipul cu cubul Rubik, pentru că mereu întorceam cubul în timp ce mergeam pe coridor. Ajunsesem atât de departe, încât îl puteam rezolva chiar și cu o singură mână. A devenit totemul meu, jucăria mea de suflet și un dispozitiv de distragere a atenției, atât pentru mine, cât și pentru colegii mei. Mulți dintre ei credeau că era doar o fandoseală sau un început de conversație pentru tocilari. Și era, însă în primul rând mă elibera de anxietate. Mă calma.

Am cumpărat câteva cuburi și le-am împărțit. Oricui se ținea de el, îi dădeam indicii. Cu cât mai mult se obișnuiau oamenii cu ele, cu atât mai puțin erau atenți la al meu.

Mă înțelegeam cu paznicii sau îmi spuneam mie că mă înțelegeam cu ei, în special pentru că știam unde le stătea mintea: în altă parte. Făcusem și eu ceva asemănător slujbei lor înainte, la CASL. Știam cât era de paralizant să petreci toată noaptea stând în picioare, simulând vigilența. Te dor picioarele. După o vreme, te doare tot. Și te poți simți atât de singur, încât vei vorbi cu peretele.

Intenționam să fiu mult mai distractiv decât peretele, dezvoltând propriul jargon pentru fiecare obstacol uman. Era un paznic cu care vorbeam despre insomnie și despre greutatea de a dormi ziua (amintiți-vă, lucram de noapte, așa că asta se putea întâmpla în jurul orei două dimineața). Cu un alt tip discutam politică. Democraților le spunea „șobolani demonici", așa că am citit Breitbart News ca să mă pregătesc de conversație. Ceea ce aveau cu toții în comun era reacția la cubul meu: îi făcea să zâmbească. În perioada în care am fost angajat la Tunel, aproape toți paznicii au spus o frază de genul: „Măi, omule, obișnuiam să mă joc și eu cu așa ceva când eram copil". Urma invariabil: „Am încercat să scot autocolantele ca să îl rezolv". Și eu, amice. Și eu.

Doar după ce ajungeam acasă reușeam să mă relaxez, chiar și puțin. Eram în continuare îngrijorat că îmi era casa monitorizată – asta era încă una dintre fermecătoarele metode ale FBI folosite împotriva celor pe care îi suspectau de loialitate necorespunzătoare. Am respins preocupările lui Lindsay în legătură cu felul meu de a fi insomniac până a ajuns să mă urască și am ajuns să mă urăsc și eu. Ea se culca în pat, iar eu mergeam pe canapea, ascunzându-mă cu laptopul sub pătură ca un copil, întrucât camera nu pătrunde prin bumbac. Odată îndepărtată amenințarea arestului iminent, mă puteam concentra asupra transferului de fișiere pe un dispozitiv de stocare mai mare via laptopul meu – numai cineva care nu înțelege tehnologia prea bine s-ar putea gândi că le-aș fi păstrat pe laptop pentru totdeauna – și asupra blocării lor prin mai mulți algoritmi de criptare folosind diferite implementări, astfel încât, dacă unul dintre ei ceda, ceilalți le țineau în siguranță.

Eram atent să nu las nicio urmă a activității mele și aveam grijă ca nici criptările să nu lase nicio urmă a documentelor acasă. Totuși, știam că documentele aveau să ducă la mine odată ce le trimiteam jurnaliștilor și erau decriptate. Orice anchetator care ar fi verificat angajații cărei agenții au accesat sau au putut accesa toate aceste materiale ar fi reușit să întocmească o listă pe care probabil s-ar fi aflat un singur nume: al meu Le puteam da jurnaliștilor mai puține materiale, desigur, însă atunci nu ar fi reușit să își facă treaba cât mai eficient cu putință. În cele din urmă, trebuia să mă confrunt cu situația că până și un singur slide rezumativ ori un PDF mă vulnerabiliza, pentru că toate fișierele digitale conțin metadate, etichete invizibile care pot fi folosite pentru a fi se identifica originile.

M-am străduit să îmi dau seama cum să rezolv situația metadatelor. Mă temeam că, dacă nu scoteam informațiile de identificare din documente, acestea m-ar fi putut incrimina din clipa în care jurnaliștii le-ar fi decriptat și le-ar fi deschis. Dar, în același timp, îmi era teamă că, scoțând complet metadatele, riscam să alterez fișierele – dacă erau

schimbate în orice fel, ar fi apărut îndoieli în privința autenticității lor. Ce era cel mai important: siguranța personală sau binele public? Mi-a luat ceva vreme să iau taurul de coame. Mi-am asumat riscul și am lăsat metadatele intacte.

Parțial m-a convins frica mea că, deși aș fi scos metadatele despre care știam, puteau fi alte filigrane digitale de care nu știam nimic și pe care nu le puteam identifica. O altă parte avea de-a face cu dificultatea de a curăța documentele pentru un singur utilizator. Documentul pentru un singur utilizator este un document marcat cu un cod specific de utilizator, așa încât, dacă cineva din echipa editorială a unei publicații se hotăra să se consulte cu guvernul, guvernul avea să îi cunoască sursa. Câteodată identificatorul unic era ascuns în codificarea datelor și a mărcii temporale, alteori implica modelul micropunctelor într-o grafică sau într-un logo. Dar putea, de asemenea, să fie învăluit în ceva la care nu mă gândisem. Acest fenomen ar fi trebuit să mă descurajeze, dar m-a impulsionat. Greutățile tehnologice m-au forțat, pentru prima dată, să mă confrunt cu posibilitatea de a abandona practica de o viață a anonimatului și să ies în față identificându-mă ca fiind sursa. Mi-aș fi asumat principiile, semnând cu numele meu și lăsându-mă să fiu condamnat.

În general, documentele pe care le-am selectat încăpeau pe o singură unitate de stocare, pe care am lăsat-o la vedere pe birou, acasă. Știam că materialele se aflau într-un loc la fel de sigur pe cât fuseseră la birou. De fapt, acum erau în mai mare siguranță, grație multiplelor niveluri și metode de criptare. Aceasta este frumusețea fără pereche a artei criptologice. Puțină matematică poate realiza ceea ce toate armele și sârmele ghimpate nu reușesc: puțină matematică poate păstra un secret.

24.
CRIPTEAZĂ

Majoritatea oamenilor care folosesc computere, și aici intră membrii celei de-A Patra Puteri în Stat, cred că există și o patra acțiune pe lângă Citește, Scrie și Execută, numită Șterge.

Șterge se află pretutindeni de partea utilizatorului de informatică. E prezent în echipament ca buton pe tastatură și e prezent în program ca opțiune care poate fi selectată dintr-un meniu vertical. Există o anumită finalitate care vine odată ce selectăm Șterge și un anumit simț al responsabilității. Uneori apare câte o căsuță ca să verifice încă o dată: „Ești sigur?" în cazul în care computerul te verifică a doua oară cerând confirmarea – apasă „Da" – este logic că *Șterge* reprezintă o decizie importantă, chiar definitivă.

Asta este adevărat în lumea din afara informaticii, unde puterile de suprimare au fost imense din punct de vedere istoric. Chiar și așa, după cum li s-a amintit nenumăraților despoți, ca să te descotorosești cu adevărat de un document nu poți doar să distrugi fiecare copie a sa. Trebuie să distrugi fiecare amintire a sa, ceea ce înseamnă că trebuie să distrugi toți oamenii care își aduc aminte de el, împreună cu fiecare copie a tuturor celorlalte documente care îl menționează și cu toți oamenii care își amintesc toate celelalte documente. Atunci, poate, doar poate, a dispărut.

Funcțiile de ștergere au apărut de la început în tehnica de calcul digitală. Inginerii au înțeles că într-o lume a opțiunilor nelimitate, în mod inevitabil, unele alegeri se vor dovedi a fi greșite. Utilizatorii, indiferent dacă dețin sau nu cu adevărat controlul la nivel tehnic, trebuie *să simtă* că dețin controlul, în special în ceea ce privește propria lor creație. Dacă ei creează un fișier, ar trebui să îl poată distruge când doresc. Abilitatea de a distruge ceea ce au creat și de a o lua de la capăt a fost una din funcțiunile primare care le-au oferit utilizatorilor un simț al implicării, în ciuda faptului că ei ar putea fi dependenți de soluțiile de hardware, pe care nu le pot repara, și de software, pe care nu le pot modifica, și sub incidența normelor plafoanelor unor terți.

Gândiți-vă la motivele pentru care apăsați tasta Șterge. Pe computerul vostru personal, poate că vreți să scăpați de un document pe care l-ați greșit sau de un fișier pe care l-ați descărcat, însă de care nu mai aveți nevoie – sau de un fișier despre care nu vreți să afle nimeni că ați avut vreodată nevoie. Pe e-mail, poate că vreți să ștergeți un mesaj de la o fostă iubire de care nu vreți să vă aduceți aminte sau de care nu vreți să afle soțul/ soția ori un răspuns la

protestul la care ați fost. Pe telefon, poate că vreți să ștergeți istoricul locurilor prin care a călătorit telefonul ori niște fotografii, filme și înregistrări particulare care s-au încărcat automat în cloud. În fiecare situație, ștergeți, iar lucrul acela – fișierul – pare să fi dispărut.

Adevărul, totuși, este că ștergerea nu a existat niciodată din punct de vedere tehnologic în felul în care o concepem noi. Ștergerea este doar un șiretlic, o născocire, o ficțiune publică, o minciună nu tocmai nobilă pe care informatica v-o spune ca să vă asigure și să vă liniștească. Cu toate că fișierul șters a dispărut din fața ochilor, rareori a încetat să existe. În termeni tehnici, ștergerea este, de fapt, doar o formă de permisiune medie, un fel de *Scrie.* În mod normal, când apeși *Șterge* pentru unul dintre fișierele tale, datele lui – care au fost stocate undeva departe, pe un disk – nu sunt cu adevărat atinse. Sistemele moderne de operare eficiente nu sunt concepute ca să ajungă până în măruntaiele unui disk numai pentru simplul scop de a șterge. În schimb, numai harta computerului care arată unde este stocat fiecare fișier – o hartă denumită „file table" – este rescrisă pentru a spune: „Nu mai folosesc acest spațiu pentru nimic important". Asta înseamnă că, la fel ca o carte neglijată dintr-o bibliotecă uriașă, presupusul fișier șters poate fi în continuare citit de oricine îl caută suficient de mult. Dacă ștergeți doar referința, cartea în sine se păstrează.

De fapt, toate astea pot fi confirmate prin experiență. Data viitoare când copiați un fișier, întrebați-vă de ce durează atât de mult în comparație cu actul instantaneu al ștergerii. Răspunsul este că ștergerea nu îi face cu adevărat altceva fișierului decât să îl ascundă. Mai simplu, computerele nu au fost concepute ca să corecteze greșeli, ci ca să le ascundă – și să le ascundă numai de acele părți care nu știu unde să caute.

Ultimele zile ale lui 2012 au adus vești proaste: cele câteva protecții juridice care împiedicau supravegherea în masă de către câțiva dintre cei mai de seamă membri ai rețelei Cinci Ochi fuseseră demontate. Guvernele din Australia și Marea Britanie propuneau legislația înregistrării obligatorii a metadatelor telefoniei și internetului. Era prima dată când guverne teoretic democratice își declarau public ambiția de a crea un aparat de supraveghere a timpului, care le-ar permite din punct de vedere tehnologic să deruleze evenimente din viața oricărei persoane pentru o perioadă de câteva luni sau chiar ani. Aceste încercări au marcat cu siguranță, cel puțin în mintea mea, așa-numita transformare a lumii occidentale din creator și apărător al internetului liber, în oponentul și potențialul său distrugător. Cu toate că aceste norme erau justificate ca măsuri de siguranță publică, ele reprezentau doar o uimitoare intruziune în viața de zi cu zi a nevinovaților care îi îngrozea – pe bună dreptate – până și pe cetățenii altor țări care nu se considerau afectați (poate pentru că

propriile lor guverne aleseseră să îi supravegheze în secret).

Aceste inițiative publice de supraveghere în masă au dovedit, odată pentru totdeauna, că nu pot exista alianțe naturale între tehnologie și guvern. Ruptura dintre cele două comunități ale mele, interdependente în mod bizar, Comunitatea Americană de Informații și tribul online global al tehnologilor, a devenit aproape definitivă. În primii mei ani la IC, puteam să împac cele două culturi, făcând ușor tranziția între munca de spionaj și relația mea cu internetul civil al persoanelor particulare – toată lumea, de la hackerii anarhiști, până la cei sobri și academici de genul Tor, care mă țineau la curent cu cercetarea în domeniul informaticii și mă inspirau din punct de vedere politic. Ani la rând am reușit să mă amăgesc că eram cu toții, la urma urmei, de aceeași parte a istoriei: încercam cu toții să apărăm internetul, să îl păstrăm liber pentru exprimare și lipsit de teamă. Însă capacitatea mea de a menține această iluzie a dispărut. Acum guvernul, angajatorul meu, era categoric adversarul. Ceea ce au bănuit mereu semenii mei tehnologi eu am reușit să confirm doar de curând și nu puteam să le spun. Sau nu puteam să le spun deocamdată.

În orice caz, ceea ce puteam face era să îi ajut câtă vreme nu îmi periclitam planurile. Așa am ajuns în Honolulu, un oraș frumos, de care nu am fost niciodată interesat, ca unul dintre amfitrionii și profesorii de la o criptopetrecere (Criptoparty). Aceasta era un nou tip de adunare, inventată de o mișcare criptologică internațională spontană, pentru care tehnologii se ofereau voluntar să susțină gratuit cursuri pentru public pe tema autoapărării digitale – de fapt, să arate oricui era interesat cum să își protejeze securitatea propriilor comunicații. În multe privințe, acesta era același subiect pe care îl predasem pentru JEITA, drept urmare, am profitat de ocazia de a participa.

Dacă vi se pare periculos din partea mea, date fiind celelalte activități în care eram implicat la vremea aceea, ar trebui să reafirm cât de multă încredere aveam în metodele criptologice pe care le predam – metode care protejau acea unitate de stocare plină de infracțiunile IC care rămăsese acasă, cu încuietori care nu puteau fi sparte nici măcar de NSA. Știam că niciodată nu vor fi suficiente documente și nici destui jurnaliști pentru a prezenta amenințarea cu care se confrunta lumea. Oamenii aveau nevoie de instrumente ca să se apere și aveau nevoie să știe cum să le folosească. Dat fiind faptul că încercam și să le ofer jurnaliștilor aceste instrumente, mă îngrijora că abordarea mea devenise mult prea tehnică. După multe sesiuni petrecute ținând discursuri în fața colegilor, această ocazie de a-mi simplifica modul de tratare a subiectului pentru o audiență generală mi-ar fi fost de folos mie și celorlalți. Îmi era dor să predau: trecuse un an de când mă aflasem în fața unei clase, iar în clipa în care am ajuns

din nou în acea poziție, mi-am dat seama că am predat lucrurile potrivite unor oameni nepotriviți.

Când spun clasă, nu mă refer la nimic asemănător școlilor IC sau sălilor de ședințe. Criptopetrecerea avea loc într-o galerie cu o singură încăpere aflată în spatele unui magazin de mobilă și al unui spațiu de lucru comun. În timp ce îmi aranjam proiectorul ca să le prezint cât de ușor era să rulezi un server Tor ca să ajuți, de exemplu, cetățenii din Iran – dar și pe cei din Australia, Marea Britanie și din SUA –, studenții mei s-au îngrămădit înăuntru, o trupă amestecată, formată din necunoscuți și câțiva prieteni noi, pe care îi cunoscusem doar online. În acea seară de decembrie și-au făcut apariția în jur de douăzeci de oameni ca să învețe de la mine și de la colega mea, Runa Sandvik, o tânără norvegiancă eminentă din cadrul Proiectului Tor. (Runa avea să continue să lucreze ca director de securitate informațională pentru *The New York Times,* care va sponsoriza mai târziu criptopetrecerile). Ceea ce unea publicul nostru nu era interesul pentru Tor și nici teama de a fi spionat, cât dorința de a restabili sentimentul controlului asupra spațiului personal al vieților lor. Erau acolo o jurnalistă locală ce reflecta mișcarea Occupy din Hawaii, o femeie care fusese victima unei răzbunări pornografice și câțiva oameni de genul bunicilor, care au intrat direct de pe stradă. Am invitat câțiva colegi de la NSA, în speranța să le atrag atenția asupra mișcării și să le arăt că nu îmi ascundeam implicarea în fața agenției. Totuși, numai unul dintre ei a venit și s-a așezat în spatele sălii, cu picioarele desfăcute, brațele încrucișate, rânjind tot timpul.

Mi-am început prezentarea discutând despre natura iluzorie a ștergerii, al cărei obiectiv de eliminare totală nu putea fi niciodată îndeplinit. Adunarea a înțeles asta pe loc. Am continuat să explic că, în cel mai bun caz, datele pe care nu voiau să le vadă nimeni nu puteau fi nici șterse și nici suprascrise: mâzgălite într-un fel, cu date aleatorii sau pseudoaleatorii până când originalul era declarat imposibil de citit. Dar, am avertizat eu, chiar și această abordare avea propriile dezavantaje. Întotdeauna exista șansa ca sistemul lor de operare să facă tacit o copie a fișierului pe care ei sperau să-l șteargă și să o ascundă într-un ungher al unei stocări temporare la care nu aveau acces.

A fost momentul în care am pivotat spre criptare.

Când vrei să protejezi ceva, ștergerea este un vis pentru cel ce supraveghează și un coșmar pentru cel supravegheat. Însă criptarea este, sau ar trebui să fie, o realitate pentru toată lumea în orice situație. Este singura protecție reală împotriva supravegherii. Dacă toată unitatea voastră de stocare este criptată de la bun început, inamicii voștri nu pot scotoci prin ea în căutare de fișiere șterse sau de orice altceva – doar dacă nu cumva au cheia de criptare. Dacă toate e-

mailurile din căsuța voastră sunt criptate, Google nu le poate citi ca să vă facă profilul – doar dacă nu cumva are cheia de criptare. Dacă toate comunicațiile voastre care trec prin rețele ostile australiene, britanice, americane, chineze sau rusești sunt criptate, spionii nu le pot citi decât dacă au cheia de criptare. Acesta este principiul de bază al criptării: toată puterea, în mâna celui ce deține cheia.

Criptarea funcționează, am explicat eu, după metoda algoritmului. Un algoritm de criptare sună intimidant și cu siguranță arată intimidant când este scris, însă conceptul lui este destul de elementar. Este o metodă matematică de transformare reversibilă a informației – precum e-mailurile voastre, apelurile telefonice, fotografiile, filmele și fișierele – în așa fel încât devine incomprehensibilă pentru oricine nu are o copie a cheii de criptare. Puteți să vă gândiți la algoritmul modern de criptare ca la o baghetă magică pe care o fluturați deasupra unui document ca să schimbați fiecare literă într-o limbă pe care numai voi și cei în care aveți încredere o pot citi, iar la cheia de criptare, ca la cuvintele magice unice care desăvârșesc incantația și pun bagheta la treabă. Nu contează câți oameni știu că ați folosit o baghetă, câtă vreme țineți secrete propriile voastre cuvinte magice față de oamenii în care nu aveți încredere.

Algoritmii de criptare sunt, de fapt, doar seturi de probleme matematice incredibil de dificil de rezolvat chiar și pentru computere și imposibile pentru oameni. Cheia de criptare este unicul indiciu care permite unui computer să rezolve acel set de probleme matematice folosit. Trimiteți datele lizibile, numite text simplu, la unul dintre capetele algoritmului de criptare, și păsărească incomprehensibilă, denumită text cifrat, vine la celălalt capăt. Atunci când cineva vrea să citească textul cifrat, îl trimite înapoi în algoritm împreună cu – esențial – cheia corectă, și textul simplu își face apariția din nou. În vreme ce unii algoritmi oferă grade diferite de protecție, siguranța unei chei de criptare este adesea bazată pe lungimea sa, care indică nivelul de dificultate implicat în rezolvarea problemei de matematică ce stă la baza algoritmului. În algoritmii care corelează chei mai lungi cu o securitate sporită, îmbunătățirea este exponențială. Dacă presupunem că un atacator petrece o zi întreagă ca să spargă o cheie de 64 de biți – care amestecă datele voastre în 2^{64} feluri posibile (18.446.744.073.709.551.616 permutații unice) –, atunci va avea nevoie de dublul perioadei, două zile, ca să spargă o cheie de 65 de biți, și de patru zile ca să spargă o cheie de 66 de biți. Ca să spargă o cheie de 128 de biți va avea nevoie de o perioadă de 264 ori mai lungă decât o zi sau de cincizeci de milioane de miliarde de ani. Până atunci, poate că eu voi fi fost achitat.

În comunicarea mea cu jurnaliștii, am folosit chei de 4096 și 8192 de biți. Asta însemna că, în lipsa unor inovații majore în tehnologia

informatică sau a unei redefiniri fundamentale a principiilor pe baza cărora numele sunt luate în calcul, nici măcar toți criptanaliștii de la NSA, folosind toată puterea de calcul a lumii pusă laolaltă, nu ar fi fost în stare să intre în hardul meu Din acest motiv, criptarea este cea mai bună șansă pentru a lupta cu orice fel de supraveghere. Dacă toate datele noastre, inclusiv comunicațiile noastre ar fi cifrate în acest fel, de la un capăt la altul (de la expeditor la destinatar), atunci niciun guvern – nicio entitate imaginabilă din perspectiva cunoștințelor noastre actuale de fizică, de fapt – nu ar fi capabil să le înțeleagă. Guvernul poate încă să intercepteze și să colecteze semnalele, dar va intercepta și colecta exclusiv zgomot. Criptându-ne comunicațiile, le vom șterge, de fapt, din memoria oricărei entități cu care avem de-a face. Le-ar retrage efectiv permisiunea celor care nu o primiseră de la bun început.

Orice guvern care speră să acceseze comunicații criptate are doar două opțiuni: fie să-i vâneze pe deținătorii de chei, fie să vâneze cheile. În primul caz, ar putea pune presiune asupra unor producători de dispozitive, ca să vândă în mod intenționat produse care realizează o falsă criptare, sau ar putea să inducă în eroare organizațiile internaționale de standardizare ca să accepte agloritmi imperfecți de criptare, care să conțină „portițe” sau puncte secrete de acces.

În al doilea caz, pot să lanseze atacuri țintite împotriva punctelor finale ale acelor comunicații – hardware-ul sau software-ul care realizează procesul de criptare. Deseori aceasta înseamnă să exploateze o vulnerabilitate de a cărei creare nu au fost responsabili, ci pe care doar au găsit-o și au exploatat-o ca să vă spargă cheile de criptare – o tehnică inițiată de infractori, însă astăzi îmbrățișată de marile puteri de stat, chiar dacă asta înseamnă să păstreze cu bună știință găuri devastatoare în securitatea cibernetică a unei infrastructuri internaționale esențiale.

Cel mai bun mijloc de care dispunem pentru a le păstra în siguranță se numește *zero-knowledge* – „cunoaștere zero”, o metodă care asigură că orice date pe care încercați să le stocați extern – să spunem, de exemplu, pe platforma cloud a unei companii – sunt criptate de un algoritm rulat pe dispozitivul vostru înainte să fie încărcate, iar cheia nu este niciodată distribuită. În schema de *zero-knowledge,* cheile se află în mâinile utilizatorilor și numai acolo. Nicio companie, nicio agenție și niciun dușman nu le poate atinge.

Cheia mea pentru secretele NSA a mers dincolo de *zero-knowledge*: era o cheie zero-knowledge compusă din mai multe chei *zero-knowledge.*

V-o puteți imagina astfel: să spunem că, la finalul prelegerii mele de la criptopetrecere, am rămas lângă ieșire câtă vreme fiecare dintre cei douăzeci de oameni din public părăsea sala. Acum, imaginați-vă

că, de fiecare dată când unul dintre ei trecea prin ușă spre noaptea din Honolulu, eu le șopteam un cuvânt în ureche – un singur cuvânt pe care nimeni altcineva nu îl putea auzi și pe care aveau voie să îl repete atunci când erau cu toții împreună, din nou, în aceeași cameră. Numai aducându-i înapoi pe toți cei douăzeci de indivizi și făcându-i să repete cuvintele în ordinea în care le-am distribuit eu la început, ar putea cineva să reasambleze complet incantația de douăzeci de cuvinte. Dacă o singură persoană își uita cuvântul sau dacă ordinea recitării lor era într-un fel sau altul diferită de ordinea distribuirii lor, nu era aruncată nicio vrajă, nu se întâmpla nicio magie.

Cheile mele pentru hardul care conținea dezvăluirile semănau cu acest aranjament, cu un șiretlic: în timp ce distribuiam cele mai multe bucăți ale incantației, rețineam una pentru mine. Bucățile vrăjii mele erau ascunse peste tot, dar, dacă distrugeam singura piesă pe care o păstrasem pentru mine, distrugeam întregul meu acces către secretele NSA pentru totdeauna.

25.
BĂIATUL

Numai privind retrospectiv, pot aprecia cât de sus s-a ridicat steaua mea. De la un student care nu era în stare sa vorbească la clasă, ajunsesem profesorul limbajului unei noi ere, de la copilul unor părinți modești, de clasă mijlocie din Beltway, la omul care trăia izolat și făcea atât de mulți bani, încât își pierduseră sensul. În cei doar șapte ani ai carierei mele, urcasem de la întreținerea serverelor locale, la realizarea și implementarea de sisteme funcționale la nivel global – de la paza cimitirelor, până la portarul de la puzzle palace.

Dar întotdeauna există un pericol în a permite chiar și celei mai calificate persoane să se ridice prea sus, prea repede, înainte să aibă destul timp ca să devină cinică și să își abandoneze idealismul. Ocupam una dintre cele mai neașteptate poziții omnisciente în cadrul IC – spre treapta de jos a scării manageriale, dar sus, în ceruri, în termeni de acces. Și în vreme ce asta îmi oferea abilitatea fenomenală și, la drept vorbind, nemeritată de a observa IC în deplinătatea sa macabră, mă făcea mai curios ca niciodată în legătură cu singurul aspect pe care încă îl găseam ca fiind evaziv: limita absolută a celui spre care agenția își putea îndrepta privirea. Exista o limită stabilită nu atât în politică sau regulament, cât în capacitățile nemiloase și inflexibile a ceea ce știam acum că este un mecanism ce se întindea în toată lumea. Exista cineva pe care acest mecanism nu îl supraveghea? Exista un loc în care acest mecanism nu ajungea?

Singurul mod de a afla răspunsul era să cobor, să abandonez locul atotvăzător în favoarea viziunii înguste a unei funcții operaționale. Angajații NSA care aveau accesul cel mai liber la secretele în forma lor cea mai brută erau aceia care ședeau în scaunul de operator și scriau în computerele lor numele indivizilor care deveniseră suspecți, străini și cetățeni americani. Pentru un motiv ori altul, sau pentru niciun motiv, acești indivizi deveniseră ținta examinării amănunțite din partea agenției, cu NSA interesată să afle totul despre ei și comunicațiile lor – nu doar metadatele, ci și conținutul lor. Destinația mea supremă, o știam, era tocmai punctul exact al acestei interfețe – punctul exact unde statul își îndreaptă privirea spre oameni, iar oamenii nu sunt conștienți.

Programul care permitea acest acces se numea XKEYSCORE, care probabil este mai bine înțeles ca un motor de căutare care le permite analiștilor să caute prin toate datele din viața voastră. Imaginați-vă un fel de Google care, în loc să vă arate pagini din internetul public, returnează rezultate din e-mailul vostru particular, din discuțiile

particulare, fișierele particulare, totul. Deși am citit destul despre acest program ca să înțeleg cum funcționa, nu îl folosisem încă și mi-am dat seama că trebuia să știu mai multe despre el. Urmărind XKEYSCORE, căutam o confirmare în legătură cu gradul de supraveghere abuzivă a NSA – genul acela de confirmare pe care nu îl primești din documente, ci doar din experiența nemijlocită.

Unul dintre puținele birouri din Hawaii cu veritabil acces nestingherit la XKEYSCORE era Centrul de Operații pentru Amenințările Naționale. NTOC funcționa într-o nouă clădire de birouri în plan deschis, strălucitoare, deși lipsită de suflet, pe care NSA o numise oficial Clădirea Rochefort, după Joseph Rochefort, legendarul criptanalist de marină din cel de-Al Doilea Război Mondial care reușise să spargă codurile japonezilor. Majoritatea angajaților ajunsese să îi spună Roach Fort sau simplu „Gândacul". Pe vremea când aplicam pentru o slujbă aici, părți din Gândacul erau încă în construcție și mi-am amintit instantaneu de prima mea slujbă autorizată la CASL: acesta era destinul meu, să îmi încep și să îmi închei cariera la IC în clădiri neterminate.

Pe lângă faptul că adăpostea toți translatorii și analiștii din Hawaii ai agenției, Gândacul mai găzduia și filiala locală a diviziei de Operațiuni de Acces Autorizate (TAO). Aceasta era echipa NSA responsabilă să intre de la distanță în computerele oamenilor pe care analiștii îi selectaseră ca ținte – echivalentul agenției pentru echipe de spărgători care pe vremuri se strecurau în casele dușmanilor ca să planteze microfoane și să găsească materiale compromițătoare. Principala sarcină a NTOC era, în schimb, să monitorizeze și să împiedice activitatea omologilor străini ai TAO – cu alte cuvinte, contraspionaj cibernetic. Norocul a făcut ca NTOC să aibă un post liber de contractant la Booz Allen Hamilton, un job eufemistic descris ca „analist de infrastructură" Postul presupunea folosirea întregului spectru de instrumente de supraveghere în masă ale NSA, inclusiv XKEYSCORE, monitorizarea a ceea ce țintele făceau pe „infrastructura" vizată, internetul.

Cu toate că făceam ceva mai mulți bani la Booz, în jur de 120.000 de dolari pe an, am considerat-o ca fiind o retrogradare – prima din multele odată ce am început ultima coborâre, aruncând peste bord căile de acces, autorizațiile și privilegiile agenției. Eram un inginer care devenea un analist, care în cele din urmă avea să devină un exilat, o țintă a aceleiași tehnologii pe care odată o controlam. Din această perspectivă, pierderea prestigiului părea destul de minoră. Din această perspectivă, totul părea destul de minor, de vreme ce traseul vieții mele se arcuia în jos spre pământ, accelerând spre punctul de impact care avea să îmi încheie cariera, relația, libertatea și, posibil, chiar viața.

Am hotărât să îmi scot arhivele din țară și să le predau jurnaliștilor pe care îi contactasem, însă înainte de a putea chiar să meditez la logistica acestui act, trebuia să salut niște oameni. Trebuia să zbor spre est spre, DC și să petrec câteva săptămâni întâlnindu-mă și salutându-i pe noii mei șefi și colegi, care nutreau speranțe înalte pentru felul în care ar fi putut pune în practică profunda mea înțelegere a anonimizării online, pentru a le demasca țintele lor mai inteligente. Asta m-a adus înapoi acasă, în Beltway, pentru ultima dată și înapoi la locul primei întâlniri cu o instituție care pierduse controlul: Fort Meade. De data aceasta veneam ca un om din interior.

Ziua care a marcat maturizarea mea, cu doar mai bine de zece ani tumultuoși înainte, i-a schimbat în profunzime nu doar pe oamenii care lucrau în sediile NSA, ci și locul în sine. Am observat acest lucru pentru prima dată când am fost oprit în mașina mea de închiriat, în timp ce încercam să ies de pe Canine Road ca să intru într-una dintre parcările agenției, care în amintirea mea încă urla de panică, sonerii, claxoane și sirene. După 11 Septembrie, toate drumurile care duceau spre sediile NSA fuseseră închise definitiv pentru oricine nu poseda unul dintre ecusoanele speciale ale IC, ce atârna acum la gâtul meu.

Ori de câte ori nu eram ocupat să flatez conducerea NTOC la sediu, îmi petreceam timpul învățând tot ce puteam – schimbând biroul cu analiști care se ocupau cu diferite programe și diferite genuri de ținte, în așa fel încât să fiu în stare să predau echipei mele din Hawaii diferitele feluri în care instrumentele agenției puteau fi folosite. Cel puțin asta era explicația oficială pentru curiozitatea mea, care ca mai mereu depășea cerințele și câștiga recunoștința celor înclinați spre tehnologie. Ei, în schimb, erau mai dornici ca niciodată să demonstreze puterea mașinăriilor pe care le dezvoltaseră, fără să manifeste nici cea mai mică remușcare în legătură cu felul în care acea putere era pusă în practică. În vreme ce la sediu, la rândul meu, eram supus unei serii de teste privind utilizarea corespunzătoare a sistemului, care semănau mai mult cu niște exerciții de respectare a reglementărilor ori a scuturilor procedurale decât cu un instructaj folositor. Ceilalți analiști mi-au spus că, de vreme ce pot da aceste teste de câte ori aveam nevoie, nu trebuia să mă deranjez să învăț: „Bifează doar căsuțele până ajungi să treci.”

NSA descria XKEYSCORE, în documentele pe care le-am dat mai târziu jurnaliștilor, ca fiind unealta sa cea mai „cuprinzătoare”, folosită pentru a căuta „aproape orice face un utilizator pe internet”. Specificațiile tehnice pe care le-am studiat erau mult mai detaliate, arătând exact cum poate fi realizat acest lucru – „pachetizare” și „sesiunizare”, sau tăind datele sesiunilor online ale unui utilizator în pachete ușor de gestionat pentru analiză –, însă nimic nu mă putea pregăti pentru a vedea totul în acțiune.

Mai simplu spus, era cel mai apropiat lucru de o construcție științifico-fantastică pe care îl văzusem în adevărul științific: o interfață care îți permite să tastezi adresa aproape oricărei persoane, numărul de telefon sau adresa IP, și efectiv să răsfoiești istoria recentă a activității sale online. În unele cazuri puteai chiar să redai înregistrări ale sesiunilor lor online, în așa fel încât ecranul la care te uiți era ecranul lor, indiferent ce se afla pe desktopul lor. Le puteai citi e-mailurile, istoricul browserului, istoricul căutărilor, postările de pe social media, totul. Puteai instala notificări care apăreau în clipa în care o persoană sau un dispozitiv de care erai interesat devenea activ pe internet în acea zi. Și puteai să te uiți prin pachetele de date pe internet și să vezi interogațiile de căutare ale unei persoane apărând literă cu literă, de vreme ce atât de multe pagini transmiteau fiecare literă de parcă ar fi fost tastată. Era ca și cum ai fi urmărit un program de autocompletare a cuvintelor, în vreme ce literele și cuvintele apăreau pe ecran. Însă inteligența care stătea în spatele acelei tastări nu era artificială, ci umană: acesta era un program de completare umană.

Săptămânile pe care le-am petrecut la Fort Meade și scurtul stagiu de la Booz în Hawaii, au fost singurele ocazii în care am văzut, la prima mână, cum erau comise de fapt abuzurile despre care citisem înainte în documentele interne. Faptul că le-am văzut comise m-a făcut să înțeleg cât de izolată fusese poziția mea la nivelul sistemelor de la punctul zero al prejudiciului iminent. Puteam doar să îmi imaginez nivelul de izolare al conducerii agenției sau chiar al președintelui Statelor Unite.

Nu am tastat numele directorului agenției sau al președintelui în XKEYSCORE, însă după suficient timp în sistem, mi-am dat seama că aș fi putut. Comunicațiile tuturor se aflau în sistem – ale tuturor.

Inițial îmi era teamă că, dacă le-aș fi căutat în cele mai înalte eșaloane ale statului, aș fi fost prins și concediat sau chiar mai rău. Însă era surprinzător de simplu să deghizezi o interogație privind chiar cea mai importantă personalitate codificând doar termenii de căutare într-un format care ar fi sunat ca o păsărească pentru oameni, dar ar fi fost perfect inteligibilă pentru XKEYSCORE. Dacă unul dintre auditorii care aveau răspunderea revizuirii căutărilor se deranja măcar să se uite cu atenție, ar fi văzut doar un fragment dintr-un cod disimulat, în vreme ce eu aș fi putut să parcurg cele mai personale activități ale unui judecător al Curții Supreme ori ale unui congresmen.

Din câte mi-am dat seama, niciunul dintre noii mei colegi nu intenționa să abuzeze atât de mult de puterile lor, cu toate că, dacă ar fi făcut-o, nu ar fi spus nimănui. În orice caz, când majoritatea analiștilor se gândeau să abuzeze de sistem, erau mult mai puțin

interesați de ceea ce le-ar putea aduce din punct de vedere profesional, decât de ceea ce le-ar putea oferi din punct de vedere personal. Aceasta a dus la practica denumită LOVEINT, o glumă proastă despre HUMINT și SIGINT și o batjocură adusă inteligenței, în care analiștii foloseau programele agenției ca să își supravegheze iubirile actuale sau foste, dar și pasiunile mai trecătoare – citindu-le e-mailurile, ascultându-le convorbirile telefonice și urmărindu-le online. Angajații NSA știau că numai cei mai proști analiști erau vreodată prinși asupra faptei. Și cu toate că legea prevedea că oricine se angajează în orice fel de supraveghere în scop personal poate fi închis pentru cel puțin un deceniu, nimeni din istoria agenției nu a fost condamnat nici măcar la o zi de închisoare pentru acea infracțiune. Analiștii au înțeles că guvernul nu îi va pune public sub acuzare, pentru că nu prea poți condamna pe cineva care abuzează de sistemul tău de supraveghere în masă dacă refuzi să recunoști existența sistemului însuși.

Costurile evidente ale unei astfel de politici mi-au devenit clare în timp ce ședeam de lângă peretele din spate al „seifului" V22 din sediul NSA, împreună cu doi dintre cei mai talentați analiști de infrastructură, ale căror spații de lucru fuseseră decorate cu o fotografie de doi metri a faimosului wookie din *Star Wars,* Chewbacca. Mi-am dat seama, în timp ce unul dintre ei îmi explica detaliile rutinei de securitate ale țintelor lui, că interceptarea nudurilor era un fel de monedă informală a biroului, pentru că amicul lui se tot răsucea cu scaunul și ne întrerupea cu un zâmbet, spunând „Uită-te la *ea*!" Instructorul meu răspundea invariabil: „Bonus!" Sau: „Tare!" Regula nescrisă de tranzacționare părea să fie că, dacă găseai un instantaneu sau un film nud al unei ținte interesante – sau a cuiva care comunica cu ținta –, trebuia să le arăți celorlalți băieți, cel puțin câtă vreme nu se aflau doamne de față. Așa știai că poți avea încrede în celălalt: împărtășindu-vă unul altuia infracțiunile.

Există un aspect pe care ajungeți să îl înțelegeți foarte iute atunci când folosiți XKEYSCORE, și anume acela că aproape toți oamenii din lume care sunt online au cel puțin două lucruri în comun: toți se uită la filme porno din când în când și toți stochează poze și filme cu familiile lor. Asta era adevărat pentru practic toți oameni de orice gen, etnie, rasă sau vârstă – de la cel mai ticălos terorist, la cel mai amabil vârstnic, care ar putea fi bunicul celui mai ticălos terorist ori părintele ori vărul lui.

Chestiunile familiale au fost cele care m-au impresionat. Îmi amintesc de un anumit copil, un băiețel din Indonezia. Tehnic, n-ar fi trebuit să fiu interesat de acest băiețel, însă eram, pentru că angajatorii mei erau interesați de tatăl lui. Studiasem folderele țintă partajate ale unui analist-„persona", ceea ce însemna cineva care în

general își petrece cea mai mare parte a zilei cercetând artefacte precum jurnale de chat și căsuțe de Gmail și mesageria Facebook în locul cel mai ascuns sau mai dificil, trafic tipic pentru un hacker sau un analist de infrastructură.

Tatăl băiatului, la fel ca tatăl meu, era inginer – însă, spre deosebire de tata, tipul nu făcea parte din aparatul guvernamental sau din armată. Era doar un profesor obișnuit care fusese prins în plasa supravegherii. Nici măcar nu îmi amintesc cum sau de ce a ajuns în atenția agenției, în afară de faptul că trimisese o cerere de angajare la o universitate din Iran. Motivele suspiciunii erau adeseori slab documentate, dacă asta se întâmpla vreodată, iar conexiunile puteau fi incredibil de subțiri – „considerat a fi posibil asociat cu" după care urma numele unei organizații internaționale care putea fi orice, de la o organizație de standardizare în telecomunicații sau UNICEF și până la ceva despre care chiar poți admite că reprezintă o amenințare.

Selecțiuni din comunicațiile bărbatului fuseseră scoase din traficul de internet și asamblate în foldere – aici se afla și copia letală a CV-ului trimis universității suspecte, aici se aflau mesajele lui, istoricul browserului său web, aici se afla corespondența de săptămâna trecută sau mai mult, atât cea trimisă, cât și cea primită, legată de adresele IP. Aici se aflau coordonatele unei „geoîmprejmuiri" pe care analistul o plasase în jurul lui ca să îi ia urma, dacă se îndepărta prea mult de casă sau dacă poate călătorea până la universitate pentru un interviu.

Apoi aici se aflau și pozele lui și un film. Ședea în fața unui computer, așa cum ședeam și eu în fața computerului meu. Cu excepția faptului că avea în poală un copil, un băiat în scutece.

Tatăl încerca să citească știrile, însă copilul se tot sucea, lovind tastele și chicotind. Microfonul intern al computerului a captat chicotitul și iată-mă pe mine cum îl ascultam în căști. Tatăl l-a strâns mai tare în brațe pe băiat, iar băiatul s-a îndreptat și s-a uitat cu ochii lui oblici și întunecați direct spre camera computerului – n-am putut trece peste senzația că se uita drept la mine. Deodată mi-am dat seama că îmi ținusem respirația. Am închis sesiunea, m-am ridicat de la computer și am ieșit din birou ca să merg la toaleta de pe hol, cu capul în jos și căștile pe cap, cu cablul târându-se în urma mea.

Totul în legătură cu acel copil, totul în legătură cu tatăl lui mi-a adus aminte de propriul meu tată, cu care m-am întâlnit ca să iau cina într-o seară în timpul stagiului meu la Fort Meade. Nu îl mai văzusem de o vreme, însă acolo, în toiul cinei, printre îmbucături de salată Caesar și guri de limonadă, m-am gândit că nu îmi voi mai vedea familia niciodată. Ochii îmi erau uscați – mă controlam cât de mult puteam –, însă înlăuntrul meu eram devastat. Știam că, dacă i-aș fi spus ceea ce aveam de gând să fac, ar fi chemat poliția. Sau mi-ar fi spus că sunt nebun și m-ar fi internat într-un spital de boli mintale. Ar

fi făcut tot ceea ce ar fi considerat că trebuie să facă pentru a mă împiedica să comit cea mai gravă greșeală.

Nu puteam decât să sper că mândria avea să îi vindece rana în timp.

Întorcându-ne înapoi în Hawaii, în perioada dintre martie și mai 2013, un sentiment al sfârșitului îmi copleșea aproape fiecare experiență și, cu toate că experiențele însele ar putea părea banale, ele mi-au netezit calea. Era mult mai puțin dureros să mă gândesc că asta era ultima dată când aveam să mă opresc la restaurantul indian în Mililani sau să trec pe la galeria de artă hackerspace din Honolulu ori să stau doar pe acoperișul mașinii mele și să urmăresc pe cerul nopții stelele căzătoare, decât să mă gândesc că mai aveam doar o lună împreună cu Lindsay sau doar o săptămână de dormit și de trezit lângă ea, încercând totuși să păstrez distanța față de ea, de teamă să nu cedez.

Pregătirile pe care le-am făcut erau ale unui om pe cale să moară. Mi-am golit conturile bancare, mi-am pus banii într-o veche cutie de metal pentru muniție pentru ca Lindsay să o găsească, iar guvernul să nu îi poată confisca. M-am învârtit prin casă, ducând la bun sfârșit sarcini de mult amânate, cum ar fi să repar fereastra și să schimb becurile. Am șters vechile computere criptate, reducându-le la niște carcase tăcute ale unor vremuri mai bune. Pe scurt, mi-am pus în ordine afacerile, încercând să ușurez totul pentru Lindsay sau să îmi ușurez conștiința, care periodic își muta loialitatea de la lumea care nu i-o câștigase și la femeia care o câștigase și până la familia pe care o iubeam.

Totul era îmbibat cu acest sentiment al deznodământului și totuși existau momente când părea că niciun deznodământ nu se contura și că planul pe care îl pusesem la cale se prăbușea. Era greu să îi conving pe jurnaliști să vină la o întâlnire, în mare parte pentru că nu le puteam spune cu cine urmau să se întâlnească și nici, pentru o vreme cel puțin, unde și când avea să se întâmple. Trebuia să iau în calcul varianta că nu vor veni niciodată sau că vor veni, dar că vor renunța. În cele din urmă am hotărât ca, dacă una dintre aceste variante se va întâmpla, voi abandona pur și simplu planul și mă voi întoarce la lucru și la Lindsay ca și cum totul ar fi fost normal, în așteptarea unei noi șanse.

În escapadele mele wardrive spre și dinspre Kunia – o călătorie de douăzeci de minute care putea deveni o vânătoare de comori Wi-Fi de două ore –, cercetam diverse țări, încercând să găsesc un loc pentru întâlnirea cu jurnaliștii. Mă simțeam de parcă mi-aș fi ales închisoarea, sau mai degrabă mormântul. Toate țările din organizația Cinci Ochi erau în mod evident excluse. De fapt, întreaga Europă era exclusă, pentru că nu puteai fi sigur că țările sale respectă legislația

internațională împotriva extrădării celor acuzați de crime politice, confruntate cu ceea ce cu siguranță era presiunea americană considerabilă. Africa și America Latină erau de asemenea zone restricționate – Statele Unite puteau acționa acolo nepedepsite datorită slăbiciunii autorității locale. În Rusia era exclus pentru că era Rusia, iar China era China: amândouă se situau total în afara perimetrului. Guvernul Statelor Unite n-ar fi trebuit să facă nimic ca să mă discrediteze decât să arate spre hartă. Perspectiva ar fi fost și mai proastă în Orientul Mijlociu. Câteodată se părea că cea mai mare lovitură a vieții mele nu a fost aceea de a jefui NSA, ci mai degrabă de a încerca să găsesc un loc de întâlnire suficient de independent pentru a ține la distantă Casa Albă și destul de liber ca să nu se amestece în activitățile mele.

Procesul de eliminare mi-a lăsat doar Hong Kong. În termeni de geopolitică, era cel mai apropiat de noțiunea de țara nimănui, însă cu o presă vie și o cultură a protestului, ca să nu mai amintesc de internetul fără filtre. Era o ciudățenie, o metropolă rezonabil de liberală, a cărei autonomie nominală m-ar fi ținut la distantă de China și ar fi restrâns capacitatea Beijingului de a lua măsuri publice împotriva mea sau a jurnaliștilor – cel puțin imediat –, dar a cărei existență de facto în sfera de influență a Beijingului ar împiedica posibilitatea unei intervenții unilaterale a Statelor Unite. Într-o situație care nu promitea deloc siguranță, era suficient să am garanția timpului. Exista probabilitatea ca lucrurile să nu se termine bine pentru mine, în orice caz, tot ceea ce puteam să sper era să scot dezvăluirile înainte de a fi prins.

În ultima dimineață în care m-am trezit alături de Lindsay, ea pleca într-o excursie cu cortul în Kauai – o ieșire scurtă cu prietenii pe care am încurajat-o să o facă. Am stat întinși în pat și am strâns-o prea tare în brațe, iar când m-a întrebat, cu o mirare somnoroasă, de ce eram deodată atât de afectuos după luni întregi de răceală înstrăinată, mi-am cerut iertare. I-am spus cât de rău îmi părea pentru cât de ocupat și cât de distant fusesem și că avea să îmi fie dor de ea – ea a fost cea mai bună persoană pe care am întâlnit-o în viața mea. A zâmbit, m-a sărutat în grabă pe obraz, după care s-a sculat ca să împacheteze.

În clipa în care a ieșit pe ușă, am început să plâng, pentru prima dată după ani întregi. Mă simțeam vinovat de orice, în afară de lucrurile de care avea să mă acuze guvernul meu, și în special vinovat pentru lacrimile mele, pentru că știam că durerea mea nu era nimic în comparație cu durerea pe care i-o provocam femeii pe care o iubeam sau cu durerea și tulburarea pe care le provocam familiei mele.

Cel puțin eu aveam avantajul de a ști ceea ce urma să se întâmple. Lindsay avea să se întoarcă din excursia ei și să vadă că am plecat, aparent pentru o sarcină de serviciu, iar mama va aștepta pur și

simplu în ușă. O invitasem pe mama să ne viziteze, într-o mișcare atât de neobișnuită, încât probabil că se așteptase la un alt fel de surpriză – și anume anunțul cum că eu și Lindsay ne-am logodit. Mă simțeam groaznic din cauza falselor pretexte și m-am crispat de durere la gândul dezamăgirii ei, însă îmi spuneam mereu că aveam dreptate. Mama avea să aibă grijă de Lindsay, iar Lindsay avea să aibă grijă de ea. Fiecare va avea nevoie de forța celeilalte ca să facă față furtunii ce se anunța.

La o zi după plecarea lui Lindsay, mi-am luat un concendiu medical de urgență de la serviciu, motivând epilepsia, și mi-am împachetat un bagaj sărăcăcios și patru laptopuri: comunicații securizate, comunicații normale, distracție și un „airgap” (un computer care nu a fost și nu urma să fie niciodată online). Mi-am lăsat telefoanele inteligente pe blatul din bucătărie, lângă un carnețel pe care am mâzgălit cu pixul: *Am fost chemat la lucru. Te iubesc.* L-am semnat cu porecla, Echo. Apoi am plecat la aeroport și am cumpărat cu bani gheață un bilet pentru următorul zbor spre Tokyo. La Tokyo, am cumpărat tot cu bani gheață un alt bilet, și pe 20 mai am ajuns în Hong Kong, orașul în care lumea a făcut cunoștință cu mine.

26.
HONG KONG

Atracția psihologică profundă a jocurilor, care nu sunt decât o serie de provocări de dificultate crescândă, este credința că pot fi câștigate. Nicăieri nu mi-a fost asta mai clar decât în cazul cubului Rubik, care satisface o fantezie universală: aceea că, dacă muncești destul de mult și treci prin toate posibilitățile, tot ceea ce pare în lume amestecat și incoerent se va așeza la locul lui și se va alinia perfect, că ingeniozitatea umană este suficientă pentru a transforma sistemul cel mai distrus și haotic în ceva logic și ordonat, unde fiecare fațetă a spațiului tridimensional strălucește într-o uniformitate perfectă.

Aveam un plan – aveam mai multe planuri – în care o singură greșeală ar fi însemnat să fiu prins și cu toate acestea nu fusesem: am reușit să plec de la NSA, am reușit să plec din țară. Învinsesem jocul. După toate standardele pe care mi le puteam imagina, partea grea se încheiase. Însă imaginația mea nu fusese prea bună, pentru că jurnaliștii pe care îi chemasem la întâlnire nu au venit. Continuau să amâne, să găsească motive și să se scuze.

Știam că Laura Poitras – căreia îi trimisesem deja câteva documente și promisiunea că va primi mai multe – era pregătită să zboare în orice moment de la New York către orice destinație, însă nu venea singură. Era ocupată, încercând să îl convingă pe Glenn Greenwald să se angajeze, încercând să îl facă să cumpere un laptop pe care să nu îl conecteze la internet. Încercând să îl facă să instaleze programe de criptare ca să putem comunica mai bine. Și iată-mă în Hong Kong, uitându-mă la ceas cum se scurg orele, uitându-mă la calendar cum trec zilele, rugându-mă și milogindu-mă: *Vă rog, veniți înainte ca NSA să își dea seama că am lipsit prea mult de la serviciu.* Era greu să mă gândesc cât de departe mersesem numai ca să înfrunt posibilitatea de a fi lăsat cu ochii în soare în Hong Kong. Am încercat să găsesc puțină simpatie pentru acești jurnaliști care păreau prea ocupați sau prea nervoși ca să își blocheze toate planurile de călătorie, însă apoi mi-am adus aminte cât de puțin din materialul pentru care eu riscam totul avea să ajungă la public dacă poliția își făcea apariția prima. M-am gândit la familia mea și la Lindsay și la cât de nesăbuit am fost să îmi pun viața în mâinile unor oameni care nici măcar nu știau cum mă cheamă.

M-am baricadat într-o cameră din hotelul Mira, pe care l-am ales pentru poziția lui centrală într-o zonă aglomerată de cumpărături și afaceri. Am agățat la ușă semnul „Nu deranjați”, ca să țin la distanță cameristele și am îngrămădit mai multe perne lângă ușă, ca să opresc

orice dispozitive de supraveghere care ar fi putut fi strecurate înăuntru. Timp de zece zile, nu am ieșit din cameră de teamă să nu-i ofer unui spion străin ocazia să se strecoare înăuntru și să pună microfoane. Miza fiind atât de mare, singura mișcare pe care am făcut-o a fost să aștept. Am transformat camera în centrul de operațiuni al unui om amărât, inima invizibilă a rețelei de tuneluri criptate de internet prin care trimiteam cereri din ce în ce mai insistente spre emisarii absenți ai presei noastre libere. Apoi ședeam la fereastră sperând să primesc răspuns, uitându-mă spre frumosul parc pe care nu îl vizitasem niciodată. Când Laura și Glenn au venit în cele din urmă, mâncasem fiecare sortiment din meniul pentru room-service.

Nu pot spune că în acea săptămână și jumătate am stat doar să scriu mesaje lingușitoare. Am încercat de asemenea să organizez ultima prezentare pe care aveam să o fac – am verificat arhivele, imaginându-mi cum le-aș putea explica mai bine jurnaliștilor conținutul lor în intervalul de timp limitat pe care îl aveam la dispoziție împreună. Era o problemă interesantă: cum să le spun cât mai convingător unor oameni ce nu se pricepeau la tehnică și care erau mai mult ca siguri tentați să fie sceptici față de mine, faptul că Guvernul Statelor Unite supraveghea lumea și metodele prin care făcea asta. Am adunat dicționare de termeni de specialitate precum „metadată” și „vehicul de comunicații”. Am adunat glosare de acronime și abrevieri: CCE, CSS; DNI, NOFORN. Am hotărât să nu explic cu ajutorul tehnologiei ori al sistemelor, ci cu ajutorul programelor de supraveghere – în esență, cu ajutorul poveștilor –, în încercarea de a vorbi pe limba lor. Însă nu mă puteam decide ce poveste să le-o ofer prima și le răsfoiam în continuare, încercând să pun cele mai rele infracțiuni în cea mai bună ordine.

Trebuia să găsesc o cale să îi ajut măcar pe Laura și pe Glenn să înțeleagă ceva în următoarele câteva zile din ceea ce îmi luase mie ani întregi ca să pun cap la cap. Apoi mai era un aspect: trebuia să îi ajut să înțeleagă cine eram și de ce mă hotărâsem să fac asta.

În cele din urmă, Laura și Glenn și-au făcut apariția la Hong Kong pe 2 iunie. Când au venit să se întâlnească cu mine la hotelul Mira, cred că i-am dezamăgit, cel puțin la început. Chiar mi-au spus asta, sau cel puțin Glenn a făcut-o: se aștepta la cineva mai în vârstă, un fumător înrăit, un deprimat cherchelit, având cancer în stadiu terminal și conștiința încărcată. Nu înțelegea cum o persoană tânără ca mine – mă tot întreba câți ani am – nu numai că avea acces la astfel de documente sensibile, ci era dispusă să își distrugă viața. În ceea ce mă privește, nu îmi dădeam seama cum de se așteptaseră la un bătrân, ținând cont de instrucțiunile pe care le-am dat despre cum ne vom întâlni: mergeți într-o anumită nișă liniștită la restaurantul hotelului, mobilată cu o canapea îmbrăcată în vinilin cu model de piele de

aligator și așteptați un tip care ține în mână un cub Rubik. Amuzant era faptul că la început fusesem circumspect să folosesc acel strop de spionaj, însă cubul era singurul lucru pe care îl adusesem cu mine și care putea fi unic și ușor de identificat de la distanță. Mă ajuta și să ascund stresul așteptării a ceea mă temeam să nu fie o pereche de cătușe.

Stresul avea să atingă o culme vizibilă peste doar zece minute și ceva, când i-am dus pe Laura și Glenn în camera mea – nr. 1014 de la etajul al zecelea. Glenn nici nu a apucat să își pună telefonul inteligent în minibar, la cererea mea, că Laura începuse să rearanjeze și să ajusteze luminile din cameră. Apoi și-a scos camera video digitală. Cu toate că ne-am înțeles, în mailurile noastre criptate, că va filma întâlnirea, nu eram gata să înfrunt realitatea.

Nimic nu mă putea pregăti pentru momentul în care și-a îndreptat camera spre mine, întinsă pe patul meu nefăcut dintr-o cameră înghesuită și dezordonată, pe care nu o părăsisem de zece zile. Cred că toată lumea a avut genul acesta de experiență: cu cât devii mai conștient că ești înregistrat, cu atât devii mai conștient de sine. Simpla conștientizare a faptului că există sau că poate exista cineva care să apese butonul de înregistrare de pe smartphone și să îl îndrepte spre tine poate provoca stângăcie, chiar dacă acel cineva este un prieten. Deși astăzi toate interacțiunile mele au loc prin intermediul camerei, nici acum nu sunt sigur care dintre experiențe mi se pare mai alienantă: să mă văd într-un film ori să fiu filmat. Încerc să o evit pe cea dintâi, însă e greu pentru toată lumea să o evite acum pe cea din urmă.

Într-o situație a cărei intensitate era deja sporită, eu am înțepenit. Becul roșul de la camera Laurei, la fel ca și ținta unui lunetist, îmi aducea mereu aminte că în orice moment ușa se putea da de perete, iar eu aș fi putut fi târât afară pe vecie. Iar când nu mă preocupa gândul acela, mă gândeam mereu cum va arăta înregistrarea atunci când va fi prezentată în instanță. Mi-am dat seama că erau atât de multe lucruri pe care ar fi trebuit să le fac, cum ar fi fost să mă îmbrac în haine mai frumoase și să mă bărbieresc. Farfuriile și platourile de la room-service se adunaseră în toată camera. Erau cartoane de tăiței și burgeri pe jumătate mâncați, grămezi de lenjerie murdară și prosoape aruncate pe podea.

Era o energie suprarealistă. Nu numai că nu întâlnisem niciodată până atunci un regizor înainte să fi fost filmat de unul, însă nu întâlnisem niciun jurnalist înainte să devin sursa lor. Prima dată când am vorbit cu voce tare cuiva despre sistemul de supraveghere în masă al Guvernului Statelor Unite, le-am vorbit tuturor oamenilor din lume prin intermediul unei conexiuni de internet. În cele din urmă, totuși, indiferent cât de mototolit arătam și cât de pompos sunam, filmarea

Laurei era indispensabilă, pentru că arăta lumii ceea ce se întâmpla cu adevărat în camera aceea de hotel într-un fel în care ziarele tipărite n-ar fi putut să o facă niciodată. Înregistrarea pe care a făcut-o în următoarele zile petrecute împreună în Hong Kong nu putea fi distorsionată. Existența ei reprezintă o recunoaștere nu doar a profesionalismului ei ca documentarist, ci și a precauțiilor ei.

Săptămâna dintre 3 și 9 iunie am petrecut-o închis în acea cameră împreună cu Glenn și colegul lui de la *The Guardian,* Ewen Macaskill, care ni s-a alăturat mai târziu, în prima zi. Am vorbit fără oprire, trecând prin programul NSA, în vreme ce Laura plutea pe lângă noi și filma. În contrast cu zilele frenetice, nopțile erau pustii și dezolante. Glenn și Ewen se retrăgeau la hotelul lor, W din vecinătate, să transforme în articole ceea ce aflaseră. Laura dispărea ca să editeze înregistrarea și să își facă reportajele împreună cu Bart Gellman de la *The Washington Post*, care nu a ajuns niciodată la Hong Kong, dar lucra de acasă cu documentele pe care le primea de la ea.

Dormeam sau încercam să o fac – dacă nu, porneam televizorul, căutam un program de limbă engleză, ca de exemplu BBC sau CNN, și urmăream reacția internațională. Pe 5 iunie, *The Guardian* a prezentat primul articol al lui Glenn, ordinul judecătoresc FISA care autoriza NSA să colecteze informații de la compania americană de telecomunicații Verizon despre fiecare apel telefonic de care s-a ocupat. Pe 6 iunie, a rulat reportajul lui Glenn despre PRISM, aproape simultan cu o relatare similară din *The Washington Post* semnată de Laura și Bart. Știam, cred că o știam cu toții, că, pe măsură ce ieșeau la iveală mai multe piese, cu atât mai probabil era să fiu identificat, în special pentru că biroul meu începuse să îmi trimită e-mailuri, întrebându-mă despre evoluția stării mele, iar eu nu răspundeam. Deși Glenn și Ewen și Laura mă compătimeau pentru situația mea asemănătoare unei bombe cu ceas, nu au lăsat niciodată ca dorința lor de a sluji adevărul să fie temperată de faptul că știau asta. Și urmându-le exemplul, nu am făcut-o nici eu.

Jurnalismul, la fel ca filmul documentar, nu poate face mai mult. Este interesant de aflat la ceea ce este nevoit să renunțe un om de media, în mod convențional și tehnologic. În scrierea lui Glenn, în special în *The Guardian,* găsești o prezentare concentrată cu maximă precizie asupra faptelor, golită de pasiunea stăruitoare care îi definește personalitatea. Scrierea lui Ewen îi reflecta mult mai mult caracterul: sincer, binevoitor, răbdător și cinstit. Între timp, Laura, care vedea totul, însă rareori era văzută, vădea reticență atotștiutoare și o inteligență sardonică – pe jumătate maestru spion, pe jumătate maestru artist.

În vreme ce dezvăluirile rulau din plin pe fiecare canal de televiziune și website, a devenit limpede că Guvernul Statelor Unite și-

a aruncat întreaga mașinărie în luptă ca să identifice sursa. Era de asemenea limpede că, atunci când o vor face, vor folosi fața pe care o vor găsi – fața mea – ca să se sustragă răspunderii: în loc să abordeze dezvăluirile, vor contesta credibilitatea și motivele unui *whistleblower*. Dată fiind miza, trebuia să preiau inițiativa înainte să fie prea târziu. Dacă nu îmi explicam acțiunile și intențiile, ar fi făcut-o guvernul într-o manieră care ar fi mutat atenția de la infracțiunile sale.

Singura speranță pe care o aveam să ripostez era să ies primul în față și să spun cine sunt. Aș fi oferit presei suficiente detalii ca să îi satisfac curiozitatea în creștere, cu o declarație limpede că nu eu contam, ci mai degrabă subminarea democrației americane. Apoi aș fi dispărut pe cât de repede îmi făcusem apariția. Cel puțin, acesta era planul.

Ewen și cu mine am hotărât că el va scrie un articol despre cariera mea la IC, iar Laura a propus să filmeze o declarație video care să apară pe lângă asta în *The Guardian*. Acolo mi-aș fi asumat responsabilitatea directă și exclusivă ca sursa din spatele reportajelor despre supravegherea în masă la nivel global. Dar, cu toate că Laura filmase întreaga săptămână (o mare parte din acele înregistrări va ajunge în documentarul ei, *Citizenfour*), nu am avut timp să o așteptăm să revadă întregul material pe care îl filmase, în căutarea unor fragmente în care vorbeam coerent și priveam în ochi. Ce a propus ea, în schimb, a fost prima mea declarație înregistrată, pe care a început să o filmeze chiar acolo și chiar atunci – aceea care începe cu: „Ăă, numele meu este Ed Snowden. Am, ăă, douăzeci și nouă de ani".

Te salut, lume!

Deși nu am regretat niciodată faptul că am tras cortina la o parte și mi-am dezvăluit identitatea, mi-aș fi dorit totuși să o fi făcut cu o dicție mai clară și cu un plan mai limpede în minte pentru ceea ce avea să se întâmple mai departe. De fapt, nu aveam niciun plan. Nu mi-am bătut prea mult capul ca să găsesc un răspuns la întrebarea legată de ceea ce era de făcut odată ce jocul se termina, în special pentru că era puțin probabil un deznodământ victorios. Tot ce mă interesa era ca faptele să ajungă la lume: m-am gândit că, punând documentele la dispoziția publicului, mă pun și pe mine la mila publicului. Strategia fără ieșire era singura strategie de ieșire, pentru că, orice pas aș fi premeditat să fac, ar fi adus riscul de a submina dezvăluirile.

Dacă aș fi făcut aranjamente prealabile să zbor într-o anumită țară și să cer azil, de exemplu, aș fi putut fi numit un agent străin al țării respective. Între timp, dacă m-aș fi întors în propria țară, tot ceea ce puteam spera – era să fiu arestat imediat după aterizare și să fiu acuzat pe baza Legii spionajului. Asta m-ar fi îndreptățit să am parte

de o mascaradă de proces privat de o apărare semnificativă, o farsă în care toate discuțiile despre cele mai importante aspecte ar fi fost interzise publicului.

Cel mai mare obstacol în calea justiției era o eroare din lege, o eroare intenționată creată de guvern. Cuiva din poziția mea nu i s-ar fi permis să demonstreze în instanță că dezvăluirile pe care le-am făcut jurnaliștilor erau benefice din punct de vedere civic. Chiar și acum, după ani de la ceea ce s-a întâmplat, nu mi s-ar permite să demonstrez că relatările bazate pe dezvăluirile mele au determinat Congresul să modifice anumite legi privind supravegherea sau au convins instanțele să doboare un anumit program de supraveghere ca fiind ilegal sau i-au influențat pe procurorul general și pe președintele Statelor Unite să admită că dezbaterea pe tema supravegherii în masă era una esențială pentru public, una care ar întări țara, în cele din urmă. Toate aceste cereri ar fi considerate nu doar irelevante, dar și inadmisibile în genul de proces cu care m-aș confrunta dacă ar fi să mă îndrept spre casă. Singurul lucru pe care guvernul meu ar trebui să îl dovedească în instanță ar fi acela că am dezvăluit informații clasificate jurnaliștilor, fapt care nu este discutabil. Acesta este motivul pentru care oricine spune că trebuie să mă întorc în Statele Unite pentru proces spune în esență că trebuie să mă întorc în Statele Unite pentru sentință, iar sentința ar fi, acum la fel ca și atunci, cu siguranță una crudă. Pedeapsa pentru dezvăluirea de documente strict secrete, fie spionilor străini, fie jurnaliștilor americani, este de la zece ani pentru fiecare document.

Din momentul în care clipul Laurei cu mine a fost postat pe website-ul *The Guardian* pe 9 iunie, am fost marcat. Pe spatele meu se afla o țintă. Știam că instituțiile pe care le-am făcut de rușine nu vor avea odihnă până când capul meu nu era plecat, iar mâinile și picioarele, încătușate. Iar până atunci – și poate chiar și după aceea – îi vor hărțui pe cei dragi mie și mă vor discredita, spionând fiecare aspect al vieții și carierei mele, căutând informații (sau oportunități de dezinformare) cu ajutorul cărora să mă murdărească. Eram familiarizat cu modul în care decurgea acest procedeu, atât din lecturarea de exemple clasificate ale lui în cadrul IC, cât și din studierea cazurilor altor avertizori de integritate și *whistleblowers*. Cunoșteam poveștilor unor eroi ca Daniel Ellsberg și Anthony Russo și ale adversarilor de dată mai recentă ai secretomaniei guvernului precum Thomas Tamm, un procuror de la Biroul pentru Politica și Controlul Informațiilor din cadrul Departamentului de Justiție, care fusese sursa pentru majoritatea reportajelor despre interceptarea convorbirilor telefonice fără mandat de la mijlocul anilor 2000. Mai erau de asemenea Drake, Binney, Wiebe și Loomis, succesorii în era digitală ai lui Perry Feliwock, care în 1971 a dezvăluit în presă

existența necunoscutei pe atunci NSA, care a determinat Senate Church Committee (precursorul actualei Comisii Speciale de Informații din Senat) să se asigure că informațiile agenției erau limitate de la colectarea de mesaje secrete străine, mai degrabă decât naționale. Și apoi mai era Chelsea Manning, soldat în Armata SUA, care, pentru infracțiunea de a fi expus crimele de război ale Americii, a fost judecată de Curtea Marțială și condamnată la 35 de ani de închisoare, dintre care a efectuat șapte, sentința fiindu-i comutată doar după izbucnirea protestelor internaționale din cauza tratamentului crud și degradant la care a fost supusă pe durata detenției.

Toți acești oameni, fie că fuseseră condamnați la închisoare, fie că nu, au avut de înfruntat un fel de repercusiuni, de cele mai multe ori severe și provenite tocmai din abuzul la a cărui dezvăluire ajutasem: supravegherea. Dacă vreodată și-au exprimat furia în discuțiile particulare, atunci erau „nemulțumiți" Dacă au vizitat vreodată un psihiatru ori un psiholog ori au împrumutat cărți de la bibliotecă despre acest subiect, atunci erau „labili mintal". Dacă se îmbătaseră chiar și o singură dată, se spunea că erau alcoolici. Dacă avuseseră chiar și o singură relație extraconjugală, se spunea că erau obsedați sexual. Nu au fost puțini cei care și-au pierdut casele și au ajuns faliți. E mult mai simplu pentru o instituție să păteze reputația cuiva, decât să se implice substanțial într-o dispută de principii – pentru IC, e doar o chestiune de consultare a fișierelor, exagerând dovezile existente, iar acolo unde dovezile nu există, pur și simplu să le fabrice.

Pe cât de sigur eram de indignarea guvernului meu, pe atât de sigur eram de sprijinul familiei mele, al lui Lindsay; eram convins că au înțeles – poate că nu au iertat, dar au înțeles – contextul comportamentului meu recent. Mă alinam amintindu-mi afecțiunea lor, mă ajuta să suport faptul că pentru mine nu mai era nimic de făcut, niciun plan în desfășurare. Puteam doar să extind încrederea pe care o aveam în familia mea și în Lindsay într-o încredere poate idealistă în compatrioții meu, speranța că, odată ce fuseseră avertizați în legătură cu proporțiile supravegherii în masă americane, ei se vor mobiliza și vor cere să se facă dreptate. Fuseseră împuterniciți să își caute acea dreptate pentru ei înșiși și, de-a lungul acelui proces, avea să fie hotărât și propriul meu destin. Acesta era actul suprem de credință, într-un fel: nu puteam avea încredere în nimeni, așa că trebuia să am încredere în toți.

La câteva ore după ce a rulat filmul meu de la *The Guardian,* unul dintre cititorii fideli ai lui Glenn din Hong Kong l-a contactat și s-a oferit să mă pună în legătură cu Robert Tibbo și Jonathan Man, doi avocați din zonă care s-au oferit voluntari să îmi preia cazul. Aceștia au fost oamenii care m-au ajutat să ies din hotelul Mira atunci când

presa a reușit în cele din urmă să mă localizeze și să mă asedieze la hotel. Pentru diversiune, Glenn a ieșit pe ușa din față, unde a fost imediat împresurat de camere și de microfoane. Între timp, eu eram scos printr-una dintre multele uși ale hotelului, care era legată de un mall printr-o pasarelă.

Îmi place Robert – și ca să fii clientul lui, trebuie să fii prietenul lui pe viață. Este un idealist și un cruciat, un luptător neobosit al cauzelor pierdute. Chiar mai impresionantă decât activitatea lui de avocat era creativitatea de care dădea dovadă în descoperirea caselor conspirative. În timp ce jurnaliștii măturau toate hotelurile de cinci stele din Hong Kong, el m-a dus într-unul dintre cele mai sărace cartiere ale orașului și mi-a făcut cunoștință cu unii dintre ceilalți clienți ai lui, câțiva dintre cei aproape 12.000 de refugiați uitați în Hong Kong – sub presiunea Chinei, orașul menținea o rată de aprobare a rezidenței permanente într-un sumbru 1%. În mod normal, nu le-aș spune numele, însă de vreme ce s-au prezentat cu mult curaj presei, am să o fac: Vanessa Mae Bondalian Rodel din Filipine și Ajith Pushpakumara, Supun Thilina Kellapatha și Nadeeka Dilrukshi Nonis, toți din Sri Lanka.

Acești oameni de o bunătate și o generozitate nemărginite au rezistat cu o eleganță binevoitoare. Solidaritatea pe care mi-au arătat-o nu era una politică. Era umană, și le voi fi întotdeauna îndatorat. Nu le-a păsat cine eram eu sau ce pericole ar fi putut să înfrunte ajutându-mă, le-a păsat doar de faptul că o persoană avea nevoie de ajutor. Știau prea bine ce însemna să fie forțați la o evadare nebunească din fața unei amenințări letale, să supraviețuiască unui calvar care depășea cu mult ceea ce îndurasem eu și trag nădejde că nu voi avea de îndurat vreodată: tortură militară, viol și abuz sexual. Au primit în casele lor un străin alb, vorbitor de limba engleză și extenuat – iar când mi-au văzut fața la televizor, nu au șovăit. În schimb, au zâmbit și au profitat de ocazie ca să mă asigure din nou de ospitalitatea lor.

Deși resursele lor erau limitate – Supun, Nadeeka, Vanessa și două fetițe locuiau într-un apartament dărăpănat și înghesuit, mai mic decât camera mea de la hotelul Mira –, au împărțit tot ce aveau cu mine, și au făcut-o cu generozitate, refuzând atât de vehement orice ofertă de a le despăgubi pentru costul cazării mele, încât am fost nevoit să ascund bani în cameră ca să le fac să îi accepte. M-au hrănit, m-au lăsat să mă spăl, să dorm și m-au protejat. Nu voi reuși niciodată să explic cât a însemnat pentru mine să primesc atât de mult pentru atât de puțin, să fiu acceptat de ei fără să fiu judecat când mă așezam într-un colț, ca o pisică de pripas, frunzărind rețelele Wi-Fi ale hotelurilor îndepărtate cu o antenă care făcea deliciul copiilor.

Primirea lor călduroasă și prietenia lor au fost un dar, faptul că lumea are astfel de oameni este un dar, așa că mă îndurerează că și

acum sunt în așteptare cazurile lui Ajith, Supun, Nadeeka și ale fiicelor ei. Admirația pe care o am pentru astfel de oameni este egalată numai de indignarea pe care o simt față de birocrații din Hong Kong, ai cărui oficiali continuă să le refuze demnitatea elementară a azilului. Oameni eminamente buni și altruiști precum aceștia nu sunt considerați vrednici să beneficieze de protecția statului pentru că statul însuși este nevrednic. Ceea ce îmi dă speranță, în orice caz, este faptul că tocmai când această carte mergea la tipar, Vanessa și fiica ei au primit azil în Canada. Aștept cu nerăbdare ziua în care îi voi putea vizita pe toți prietenii mei din Hong Kong în noile lor case, oriunde s-ar afla acestea, și ne vom putea crea amintiri mai fericite împreună, în libertate.

Pe 14 iunie, Guvernul Statelor Unite m-a acuzat de încălcarea Legii spionajului printr-o plângere sigilată, iar pe 21 iunie a cerut în mod oficial extrădarea mea. Știam că era timpul să plec. Era, de asemenea, ziua în care împlineam 30 de ani.

Tocmai când Departamentul de Stat al Statelor Unite a trimis solicitarea, avocații mei au primit răspuns la cererea mea de asistență din partea Înaltului Comisariat ONU pentru Refugiați: nu se putea face nimic pentru mine. Guvernul din Hong Kong, la presiunea Chinei sau nu, a respins orice încercare a ONU de a-mi acorda protecție internațională pe teritoriul său, afirmând în plus că ar trebui mai întâi să ia în considerare cererile țării mele. Cu alte cuvinte, Hong Kongul îmi spunea să merg acasă și să mă înțeleg cu ONU din închisoare. Nu eram doar pe cont propriu – nu eram bine-venit. Dacă voiam să plec în libertate, trebuia să plec acum. Am șters totul din cele patru laptopuri și am distrus cheia de criptare, ceea ce însemna că nu mai puteam accesa niciunul dintre documente nici dacă eram obligat. Apoi am împachetat câteva haine pe care le aveam și am ieșit. Nu eram în siguranță dacă eram găsit în „portul parfumat”.

27.
MOSCOVA

Pentru o țară de coastă din capătul de nord-vest al Americii de Sud, la o distanță de o jumătate de glob de Hong Kong, Ecuadorul se află în mijlocul tuturor, nu degeaba numele său se traduce prin „Republica Ecuatorului". Majoritatea compatrioților mei nord-americani ar putea spune fără greșeală că este o țară mică, iar unii ar putea chiar să o cunoască îndeajuns ca să spună că a fost oprimată de-a lungul istoriei. Dar sunt niște neștiutori dacă își închipuie că este în stagnare. Când Rafael Correa a devenit președinte în anul 2007, ca parte a unul val al așa-numiților lideri democrați socialiști care au câștigat alegerile la sfârșitul anilor 1990 și începutul anilor 2000, în Bolivia, Argentina, Brazilia, Paraguay și Venezuela, el a inițiat o serie de politici menite să respingă și să anuleze efectele imperialismului Statelor Unite în regiune. Una dintre aceste măsuri, care reflecta cariera anterioară de economist a președintelui Correa, a fost să anunțe că Ecuadorul avea să își considere datoria națională ca fiind nelegitimă – tehnic vorbind, se putea clasifica drept „datorie odioasă", care este o datorie națională efectuată de un regim despotic sau prin politici despotic imperialiste de comerț. Rambursarea unei datorii odioase nu este executorie. Cu acest anunț, Correa și-a eliberat poporul de decenii de robie economică, cu toate că și-a făcut destui inamici în rândul clasei finanțiștilor care conducea bună parte din politica externă a SUA.

Ecuadorul, cel puțin în 2013, avea o încredere cu greu câștigată în instituția azilului politic. Și mai cunoscut este faptul că ambasada Ecuadorului la Londra devenise pe vremea lui Correa un adăpost sigur și o redută pentru Julian Assange de la Wikileaks. Totuși, avocații mei din Hong Kong mi-au spus că, date fiind circumstanțele, Ecuadorul părea țara cea mai probabilă să îmi protejeze dreptul la azil politic și cea mai puțin probabilă să se lase intimidată de furia hegemoniei agresive care stăpânea în emisfera sa. Echipa mea în creștere ad-hoc de avocați americani și internaționali, jurnaliști, tehnologi și activiști a fost de acord. Fără să mă pregătesc pentru alte evenimente neprevăzute, eram cu totul în mâinile lor. Speranța mea era să ajung în condiții bune în Ecuador.

Odată ce guvernul meu a decis să mă acuze de încălcarea Legii spionajului, eram acuzat de o infracțiune politică, ceea ce însemna o infracțiune a cărei victimă este însuși statul și nu o persoană. Conform legii internaționale a dreptului umanitar, cei acuzați în acest fel sunt exceptați de la extrădare, pentru că acuzația de infracționalitate politică este de cele mai multe ori o tentativă autoritaristă de anulare

a disidenței legitime. Teoretic, asta înseamnă că avertizorii de integritate privind activitatea guvernului ar trebui să fie protejați în fața extrădării aproape oriunde. Practic, bineînțeles, rareori se pune problema, în special când guvernul care se consideră nedreptățit este cel al Americii – care pretinde că promovează democrația peste granițe, însă menține în secret o flotă de avioane contractate de la firme private, dedicate acelei forme ilegale de extrădare cunoscute sub numele de predare sau, așa cum îi spune toată lumea, răpire.

Echipa care mă ajuta ajunsese la oficiali de peste tot, din Islanda până în India, întrebând dacă ar urma să respecte interdicția de extrădare a delincvenților politici și să nu se amestece în eventuala mea călătorie. Curând a devenit clar că până și cele mai avansate democrații se temeau să provoace mânia Guvernului Statelor Unite. Erau bucuroși să își exprime public compătimirea, însă reticenți să ofere până și garanții neoficiale. Numitorul comun al sfaturilor care ajungeau până la mine era să aterizez numai în țări care nu extrădează și să evit orice rută care traversa spațiul aerian al oricărei alte țări care avea relații de cooperare sau de respect față de Armata Statelor Unite. Un oficial, cred că era din Franța, a sugerat că șansele să traversez cu succes ar putea crește simțitor dacă primeam un *laissez-passer* (permis de liberă trecere), un document unic de călătorie recunoscut de ONU, eliberat de obicei pentru a garanta libera trecere refugiaților peste granițe –, dar să obțin așa ceva era mult mai simplu de spus decât de făcut.

Aici intră în scenă Sarah Harrison, juristul și ofițerul de presă al Wikileaks. În clipa în care a apărut vestea că un american a demascat un sistem global de supraveghere în masă, a zburat la Hong Kong. Datorită experienței sale cu site-urile și, în mod particular, cu soarta lui Assange, era gata să îmi ofere cea mai bună consiliere din lume privind azilul. Ajuta și faptul că avea legături familiale cu comunitatea juridică din Hong Kong.

Multă vreme oamenii au atribuit motive egoiste dorinței lui Assange de a-mi acorda ajutor, însă eu cred că era sincer implicat într-un lucru mai presus de toate – să mă ajute să nu fiu prins. O astfel de acțiune ce presupunea păcălirea Guvernului Statelor Unite era doar un bonus pentru el, un beneficiu auxiliar, nicidecum scopul. E adevărat că Assange poate fi egoist și vanitos, capricios și chiar despotic – după o dispută tăioasă la doar o lună după prima noastră conversație prin intermediul mesajelor, nu am mai comunicat cu el vreodată –, însă el se consideră în mod sincer un luptător într-o bătălie istorică pentru dreptul publicul de a cunoaște, o bătălie pentru care va face totul ca să o câștige. Din acest motiv, mi se pare prea simplist să interpretez ajutorul lui doar ca pe o dovadă de uneltire sau de autopromovare. Cred că mult mai importantă era pentru el ocazia de a oferi un

contraexemplu al cazului celei mai importante surse a organizației, Chelsea Manning din Armata SUA, a cărei sentință de 35 de ani de închisoare era fără precedent în istorie și o intimidare monstruoasă a avertizorilor de integritate din toată lumea. Deși nu am fost și nu voi fi niciodată o sursă pentru Assange, situația mea i-a oferit ocazia să îndrepte o greșeală. N-ar fi putut face nimic pentru a o salva pe Manning, dar, prin intermediul lui Sarah, părea hotărât să facă tot ce îi stătea în putință să mă salveze pe mine.

Acestea fiind spuse, la început am fost precaut în ceea ce privește implicarea lui Sarah. Însă Laura mi-a spus că era serioasă, competentă și, cel mai important, independentă: una dintre puținele persoane de la Wikileaks care îndrăznea să îl contrazică pe față pe Assange. În ciuda precauțiilor mele, mă aflam într-o poziție delicată și, după cum scria odată Hemingway, calea pentru a-i face pe oameni să fie de încredere este să ai încredere în ei.

Laura m-a anunțat despre prezența lui Sarah în Hong Kong cu doar o zi sau două înainte ca ea să comunice cu mine printr-un canal criptat, ceea ce se petrecea cu doar o zi sau două înainte să o întâlnesc în persoană – iar eu sunt oarecum excentric în ceea ce privește întâlnirile aici, va trebui să mă iertați: o zi frenetică se scurgea în următoarea. După toate aparențele, Sarah fusese ca o tornadă încă din clipa în care a aterizat la Hong Kong. Deși nu era avocată, avea cunoștințe solide când venea vorba despre ceea ce se numeau nuanțele interpersonale sau neoficiale ale evitării extrădării. S-a întâlnit cu avocați pentru drepturile omului din Hong Kong, în căutare de opinii independente, iar eu am fost profund impresionat atât de ritmul, cât și de prudența ei. Relațiile ei dobândite lucrând în cadrul Wikileaks și curajul extraordinar al consulului Ecuadorului la Londra, Fidel Narváez, au dus la obținerea acelui *laissez-passer* pe numele meu. Acest *laissez-passer*, care trebuia să mă ducă în Ecuador, a fost eliberat de către consul în condiții de urgență, de vreme ce nu aveam timp să așteptăm ca guvernul său să aprobe oficial documentul. În momentul în care l-am avut în mână, Sarah a închiriat o dubă care să ne ducă la aeroport.

Așa am cunoscut-o – în mișcare. Mi-ar plăcea să spun că am început întâlnirea noastră mulțumindu-i, însă primul lucru pe care l-am spus a fost: „Când ai dormit ultima dată?" Sarah arăta la fel de răvășită și de ciufulită ca mine. S-a uitat pe fereastră, de parcă încerca să își aducă aminte răspunsul la întrebare, apoi a clătinat din cap: „Nu știu."

Eram amândoi răciți, astfel încât discuția noastră grijulie era punctată de strănuturi și tuse. După cum mi-a mărturisit, era interesată să mă ajute mai mult din loialitate față de conștiința ei, decât față de revendicările ideologice ale angajatorului ei. Cu

siguranță, convingerile ei politice fuseseră modelate nu atât de opoziția sălbatică a lui Assange față de puterea centrală, cât de propria ei convingere că prea mult din ceea ce era considerat jurnalism contemporan servea mai degrabă intereselor guvernamentale decât le contesta. În tot acel timp cât ne-am grăbit spre aeroport, ne-am prezentat la check-in, am trecut de controlul pașapoartelor pentru primul din ceea ce trebuia să fie trei zboruri, mă așteptam să îmi ceară ceva – orice, chiar și să dau o declarație despre Assange sau organizație. Însă nu a făcut-o niciodată, deși mi-a împărtășit bucuroasă părerea ei că eram nebun să am încredere în conglomeratele media ca să păzească ușa dintre public și adevăr. Pentru acel exemplu de discuție deschisă și pentru multe altele, întotdeauna voi prețui integritatea lui Sarah.

Călătoream spre Quito, în Ecuador, via Moscova, via Havana, via Caracas pentru un motiv cât se poate de simplu: era singura rută sigură disponibilă. Nu existau zboruri directe spre Quito din Hong Kong, și toate celelalte zboruri de legătură treceau prin spațiul aerian al Statelor Unite. Deși eram îngrijorat din cauza escalei în Rusia – aveam aproape 20 de ore înainte de plecarea zborului spre Havana –, teama mea principală era legată de următoarea etapă a călătoriei, deoarece să călătorești din Rusia spre Cuba însemna să treci prin spațiul aerian al NATO. Nu îmi făcea o plăcere deosebită să zbor deasupra unei țări precum Polonia, care, în toată viața mea, făcuse totul ca să mulțumească Guvernul Statelor Unite, inclusiv să găzduiască locații secrete ale CIA, unde foștii mei colegi de la IC supuneau prizonierii la „interogatorii îmbunătățite”, un alt eufemism al erei Bush pentru „tortură”.

Îmi purtam pălăria coborâtă pe ochi ca să evit să fiu recunoscut, iar Sarah ținea locul ochilor mei. M-a luat de braț și m-a condus spre poartă, unde am așteptat până la îmbarcare. Acela a fost ultimul moment în care putea să dea înapoi și i-am spus-o.

— Nu trebuie să faci asta.

— Să fac ce?

— Să mă protejezi în felul ăsta.

Sarah s-a încordat.

— Hai să clarificăm un lucru! a spus ea în timp ce ne îmbarcam. Nu te protejez. Nimeni nu te poate proteja. Eu sunt aici ca să îngreunez sarcina oricui încearcă să intervină. Să mă asigur că toată lumea se comportă impecabil.

— Deci ești martorul meu, am spus.

A zâmbit strâmb.

— Cineva trebuie să fie ultima persoană care te vede în viață. Așa că pot fi eu aceea.

Cu toate că cele trei puncte în care eu credeam că aveam cele mai

mari șanse să fim opriți se aflau acum în urma noastră (check-in, controlul pașapoartelor și poarta), nu mă simțeam în siguranță în avion. Nu voiam să devin prea mulțumit de situație. M-am așezat pe scaunul de la fereastră, iar Sarah s-a așezat lângă mine, ca să mă protejeze de privirile pasagerilor de peste culoar. După ceea ce a părut a fi o eternitate, ușile cabinei s-au închis, pasarela a fost dată la o parte și în sfârșit ne puneam în mișcare. Însă chiar înainte ca avionul să ajungă de pe calea de rulare pe pista de decolare, s-a oprit brusc. Eram agitat. Trăgând borul pălăriei peste ochelari, mă străduiam să prind sunetul sirenelor sau luminile albastre. Jucam jocul așteptării încă o dată – era o așteptare care n-avea să se sfârșească. Până când, deodată, avionul s-a pus în mișcare din nou, s-a întors și mi-am dat seama că eram din nou la rând pentru decolare.

Mi-a venit inima la loc odată ce roțile s-au desprins de sol, însă era greu de crezut că mă aflam în afara oricărui pericol. Când am ajuns în aer, mi-am relaxat coapsele și am simțit nevoia să îmi scot cubul Rubik din bagaj. Însă știam că nu puteam, pentru că nimic nu m-ar fi făcut să ies în evidență. În schimb, m-am așezat înapoi, mi-am tras pălăria pe ochi și mi-am ațintit privirea spre harta de pe ecranul din spătarul scaunului din fața mea, urmărind ruta pixelată deasupra Chinei, Mongoliei și Rusiei – niciuna dintre ele nefiind dispusă să facă favoruri Departamentului de Stat american. Totuși, nu puteam prevedea ce vor face autoritățile ruse odată ce vom ateriza, după ce ne vor târî la control ca să îmi poată căuta prin laptopul curat și bagajele goale. Speranța mea că ne va scuti de tratamente și mai intruzive se baza pe faptul că întreaga lume era cu ochii pe noi, iar avocații mei și cei de la Wikileaks ne cunoșteau itinerarul.

Numai când am intrat în spațiul aerian al Chinei, mi-am dat seama că nu puteam să mă odihnesc și i-am adresat explicit această întrebare lui Sarah: „De ce mă ajuți?”

A coborât vocea, de parcă ar fi încercat să își tempereze emoțiile, și mi-a spus că voia să am parte de un deznodământ mai bun. Nu mi-a spus niciodată ce fel de deznodământ mai bun și față de al cui, iar eu nu am putut să iau răspunsul decât ca pe un semn al discreției și al respectului ei.

M-am simțit mai liniștit, cel puțin îndeajuns ca să dorm puțin.

Am aterizat la Șeremetievo în 23 iunie pentru ceea ce credeam că avea să fie o escală de 20 de ore. S-a prelungit mai bine de șase ani. Exilul este o escală fără sfârșit.

La IC, și în special la CIA, ești instruit intens despre felul în care să nu ai probleme la vamă. Trebuie să fii atent cum te îmbraci, cum te porți. Trebuie să fii atent la lucrurile din geantă, la lucrurile din buzunare și la ceea ce spun acestea despre tine. Scopul tău este să fii cea mai plictisitoare persoană din rând, cu fața cel mai ușor de uitat.

Dar nimic din toate acestea nu contează cu adevărat atunci când numele din pașaportul tău apare în toate știrile.

I-am întins carnețelul albastru individului greoi din cabina de control a documentelor, care l-a scanat și apoi l-a răsfoit. Sarah stătea hotărâtă în spatele meu. Am avut grijă să văd cât timp le ia oamenilor din fața noastră să treacă de cabină, iar rândul nostru dura prea mult. Individul a luat apoi telefonul, a mormăit câteva cuvinte în rusă și aproape instantaneu – mult prea repede – doi agenți de securitate în costume s-au apropiat. Probabil că așteptau. Agentul din față a luat carnețelul meu albastru de la individul din cabină și s-a aplecat spre mine. „E o problemă cu pașaportul dumneavoastră", a spus. „Veniți, vă rog!"

Sarah a apărut imediat lângă mine și a slobozit un șuvoi de cuvinte în engleză: „Sunt consilierul lui juridic. Oriunde merge el, vin și eu cu voi. Conform…

Însă înainte să poată cita un angajament ONU și un acord de la Geneva, agentul a ridicat mâna și s-a uitat la rând. „OK, sigur. OK. Veniți".

Nu știu dacă agentul a înțeles măcar ceea ce spusese ea. Era limpede că nu voia să facă o scenă.

Cei doi ofițeri de securitate ne-au dus în pas vioi spre ceea ce presupuneam că trebuia să fie o cameră specială pentru verificare suplimentară, însă s-a dovedit a fi unul dintre saloanele somptuoase de afaceri de la Șeremetievo – un fel de zonă pentru clasa business sau clasa întâi, cu doar câțiva pasageri care se încălzeau fără să bănuiască nimic în fotoliile lor luxoase. Sarah și cu mine am fost îndrumați să trecem de ei și apoi, printr-un hol, într-un fel de sală de conferințe, plină de bărbați în gri așezați în jurul unei mese. Erau vreo șase inși cu tunsori militare. Un individ ședea separat, ținând în mână un stilou. Era cel ce lua notițe, un fel de secretar, am presupus. Avea în față un dosar cu un teanc de hârtii. Pe coperta dosarului se afla o emblemă monocoloră, pentru care nu aveam nevoie să vorbesc limba rusă ca să știu ce reprezenta: o sabie și un scut, simbolul celui mai important serviciu de informații rusesc, Serviciul Federal de Securitate (FSB). La fel ca și FBI în Statele Unite, FSB exista nu doar ca să spioneze și să investigheze, ci și ca să facă arestări.

La mijlocul mesei ședea un bărbat mai în vârstă, cu un costum mai rafinat decât celelalte, părul cărunt strălucind ca o aură a autorității. Ne-a făcut semn mie și lui Sarah să ne așezăm în fața lui, cu o mișcare autoritară a mâinii și un zâmbet care l-a arătat a fi un ofițer de caz experimentat, sau care o fi termenul pentru echivalentul rus al unui CO. Serviciile de informații din toată lumea sunt pline de astfel de personaje – actori devotați care vor testa diverse emoții până obțin răspunsul pe care îl doresc.

Și-a dres glasul și mi-a oferit, într-o engleză destul de bună, ceea ce CIA numește „cold pitch”, care, în principiu, este o ofertă din partea unui serviciu de informații străin care poate fi rezumat prin „vino să lucrezi pentru noi”. În schimbul cooperării, străinii te ademenesc cu privilegii, care pot fi orice, de la grămezi de bani gheață până la o legitimație de scapi-de-închisoare pentru aproape orice, de la fraudă până la crimă. Șmecheria este, bineînțeles, că străinii întotdeauna așteaptă ceva echivalent sau chiar mai valoros în schimb.

Totuși, niciodată nu se începe cu această tranzacție limpede și lipsită de ambiguitate. Dacă stați să vă gândiți, e amuzant că se numește „cold pitch”, pentru că persoana care o face întotdeauna începe plină de căldură, cu rânjete, frivolități și cuvinte de înțelegere.

Știam că trebuia să îl opresc. Dacă nu oprești imediat un agent de informații străin, s-ar putea să nu mai conteze dacă în cele din urmă respingi oferta lor, pentru că îți pot distruge reputația lăsând pur și simplu să se scurgă o înregistrare cu tine luând-o în calcul. Așa că, în timp ce bărbatul se scuza pentru că ne-a pus într-o situație neplăcută, mi-am imaginat dispozitivele ascunse care ne înregistrau și am încercat să îmi aleg cu grijă cuvintele.

— Înțeleg cine sunteți și ce este asta, am spus. Vă rog să îmi permiteți să vă spun limpede că nu am nicio intenție să colaborez cu dumneavoastră. Nu voi colabora cu niciun serviciu de informații. Nu vreau să vă jignesc, dar aceasta nu va fi acel gen de întâlnire. Dacă doriți să îmi percheziționați bagajul, este chiar aici – și am arătat sub scaun. Dar vă garantez, nu se află acolo nimic care să vă fie de ajutor.

În timp ce vorbeam, fața bărbatului s-a schimbat. A început să se poarte ca și cum era jignit.

— Nu, nu am face niciodată așa ceva, a replicat el. Vă rog, credeți-mă, vrem doar să vă ajutăm.

Sarah și-a dres glasul și a intrat în vorbă:

— Este foarte amabil din partea dumneavoastră, însă sper să înțelegeți că tot ceea ce ne dorim noi este să prindem zborul de legătură.

Pentru un scurt moment, regretul prefăcut al bărbatului s-a transformat în iritare.

— Sunteți avocatul lui?

— Sunt consilierul lui juridic, a răspuns Sarah.

Bărbatul m-a întrebat pe mine:

— Așadar, veniți în Rusia ca să fiți în Rusia?

— Nu.

— Și pot să vă întreb unde încercați să mergeți? Care este destinația dumneavoastră finală?

— Quito, Ecuador, via Havana, am spus eu, cu toate că știam că el cunoștea deja răspunsul.

Cu siguranță avea o copie a itinerarului nostru, de vreme ce Sarah și cu mine călătoream din Hong Kong cu Aeroflot, principala companie aeriană a Rusiei.

Până în acest moment, el și cu mine am citit din același scenariu de spionaj, însă acum conversația a schimbat direcția.

— Nu ați aflat? a zis el.

S-a ridicat și s-a uitat la mine de parcă mi-ar fi adus vestea unui deces în familie.

— Mi-e teamă că trebuie să vă spun că pașaportul dumneavoastră nu este valabil.

Am fost atât de surprins, încât m-am bâlbâit:

— Îmi pare rău, dar eu… eu nu cred așa ceva.

Bărbatul s-a aplecat peste masă și a spus:

— Ba da, este adevărat! Credeți-mă! Este decizia ministrului dumneavoastră, John Kerry. Pașaportul dumneavoastră a fost anulat de autoritățile dumneavoastră, iar serviciile aeriene au primit instrucțiuni să nu vă permită să călătoriți.

Eram sigur că era un șiretlic, dar nu eram prea sigur în ce scop.

— Acordați-ne un minut, am spus.

Însă chiar înainte să apuc să rostesc rugămintea până la capăt, Sarah și-a smuls laptopul din geantă și s-a îndreptat spre rețeaua Wi-Fi a aeroportului.

— Bineînțeles, puteți verifica, a spus bărbatul și s-a întors spre colegii lui, conversând amabil cu ei în rusă de parcă avea tot timpul din lume.

Apărea pe toate site-urile pe care s-a uitat Sarah. După ce apăruse știrea că am părăsit Hong Kongul, Departamentul de Stat american a anunțat că mi-a anulat pașaportul. Mi-au revocat documentele de călătorie pe când eu mă aflam în timpul zborului.

Eram sceptic: propriul meu guvern mă prinsese în cursă în Rusia. Mișcarea Departamentului de Stat ar fi putut fi pur și simplu rezultatul unei proceduri birocratice – când încerci să prinzi un fugar, să alertezi Interpolul și să-i anulezi pașaportul este doar procedura standard de operare. Însă în cele din urmă era autodistrugere, oferindu-i Rusiei o victorie uriașă de propagandă.

— E adevărat, a confirmat Sarah, cu o înclinare a capului.

— Și ce veți face? a întrebat bărbatul și a ocolit masa ca să vină lângă noi.

Înainte să scot permisul ecuadorian de liberă trecere din buzunar, Sarah a spus:

— Îmi pare rău, dar sunt nevoită să îl sfătuiesc pe domnul Snowden să nu mai răspundă la nicio întrebare.

Bărbatul a arătat spre mine și a zis:

— Vă rog să veniți.

Mi-a făcut semn să îl urmez spre capătul îndepărtat al sălii de conferințe, unde se afla o fereastră. M-am dus, m-am oprit lângă el și am privit afară. La vreo trei sau patru etaje sub noi, era strada unde se afla cea mai mare grămadă de reporteri pe care o văzusem vreodată, o mulțime de reporteri agitând camere și microfoane.

Era un spectacol impresionant, poate pus în scenă de FSB, poate nu, cel mai probabil jumătate-jumătate. Aproape totul în Rusia este jumătate-jumătate. Dar cel puțin acum știu de ce eu și Sarah fuseserăm aduși în sala de conferințe din acest salon.

M-am întors la scaunul meu, dar nu m-am așezat.

Bărbatul s-a întors de la fereastră ca să fie cu fața la mine și a spus:

— Pentru o persoană aflată în situația dumneavoastră, viața poate fi foarte grea fără prieteni care să vă ajute.

A lăsat cuvintele să plutească.

Uite că vine și solicitarea directă, mi-am zis.

— Dacă există o informație, orice aspect cât de mic pe care ni l-ați putea împărtăși?

— Vom fi în regulă pe cont propriu, am răspuns.

Sarah s-a ridicat lângă mine.

Bărbatul a suspinat. S-a întors să bombăne în rusă, iar tovarășii lui s-au ridicat și au ieșit.

— Sper să nu vă regretați decizia, a adăugat, apoi s-a înclinat ușor și a ieșit la rândul lui, tocmai în clipa în care au intrat doi oficiali din partea administrației aeroportului.

Am cerut să mi se permită să merg la poarta zborului spre Havana, însă m-au ignorat. În cele din urmă, am scos din buzunar și am fluturat permisul de liberă trecere ecuadorian, însă l-au ignorat și pe acela.

În total, am rămas captivi în aeroport pentru o perioadă biblică de 40 de zile și 40 de nopți. Pe durata acelor zile, am trimis cu ajutorul avocaților mei cereri de azil politic către un număr total de 27 de țări. Nici măcar una dintre ele nu era dornică să facă față presiunilor americane, unele țări refuzând direct, iar altele declarând că nu erau capabile nici măcar să ia în considerare solicitarea mea până când ajungeam pe teritoriul lor – fapt care era imposibil. În concluzie, singurul șef de stat care s-a dovedit înțelegător cu cauza mea a fost Burger King, care nu mi-a refuzat niciodată un Whopper (fără roșii și ceapă).

În curând, prezența mea în aeroport s-a transformat într-un spectacol internațional. În cele din urmă, rușii au considerat că e o întreagă bătaie de cap. Pe 1 iulie, președintele Boliviei, Evo Morales, a plecat de pe un alt aeroport din Moscova, Vnukovo, în avionul prezidențial bolivian, după ce a participat la Forumul Țărilor Exportatoare de Gaze Naturale (GECF), desfășurat anual. Autoritățile

Statelor Unite, suspectând că eu m-aș fi aflat la bord, datorită solidarității exprimate de președintele Morales, a făcut presiuni pe lângă autoritățile din Italia, Franța, Spania și Portugalia să refuze accesul aeronavei în spațiul lor aerian și au reușit să o devieze spre Viena, în Austria. Acolo a fost consemnată la sol, percheziționată, și i s-a permis să își continue călătoria odată ce nu au găsit nici urmă de mine.

Aceasta a fost o uimitoare violare a suveranității, care a prilejuit critici din partea ONU. Incidentul a pus în încurcătură Rusia, care nu putea garanta unui președinte de stat aflat în vizită călătoria în siguranță spre casă. Și a fost o confirmare pentru Rusia și pentru mine că orice zbor în care America suspecta că mă ascundeam era suspus aceluiași risc de a fi deturnat și consemnat la sol.

Autoritățile ruse au hotărât că le-ar fi mult mai bine fără mine și fără roiul de jurnaliști care aglomerau principalul aeroport al țării. Pe 1 august mi-au acordat azil temporar. Ni s-a permis, mie și lui Sarah, să părăsim Șeremetievo, însă numai unul dintre noi se îndrepta spre casă. Timpul pe care l-am petrecut împreună ne-a legat ca prieteni pe viață. Îi voi fi mereu recunoscător pentru săptămânile pe care le-a petrecut alături de mine, pentru integritatea și pentru tăria de caracter.

28.
DIN JURNALELE LUI LINDSAY MILLS

Oricât de departe mă aflam de casă, gândurile mele se îndreptau spre Lindsay. Cum se simțea ea? Îmi va mai vorbi vreodată? Am fost circumspect dacă să spun povestea ei – povestea a ceea i s-a întâmplat lui Lindsay după ce am plecat: interogatoriile FBI, supravegherea, atenția presei, hărțuirea online, confuzia și durerea, furia și tristețea. În cele din urmă, mi-am dat seama că numai Lindsay însăși ar putea sau ar trebui să povestească acea perioadă. Lindsay a ținut un jurnal încă din adolescență, folosindu-l ca să își consemneze viața și să își planifice creația artistică. A acceptat cu amabilitate să îmi permită să includ aici câteva pagini. În următoarele pagini de jurnal, unele nume au fost schimbate, unele greșeli de ortografie corectate și au fost operate câteva redactări. Altfel, așa s-a petrecut, din momentul în care am plecat din Hawaii.

22.05.2013

M-am oprit la K-Mart să cumpăr o ghirlandă de flori. Încerc să o întâmpin pe Wendy cum se cuvine în spiritul aloha, dar sunt furioasă. Ed plănuiește vizita mamei lui de săptămâni întregi. El a invitat-o. Speram că va fi aici când mă trezesc de dimineață. Pe drum înapoi spre Waipahu, de la aeroport, Wendy a fost îngrijorată. Nu e obișnuită ca el să plece în ultima clipă. Am încercat să îi spun că era ceva obișnuit. Era însă ceva obișnuit când locuiam în străinătate, nu în Hawaii, și nu îmi amintesc altă ocazie în care Ed să fie plecat și să nu ia legătura. Am mers la o cină frumoasă ca să nu ne mai gândim și Wendy mi-a spus părerea ei despre concediul medical al lui Ed. Nu avea niciun sens pentru ea ca el să fi fost chemat în timp ce era în concediu medical. Imediat ce am ajuns acasă, Wendy s-a dus la culcare. Mi-am verificat telefonul și am descoperit că aveam trei apeluri pierdute de la un număr necunoscut și un apel pierdut de la un număr lung din străinătate, niciun mesaj vocal. Am căutat pe Google numărul lung din străinătate. Ed trebuia să fie în Hong Kong.

24.05.2013

Wendy a stat acasă toată ziua, măcinată de gânduri. Îmi pare rău pentru ea și nu mă pot consola decât gândindu-mă cum ar fi trebuit să îi țină Ed companie mamei mele La cină, Wendy mi-a tot pus întrebări despre sănătatea lui Ed, ceea ce presupun că e de înțeles, având în vedere propriile ei antecedente epileptice. Spunea că e îngrijorată că

el a avut o nouă criză, după care a început să plângă, și am început eu să plâng. Tocmai realizez că sunt și eu îngrijorată. Dar în locul epilepsiei, mă gândesc, dacă are o aventură? Cine e ea? Să încerc numai să trec de vizita asta și să ne simțim bine. Să luăm un avion spre Insula Mare Kilauea, vulcanul, cum am planificat. După ce Wendy pleacă, reevaluăm totul.

03.06.2013

Am dus-o pe Wendy la aeroport ca să zboare înapoi în MD[25]. Nu voia să se întoarcă, dar are serviciu. Am dus-o cât de departe am putut și am îmbrățișat-o. Nu voiam să mă desprind din îmbrățișare. Apoi s-a așezat la rând pentru controlul de securitate. Am venit acasă ca să găsesc statusul de Skype al lui Ed schimbat în „Îmi pare rău, dar trebuia făcut". Nu știu când l-a schimbat. Putea să fi fost azi, putea să fi fost luna trecută. Doar am intrat pe Skype și s-a întâmplat să observ și sunt suficient de nebună să cred că-mi trimite un mesaj.

07.06.2013

M-am trezit la apelul agentului special Megan Smith de la NSA, care îmi cerea să o sun înapoi în legătură cu Ed. Încă mă simt rău și am febră. A trebuit să las mașina la atelierul auto și Tod m-a adus acasă cu Ducatiul lui. Când am parcat pe stradă, am văzut o mașină oficială albă pe alee și agenți guvernamentali vorbind cu vecinii noștri. Nici măcar nu-mi cunoșteam vecinii. Nu știu de ce însă primul impuls a fost să-i spun lui Tod să meargă mai departe. Mi-am aplecat capul și m-am prefăcut că mă uit după ceva în poșetă. Am mers la Starbucks, unde Tod mi-a arătat un ziar, ceva despre NSA. Am încercat să citesc titlurile, însă paranoia mea a luat-o razna. De asta se afla SUV-ul alb pe aleea mea? Era același SUV din parcarea Starbucks? Chiar e cazul să scriu toate lucrurile acestea? Am mers acasă și am văzut că SUV-ul plecase. Am luat niște medicamente și mi-am dat seama că n-am mâncat. Chiar în timpul mesei, polițiștii au apărut la geamul de la bucătărie. Prin fereastră i-am auzit transmițând prin radio că cineva era în casă. Prin cineva se refereau la mine. Am deschis ușa din față, unde erau trei agenți și un ofițer HPD[26]. Erau înfricoșători. Polițistul a căutat prin casă în timp ce agentul Smith m-a întrebat despre Ed, care era așteptat să se întoarcă pe 31 mai. Polițistul a spus că era suspect atunci când cei de la locul de muncă raportează dispariția unei persoane înaintea soției sau a prietenei. Se uita la mine de parcă l-aș fi omorât pe Ed. Se uita prin casă după cadavrul lui. Agentul Smith a întrebat dacă poate vedea toate computerele din casă, iar asta m-a înfuriat. I-am spus că poate să aducă un mandat. Au plecat din casă, dar s-au retras la colțul străzii.

San Diego, 08.06.2013

M-am speriat puțin că TSA[27] nu mă va lăsa să părăsesc insula. Televizoarele din aeroport erau pline de știri despre NSA. Odată urcată la bord, i-am trimis un e-mail agentului Smith și detectivului de la Persoane Dispărute de la Poliția Hawaii, spunându-le că bunica mea se operează la inimă, obligându-mă să părăsesc insula pentru câteva săptămâni. Operația nu e programată decât la sfârșitul lunii și este în Florida, nu în San Diego, însă asta a fost singura scuză la care m-am putut gândi ca să ajung pe continent. Era o scuză mai bună decât să spun: vreau doar să fiu cu prietena mea cea mai bună Sandra și mai e și ziua ei. Când roțile s-au desprins de pământ, am intrat într-un fel de comă de ușurare. Când am aterizat, eram cuprinsă de o teamă puternică. Sandra m-a luat de la aeroport. Nu i-am spus nimic pentru că paranoia mea o luase razna, însă și-a dat seama că s-a întâmplat ceva, că nu o vizitam doar de ziua ei. M-a întrebat dacă m-am despărțit de Ed. Am spus că poate.

09.06.2013

Am primit un telefon de la Tiffany. M-a întrebat ce mai fac și mi-a spus că își făcea griji pentru mine. N-am priceput. Ea a tăcut. După care m-a întrebat dacă am văzut știrile. Mi-a spus că Ed a înregistrat un film care se afla pe pagina *Huffington Post.* Sandra și-a legat laptopul la ecranul televizorului. Am așteptat calmă 12 minute ca să se încarce filmul pe Youtube. Și iată-l pe el. Adevărat. Viu Eram șocată. Părea slab, dar suna așa cum vorbea el. Vechiul Ed, încrezător și puternic. Așa cum era înainte de anul ăsta greu. Acesta era omul pe care îl iubeam, nu fantoma aceea distantă și rece cu care am trăit în ultima vreme. Sandra m-a îmbrățișat și n-am știut ce să spun. Am rămas tăcute. Am mers la petrecerea de ziua Sandrei, la casa vărului ei, pe o colină drăguță din sudul orașului, chiar la granița cu Mexicul. Un loc minunat și eu abia reușeam să văd ceva. Mă închideam. Nu știam nici măcar cum să încep să analizez situația. Am fost întâmpinată de fețe prietenoase care habar n-aveau prin ce treceam eu pe dinăuntru. Ed, ce ai făcut? Cum ai să te mai poți întoarce după asta? Abia dacă am luat parte la discuțiile de la petrecere. Telefonul meu exploda de apeluri și mesaje. Tata. Mama. Wendy. Pe drum înapoi spre San Diego, de la barbeque, am condus mașina vărului Sandrei, un Durango, de care Sandra are nevoie săptămâna asta pentru mutare. În timp ce conduceam, un SUV oficial negru ne-a urmărit, iar o mașină de poliție i-a făcut semn Sandrei să tragă pe dreapta, aceea fiind mașina în care venisem. Am mers mai departe în Durango, sperând că știu încotro mă îndrept pentru că telefonul meu era mort deja de la toate apelurile.

10.06.2013

Știam că Eileen[28] era o personalitate în politica locală, dar nu știam că era și un gangster dat n****i. A avut grijă de tot. Câtă vreme așteptam ca sursele ei să ne recomande un avocat, am primit un telefon de la FBI. Un agent pe nume Chuck Landowski, care m-a întrebat ce fac în San Diego. Eileen mi-a spus să închid. Agentul a sunat înapoi și am răspuns, cu toate că Eileen a spus că n-ar trebui. Agentul Chuck a spus că n-ar vrea să apară la ușă neanunțat, așa că suna „din politețe" ca să ne spună că veneau agenții. Asta a băgat-o pe Eileen în priză. Este al n****i de dură, e grozavă. M-a pus să las telefonul în casă și am luat mașina ei și ne-am plimbat ca să ne gândim.

Eileen a primit un mesaj de la unul din prietenii ei care îi recomanda un avocat, un individ pe nume Jerry Farber, iar ea mi-a întins telefonul și m-a pus să îl sun. A răspuns o secretară și i-am zis că numele meu este Lindsay Mills și eram prietena lui Edward Snowden și că aveam nevoie să fiu reprezentată. Secretara a spus „O, dați-mi voie să vă fac legătura". Era amuzant să auzi în voce cum te recunoaște.

Jerry a ridicat telefonul și a întrebat cum mă poate ajuta. I-am spus despre telefoanele de la FBI și el a întrebat despre numele agentului, ca să poată lua legătura cu agenții federali. Cât timp am așteptat vești de la Jerry, Eileen mi-a propus să mergem să ne luăm telefoane cu cartelă, unul pe care să-l folosim cu familia și prietenii, unul pe care să-l folosim cu avocatul meu. După telefoane, Eileen m-a întrebat la care bancă îmi țin banii. Am mers la cea mai apropiată filială și m-a pus să îmi retrag toți banii imediat, în caz că agenții federali mi-ar fi blocat conturile. Am mers și am retras toate economiile mele de o viață, împărțiți în cecuri și bani lichizi. Eileen a insistat să împart astfel banii, iar eu doar i-am urmat instrucțiunile. Directorul băncii m-a întrebat de ce aveam nevoie de atât de mulți bani și eu am răspuns „Pentru viață". Chiar voiam să-i spun „Tacă-ți fleanca", dar mi-am zis că, dacă sunt politicoasă, sunt mai ușor de uitat. Eram îngrijorată că oamenii aveau să mă recunoască de vreme ce îmi arătau fața împreună cu cea a lui Ed la știri. Când am ieșit din bancă, am întrebat-o pe Eileen cum a devenit atât de expertă în ceea ce trebuie să faci când dai de necaz. Mi-a spus, foarte liniștită, „Ajungi să înveți chestiile astea, ca femeie. Adică întotdeauna scoți banii din bancă atunci când divorțezi". Am cumpărat mâncare vietnameză la pachet și am dus-o acasă la Eileen unde am mâncat pe jos, pe holul de la etaj. Eileen și Sandra și-au băgat în priză uscătoarele de păr și le-au lăsat să meargă ca să facă zgomot în vreme ce noi ne șopteam una alteia, în caz că ei ne ascultau cumva.

Avocatul Jerry a sunat și a spus că trebuie să ne întâlnim astăzi cu

FBI. Eileen ne-a condus la biroul lui și pe drum a băgat de seamă că eram urmărite. Nu avea sens. Mergeam la o întâlnire ca să discutăm cu agenții federali, iar agenții federali se aflau în urma noastră, două SUV-uri și o Honda Accord fără plăcuțe de înmatriculare. Lui Eileen i-a venit ideea că poate nu erau de la FBI. Credea că erau probabil din partea unei alte agenții sau a unui guvern străin, încercând să mă răpească. A început să conducă mai repede și haotic, încercând să scape de ei, dar fiecare semafor se făcea roșu tocmai când ne apropiam de el. I-am spus că e nebună, trebuie să încetinească. Un agent în haine obișnuite se afla la ușa clădirii lui Jerry, scria agent guvernamental pe toată fața lui. Am urcat cu liftul și, când s-a deschis ușa, trei bărbați așteptau: doi dintre ei erau agenți, unul dintre ei era Jerry, avocatul meu. A fost singurul care a dat mâna cu mine. Jerry i-a spus lui Eileen că nu poate să vină cu mine în sala de conferințe. O va chema când terminăm. Eileen a insistat că va rămâne să aștepte. A stat în hol cu o expresie pe chip de parcă ar fi fost gata să aștepte un milion de dolari. Pe drum spre sala de conferințe, Jerry m-a tras deoparte și mi-a spus că a negociat „imunitate limitată", care, am spus eu, nu însemna mare lucru, iar el nu a fost de acord. Mi-a spus să nu mint deloc și că atunci când nu știam ce să spun, ar trebui să spun „nu știu" și să îl las pe el să vorbească. Agentul Mike avea un zâmbet care părea prea binevoitor, în timp ce agentul Leland se tot uita la mine de parcă eram un experiment, iar el îmi studia reacțiile. Amândoi îmi dădeau fiori reci. Au început cu întrebări despre mine, care erau elementare, parcă încercau să îmi arate că știau deja totul despre mine. Firește că știau Asta voia să spună și Ed. Guvernul știe întotdeauna totul. M-au pus să vorbesc despre ultimele două luni de două ori și când am terminat „cronologia", agentul Mike mi-a cerut să o iau din nou de la început. Am spus „De la începutul cui?" El a răspuns „Spune-mi cum v-ați întâlnit".

11.06.2013

Am ieșit extenuată de la interogatoriu, noaptea târziu, având în față zile întregi de interogatorii. Nu voiau să îmi spună câte cu exactitate. Eileen a condus ca să ne întâlnim cu Sandra la cină la un restaurant, și când ieșeam din centru, am observat că eram urmărite în continuare. Eileen a încercat să scape de ei mărind viteza și făcând din nou manevre ilegale și am implorat-o să înceteze. Mă gândeam că felul ei de a conduce nu făcea decât să mă pună într-o lumină și mai proastă. Mă făcea să par suspectă. Dar Eileen este o mamă ursoaică încăpățânată. În parcarea restaurantului, Eileen a ciocănit în geamurile vehiculelor de supraveghere și a țipat că eu cooperez, așa că nu exista niciun motiv să mă urmărească. A fost puțin jenant, ca și când vine să îți țină partea la școală, dar în general o admiram.

Tupeul ei de a merge la un vehicul plin de agenți federali și de a-i pune la punct. Sandra era la masa din spate și am comandat și am povestit despre „expunerea media”. Eram peste tot la știri.

La jumătatea cinei, doi bărbați au venit la masa noastră. Un bărbat înalt cu șapcă de baseball, care avea aparat dentar, și partenerul lui, care era îmbrăcat ca un tip pregătit să meargă în club. Tipul înalt a spus că este agentul Chuck, agentul care mă sunase mai devreme. A cerut să vorbească cu mine despre „comportamentul la volan” după ce terminăm cina. Când a spus asta, am hotărât că am terminat. Agenții erau afară, în fața restaurantului. Agentul Chuck și-a arătat legitimația și mi-a spus că obiectivul lui principal era protecția mea. A spus că ar putea exista amenințări la adresa vieții mele. S-a lovit ușor peste jachetă și a spus că, dacă vor fi pericole, el avea să se ocupe de ele, pentru că era din „echipa înarmată”. Era fie o atitudine macho, fie o încercare de a mă face să am încredere în el, punându-mă într-o poziție vulnerabilă. A continuat să spună că urma să fiu supravegheată/ urmărită de către FBI 24 ore din 24, 7 zile pe săptămână, în viitorul apropiat, iar șofatul imprudent al lui Eileen nu avea să fie tolerat. A spus că agenții nu au voie să vorbească cu persoanele ce le sunt date în sarcină, dar a considerat că, date fiind circumstanțele, trebuia să „conducă echipa în această direcție pentru siguranța tuturor”. Mi-a dat o carte de vizită și a spus că va fi parcat în fața casei lui Eileen toată noaptea, iar eu să îl sun dacă am nevoie de el sau de altceva, pentru orice motiv. Mi-a spus că sunt liberă să merg oriunde (să fii al d******i de sigur, m-am gândit), dar oricând intenționam să merg undeva, să îi trimit un mesaj. A spus „Comunicarea deschisă va face totul mai simplu”. A continuat „Dacă ne dai un avertisment, vei fi și mai în siguranță, îți garantez”.

16.06.2013–18.06.2013

N-am mai scris de zile întregi. Sunt așa de furioasă, încât trebuie să trag adânc aer în piept și să îmi dau seama pe cine și de ce anume sunt furioasă, pentru că totul e începețoșat. Federalii d****lui! Interogatorii extenuante în care mă tratează de parcă sunt vinovată și mă urmăresc peste tot, dar cel mai rău este că mi-au distrus rutina. De obicei m-aș pierde într-o zonă împădurită, aș trage cu pușca sau aș scrie, dar acum am asistența echipei de supraveghere oriunde mă duc. Este ca și cum, luându-mi energia și timpul și dorința de a scrie, mi-au luat și ultima picătură de intimitate pe care o aveam. Trebuia să îmi aduc aminte tot ce s-a întâmplat. Pentru început m-au pus să aduc laptopul și au copiat hardul. Probabil că au pus o grămadă de microfoane în el. Apoi aveau copii ale tuturor e-mail-urilor mele și discuțiile scoase la imprimantă și îmi citeau lucruri pe care i le-am scris lui Ed și lucruri pe care Ed mi le-a scris, cerându-mi să le explic.

FBI crede că totul reprezintă un cod. Și bineînțeles, într-un vid, mesajele oricui par ciudate. Dar așa comunică oamenii care sunt împreună de opt ani! Se poartă de parcă n-au fost niciodată într-o relație! Puneau întrebări ca să încerce să mă extenueze emoțional așa încât, atunci când ne întorceam la „cronologie", răspunsurile mele să se schimbe. Nu puteau accepta că nu știam nimic. Și totuși, ne tot întorceam la „cronologie", acum cu transcrieri ale tuturor e-mailurilor și discuțiilor mele și ale calendarului meu online imprimate în fața noastră.

M-aș fi așteptat ca tipii de la guvern să înțeleagă că Ed era mereu secretos în legătură cu munca lui și trebuia să accept această secretomanie ca să fiu împreună cu el, dar n-au înțeles. Au refuzat s-o facă. După o vreme, am izbucnit în lacrimi, așa că sesiunea s-a încheiat mai devreme. Agentul Mike și agentul Leland s-au oferit să mă ducă acasă la Eileen și, înainte să plec, Jerry m-a tras deoparte și mi-a spus că FBI pare înțelegător. „Par să te placă, în special Mike." Mi-a spus să am grijă totuși să nu fiu prea relaxată în drum spre casă. „Nu le răspunde la nicio întrebare". În clipa în care am plecat, Mike a intervenit spunând „Sunt sigur că Jerry a spus să nu răspunzi la nicio întrebare, dar nu am decât vreo două". Odată ce Mike a început să vorbească, mi-a spus că biroul FBI din San Diego a făcut un pariu. Aparent, agenții făcuseră un pronostic despre cât va dura până când presa va descoperi unde mă aflu. Câștigătorul primea un martini gratis. Mai târziu, Sandra a spus că avea îndoieli. „Cunoscându-i pe bărbați", a zis ea, „pariul este despre altceva".

19.06.2013–20.06.2013

În timp ce țara începea să înțeleagă faptul că viața ei privată este violată, a mea îmi era smulsă la un cu totul alt nivel. Amândouă, mulțumită lui Ed. Urăsc să îi trimit lui Chuck „actualizări de plecare", și apoi mă urăsc pe mine că nu am curaj să nu le trimit. Cel mai rău a fost într-o noapte când am trimis o „actualizare de plecare" că merg să mă întâlnesc cu Sandra și apoi să mă pierd pe drum, dar să nu vreau să mă opresc și să le cer ajutorul agenților care mă urmăreau, așa că îi duceam după mine în cerc. M-am gândit că au pus microfoane în mașina lui Eileen, așa că am început să vorbesc cu voce tare, crezând că poate mă aud. Nu vorbeam, îi înjuram. Trebuia să îl plătesc pe Jerry și după ce am făcut-o, nu mă puteam gândi decât la banii de taxe risipiți ca să mă urmărească pe mine până la biroul avocatului și apoi la sala de sport. După primele două zile de întâlniri, epuizasem hainele normale pe care le aveam, așa că am mers la magazinul Macy. Agenții m-au urmărit prin raionul de haine de damă. Mă întrebam dacă ar fi venit și în cabina de probă să îmi spună că asta arăta bine, asta nu, verdele nu te prinde. La intrarea în cabina de probă se afla un

televizor cu ecran mare pornit pe știri și am înghețat când crainicul a spus „Prietena lui Edward Snowden”. Am fugit la cabină și am stat în fața ecranului. Uitându-mă cum apăreau fotografii cu mine. Am scos telefonul și am făcut greșeala să mă caut pe Google. Multe comentarii mă numeau stripteuză sau târfă. Niciuna din astea nu eram eu. Asemenea federalilor, ei hotărâseră cine eram eu.

22.06.2013–24.06.2013

Gata cu interogatoriile, deocamdată. O codiță tot mă urmărește. Am ieșit din casă, bucuroasă să fiu din nou în aer liber, la acest studio local de acrobații suspendate de eșarfe. Am ajuns la studio, dar n-am găsit loc de parcare pe stradă, însă codița mea a găsit. A trebuit să-și părăsească locul când am ieșit din raza de acțiune, așa că am mers înapoi și i-am furat locul. Am vorbit la telefon cu Wendy și amândouă am spus că oricât de rău ne-ar fi rănit Ed, a făcut ceea ce trebuie încercând să se asigure că atunci când va fi plecat, Wendy și cu mine eram împreună. De aceea o invitase și insistase mult ca ea să vină. Voia ca noi două să fim împreună în Hawaii când avea să iasă în public, astfel încât să ne putem ține companie una alteia și să ne oferim forță și susținere. E greu să fii furios pe cineva pe care îl iubești. Și mai greu să fii furios pe cineva pe care îl iubești și îl respecți pentru că a făcut ce era corect. Wendy și cu mine plângeam amândouă după care am tăcut amândouă. Cred că ne-am gândit la același lucru, în același timp. Cum putem vorbi ca oamenii normali când ei trag cu urechea la discuțiile noastre?

25.06.2013

LAX către HNL. Am purtat peruca arămie spre aeroport, la controlul de securitate și în timpul zborului. Sandra a venit cu mine. Am mâncat un prânz scârbos înainte de zbor la food-court. Mai multe televizoare erau comutate pe CNN, arătându-l și acum pe Ed, și tot părea suprarealist, ceea ce e noua realitate pentru toți, cred. Am primit un mesaj de la agentul Mike, în care ne chema pe mine și pe Sandra să ne întâlnim cu el la Poarta 73. Serios? A venit în Los Angeles din San Diego? Poarta 73 era înconjurată cu frânghie și goală. Mike ne aștepta așezat pe un rând de scaune. Și-a încrucișat picioarele și ne-a arătat că are un pistol la gleznă. Și mai mult rahat machist de intimidare. Avea hârtii pe care trebuia să le semnez pentru ca FBI să îmi poată da cheile de la mașina lui Ed în Hawaii. A spus că doi agenți ne vor aștepta în Honolulu cu cheile. Alți agenți vor fi cu noi în avion. Și-a cerut scuze că nu venea și el personal. Bleah

29.06.2013

Am împachetat tot ce e în casă de zile bune, cu mici întreruperi din partea celor de la FBI, care veneau cu și mai multe formulare pe care să le semnez. E o tortură să verific toate lucrurile. Să găsesc toate acele mici lucruri care îmi amintesc de el. Sunt ca o femeie nebună, care face curat și apoi se uită lung la partea lui de pat. Totuși, mai des aflu ce lipsește. Ceea ce FBI a luat. Aparatură tehnologică, dar și cărți. Ce au lăsat după ei erau urme de pantofi, zgârieturi pe pereți și praf

30.06.2013

Vânzare de vechituri în Waipahu. Trei bărbați au răspuns anunțului Sandrei „luați totul, cea mai bună ofertă". Au venit să scotocească prin viața lui Ed, pianul lui, chitara și setul de greutăți. Orice lucru cu care nu mai puteam suporta să trăiesc sau pe care nu îmi permiteam să îl transport pe continent. Bărbații și-au umplut camioneta și s-au întors pentru a doua încărcătură. Spre surpriza mea, și cred că și spre a Sandrei, nu eram prea deranjată de căutările lor. Însă în clipa în care au plecat, a doua oară, mi-am pierdut cumpătul.

02.07.2013

Totul a fost trimis astăzi, cu excepția saltelelor și a canapelei, pe care le arunc pur și simplu. Tot ce a mai rămas din lucrurile lui Ed după ce FBI a percheziționat casa încăpea într-o cutie mică de carton. Câteva fotografii și hainele lui, o mulțime de șosete desperecheate. Nimic ce ar fi putut fi folosit ca probă în instanță, doar dovezi ale vieții noastre împreună. Sandra a adus niște gaz de brichetă și a scos pe verandă coșul de gunoi din metal. Am aruncat acolo toate lucrurile lui Ed, fotografiile și hainele, am aprins o cutie de chibrituri și am aruncat-o înăuntru. Sandra și cu mine am rămas acolo câtă vreme au ars, iar fumul s-a ridicat la cer. Lumina și fumul mi-au adus aminte de călătoria pe care am făcut-o cu Wendy la Kilauea, vulcanul de pe Insula Mare. A fost cam acum o lună, dar parcă se întâmplase cu mulți ani în urmă. Cum am fi putut ști că viețile noastre erau pe cale să erupă? Că Vulcanul Ed avea să distrugă totul? Însă îmi aduc aminte cum ghidul de la Kilauea spunea că vulcanii sunt distructivi doar pe termen scurt. Pe termen lung, ei schimbă lumea. Formează insule, răcoresc planeta, îmbogățesc solul. Lava lor se scurge necontrolată și apoi se răcește și se întărește. Cenușa pe care o aruncă în aer coboară pe pământ sub formă de minerale care fertilizează pământul și fac să crească o nouă viață.

29.
IUBIRE ȘI EXIL

Dacă în orice moment de-a lungul călătoriei voastre prin această carte, v-ați oprit o clipă asupra unui termen pe care ați dorit să îl clarificați sau să cercetați mai amănunțit și l-ați tastat într-un motor de căutare – și dacă acel termen s-a întâmplat să fie oarecum suspect, un termen precum XKEYSCORE, de exemplu –, atunci, felicitări: sunteți în sistem, o victimă a propriei voastre curiozități!

Chiar și dacă nu ați căutat nimic online, autorităților interesate nu le-ar lua prea mult timp să afle că citiți această carte. În cel mai rău caz, nu le va lua mult să afle că o aveți, indiferent că ați descărcat-o ilegal sau ați cumpărat un exemplar online ori ați achiziționat-o de la un magazin de bricolaj cu cardul de credit.

Tot ceea ce v-ați dorit a fost să citiți – să luați parte la acea activitate umană profund intimă, de contopire a două minți prin intermediului limbajului. Dar asta a fost mai mult decât suficient. Dorința voastră naturală de a vă conecta cu lumea a fost tot ceea ce lumea a avut nevoie ca să vă conecteze viața, sinele vostru la o serie de identificatori unici la nivel global, precum adresa voastră de e-mail, numărul de telefon, adresa IP a computerului. Creând un sistem răspândit la nivel mondial care ia urma acestor identificatori prin orice canal disponibil de comunicații electronice, Comunitatea Americană de Informații și-a oferit puterea de a înregistra și a stoca pentru totdeauna datele vieții voastre.

Și acesta a fost numai începutul. Pentru că odată ce agențiile de spionaj americane și-au dovedit că era posibil să colecteze în mod pasiv toate comunicațiile voastre, au început și să le falsifice în mod activ. Otrăvind mesajele îndreptate spre voi cu fragmente de coduri de atac sau „exploituri”, ei au dezvoltat capacitatea de a intra în posesia a mult mai mult decât cuvintele voastre. Acum sunt capabili să dobândească controlul total asupra întregului vostru dispozitiv, inclusiv camera și microfonul lui. Ceea ce înseamnă că, dacă citiți asta acum – această propoziție – pe orice fel de aparat modern, de exemplu un smartphone sau o tabletă, ei pot să vă urmărească și pot să vă citească. Își pot da seama cât de repede sau de încet întoarceți paginile și dacă citiți consecutiv capitolele sau pe sărite. Și vor suporta bucuroși să se uite la nările voastre și să privească cum vă mișcați buzele în timp ce citiți, câtă vreme asta le va aduce datele pe care le vor și le permit să vă identifice.

Acesta este rezultatul a două decenii de inovații neverificate – produsul final al unei clase politice și profesionale care se visează

stăpânul vostru. Indiferent unde și indiferent când, indiferent ce faceți, viața voastră a devenit o carte deschisă.

Dacă supravegherea în masă a fost, prin definiție, o prezență constantă în viața de zi cu zi, atunci am vrut să fie de asemenea o prezență constantă și pericolele pe care le ridica și pagubele pe care deja le provocase. Prin intermediul dezvăluirilor mele în fața presei, am vrut ca acest sistem să fie cunoscut, existența lui, un fapt de neocolit pe care țara mea și lumea nu îl pot ignora. În anii care s-au scurs din 2013 încoace, nivelul de conștientizare a crescut, atât ca întindere, cât și ca rafinament. Însă în epoca social media, trebuie să ne amintim întotdeauna: doar conștientizarea nu este suficientă.

În America, primele rapoarte de presă pe tema dezvăluirilor au declanșat o „dezbatere națională", după cum a admis însuși președintele Obama. În vreme ce am apreciat opinia, îmi amintesc că am vrut ca el să fi observat că faptul care a făcut-o să fie „națională", care a făcut-o să fie „dezbatere" a fost acela că, pentru prima dată, publicul american era suficient de informat ca să poată avea o voce a sa.

Dezvăluirile anului 2013 au stârnit în special Congresul, ambele sale camere lansând multiple investigații privind abuzurile NSA. Acele investigații au ajuns la concluzia că agenția i-a mințit în mod repetat, în ceea ce privește natura și eficiența programelor sale de supraveghere în masă, până și pe cei mai luminați legislatori din Comitetul de Informații.

În 2015, o curte federală de apel a dat sentința în cazul *ACLU versus Clapper,* un proces care a contestat legalitatea programului NSA de stocare a înregistrărilor telefonice. Curtea a decis că programul NSA a violat până și cele mai joase standarde ale Legii Patriot, ba mai mult, ar fi chiar neconstituțional. Curtea și-a concentrat atenția asupra interpretării Secțiunii 215 a Legii Patriot, care permitea guvernului să ceară terților „orice lucru tangibil" pe care îl considera „relevant" pentru investigarea spionajului străin și a terorismului. În opinia curții, definiția dată de autorități termenului „relevant" era atât de largă, încât putea, practic, să nu aibă sens. Ca să numești „relevante" datele colectate numai pentru că ar putea deveni relevante într-un anumit punct difuz din viitor era „lipsit de precedent și garanție". Refuzul curții de a accepta definiția autorităților a provocat nu puțini specialiști în domeniul legilor să interpreteze sentința ca una care aruncă o umbră de îndoială asupra legitimității tuturor programelor de colectare în masă ale guvernului bazate pe această doctrină a viitoarei relevanțe. Ca urmare a acestei opinii, Congresul a aprobat Legea libertății, care modifică Secțiunea 215 pentru a interzice în mod explicit colectarea în masă a înregistrărilor telefonice ale americanilor. Mergând mai departe, acele înregistrări vor rămâne acolo unde se

aflau la început, sub controlul particular al firmelor de telefonie, iar autoritățile vor trebui să facă oficial solicitări pentru anumite convorbiri, cu un mandat FISC în mână, dacă doresc să aibă acces la ele.

ACLU versus Clapper a reprezentat o victorie notabilă, cu siguranță. Un precedent esențial fusese stabilit. Curtea a declarat că publicul american avea o poziție: cetățenii americani aveau dreptul să se prezinte în instanță și să conteste sistemul de supraveghere în masă oficial secret al guvernului. Dar, de vreme ce celelalte nenumărate cazuri care au rezultat în urma acestor dezvăluiri continuă să își croiască drum încet dar sigur în instanțe, mi-a devenit tot mai limpede că rezistența legală americană la supravegherea în masă era doar a doua etapă a ceea ce trebuia să fie o mișcare internațională de opoziție, pusă integral în aplicare atât de către autorități, cât și de sectorul privat.

Reacțiile tehnocapitaliștilor față de aceste dezvăluiri au fost instantanee și puternice, dovedind încă o dată faptul că, în perioadele de risc maxim, apar aliați neașteptați. Documentele au dezvăluit o NSA atât de hotărâtă să monitorizeze orice informație și toate informațiile pe care le percepea ca fiind în mod deliberat ascunse privirilor sale, încât a subminat protocoalele de criptare de bază ale internetului – făcând ca istoricul financiar sau medical al cetățenilor, de exemplu, să devină mult mai vulnerabil și, în tot acest proces, prejudiciind afaceri care se bazau pe faptul că li se încredințau de către clienți astfel de informații sensibile. Ca răspuns, Apple a adoptat un mod de criptare implicit mult mai puternic pentru iphone și ipad, iar Google a făcut la fel pentru produsele sale Android și Chromebook. Dar poate că cea mai importantă schimbare în sectorul privat s-a produs când întreprinderi din întreaga lume au început să își schimbe platformele, înlocuind http (Hypertext Transfer Protocol) cu https criptat (S înseamnă „securizat”), care ajută la prevenirea interceptărilor de către terți a traficului web. Anul 2016 a reprezentat un punct de reper în istoria tehnologiei, fiind primul an de la inventarea internetului când mai mult trafic web a fost criptat decât necriptat.

Internetul este cu siguranță mult mai sigur astăzi decât era în 2013, în special având în vedere subita recunoaștere globală a nevoii de sisteme de operare și aplicații de criptare. Am fost și eu implicat în programarea și mediatizarea unora, prin intermediul activității mele la conducerea Fundației pentru Libertatea Presei (FPF), o organizație nonprofit dedicată protejării și responsabilizării jurnalismului în interesul public, în noul mileniu. O mare parte din activitatea organizației este să conserve și să întărească drepturile prevăzute în Primul și Al Patrulea Amendament prin dezvoltarea tehnologiilor de

criptare. În acest scop, FPF sprijină financiar Signal, o platformă de criptare a mesajelor și apelurilor creată de Open Whisper System și dezvoltă Securedrop (programată inițial de regretatul Aaron Swartz), un sistem de transmitere open-source care permite organizațiilor media să accepte în condiții de siguranță documente din partea avertizorilor de integritate anonimi sau din partea altor surse. Astăzi, Securedrop este disponibil în zece limbi și folosit de mai mult de 70 de organizații media din toată lumea, inclusiv *The New York Times, Washington Post, The Guardian* și *The New Yorker*.

Într-o lume perfectă, adică într-o lume care nu există, numai legile ar face ca aceste instrumente să fie depășite. Dar în lumea pe care o avem, nu au fost niciodată mai necesare. Este mult mai greu de obținut o schimbare a legii decât o schimbare a standardelor tehnologice și, câtă vreme inovația juridică rămâne în urma inovației tehnologiei, instituțiile vor căuta să abuzeze de această inegalitate în urmărirea intereselor lor. Rămâne în sarcina dezvoltatorilor independenți de soluții hardware și software open-source să reducă decalajul furnizând măsurile de protecție vitale ale libertăților civile, pe care legea poate că nu este în stare sau nu vrea să le garanteze.

În situația mea actuală, mi se aduce mereu aminte de faptul că legea este specifică fiecărei țări, în vreme ce tehnologia, nu Fiecare țară are propriile sale legi, însă același program de computer. Tehnologia trece granițele și are orice fel de pașaport. Pe măsură ce trec anii, mi-a devenit tot mai limpede că reforma legislativă a regimului de supraveghere al țării mele natale nu va ajuta neapărat un jurnalist sau un disident din țara mea de exil, însă un smartphone criptat ar putea.

La nivel internațional, dezvăluirile au ajutat la resuscitarea dezbaterilor despre supravegherea în locuri cu o istorie îndelungată a abuzurilor. Țările ai căror cetățeni s-au opus cel mai mult supravegherii în masă americane au fost cele ale căror autorități au cooperat cel mai mult cu aceasta, de la țările din rețeaua Cinci Ochi (în special Marea Britanie, al cărei GCHQ rămâne principalul partener al NSA), la țări din Uniunea Europeană. Germania, care a făcut multe ca să se răfuiască cu trecutul său nazist și comunist, oferă primul exemplu al acestei disjuncții. Cetățenii și legiuitorii săi au fost consternați să afle că NSA supraveghea comunicațiile germane și a țintit chiar telefonul inteligent al cancelarului Angela Merkel. În același timp, BND, principala agenție de informații a Germaniei, a colaborat cu NSA în nenumărate operațiuni, chiar executând în locul său anumite inițiative de supraveghere pe care NSA nu era capabilă sau nu dorea să le desfășoare pe cont propriu.

Aproape fiecare țară din lume s-a găsit într-o situație similară: cetățenii indignați, guvern complice. Orice guvern ales care se sprijină

pe supraveghere pentru a menține controlul cetățenilor care consideră supravegherea ca o anatemă asupra democrației a încetat să reprezinte efectiv o democrație. O asemenea disonanță cognitivă la scară geopolitică a ajutat la aducerea în dezbaterea internațională a preocupărilor legate de viața privată a individului în contextul drepturilor omului.

Pentru prima dată de la încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial, guvernele liberal-democratice din toată lumea discută viața privată ca un drept natural, înnăscut, al fiecărui bărbat, al fiecărei femei și al fiecărui copil. Pentru a face asta, au revenit la Declarația universală a drepturilor omului emisă de ONU în 1948, al cărei Articol 12 prevede: „Nimeni nu va fi supus la imixtiuni arbitrare în viața sa personală, în familia sa, în domiciliul lui sau în corespondența sa, nici la atingeri aduse onoarei și reputației sale. Orice persoană are dreptul la protecția legii împotriva unor asemenea imixtiuni sau atingeri". La fel ca toate declarațiile ONU, acest document ambițios nu a fost niciodată executoriu, ci a avut drept scop să inspire libertăți civile tranzitorii într-o lume care tocmai supraviețuise atrocităților nucleare și tentativelor de genocid și se confrunta cu un val fără precedent de refugiați și apatrizi.

Uniunea Europeană, încă sub stăpânirea idealismului universalist postbelic, a devenit acum prima autoritate transnațională care să pună în practică aceste principii, stabilind un cadru legal standardizat pentru protecția vieții private. În 2016, Parlamentul European a adoptat Regulamentul General privind Protecția Datelor (GDPR), cel mai important efort făcut până acum pentru a preveni invazia hegemoniei tehnologice – pe care EU tinde să o vadă, nu pe nedrept, ca pe o prelungire a hegemoniei americane.

GDPR îi tratează pe cetățenii Uniunii Europene, pe care îi numește „persoane fizice", drept „persoane vizate" – adică, oameni care generează informații cu caracter privat identificabile. În Statele Unite, informațiile sunt de obicei privite ca fiind proprietatea oricui le colectează. Însă UE postulează informațiile ca fiind proprietatea persoanei pe care o reprezintă, ceea ce permite să trateze calitatea de persoane vizate ca fiind îndreptățite la protecția libertăților civile.

GDPR este, fără îndoială, o evoluție majoră a legii, dar chiar și transnaționalismul său este prea provincial: internetul este global. Statutul nostru natural de persoane nu va fi niciodată, din punct de vedere juridic sinonim cu calitatea de persoane vizate, nici pe departe pentru că primul trăiește într-un loc, într-un anumit moment, în vreme ce al doilea trăiește în mai multe locuri, simultan.

Astăzi, indiferent cine ești sau unde ești, corporal, fizic, ești și în altă parte, în străinătate – mai multe euri hoinărind pe căile de semnal, fără nicio țară căreia să îi spună casă, și totuși supus legilor

fiecărei țări prin care treci. Înregistrările unei vieți trăite la Geneva sălășluiesc în Beltway. Fotografiile unei nunți la Tokyo se află în luna de miere de la Sydney. Filmările unei înmormântări în Varanasi se află în icloud-ul Apple, care este situat parțial în statul meu natal, Carolina de Nord, și parțial risipit pe serverele partenere ale Amazon, Google, Microsoft și Oracle în UE, Marea Britanie, Coreea de Sud, Singapore, Taiwan și China.

Informațiile noastre hoinăresc în toate părțile. Informațiile noastre hoinăresc la nesfârșit.

Începem să generăm astfel de informații înainte să ne naștem, atunci când specialiștii ne descoperă în uter, iar informațiile noastre continuă să prolifereze chiar și după ce am murit. Bineînțeles, amintirile noastre create în mod conștient, înregistrări pe care alegem să le păstrăm, reprezintă doar o parte din informațiile stoarse din viețile noastre – cele mai multe, în mod inconștient sau fără consimțământul nostru – de supravegherea economică și guvernamentală. Suntem primii oameni din istoria planetei pentru care acest fapt este adevărat, primii oameni încărcați cu nemurire informațională, cu faptul că înregistrările noastre adunate pot avea o existență eternă. Este motivul pentru care avem o datorie aparte. Trebuie să ne asigurăm că aceste înregistrări ale trecutului nostru nu pot fi folosite împotriva noastră sau împotriva copiilor noștri.

Astăzi, libertatea căreia îi spunem viață privată este promovată de o nouă generație de americani. Încă nenăscuți la data de 11 septembrie 2001, și-au petrecut întreaga viață sub spectrul omniprezent al acestei supravegheri. Acești tineri care nu au cunoscut altă lume și-au dedicat timpul imaginându-și una, iar ceea ce îmi dă speranță reprezintă creativitatea lor politică și ingeniozitatea tehnologică.

Totuși, dacă nu ne revendicăm informațiile acum, copiii noștri poate nu o vor putea face. Atunci, ei și copiii lor vor fi și ei prinși în cursă – fiecare generație următoare fiind silită să trăiască sub spectrul informațiilor generației anterioare, sub plenitudinea trecutului care îi bântuie, într-o agregare de informații al căror potențial de control societal și manipulare umană depășește nu doar limitele legii, ci și pe ale imaginației.

Cine dintre noi poate să prezică viitorul? Cine ar îndrăzni? Răspunsul la prima întrebare este nimeni, cu adevărat, iar răspunsul la cea de-a doua este toată lumea, în special fiecare guvern sau întreprindere de pe planetă. Pentru asta sunt folosite informațiile noastre. Algoritmul le analizează pentru modele de comportament prestabilit pentru a extrapola comportamentele următoare, un tip de profeție digitală care este doar puțin mai corectă decât metodele analogice precum cititul în palmă. Odată ce începi să sapi în

mecanismele tehnice actuale prin care este calculată predictibilitatea, ajungi să înțelegi că știința lor este, de fapt, antiștiințifică și în mod fatal denumită greșit: predictibilitatea este, de fapt, manipulare. Un site care îți spune că, deoarece îți place această carte, ar putea să îți placă și cărți de James Clapper sau Michael Hayden nu oferă o estimare informată, ci doar un mecanism de constrângere subtilă.

Nu putem permite să fim folosiți în acest fel, să fim folosiți împotriva viitorului. Nu putem permite ca informațiile noastre să fie folosite ca să ni se vândă tocmai produsele care nu ar trebui să fie vândute, precum jurnalismul. Dacă o facem, jurnalismul pe care îl primim va fi pur și simplu jurnalismul pe care îl vrem, sau jurnalismul pe care cei puternici vor să îl avem, nu dezbaterea publică onestă de care avem nevoie. Nu putem permite ca supravegherea „divină" la care suntem supuși să fie folosită ca să „calculeze" punctajul cetățeniei noastre, sau să „prezică" activitatea noastră infracțională; să ne spună ce fel de educație putem primi sau ce fel de loc de muncă putem avea ori dacă ni se permite educație sau un loc de muncă; să fim discriminați pe baza istoricului financiar, juridic sau medical, ca să nu mai menționăm etnia sau rasa, care sunt constructe pe care informațiile deseori le presupun sau le impun. Și în privința celor mai intime informații ale noastre, informațiile noastre genetice: dacă permitem să fie folosite pentru a fi identificați, atunci vor fi folosite pentru a fi escrocați, chiar și pentru a fi modificați – pentru a reface însăși esența umanității noastre în ideea tehnologiei care caută să o stăpânească.

Bineînțeles, toate cele de mai sus s-au întâmplat deja.

Exil: nu a trecut o zi de la 1 august 2013 în care să nu îmi aduc aminte că „exil" obișnuia să spună cel care eram în adolescență când fusesem deconectat de la internet. E mort Wi-Fi-ul? Nu am semnal? Exil. Cel care spunea asta mi se pare acum atât de tânăr! Pare atât de departe!

Atunci când oamenii mă întreabă cum e viața mea acum, tind să răspund că seamănă mult cu a lor, în sensul că petrec mult timp în fața computerului – citind, scriind, interacționând. Din ceea ce presa preferă să descrie ca o „locație secretă" – ceea ce este, de fapt, doar un apartament oarecare, cu două dormitoare din Moscova, pe care l-am închiriat – mă teleportez pe scene din toată lumea, vorbindu-le despre protecția libertăților civile în era digitală unor spectatori studenți, oameni de știință, legiuitori și tehnologi.

În unele zile am întâlniri virtuale cu membrii consiliului de administrație de la Fundația pentru Libertatea Presei sau vorbesc cu echipa de juriști europeni de la Centrul European pentru Drepturi Constituționale și Umane. În alte zile, îmi iau doar câțiva Burger King – știu cui rămân loial – și joc jocuri pe care trebuie să le piratez pentru

că nu mai pot folosi cardurile de credit. Un punct fix al existenței mele este să iau legătura zilnic cu avocatul meu american, confidentul și consilierul meu în orice domeniu, Ben Wizner de la ACLU, care mi-a fost ghidul meu prin lumea așa cum e ea și care îmi suportă meditațiile despre lume așa cum ar trebui să fie.

Asta este viața mea. A devenit mult mai luminoasă în timpul iernii geroase a anului 2014, când Lindsay a venit în vizită – am văzut-o pentru prima dată de când am plecat din Hawaii. Am încercat să nu mă aștept la prea mult, pentru că știam că nu merit vreo șansă; singurul lucru pe care îl meritam era o palmă peste față. Dar când am deschis ușa camerei de hotel, m-a mângâiat pe obraz, iar eu i-am spus că o iubesc.

— Taci! a răspuns. Știu.

Ne-am ținut în brațe în liniște, fiecare respirație fiind o promisiune pentru a recupera timpul pierdut.

Din acel moment, lumea mea a fost a ei. Înainte, fusesem mulțumit să mă învârt prin casă – într-adevăr, aceasta era alegerea mea înainte să fiu în Rusia dar Lindsay a insistat: nu a fost niciodată în Rusia, iar acum aveam să fim turiști împreună.

Avocatul meu rus, Anatoli Kucherena, care m-a ajutat să primesc azil în țară – a fost singurul avocat care a avut intuiția să vină la aeroport cu un translator –, e un om cult și descurcăreț și s-a dovedit a fi la fel de expert în a obține în ultima clipă bilete la operă, pe cât era în a-mi gestiona problemele cu legea. A obținut două locuri în lojă la Teatrul Balșoi, așa că Lindsay și cu mine ne-am îmbrăcat frumos și ne-am dus, cu toate că trebuie să recunosc că eram circumspect. Erau atât de mulți oameni, cu toții adunați într-o sală. Lindsay a simțit cum devin tot mai neliniștit. Când luminile s-au stins și s-a ridicat cortina, s-a aplecat spre mine, m-a înghiontit în coaste și mi-a șoptit: „Niciunul dintre oamenii ăștia nu a venit aici pentru tine. A venit aici pentru asta."

Lindsay și cu mine petreceam timpul și la unele muzee din Moscova. Galeria Tretiakov deține una dintre cele mai bogate colecții de icoane ortodoxe rusești din lume. Artiștii care au realizat aceste picturi pentru biserică erau în general sub contract, așa că de obicei nu li se permitea să se semneze pe lucrările lor sau poate preferau să nu o facă. Epoca și tradiția în care au apărut aceste lucrări nu erau precizate clar pentru a recunoaște realizarea individuală. Când Lindsay și cu mine stăteam în fața unei astfel de icoane, o tânără turistă, o adolescentă, a venit brusc lângă noi. Nu eram pentru prima dată recunoscut în public, dar, dată fiind prezența lui Lindsay, situația amenința să devină una demnă de titlu de ziar. Într-o engleză cu accent german, fata a întrebat dacă poate să facă un selfie cu noi. Nu sunt sigur cum se poate explica reacția mea – poate că a fost felul

timid și politicos al fetei de a cere sau poate că a fost prezența de genul „trăiește și lasă să trăiască” a lui Lindsay care mă binedispunea mereu –, însă fără ezitare, de data asta, am acceptat. Lindsay a zâmbit când fata s-a postat între noi și a făcut o fotografie. Apoi, după câteva cuvinte amabile de susținere, a plecat.

O clipă mai târziu am tras-o după mine pe Lindsay, afară din muzeu. Îmi era teamă că, dacă fata posta fotografia în social media, ne puteam afla la doar câteva minute distanță de o nedorită atenție. Mă simt prost acum pentru că am gândit așa. M-am tot căutat agitat pe internet, însă fotografia nu a apărut. Nu în ziua aceea, nici în ziua următoare. Din câte îmi dau seama, nu a fost niciodată distribuită –, ci păstrată doar ca o amintire particulară a unui moment personal.

Ori de câte ori ies din casă, încerc să îmi schimb puțin înfățișarea. Poate renunț la barbă, poate port diferiți ochelari. Niciodată nu mi-a plăcut frigul până când mi-am dat seama că o pălărie și un fular îți pot oferi anonimatul cel mai convenabil și mai greu de remarcat. Îmi schimb ritmul de mers și pasul și, contrar înțeleptului sfat al mamei, nu mă uit la trafic când trec strada, motiv pentru care nu am fost surprins niciodată de camera de bord a unei mașini. Când trec pe lângă clădiri echipate cu CCTV, îmi țin capul în jos, pentru ca nimeni să nu mă vadă, de vreme ce sunt văzut frecvent online – din față. Îmi făceam griji din cauza autobuzului și a metroului, dar astăzi toată lumea e prea ocupată să se holbeze în telefoane ca să îmi arunce o privire. Dacă iau taxiul, îi cer să mă ia dintr-o stație de autobuz sau de metrou și să mă lase la o adresă aflată la câteva străzi distanță de locul în care merg.

Astăzi, o iau pe drumul cel lung, prin acest oraș mare și ciudat, încercând să găsesc niște trandafiri. Trandafiri roșii, chiar și violete albastre. Orice flori pot găsi. Nu cunosc numele rusesc al niciuneia dintre ele. Doar mormăi și arăt cu degetul.

Rusa lui Lindsay e mult mai bună decât a mea. În plus, ea râde mult mai ușor și e mult mai răbdătoare, mai generoasă și mai amabilă.

Diseară, sărbătorim aniversarea noastră. Lindsay s-a mutat aici în urmă cu trei ani, iar în urmă cu un an, ne-am căsătorit.

MULȚUMIRI

În mai 2013, pe când stăteam în acea cameră de hotel din Hong Kong, întrebându-mă dacă măcar unul dintre jurnaliștii chemați va veni la întâlnire, nu m-am simțit niciodată atât de singur. Șase ani mai târziu, mă regăsesc în situația opusă, fiind primit cu brațele deschise într-o comunitate extraordinară, în plină expansiune, într-un trib de jurnaliști, avocați, tehnologi și apărători ai drepturilor omului, cărora le sunt profund îndatorat. E o tradiție ca, la sfârșitul unei lucrări, autorul să le mulțumească celor care au contribuit la existența cărții, iar eu intenționez la rândul meu s-o fac aici. Însă, date fiind circumstanțele, trebuie să mulțumesc oamenilor care au făcut posibilă noua mea viață – celor care mi-au acordat consiliere juridică în legătură cu libertatea mea și, în special, celor care au muncit fără încetare și altruist pentru a proteja societatea noastră deschisă, precum și tehnologia care ne-a unit și ne unește în continuare.

În ultimele nouă luni, Joshua Cohen m-a dus la un curs de writing, ajutându-mă astfel să transform niște simple notițe într-o carte de care sper să fie mândru.

Chriss Parris-Lamb s-a dovedit a fi un agent înțelept și răbdător, în vreme ce Sam Nicholson mi-a oferit indicații lămuritoare, cum de altfel a făcut toată echipa de la Metropolitan: Gillian Blake, Sara Bershtel, Riva Hocherman și Grigory Tovbis.

Succesul echipei certifică talentul membrilor ei, precum și al omului care a întemeiat-o – Ben Wizner, avocatul meu, al cărui prieten sunt mândru să mă numesc.

Aș vrea să mulțumesc echipei internaționale de avocați care au luptat să mă mențină în libertate. Lui Anthony Romero, director la ACLU, care mi-a sprijinit cauza în vremuri de risc politic pentru organizație, alături de alți membri ai ACLU: Bennett Stein, Nicola Morrow, Noa Yachot și Daniel Kahn Gillmor.

Menționez eforturile depuse de Bob Walker, Jan Tavitian și de echipa de la American Program Bureau, care mi-au îngăduit să supraviețuiesc, răspândind mesajul meu întregii lumi.

Trevor Timm și colegii mei de la Fundația pentru Libertatea Presei mi-au oferit spațiul și resursele e să mă întorc la vechea mea pasiune, programarea pentru binele social. Îi sunt îndatorat fostului manager de operațiuni de la FLP, Emmanuel Morales, și lui Daniel Ellsberg, care este un model de corectitudine și care mi-a oferit căldura și candoarea prieteniei sale.

Am scris această carte folosind programe gratuite și open-source. Mulțumesc Qubes Project, Tor Project și Free Software Foundation.

Primele indicații pentru a face față scrisului sub presiunea timpului

le-am primit de la niște maeștri: Glenn Greenwald, Laura Poitras, Ewen Macaskill și Bart Gellman, al căror profesionalism este însoțit de integritate morală. Văzând acum cum este să-ți fie editată o carte, am ajuns să respect și mai mult munca editorilor, care refuză să se lase intimidați și își asumă riscuri care le susțin principiile.

Cea mai adâncă recunoștință se îndreaptă către Sarah Harrison.

Însă inima mea aparține familiei: tatei, Lon; mamei, Wendy; precum și genialei mele surori, Jessica.

Termin această carte așa cum am început-o: cu o dedicație către Lindsay, a cărei iubire mă face să nu simt că trăiesc în exil.

NEMIRA

e-BOOK DISPONIBIL

NEMIRA.RO

ISBN 978-606-43-0627-2

Note

[←1]

Roman apărut în limba română la Ed. Corint, 2010 (n. tr.).

[←2]

Joc de cuvinte în lb. engl. - *sand hill* înseamnă „dună de nisip” (n. tr.).

[←3]

TS/SCI – Top Secret/Sensitive Compartmented Information.

[←4]

IRS – Internai Revenue Service, agenția guvernului federal american care se ocupă cu colectarea impozitelor și taxelor; FEC – Federal Communications Commission, agenție guvernamentală care se ocupă cu reglementarea comunicațiilor interstatale și internaționale.

[←5]

Persoană legată prin contract - termen folosit de Peter Fleming în „Sugar Daddy Capitalism” (n. tr.).

[←6]

Primul guvern al Statelor Unite, de la sfârșitul secolului al XVIII-lea (n. tr.).

[←7]

Consolidated Analysis Center, Incorporated (n. tr.).

[←8]

Joc de cuvinte – *Clearance Jobs* – „lichidare de joburi”; *clearance* – autorizație de acces la informații secrete (n. tr.).

[←9]

Intersecția mai multor cercuri (n. tr.).

[←10]

Substantiv colectiv, desemnând în cazul de față ansamblul tehnicilor, metodelor și tehnologiilor de spionaj (n. tr.).

[←11]

În lb. engl. *rendition* – extrădare în mod secret a unor prizonieri în ţări unde respectarea drepturilor omului nu este atât de strictă (n. tr.).

[←12]

DS – Directorate of Support.

[←13]

Liberalism politic și economic integral, care presupune maximizarea drepturilor individului și minimizarea rolului statului (n. tr.).

[←14]

Site de știri conservator (n. tr.).

[←15]

Sistemul abandonat în 1930, la începutul Marii Crize (n. tr.).

[←16]

Consent to Monitoring Agreement (n. tr.).

[←17]

Joc de cuvinte – *inmate*: „pușcăriaș”, „coleg de celulă”; Innmate: „colocatar la Inn” (n. tr.).

[←18]

În lb. engl., *cable* înseamnă „cablu”, dar și „telegramă” (n. tr.).

[←19]

Probabil un birou din cadrul Departamentului de Resurse Umane (n. tr.).

[←20]

Foxacid – „vulpe acidă”; *egotistic al giraffe* – «girafă egoistă” (n. red.).

[←21]

*Traffic**thief* - „hoț de trafic”; *Epic**shelter* - „adăpost eroic” (n. red.).

[←22]

Petrecere tradițională hawaiiană (n. red.).

[←23]

Dead drop este o metodă folosită în spionaj în timpul Războiului Rece, prin care doi indivizi făceau schimb de mesaje folosind coordonate secrete, ceea ce le permitea să nu se întâlnească direct (n. tr.).

[←24]

GCHQ, acronimul pentru Government Communications Headquarters, ce reprezintă Serviciul Guvernamental de Informații (n. tr.).

[←25]

MD acronimul pentru Maryland (n. tr.).

[←26]

Hawaii Police Department – Departamentul de Poliție din Hawaii (n.a.).

[←27]

TSA acronim pentru Transport Security Administration – Administrația pentru Siguranța Transporturilor (n. tr.).

[←28]

Mama Sandrei (n. a.).